

KS. WITOLD KUJAWSKI

**REPERTORIUM KSIĄG WIZYTACYJNYCH
DIECEZJI KUJAWSKO-POMORSKIEJ
PRZECHOWYWANYCH W ARCHIWUM DIECEZJALNYM
WE WŁOCŁAWKU**

CZĘŚĆ 1. WIZYTACJE XVI I XVII WIEKU*

WYKAZ SKRÓTÓW

ABKP	–	Archiwum Biskupów Kujawsko-Pomorskich
ABMK	–	„Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”
ADWł.	–	Archiwum Diecezjalne we Włocławku
abp	–	arcybiskup
akt.	–	aktualny, -a
alt.	–	altarzysta, altarzyści
Ap.	–	Apostoł
archidk.	–	archidiakon
archidiec.	–	archidiecezji
B.	–	biskup (w odniesieniu do świętego)
bp	–	biskup
chełmiń.	–	chełmiński, -ska
cyst.	–	cystersów
daw.	–	dawny, -a
diec.	–	diecezji
dr	–	doktor
drew.	–	drewniany
dziek.	–	dziekan, dziekański
dzierż.	–	dzierżawa, dzierżawiony
dzwon.	–	dzwonnica
E.	–	Ewangelista

* Cz. 2: *Wizytacje XVIII wieku*, z. 1: *Wizytacje pierwszej połowy XVIII wieku*, ukaże się w tomie 71 (1999).

fund.	– fundowany
gnieźn.	– gnieźnieński
inkor.	– inkorporowany, -a
innow.	– innowierca, innowierców
kan.	– kanonik
kapit.	– kapituła, -y, kapitulny
katedr.	– katedralny
klnych	– kościelnych
kł	– kościół
kom.	– komendarz
kons.	– konsekrowany, konsekracja
krak.	– krakowski
krań.	– krańcowe
król.	– królewski
krusz.	– kruszwicki, -ckich
liczb.	– liczbowany
liturg.	– liturgiczne
M.	– Męczennik
mans.	– mansjonarz
MHDWI	– <i>Monumenta historica dioeceseos Wladislaviensis</i>
miejsc.	– miejscowość
mur.	– murowany
nazw.	– nazwisko
niekons.	– niekonsekrowany
nieliczb.	– nieliczbowany, -a
nwiad.	– niewiadomy, niewiadomego
NSakr.	– Najświętszy Sakrament
ochrzc.	– ochrzczony
odbud.	– odbudowany
ok.	– około
ołt.	– ołtarz, -y
oryg.	– oryginalny
par.	– parafia
paraf.	– parafialny
param.	– paramenta
patr.	– patronat
płoc.	– płocki, płocka
pomor.	– pomorski
pozn.	– poznański
prawdop.	– prawdopodobnie
preb.	– prebenda, prebendarz
prep.	– prepozyt, prepozytura
prezb.	– prezbiterium
prezent.	– prezentowany

prob.	– proboszcz
psałt.	– psalterzysta
pw.	– pod wezwaniem
rezyd.	– rezyduje
sakr.	– sakrament
str.	– strona (w znaczeniu kierunku)
subd.	– subdiakon
sufr.	– sufragan
sygn.	– sygnatura
szlach.	– szlachecki
św.	– świętego, świętej
tabern.	– tabernakulum
tyt.	– tytuł, tytułem
w.	– wielki (ołtarz)
wewn.	– wewnętrzny, wewnętrznej
wiad.	– wiadomość, -ści
wielkan.	– wielkanocny, wielkanocnej
wik.	– wikariusz, wikariuszy
włocł.	– włocławski, -skiego, -skiej
woj.	– wojewoda
współ.	– współczesny, -a
wiz.	– wizytacja
zak.	– zakonnik
zaśl.	– zaślubionych
zewn.	– zewnętrzny
zident.	– zidentyfikowny
zniszc.	– zniszczony
zobow.	– zobowiązany, -nych, -zujący

WSTĘP

Na wizytacje kościołów i parafii, jako jedno z głównych źródeł do poznania dziejów diecezji, organizacji sieci parafialnej i poszczególnych parafii, organizacji dekanalnej, i w ogóle ich przydatności do badania przeszłości Kościoła na danym terenie, zwrócono uwagę już od dawna. O potrzebie „rozpracowania wizytacji w poszczególnych diecezjach” pisał ks. Stanisław Librowski, podając nieliczne jeszcze opracowania na ten temat¹.

W Archiwum Diecezjalnym we Włocławku znajduje się pokaźny zespół Akt Wizytacji Biskupów Kujawsko-Pomorskich. Wizytacjami diecezji włocław-

¹ S. Librowski, *Wizytacje diecezji włocławskiej*, cz. 1: *Wizytacje diecezji kujawskiej i pomorskiej*, t. 1, *Opracowanie archiwalno-źródłoznawcze*, z. 1, *Wstęp ogólny*, ABMK, 8 (1964) s. 7-8.

skiej zajął się pierwszy ks. Stanisław Librowski w cytowanej już wyżej pracy, ale nie doprowadził jej do końca, bo tylko do 1431 r. Zatytułował ją: *Wizytacje diecezji włocławskiej*². Podano tam też najważniejszą bibliografię pomocną temu zagadnieniu. Jednak praca ks. S. Librowskiego, cenna z punktu badań nad wizytacjami diecezji włocławskiej, nie dawała, bo dawać nie mogła, pomocy kwerendzistom penetrującym zachowane od drugiej połowy XVI w. akta wizytacyjne.

Dla XVI w., czyli dla najstarszych wizytacji, nieocenioną pomocą jest wydawnictwo zapoczątkowane przez księży Zenona i Stanisława Chodyńskich, kontynuowane następnie przez samego Stanisława, pod nazwą *Monumenta historica dioceseos Wladislaviensis*³, gdzie wydano drukiem najstarsze wizytacje.

Istnieje zatem potrzeba sporządzenia jakiejś pomocy umożliwiającej kwerendzistom łatwiejszy dostęp do wiadomości dotyczących dziejów kościelnych, zwłaszcza regionu kujawskiego, a także bydgoskiego i częściowo Pomorza Gdańskiego, znajdujących się w wizytacjach kanonicznych historycznej diecezji włocławskiej po okresie rządów biskupa Rozrażewskiego, na którym kończą się publikacje ks. Chodyńskiego⁴. Potem należałoby zająć się wizytacjami znajdującymi się w Gnieźnie, Pelplinie i Płocku.

Właściwie wstęp do tego rodzaju wydawnictwa, ze znanym kunsztem warsztatowym, zrobił ks. Stanisław Librowski do opracowanego przez siebie „Repertorium akt wizytacji kanonicznych dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej”⁵. Uwagi tam poczynione są aktualne dla problemu dotyczącego zasobu ksiąg wizytacyjnych wszystkich ówczesnych diecezji. Dlatego uznano, że nie ma potrzeby ich powtarzać. Ufamy, że autor wspomnianego wydawnictwa nie weźmie za złe, że jego uczeń będzie starał się z tych wzorów korzystać dla dobra nauki o diecezji włocławskiej. Należy tylko dodać pewne dane dotyczące zasobu włocławskiego, którym niniejsze wydawnictwo się zajmuje.

Już z tego, co napisał ks. S. Librowski, jest wiadomym, że nie posiadamy wszystkich protokołów wizytacji powstałych w kancelarii biskupów kujawsko-pomorskich, ale ich zaginięcie bynajmniej nie zostało spowodowane niekorzystnymi wydarzeniami dla Polski i Kościoła w Polsce z przełomu XVIII

² S. Librowski, *Wizytacje diecezji włocławskiej*, cz. 1, *Wizytacje diecezji kujawskiej i pomorskiej*, t. 1, *Opracowanie archiwalno-źródłoznawcze*, z. 1, *Wstęp ogólny*, ABMK, t. 8 (1964) s. 5-186, z. 2, *Wizytacje w latach 1123-1421*, ABMK, 10 (1965) s. 33-206.

³ *Monumenta historica dioceseos Wladislaviensis*, ed. Z. et S. Chodyński, t. 1-25, *Wladislaviae 1881-1912* (t. 1-8 wychodziły jako dodatek do rubrycel i schematyzmów).

⁴ Bezpośrednim zaś powodem podjęcia napisania „repertorium” przez podpisanego, stała się konieczność dokładnego przejrzenia ksiąg wizytacyjnych w związku z próbą ustalenia, jak w interesującej nas diec. przedstawiał się kult św. Wojciecha. Chodziło bowiem nie tyle o poznanie kościołów pod wezwaniem tego świętego, bo to już jest znane, ile o zbadanie, czy nie było altarii, bractw, czy też innych przejawów kultu tego patrona Polski i metropolii gnieźnieńskiej.

⁵ S. Librowski, *Repertorium akt wizytacji kanonicznych dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej*, ABMK, 28 (1974) s. 41-104 i nadbitka.

i XIX w. Wiele z nich zaginęło znacznie wcześniej, wszak nie był spokojny tak wiek XVII, jak i początek XVIII w. Wiele z nich uległo zniszczeniu drogą zużycia przez częste z nich korzystanie. Nie byli to jednak kwerendziści, a urzędnicy administracji kościelnej, czerpiący stąd wiadomości o diecezji i badający, czy polecenia wizytacyjne zostały spełnione. Często kolejni wizytatorzy korzystali z poprzednich protokołów wizytacyjnych, przygotowując się do kolejnej wizytacji. Niekiedy zresztą, gdy wizytacje, zwłaszcza późniejsze, zachowały się liczniej, widać, że ich treść zostawała odpisywana, z zanotowaniem niewielkich zmian, jakie zaszły w tym czasie w parafii. Później, mając nowe protokoły, mniej zważano na stare, aktualnie mniej ważne. Nie zawsze też pamiętano, aby te skarby, nazwane przez jednego z autorów „klejnotami źródłowymi”, należycie strzec przed „urzędowymi akstradycjami oraz uprzywatnieniem ksiąg przez kolekcjonerów i kłusowników historycznych”⁶.

Ile ksiąg wizytacyjnych zaginęło z powodu dwóch ostatnich przyczyn, powiedzieć trudno. Później wiele z zachowanych ksiąg wizytacyjnych zmieniło właściciela. Z tego samego powodu, dla którego obecnie w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku znajduje się duży zespół Akt Wizytacji Archidiecezji Gnieźnieńskiej sprzed okresu rozbiorów Polski⁷, wiele z protokołów wizytacyjnych znajdujących się poprzednio we Włocławku, zostało przekazanych do Gniezna, czy Pelplina i Płocka, o czym informował w jednych ze swoich artykułów ks. Stanisław Chodyński, podając nie tylko wiadomości o sytuacji, w jakiej znalazła się diecezja po zmianach 1818 r., ale częściowo to uzasadniając, mówiąc o potrzebie władzy kościelnej na terenach odłączonych od diecezji włocławskiej zdobycia wiadomości dotyczących nowonabytych parafii i kościołów. Rodziło to prośby, a raczej żądania, wydania ksiąg wizytacyjnych i dokumentów dotyczących dawnego archidiaconatu kruszwickiego, pomorskiego oraz niektórych parafii z terenów zawiślańskich dawnej diecezji kujawsko-pomorskiej. Chodzi naturalnie o wizytacje tych parafii dawnej diecezji kujawsko-pomorskiej, które znalazły się po 1818 i 1821 r. w diecezji chełmińskiej z siedzibą w Pelplinie, lub w granicach archidiecezji gnieźnieńskiej czy diecezji płockiej. To przekazanie akt, dokonane zapewne przy poparciu władz zaborczych, omówił dokładnie ks. S. Chodyński. Przekazano więc z Włocławka nie tylko wizytacje, ale i szereg dokumentów i ksiąg dotyczących dóbr biskupów kujawsko-pomorskich, które poza granicami nowej diecezji kujawsko-kaliskiej pozostały. Bywało nawet, że wycinano z poszczególnych ksiąg karty z zapisami odłączonych parafii⁸.

⁶ S. Librowski, *Repertorium akt wizytacji kanonicznych dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej. Część I: Akta przechowywane w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku*, Lublin 1975 (nadbitka z półrocznika ABMK, t. 28-31), s. 12.

⁷ Tamże, s. 16.

⁸ S. Chodyński, *Szczegół do historii Archiwum Diecezji Włocławskiej*, w: *Monumenta historica dioeceseos Wladislaviensis*, t. 24, Wladislaviae 1910, s. 98-124.

Przy opracowywaniu niniejszego repertorium, wzorowano się na doświadczeniach „Repertorium akt wizytacji kanonicznych dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej” księdza Stanisława Librowskiego. Mamy nadzieję, że i w tym względzie, ten znakomity historyk i wydawca, nie weźmie tego podpisanemu za złe.

Wprawdzie najstarsze księgi zostały już opublikowane przez ks. Chodyńskiego, to jednak z powodu, że wydawnictwo to nie jest powszechnie dostępne, zostały omówione także te księgi, ale dla uszanowania tego zasłużonego wydawcy, nie robiono w większości przypadków nowych uwag, czy wyjaśnień, notując jedynie odpowiednie strony tak w rękopisach, jak i w *Monumenta historica dioeceseos Wladislaviensis*.

Bardziej dokładnie, niż to nawet uczynił ks. S. Librowski w odniesieniu do wizytacji gnieźnieńskich, postanowiono traktować księgi nie wydane przez księży Chodyńskich. Nie poprzestano na informacji gdzie zawarte są wiadomości o parafiach, kościołach itp., ale podano także wiadomości o proboszczach, wsiach parafialnych i innych, charakterystycznych dla danej parafii.

Ponieważ właściwe księgi wizytacyjne, według układu zaprowadzonego przez ks. Librowskiego po rewindykacji akt w latach powojennych, rozpoczynają się od księgi nr 2, dlatego repertorium rozpoczyna się od niej. Zachowano ten układ głównie z tego powodu, że przez ostatnie dziesięciolecia wielu historyków z zespołu przechowywanego w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku korzystało i według niego cytowało. Wprowadzenie nowego podziału spowodowałoby więc zamieszanie.

Archiwum przechowującym omawiane księgi jest „Archiwum Diecezjalne we Włocławku”, używające skrótu „ADWł.”, Zespół zaś ksiąg wizytacji kanonicznych omawiany w niniejszym repertorium, znajduje się w zespole noszącym tytuł „Akta Biskupów Kujawsko-Pomorskich” oznaczony jest sygnaturą „ABKP. Wiz.”.

Pierwsza część publikowanego repertorium rozpoczyna się od księgi noszącej sygnaturę „ABKP. Wiz. 2”. Księga bowiem pierwsza, zatytułowana przez ks. S. Librowskiego: „Arendy z XVI w., przeważnie za bpa Hieronima Rozrażewskiego, z różnych kluczy diecezji włocławskiej”⁹, nie była w ścisłym słowa znaczeniu księgą wizytacji, zresztą, przy objęciu archiwum przez podpisanego, nie znaleziono jej już w tym zespole. Podobnie nie znaleziono także księgi nr 11 i 12. Według pozostawionego w archiwum tymczasowego „spisu akt”, sporządzonego podczas kierowania archiwum przez ks. Stanisława Librowskiego, księga ABKP. Wiz. 11 stanowiła brulion akt wizytacyjnych dekanatu brzeskiego z 1699 r., zawierając 35 kart zapisów w języku łacińskim i polskim, natomiast księga ABKP. Wiz. 12(687) to wizytacja archidiakonatu włocławskiego z 1699 r., zawierająca 229 kart, także w języku łacińskim i polskim, ale naprawdę obejmowała też jedynie dekanat brzeski. Dlaczego jednak te

⁹ Tytuł ten wzięty jest z pozostawionego w archiwum podręcznego spisu akt tegoż.

księgi z końca XVII w. postawiono przed wizytacją z lat 1639-1642, też powiedzieć trudno. Wiadomość tę podaje się tylko dlatego, że kwerendziści często korzystali ze wspomnianego tymczasowego „spisu akt” i mogliby teraz zapytać o wspomniane księgi.

2

A. OPIS KSIĘGI:

[1. Sygn. akt.] **ABKP. Wiz. 2.**

[2. Tytuł oryg.] *Connotatio villarum, decimarum, censuum episcopi et capituli Wladislaviensis nec non collegiatae Crusviciensis, ac parochorum diocesis Wladislaviensis per Joannem (Jacobum) Choeński notarium apostolicum.*

[3. Daty krań.] **1527.**

[4 Opis zewn.] Łac., 2° (31,5 x 21 cm). Kart 78. Księga ta wchodziła poprzednio w skład większego poszytu, jak na to wskazuje dawna paginacja od strony 178 do 253. Na marginesach znajdują się zapiski i zakreslenia poczynione przez ks. Stanisława Chodyńskiego w związku z wydaniem tej księgi w: MHDWI., t. 12, Wladislaviae 1891. Oprawa z okresu po 2-giej wojnie światowej.

[5. Uwagi] Jest to właściwie *Liber beneficiorum* diec. włocł., na wzór podobnych dla archidiec. gnieźn. Jana Łaskiego¹⁰, czy krak. Jana Długosza¹¹, jednak znacznie od nich skromniejszy rozmiarami i dokładnością. Sporządzony został z rozkazu bpa Macieja Drzewickiego¹². Obszerne wprowadzenie dał na wstępie do swojego wydania ks. Chodyński¹³, dlatego w tym miejscu problem ten pomijamy¹⁴.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI:

I. Dochody biskupa włocławskiego

¹⁰ Jan Łaski, abp gnieźn. w l. 1510-1531. Z jego inicjatywy został spisany w arch. gnieźn.: J. Łaskiego, *Liber beneficiorum archidiecezji gnieźnieńskiej*, wyd. ks. J. Łukowski, uwagami zaś historycznymi, topograficznymi, heraldycznymi itd. oraz obszernym Łaskiego żywotem dzieło to ozdobił ks. J. Korytkowski, t. 1-2, Gniezno 1880-1881.

¹¹ J. Długoszy, *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*, t. 1-3, w: J. Długoszy, *Opera omnia*, t. 7-9, Cracoviae 1863-1864.

¹² Maciej Drzewicki, przedtem bp przemyski, w l. 1513-1531 włocł., później abp gnieźn.

¹³ Ks. Chodyński na początku dał odpis najstarszego fragmentu wykazu uposażenia diec., obecnie nie dołączonego do relacjonowanej księgi – MHDWI., t. 11, s. 6-9.

¹⁴ Zob. MHDWI., t. 12, s. 3-5.

1. Końcowy fragment dotyczący bliżej nieokreślonego klucza dóbr biskupich, podając jedynie miejscowości: Złotniki, Byczyna, Pilichowice, Szalonki, Ligaszewo, Jarantowice, k. 3; MHDWl., t. 11, s. 10.

2. Klucz r a c i ą ż s k i. Miejscowości: Raciążek miasto (oppidum), Morgowo, Ostrowne, Canapalium, Dąbrówka, Niestuszewo, Psarzewo, Podolie, Ty-padły, Otłoczyn, Brzoza, Straszewo, Mleczkowo, Chlewiska, Turzno, Przyby-sław, k. 3; MHDWl., t. 11, s. 10-11.

3. Klucz p a r c h a ń s k i. Miejscowości: Parchanie, Brodnia, Opoki, Sławsk, Łagiewniki, Wyganowo, Kolanowo, Szawłowice, Ośniszewo, Wonorze, Luczko, Jazowe, Dzwirzno (czy Dzwierzchno?), k. 3v.; MHDWl., t. 11, s. 10.

4. Taksa z m ł y n ó w starostwa raciańskiego i klucza parchańskiego. Ra-ciążek – wiatrak, Kucierz, Otłoczyn, Dzwirzno, wiatrak w Sławsku, pasieka w Otłoczynie, k. 3v.-4; MHDWl., t. 11, s. 11.

5. Taksa dziesięcin ze starostwa r a c i ą ż s k i e g o, k. 4-5v.; MHDWl., t. 11, s. 11-12.

6. Taksa klucza ciechocińskiego, k. 5v.-6; MHDWl., t. 11, s. 12.

7. Taksa m ł y n ó w klucza ciechocińskiego, k. 12; MHDWl., t. 11, s. 6.

8. Deklaracja dochodów z klucza w o l b o r s k i e g o, k. 6v.-11v.; MHDWl., t. 11, s. 12-18.

9. Deklaracja dochodów z klucza niesułkowskiego, k. 12-13; MHDWl., t. 11, s. 18-19.

10. Deklaracja dochodów klucza piórko w s k i e g o, k. 13-15v.; MHDWl., t. 11, s. 19-21.

11. Klucz s u b k o w s k i, k. 15v.-20; MHDWl., t. 11, s. 21-25.

12. Klucz d o b r c z s k i, k. 20-21; MHDWl., t. 11, s. 25.

II. Dochody kapituły włocławskiej [i kolegów niższego duchowieństwa katedralnego], k. 22-31; MHDWl., t. 11, s. 25-33.

III. Deklaracja dochodów parafii dekanatu brzeskiego

1. B r z e ś ć, patr. król¹⁵. Kł pw. św. Stanisława; kaplica k r ó l e w s k a; prep. szpitalna za murami miasta pw. Ś w i ę t e g o D u c h a, k. 31-32; MHDWl., t. 11, s. 33-34.

2. K o w a ł, patr. starostwa włocł¹⁶. Kł pw. św. Stefana, św. Małgorzaty i 11 Tysięcy Dziewic; preb. św. Mikołaja, patr. król.; prepozytura szpitalna św. D o r o t y, k. 32-33; MHDWl., t. 11, s. 34-35.

¹⁵ Tam gdzie nie podano jakie było prawo patronatu, rozumieć należy, że był to patr. miejscowej szlachty. W rękopisie pisano tylko „iurispatronatus”.

¹⁶ Miasto (civitas).

3. Lubraniec, Kłinkor. klasztorowi [kanoników regularnych laterańskich], k. 33-33v.; MHDWl., t. 11, s. 35.
4. Zgłowiączka, Par. inkor. klasztorowi w Lubrańcu, k. 33v.; MHDWl., t. 11, s. 35-36.
5. Choceń, k. 33v.-34v.; MHDWl., t. 11, s. 36.
6. Śmiłowice, k. 34v.; MHDWl., t. 11, s. 36.
7. Grabkowo, k. 35; MHDWl., t. 11, s. 37.
8. Kruszyn, Patr. król. Kł pw. Świętego Krzyża, k. 35-35v.; MHDWl., t. 11, s. 37.
9. Orle, k. 35v.-36; MHDWl., t. 11, s. 37.
10. Boniewo, k. 36; MHDWl., t. 11, s. 37-38.
11. Białotarsk, k. 36-36v.; MHDWl., t. 11, s. 38.
12. Łanięta¹⁷, k. 36v.; MHDWl., t. 11, s. 38.
13. Błenna, k. 36v.-37; MHDWl., t. 11, s. 38.
14. Lubomin, k. 37; MHDWl., t. 11, s. 38.
15. Przedecz, k. 37-37v.; MHDWl., t. 11, s. 38-39.
16. Kościelna Wieś. Patr. Jana i Wojciecha „Kościelskich”, Kł pw. św. Wawrzyńca, k. 37v.; MHDWl., t. 11, s. 39.
17. Kłobia. Patr. król., k. 38; MHDWl., t. 11, s. 39.
18. Lubień i Pierowa Wola. Patr. Łukasza „Zorawskiego” i Mikołaja Konarskiego, k. 38-38v.; MHDWl., t. 11, s. 39-40.
19. Pierowa Wola. Par. inkor. do Lubienia, k. 28v.; MHDWl., t. 11, s. 40.
20. Kłotno. Patr. bpa włocł. Kł pw. Świętej Trójcy i św. Mateusza Ap. i E., k. 38v.-39; MHDWl., t. 11, s. 40.
21. Świerczyn. Patr. Marcina Dąbskiego i Jakuba Kobielińskiego. Kł pw. św. Macieja Ap., k. 39-39v.; MHDWl., t. 11, s. 40.
22. Osieczyny. Patr. Wojciecha Lubienieckiego i Piotra Wilkowskiego. Kł pw. św. Prokopa, k. 39v.; MHDWl., t. 11, s. 40-41.
23. Chałno, k. 39v.-40; MHDWl., t. 11, s. 41.
24. Kłóbkka, k. 40-40v.; MHDWl., t. 11, s. 41.
25. Chodecz. Prep., mans., k. 40v.-41v.; MHDWl., t. 11, s. 41-42.

IV. Deklaracja dochodów parafii dekanatu radziejowskiego

1. Radziejów¹⁸. Patr. król. Kł pw. Wniebowzięcia NMP, k. 41v.-42; MHDWl., t. 11, s. 42.
2. Rzeczyca. Kł św. Stanisława, k. 42; MHDWl., t. 11, s. 43.

¹⁷ Łanięta w późniejszym okresie (XVII w.), znalazły się poza granicami naszej diec.

¹⁸ Miasto (civitas).

3. Bronisław. Patr. zakonnic z Płocka¹⁹. Kł pw. św. Bartłomieja, k. 42-42v.; MHDWl., t. 11, s. 42-42v.
4. Ostrowo nad Gopłem. Patr. Bartłomieja i Piotra Popowskich i Stanisława Bemboleckiego. Kł pw. św. Macieja i św. Walentego, k. 42v.; MHDWl., t. 11, s. 42v.-43.
5. Bytoń. Par. inkor. do par. w Lubrańcu, k. 43; MHDWl., t. 11, s. 43.
6. Chełmce. Patr. bpa włocł. Kł pw. św. Mikołaja i św. Katarzyny, k. 43-43v.; MHDWl., t. 11, s. 43-44.
7. Broniewo. Patr. Mikołaja Rudzkiego. Kł pw. św. Wojciecha i św. Marii Magdaleny, k. 43v.; MHDWl., t. 11, s. 44.
8. Płowce. Patr. król. Kł pw. św. Macieja, k. 43v.-44; MHDWl., t. 11, s. 44.
9. Połajewo. Patr. Feliksa i Andrzeja Polanowskich. Kł pw. św. Piotra i Pawła Ap. i św. Doroty, k. 44; MHDWl., t. 11, s. 44.
10. Mąkoszyn. Kł pw. św. Jakuba i św. Katarzyny, k. 44-44v.; MHDWl., t. 11, s. 44.
11. Kaczewo. Patr. Adama „Siewierczinski”, Kł pw. św. Wawrzyńca i św. Marcina, k. 44v.; MHDWl., t. 11, s. 45.
12. Lubotyń. Patr. bpa włocł. Kł pw. św. Wawrzyńca, k. 44v.-45; MHDWl., t. 11, s. 45.
13. Brdów. Patr. klasztoru paulinów z Jasnej Góry²⁰. Kł pw. Najśw. Marii Panny, k. 45-45v²¹; MHDWl., t. 11, s. 45.
14. Sadlno. Kł pw. św. Mikołaja, k. 45v.; MHDWl., t. 11, s. 45-46.
15. Broniszewo. Patr. Sokołowskich. Kł pw. św. Tomasza, k. 45v.-46; MHDWl., t. 11, s. 46.
16. Piaszki. Patr. wik. krusz. Kł pw. św. Jana Chrzciciela i św. Doroty, k. 47; MHDWl., t. 11, s. 46.
17. Izbica. Patr. Erazma i Sylwestra Rogozińskich i Florianiana Komorowskiego. Kł pw. św. Florianiana i Mateusza²², k. 47v.-47; MHDWl., t. 11, s. 46v.-47.
18. Byszyn. Patr. bpa włocł. Kł pw. św. Jadwigi, k. 47; MHDWl., t. 11, s. 47; MHDWl., t. 11, s. 47.
19. Piotrków. Patr. Piotra i Szymona Piotrkowskich i Daniela, Jana i Stanisława Lupsieńskich, Mikołaja i Stanisława Waszchowskich, k. 47-47v.; MHDWl., t. 11, s. 47.
20. Witowo. Patr. bpa włocł. Kł pw. św. Andrzeja, k. 48; MHDWl., t. 11, s. 48.

¹⁹ Klasztor norbertanek św. Marii Magdaleny za murami w Płocku.

²⁰ Zostali tu osadzeni przez bpa włocł. Władysława Oporowskiego w 1337 r., na polecenie króla Władysława Jagiellończyka.

²¹ Wydaje się, że w tym wypadku zapomniano o wezwaniu św. Wojciecha.

²² Należałoby wyjaśnić, czy w tym czasie istniała już kaplica „na Pustyni”, czy też św. Florian był pierwotnie patronem kła w Izbicy.

V. Deklaracja dochodów parafii dekanatu kruszwickiego

1. **Kruszwica**²³. Kł kolegiacki pw. św. Piotra, k. 48v.-54; MHDWL, t. 11, s. 48-54²⁴.
2. **Sławsk**. Patr. bpa włocł., k. 54-54v.; MHDWL, t. 11, s. 54-55.
3. **Polanowice**. Patr. Jana Polanowskiego, Stanisława i Andrzeja „Rządziej” i Elżbiety Szukowskiej, k. 54v.; MHDWL, t. 11, s. 55.
4. **Stodoły**. Patr. zakonny²⁵. Kł pw. Krzyża Świętego, k. 54v.-55; MHDWL, t. 11, s. 55.
5. **Warzymowo**. Kł pw. Wszystkich Świętych, k. 55; MHDWL, t. 11, s. 55.
6. **Kościeszki**. Patr. Marcina Kościńskiego, Jana Opalacz, Bartłomieja z „Łoszew”; Małgorzaty Lewinowa i innych. Kł pw. św. Piotra i Pawła, k. 55-55v.; MHDWL, t. 11, s. 55.
7. **Gębice**²⁶. Patr. król. Kł pw. św. Macieja, k. 55v.; MHDWL, t. 11, s. 56.
8. **Ostrowo koło Gębic**. Patr. norbertanek ze Strzelna. Kł pw. św. Doroty, k. 55v.-56; MHDWL, t. 11, s. 56.
9. **Ludzisko**. Patr. Wojciecha Kunowskiego i Mikołaja. Kł pw. św. Mikołaja, k. 56; MHDWL, t. 11, s. 56.
10. **Strzelno**. Par. inkor. norbertankom ze Strzelna. Kł pw. Świętej Trójcy, k. 56v.-58; MHDWL, t. 11, s. 56-58.
11. **Strzelno** – kaplica Świętego Krzyża poza miastem, k. 58; MHDWL, t. 11, s. 58.

VI. Deklaracja dochodów parafii dekanatu inowrocławskiego

1. **Inowrocław**²⁷ – kł parafialny. Patr. król. Kł św. Mikołaja w mieście; Kł św. Jakuba poza murami; Kł Najśw. Marii Panny poza murami; Szpital Świętego Ducha za murami, k. 58-59v.; MHDWL, t. 11, s. 58-60.
2. **Gniewkowo**. Patr. król. Kł pw. św. Konstancji, k. 59v.-60; MHDWL, t. 11, s. 60.
3. **Pieranie**. Patr. Jana Modlibog, k. 60; MHDWL, t. 11, s. 60.
4. **Lisewo**. Patr. Wojciecha Caczkowskiego i Bernarda Rojewskiego. Kł pw. św. Wincentego i Marii Magdaleny, k. 60-60v.; MHDWL, t. 11, s. 60.
5. **Parchanie**. Patr. dziek. krusz. Kł pw. św. Wojciecha, k. 60v.; MHDWL, t. 11, s. 60-61.

²³ Miasto (civitas).

²⁴ Ponieważ w MHDWL jest dokładny odpis, dlatego nie podawano tu nazwisk poszczególnych członków kapituły.

²⁵ Klasztor kanoników regularnych laterańskich z Trzemeszna.

²⁶ Miasto (oppidum).

²⁷ Miasto (civitas), ale w tej księdze nazwane oppidum.

6. Płonkowo. Patr. Wojciecha Caczkowskiego. Kł pw. św. Oswalda, k. 60v.-61; MHDWl., t. 11, s. 61.

7. Dźwierzchno. Patr. prep. krusz. Kł pw. św. Katarzyny, k. 61; MHDWl., t. 11, s. 61.

8. Murzynno. Patr. król. Kł pw. św. Macieja, k. 61-61v.; MHDWl., t. 11, s. 61.

9. Sędzin. Patr. kan. płoc. Bartłomieja Bromirskiego. Kł pw. św. Macieja, k. 61v.; MHDWl., t. 11, s. 61.

10. Brodnia. Patr. bpa włocł. Kł pw. św. Michała, k. 61v.; MHDWl., t. 11, s. 61-62.

11. Kobielice. Patr. Stanisława i Jakuba Kobielickich. Kł pw. Wszystkich Świętych, k. 61v.-62; MHDWl., t. 11, s. 62.

12. Jaksice. Patr. król. Kł pw. św. Wawrzyńca i św. Marcina, k. 62; MHDWl., t. 11, s. 62.

13. Branno. Patr. Jakuba Brańskiego. Kł pw. św. Piotra i Pawła Ap., k. 62-62v.; MHDWl., t. 11, s. 62.

14. Orłowo. Patr. król. Kł pw. św. Elżbiety inkor. do par. w Nieszawie Starej [Dybowie]²⁸, k. 62v.; MHDWl., t. 11, s. 62.

15. Ostrowo koło Kościelca. Patr. Jana i Macieja z Kościelca. Kł pw. św. Jana Chrzciciela, k. 62v.-63; MHDWl., t. 11, s. 62-63.

16. Łabiszyn. Patr. Potulickiego i Kamienieckiego. Kł pw. św. Mikołaja, k. 63; MHDWl., t. 11, s. 63.

17. Szawłowice. Patr. bpa włocł. Kł pw. św. Bartłomieja, k. 63; MHDWl., t. 11, s. 63.

18. Kościelec. Patr. Jana Kościeleckiego, Andrzeja Krotoskiego. Kł pw. św. Małgorzaty, k. 63-63v.; MHDWl., t. 11, s. 63-64.

19. Liszkowo. Patr. Piotra Zagajewskiego. Kł pw. św. Gotarda, k. 63v.-64; MHDWl., t. 11, s. 64.

VII. Deklaracja dochodów parafii dekanatu bydgoskiego

1. Bydgoszcz²⁹, k. 64-64v.; MHDWl., t. 11, s. 64-65.

2. Bydgoszcz. Prepozytura Świętego Ducha za murami miasta, k. 64v.; MHDWl., t. 11, s. 65.]

3. Dóbrcz. Patr. bpa włocł. Kł pw. św. Wawrzyńca i św. Małgorzaty, k. 65; MHDWl., t. 11, s. 65.

4. Wtełno. Patr. cyst. z Koronowa. Kł pw. św. Michała, k. 65; MHDWl., t. 11, s. 65.

²⁸ Stara Nieszawa – leżała po przeciwnej Toruniowi stronie rzeki Wisły, tam gdzie obecnie jest przedmieście Podgórz.

²⁹ Miasto (civitas).

5. Żołądowo. Patr. Anny Żołądowskiej. Kł pw. Świętego Krzyża, k. 65v.; MHDWl., t. 11, s. 65.
6. Byszewy³⁰. Patr. cyst. z Koronowa, k. 65v.; MHDWl., t. 11, s. 65-66.
7. Dąbrówka. Patr. Kacpra i Jana Dąbrowskich. Kł pw. św. Jakuba Większego, k. 65-66v.; MHDWl., t. 11, s. 66.
8. Strzelewo. Patr. Rogalińskich. Kł pw. św. Doroty, k. 66; MHDWl., t. 11, s. 66.
9. Osielsk. Patr. bpa sufr. włocł. Kł pw. Narodzenia NMP, k. 66; MHDWl., t. 11, s. 66.
10. Fordon³¹. Patr. król. Kł pw. św. Mikołaja o św. Marii Magdaleny, k. 66-66v.; MHDWl., t. 11, s. 66-67.
11. Koronowo³². Par. inkor. cystersom. Kł pw. Najśw. Marii Panny i św. Jana E. 67v.-69; MHDWl., t. 11, s. 67-69.

VIII. Deklaracja dochodów parafii dekanatu raciążskiego

1. Raciążek³³. Patr. bpa włocł. Kł pw. św. Wawrzyńca, k. 69-70; MHDWl., t. 11, s. 69-70.
2. Przypust³⁴. Patr. król. Kł św. Marii Magdaleny i kł filialny w Nowej Nieszawie³⁵ pw. św. Jadwigi, k. 69v.; MHDWl., t. 11, s. 70.
3. Bobrowniki³⁶. Patr. król. Kł pw. św. Marcina k. 69v.; MHDWl., t. 11, s. 70.
4. Lubanie. Patr. kapit. włocł. Kł pw. św. Mikołaja, k. 69v.-70; MHDWl., t. 11, s. 69.
5. Zbrachlin. Patr. prep. włocł. Jana Parzniewskiego³⁷. Kł pw. św. Jakuba, k. 70; MHDWl., t. 11, s. 69.
6. Słońsk. Patr. Piotra Służewskiego. Kł pw. św. Piotra i Pawła, k. 70; MHDWl., t. 11, s. 69.
7. Grabie. Patr. Andrzeja i Jakuba Grabskich. Kł pw. św. Wacława, k. 70-70v.; MHDWl., t. 11, s. 70-71.

³⁰ Cystersi, którzy do ok. 1290 r. mieli swój klasztor w Byszewie, przenieśli go na inne miejsce, gdzie znajdowała się wieś „Smewce”, nazywając je najpierw Nową Byszewą, a potem Koronowo.

³¹ Miasto (oppidum).

³² Miasto (oppidum).

³³ Miasto (oppidum).

³⁴ Przedtem miasto (oppidum), które utraciło swoje prawa z powodu bliskiego sąsiedztwa z Nieszawą (Nową).

³⁵ W 1460 r. Nieszawa, na prośbę torunian, została przez króla Kazimierza Jagiellończyka przeniesiona w pobliże Przypustu i osadzona na terenie dawniejszej wsi Roskidalin.

³⁶ Miasto (oppidum).

³⁷ Biogram tego prałata zob. S. Chodyński, *Katalog prałatów i kanoników włocławskich*, s. 724-726, rkps przechowywany w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku.

8. Straszewo. Patr. bpa włocł. Kł pw. św. Marcina i 10 Tysięcy Męczenników, k. 70v.; MHDWl., t. 11, s. 71.

9. Łowicze k. Kł pw. św. Idziego i Świętego Krzyża, k. 70v.; MHDWl., t. 11, s. 71.

10. Koneck. Kł pw. św. Prokopa, k. 70v.-71; MHDWl., t. 11, s. 69.

11. Chlewiska. Patr. bpa włocł., k. 71; MHDWl., t. 11, s. 71.

12. Barcin³⁸. Patr. Krotoskich. Kł pw. św. Wojciecha i św. Mikołaja, k. 71; MHDWl., t. 11, s. 72.

13. Dąbrówka. Patr. Krotoskiego. Kł pw. św. Barbary, k. 71v.; MHDWl., t. 11, s. 72.

14. Zakrzewo. Patr. Katarzyny „Saxinska” i Andrzeja Chełmickiego. Kł pw. Świętego Krzyża, k. 71v.; MHDWl., t. 11, s. 72.

15. Służewo³⁹. Patr. Piotra Służewskiego i Andrzeja Grabskiego. Kł pw. św. Jana Chrzciciela, k. 71v.-72; MHDWl., t. 11, s. 72-73.

16. Siniarzewo. Kł pw. św. Jakuba, k. 72-73; MHDWl., t. 11, s. 73.

17. Ostrowąs. Patr. zakonnic z Płocka. Kł pw. Narodzenia NMP⁴⁰, k. 72v.; MHDWl., t. 11, s. 73.

18. Sołec⁴¹. Patr. król. Kł pw. św. Stanisława, k. 72v.; MHDWl., t. 11, s. 73.

19. Bądkowo. Patr. kan. włocł. „Hande”. Kł pw. św. Mateusza, k. 72v.-73; MHDWl., t. 11, s. 73.

IX. Wykaz (częściowy) dochodów biskupstwa włocł., k. 73-73v.; MHDWl., t. 11, s. 74.

X. Wykaz dekanatów pomorskich z podaniem parafii doń należących, k. 74-76v.; MHDWl., t. 11, s. 74-75.

XI. Dekanat gdański wyspy mniejszej⁴²

1. Slubław, k. 77; MHDWl., t. 11, s. 75.

2. Gotland, k. 77; MHDWl., t. 11, s. 75.

3. Żodecham, k. 77; MHDWl., t. 11, s. 75.

4. Wossicz, k. 77; MHDWl., t. 11, s. 75.

5. Gemlicz, k. 77v.; MHDWl., t. 11, s. 76.

³⁸ Trudno przypuścić, aby Barcin należał do dekanatu w Raciążku. Pewnie jakaś pomyłka.

³⁹ Miasto (oppidum).

⁴⁰ Klasztor norbertanek NMP w Płocku.

⁴¹ Miasto (oppidum).

⁴² Dekanat ten przeszedł później do protestantyzmu, zob. MHDWl., t. 1, Wladislaviae 1881 s. 26.

6. Zinder, k. 77v.; MHDWI., t. 11, s. 76.
7. Letzkard, k. 77v.; MHDWI., t. 11, s. 76.
8. Kesemarck, k. 77v.; MHDWI., t. 11, s. 76.
9. Trutlenaw, k. 77v.; MHDWI., t. 11, s. 76.
10. Gottswald, k. 77v.; MHDWI., t. 11, s. 76.
11. Wotsslaw, k. 78; MHDWI., t. 11, s. 76.
12. Richenberg, k. 78; MHDWI., t. 11, s. 76.

3

A. OPIS KSIĘGI:

[1. Sygn. akt.] **ABKP. Wiz. 3(24).**

[2. Tytuł oryg.] *Visitatio diocesis Wladislaviensis et Pomeraniae.* [Kartka z tym tytułem wycięta z pierwotnej oprawy księgi i wklejona do nowej.

[3. Daty krań.] **1576-1577.**

[4. Opis zewn.] Łac., 2° (32 x 21cm). Kart 140 oraz 3 karty nieliczb. Oprawa z okresu po 2-giej wojnie światowej – w półpłótno. Stan zachowania dobry, z niewielkimi śladami zawilgocenia. Na marginesach ślady zaznaczonego tekstu przy wydawaniu drukiem tej księgi przez ks. Stanisława Chodyńskiego.

[5. Sygn. dawna] **24.**

[6. Uwagi]. Na początku księgi luźna karta wklejona przez ks. S. Chodyńskiego z informacją, gdzie poszczególne części księgi były drukowane w MHDWI., Zaraz po nim idzie alfabetyczny registr parafii opisanych w tej księdze, sporządzony pewnie tą samą ręką, która pisała protokoły wizytacyjne. Także te dwie karty nieliczb. Przy opisie tej księgi karty te wklejono. Zdaje się, że poszczególne części księgi wchodziły przedtem w skład innych ksiąg, ponieważ są ślady dawnych foliacji. Papier z jednego źródła, z takimi samymi znakami wodnymi. Karty puste: 2v., 4v., 13v., 37v.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI:

[Wykaz] – sporządzony przez ks. Chodyńskiego, informujący gdzie poszczególne części tej księgi były wydawane drukiem w MHDWI., karta nieliczb.

Regestr um. Alfabetyczny wykaz wizytowanych parafii, dwie karty nieliczb.

Wstęp do wizytacji zawierający dane (niekrytyczne często) o diec. włocławskiej i kolegiacie kruszwickiej. Ten sam tekst powtórzono na karcie następnej, k. 2-3; MHDWI., t. 16, s. 5-6.

Katalog kościołów w diecezji wrocławskiej sporządzony według prawa patronatu, k. 3v.-4.

Specyfikacja kościołów w biskupstwie wrocławskim i pomorskim, tak katolickich, jak i zagarniętych przez heretyków, k. 5-11; MHDWL., t.1, s. 6-19.

Pytania stawiane podczas wizytacji biskupowi, proboszczom oraz podczas wizytacji katedry, k. 12-13; MHDWL., t. 16, s. 6-7.

Katedra, k. 14-31; MHDWL., t. 16, s. 7-33.

Powtórzone pytania przy wizytacji katedry, k. 31-31v.

Kruszwica – opis uposażenia poszczególnych prebend, k. 32-34v. MHDWL., t. 16, s. 33-38.

Wykaz prałatów i kanoników obecnych przy wizytacji katedry wrocławskiej w 1576 r., k. 35.

Egzamin świadków w związku z przyjmowaniem do Kościoła duchowieństwa, które wpadło w błędy heretyckie, k. 35v.-37; MHDWL., t. 16, s. 22-25.

Visitatio ecclesiarum in archidiaconatu diocesis Wladislawiensis consistentium. Per rdum in Christo patrem et dominum dnum Stanislaum Karnkowski Dei et Ap. Sedis gratia episcopum Wladislawiensem et Pomeraniae⁴³, adhibito publico notario nobili Petro Goiski facta. Sub anno Dni 1577 in principio mensis Septembris incepta. Wizytacja drukowana w: MHDWL., t. 17 s. 45n.

1. Przedecz. Miasto (oppidum) król. Kł św. Mikołaja, mur., kons. przez bpa S. Karnkowskiego 13 X [1577 ?]. Prob. Wojciech Dramiński, mający także probostwo w Mąkoszynie. Częściej przebywa w Przedeczu. Wik. Stanisław.

a. Na zamku jest altaria, nie wiadomo przez kogo fund.

b. W kościele św. Katarzyny, niedawno odbud., odprawia w święta wik.

c. Szpital fund. przez niejakiego Rikala, mieszczanina, k. 38-40 MHDWL., t. 17, s. 45-47.

2. Błenna. Kł dREW. pw. św. Katarzyny, patr. dziedziców Piotra i Rocha Błęckich. Roch występuje też pod nazw. Dzierzbicki. Prob. Jan Pilczyński rezyd., k. 40-41; MHDWL., t. 17 s. 47-49.

3. Izbica. Miasto (oppidum). Kł mur. pw. św. Mateusza Ap., patr. Andrzej Kretkowski. Prob. Jan Gumiński, mający jeszcze par. Strzelce⁴⁴, gdzie zasadniczo mieszka. Wik. niewiad. imienia.

a. Kaplica dREW. kons., położona w lasach izbickich niedaleko wsi Chotel, pw. św. Floriana, k. 41-43; MHDWL., t. 17, s. 49-51.

4. Lubotyń. Wieś bpa włocł. Kł mur. pw. św. Małgorzaty. Prob. Jakub Prądzewski, subd. Wik. Feliks z Dębna, k. 43-44v.; MHDWL., t. 17, s. 51-53.

⁴³ Stanisław Karnkowski, bp włocł. w l. 1567-1581, później abp gnieźn.

⁴⁴ Strzelce k. Kutna.

5. **Piotrków** [Kujawski]. Wieś. Kł mur. z wieżą, pw. św. Jakuba. Kolator Benedykt i Wojciech Piotrkowscy. Prob. Wojciech z Rawy, zwany Usqua, wik. katedr., tu nie rezyd., tylko przyjeżdża na święta. Wik. Piotr z Dąbrowic, k. 44v.-45v.; MHDWl., t. 17, s. 53-54.

6. **Rzeczyc**. Kł drew., zniszcz., pw. św. Stanisława. Prawo patr. należy do szlachty Rzeczyckich i Jana Psiuskiego. Prob. niewiad. nazwiska Paweł, k. 45v.-45; MHDWl., t. 17, s. 54-55.

7. **Stodoły**. Kł drew., zniszcz., kons., pw. Znalezienia Świętego Krzyża. Patr. klasztoru w Trzemesznie. Rezyd. przy nim zak. z Trzemeszna imieniem Benedykt, k. 46-47; MHDWl., t. 17, s. 55-56.

8. **Rzadkwini**. Kł drew., mały, kons., pw. św. Mateusza. Patr. prep. ze Strzelna. Prob. Benedykt – podeszłego wieku, gorliwy. Do tego kła chodzą wierni z par. Ludzisko, gdzie kł zagarnęli innow., k. 46v.-47; MHDWl., t. 17, s. 56-57.

9. **Gębice** [Gembice]. Miasto (oppidum). Kł mur. i kons., pw. Mateusza. Patr. król. Prob. Andrzej Probuczki, vicarius in spiritualibus i oficjał gnieźn. nie rezyd. Obowiązki prob. spełnia alt. Andrzej z Grabowa, kapłan. Był też starszy kapłan, Maciej z Bydgoszczy, już nie odprawiający mszy św. Świątynia posiadała dobry organ i organistę Stanisława. Altaria Świętej Trójcy.

a. **Za miastem kł św. Ducha**, drew. i kons., gdzie niekiedy odprawia stary ksiądz Bartłomiej, sprawujący także opiekę nad podopiecznymi znajdującego się tam szpitala, k. 47v.-48v.; MHDWl., t. 17, s. 57-59.

10. **Ostrów**. Kł, a raczej kaplica, mała i drew., kons., pw. św. Doroty, patr. prep. ze Strzelna Andrzeja Pęcherskiego. Rektor kła ks. Jakub z Pakości, podeszły w latach, ale gorliwy, k. 49-50; MHDWl., t. 17, s. 59-60.

11. **Strzelno**. Miasto (oppidum). Kł należący do zakonnic [norbertanek], będący też paraf. Prepozyt Andrzej Pecherski. Pomagają mu: kaznodzieja Marcin z Poznania; wik. w osobach Macieja z Łekna i zak. z klasztoru norbertanów imieniem Mateusz oraz Jan ze Strzelna, spowiednik zakonnic. Wszystkich opłaca prepozyt. Jest nauczyciel i kantor.

a. **W mieście są dwie kaplice mur.**, gdzie w niedziele i święta odprawiają wik.

b. **Kł szpitalny Świętego Ducha**, fund. przez Macieja, zwanego Dziechna, ze Strzelna. Aktualnie biednych w szpitalu nie było, k. 50-51; MHDWl., t. 17, s. 60-62.

12. **Chełmce**. Wieś bpa włocł. Kł drew., kons., pw. św. Mikołaja. Prob. Jan Groczi, kantor krusz., tu rezyd. Wik. Stanisław z Sojek, starzec, k. 60-62v.; MHDWl., t. 17, s. 62-63.

13. **Radziejów**. Miasto (oppidum). Kł mur., kons., pw. Wniebowzięcia NMP, patr. król. Prob. Jan Groczi, rezyd. w Chełmcach, tu przyjeżdżający odprawiać w święta i niedziele. Wik.: Wąłenty z Inowrocławia i Jan z Radziejowa. Dawniej było więcej mans. Teraz godziny kan. i oficjum o Matce Bożej

śpiewają wyżej wspomniani dwaj wik. Nie wizytowano klasztoru. Może aktualnie nie było w nim zakonników? k. 52v.-53v.; MHDWl., t. 17, s. 63-65.

14. **Kacze wo.** Wieś bpów włocł. Kł drew., kons., ale już w ruinie, pw. św. Wawrzyńca i Marcina. Rektorem był Walenty, wik. katedr. włocł., tu bardzo rzadko przebywający. W Kaczewie urzędował wik. Lampertus, k. 53v.-54v. MHDWl., t. 17, s. 65-66.

15. **Bytoń.** Wieś starostwa radziejowskiego. Kł mur. Nie podano wezwania. Dawniej prob. bywał spośród zakonników z Lubrańca. Ostatnio od dłuższego czasu stałego prob. brak. Aktualnie, za staraniem dierz. Lubiszowskiego, w Bytoniu jest ks. Franciszek z Pabianic, ale bez nominacji od władzy kościelnej, k. 54v.-55v.; MHDWl., t. 17, s. 66-67.

16. **Broniewo.** Kł mały, drew., kons., pw. św. Wojciecha i św. Marii Magdaleny. Kolator Wojciech Zakrzewski. Rektor kła Franciszek Trambczyński – mało gorliwy, odprawia tylko w niedziele. O kł, tak on, jak i kolator, nie dba, k. 55v.-56; MHDWl., t. 17, s. 67-68.

17. **Bronisław.** Kł drew., kons., pw. św. Bartłomieja, patronatu konwentu zakonnicy z Płocka, k. 56-56v.; MHDWl., t. 17, s. 68.

18. **Byczyna.** Wieś inkor. psalterzynom katedry włocł. Kł drew., kons. pw. św. Jadwigi. Par. zarządza Walenty z Dobrego, psalt. z Włocławka, k. 57-58v.; MHDWl., t. 17, s. 69-70.

19. **Płowce.** Kł drew., zrujnowany i sprofanowany przez zajęcie go na użytek innow., pw. św. Macieja Ap. Brak prob., k. 58v.-59; MHDWl., t. 17, s. 70-71.

20. **Witowo.** Wieś bpa włocł. Kł drew., kons., pw. św. Andrzeja Ap. i św. Agnieszki. Prob. jest diakon Jarosław Drwalewski, przebywający w Poznaniu Wik. Stanisław z Osieka, k. 59-60v.; MHDWl., t. 17, s. 71-72.

21. **Dąbie.** Kł drew., kons., pw. Wszystkich Świętych. Patr. dziedzica Tomasz Dąbskiego. Prob. nie ma. Wik. Maciej z Kowała, k. 60-61; MHDWl., t. 17, s. 72-73.

22. **Osięciny.** Kł drew., kons., pw. św. Prokopa. Patr. Stanisława Wilkostowskiego, dziedzica miejscowego. Prob. Jan Wilkostowski, duchowny niższych święceń, syn dziedzica. Wik. Bartłomiej z Gąbina, k. 61v.-62v.; MHDWl., t. 17, s. 73-75.

23. **Siniarze wo.** Kł drew., kons., pw. św. Jakuba Ap., patronatu dziedziców miejsc. Jana Rusinowskiego i Filipa Zakrzewskiego. Prob. Mikołaj „Wissocki”, kan. ploc., tu rezyd. Wik. Marcin z Tłuchowa, k. 62v⁴⁵; MHDWl., t. 17, s. 75-76.

24. **[Straszewo].** Nie ma zachowanych podstawowych danych o parafii Wik. Jan z Mniszewa, k. 63; MHDWl., t. 17, s. 75-76.

⁴⁵ W księdze tej brakuje jednej strony. Dlatego k. 63 zawiera już dane dot. par. Straszewo.

25. Chlewiska. Kł drewn., kons., pw. Świętej Trójcy. Prob. Wojciech Górski, k. 63v.; MHDWl., t. 17, s. 76-77.

26. Br od n i a⁴⁶. Kł drewn., kons., zrujnowany, pw. św. Michała Archanioła. Brak prob. Wik. Jan z Bolkowa, diec. płoc.

a. Szkoła, k. 64; MHDWl., t. 17, s. 77-78.

27. Szawłowice. Kł drewn., kons., pw. św. Bartłomieja Ap. Prob. Maciej z Lubania, k. 64v.; MHDWl., t. 17, s. 78.

28. Ostrowo k. Giewkowa. Kł drewn., kons., zniszcz., pw. Narodzenia NMP. Patr. Jana, Wojciecha i Piotra Ostrowskich, dziedziców Roszowa. Prob. i wik. brak. Aktualny posiadacz wsi, Jakub „Włodek” stara się, aby w oktawie święta Narodzenia NMP przyjeżdżał tu wik. z Dybowa, k. 64v.-65; MHDWl., t. 17, s. 78-79.

29. Gniewkovo. Miasto (oppidum). Kł mur., kons. niedawno, pw. św. Konstancji. Patr. król. Prob. Paweł Czichrowski, kan. włocł. i krusz.⁴⁷ Wik.: Sebastian z Gniewkowa, wieku starszego i Jan z Nowego.

a. Istnieje szpital, k. 65-66; MHDWl., t. 17, s. 79-80.

30. Branno. Kł drewn., nowy, nie kons., pw. św. Piotra. Nie ma prob., k. 66; MHDWl., t. 17, s. 80-81.

31. Murzynno⁴⁸. Wieś królewska. Kł nowy, niekons. Prob. Wojciech Szmilowski, k. 66-66v.; MHDWl., t. 17, s. 81-82.

32. Dybów. Miasto (oppidum), własność król. Kł mur., nowy, kons. pw. św. Mikołaja, z filią w Orłowie. Dochody z probostwa pobierali muzycy królewscy. Wik. Jan ze Strzelna.

a. Istniała szkoła, k. 66-67v.; MHDWl., t. 17, s. 82-84.

33. Służewo. Miasto (oppidum). Kł mur., kons., pw. św. Jana Chrzyciela. Patr. Jana ze Służewa, woj. brzeskiego. Prob. Maciej „Wisczelski”, kan. włocł.⁴⁹, nie rezyd. Pracują jako mans.: Stanisław z Wierzbia, Wawrzyniec z Bądkowa, Jan z Gostynina, którzy odmawiają oficjum o Matce Bożej w kleparafialnym, k. 67v.-68v.; MHDWl., t. 17, s. 84-85.

34. Grabi⁵⁰. Kł opuszczony, bez prob. Patr. dziedzica Macieja Brańskiego z Grabi⁵⁰. Nie dba o kł i mianowanie prob., k. 68; MHDWl., t. 17, s. 85.

35. Ostrowąż [Ostrowąs]. Kł drewn., kons., pw. Narodzenia NMP, patr. zakonnicy z Płocka. Prob. Jan z Rypina, nie rezyd. Wik. Maciej z Wyszogrodu.

a. Jest szkoła, k. 68v.-69; MHDWl., t. 17, s. 85-86.

⁴⁶ Jak zauważył już ks. Chodyński, od tej karty protokoły są pisane inną ręką. Możliwe, że pochodzą z innego roku nawet, ale z pewnością są z czasów bpa Karnkowskiego.

⁴⁷ Biogram tego kanonika zob. Chodyński, *Katalog*, s. 131-132.

⁴⁸ Parafia ta uważana była za filię par. Branno.

⁴⁹ Biogram tego kanonika zob. Chodyński, *Katalog*, s. 1041, 1043-1044.

⁵⁰ Wiadomość ta dopisana inną ręką na marginesie.

36. Koneck. Kł drew., nowy, nie kons. Patr. Łukasz i Marcin Grabscy. Prob. nie ma. Odprawia Gabriel z Białszewa⁵¹.
- a. Jest szkoła, k. 69-69v.; MHDWL., t. 17, s. 86-87.
37. Łowiczek. Kł drew., kons., pw. św. Idziego i Świętego Krzyża, pat. Jana Raskowskiego, Hieronima Lubiewskiego, Jakuba i Jana Łowickich. Prob. Jan Skarbek. Wik. Piotr Galiczki z Bądkowa.
- a. Jest szkoła, k. 69v.-70v.; MHDWL., t. 17, s. 87-88.
38. Bobrowniki⁵². Miasto król. Prob. Mikołaj Kochański, ale rezyd. Wik. Mateusz z Nieszawy.
- a. Jest szkoła, k. 70v.-71; MHDWL., t. 17, s. 88-89.
39. Chełmica. Wieś Walentego Chełmickiego. Prob. Piotr z Sikorza.
- a. Szkoła, k. 71; MHDWL., t. 17, s. 89.
40. Ostrowite. Wieś Jana Ostrowskiego. Prob. nie ma z winy kolatora. Niekiedy na większe święta sprowadzają kapłana, najczęściej zak. z Dobrzyń [nad Wisłą], k. 71v.; MHDWL., t. 17, s. 89.
41. Zaduszniki. Wieś szlach. Brak prob. z winy patronów, k. 71v. MHDWL., t. 17, s. 89-90.
42. Szpetal. Wieś Chodowskich. Prob. brak. Wik. Wacław z Włocławka przybywa na niedziele i święta, k. 71v.; MHDWL., t. 17, s. 90.
43. Bądkowo. Wieś kapituły włocł. Kł kons., pw. św. Mateusza. Aktualn. kolator Sebastian Koskowski, kan. włocł.⁵³. Prob. Jan Wilkowski, kan. włocł.⁵⁴. Nie rezyd. Wik. Feliks z Sulikowa, k. 72-73; MHDWL., t. 17, s. 90-92.
44. Lubanie. Wieś kapituły włocł. Kł mur., kons., wymaga remontu, pw. św. Mikołaja. Kolatorem aktualnym był prep. włocł. Jan Tarnowski⁵⁵. Prob. Franciszek z „Przin”, wik. i wicekustosz włocł., tu nie rezyd. Wik. Stanisław z Brzezia. Rezyd. też stary ks. Łukasz, k. 73-74; MHDWL., t. 17, s. 92-93.
45. Raciążek. Miasto (oppidum) bpów włocł. Kł drew., niedawno kons. pod dawnym wezwaniem Wszystkich Świętych i nowym św. Wawrzyńca. Prob. Stanisław Zalewski, kanclerz kruszw., wik. włocł., nie rezyd. Obowiązki wik. spełnia Wawrzyniec Dobrogojski, k. 74-74v.; MHDWL., t. 17, s. 94-95.
46. Brześć. Miasto (oppidum) król. Prob. Jan Borukowski, kan. krak. dziek. warszawski, prep. łączycycki i sekretarz król. Nie rezyd. Trzech wik. ni wymienionych z imienia, k. 75; MHDWL., t. 17, s. 95.

⁵¹ Miejsc. niedaleko Sierpca.

⁵² Zaznaczono, że zaczyna się wizytacja za rzeką Wisłą, w ziemi dobrzyńskiej. Dotyczy pięciu następnych par. Wizytacje te nie obejmowały opisu kościołów. Były więc mniej dokładne. Przyczyny tego trudno ustalić.

⁵³ Biogram tego kanonika zob. Chodyński, *Katalog*, s. 440, 442.

⁵⁴ Biogram tego kanonika zob. Chodyński, *Katalog*, s. 1000, 1002.

⁵⁵ Biogram tego prałata zob. Chodyński, *Katalog*, s. 948. Był potem abpem gnieźn.

47. K r u s z y n. Wieś król. Prob. Tomasz Zakrzewski, kan. włocł., dr medycyny⁵⁶. Rez. wik. Maciej z Wieńca, k. 75-75v.; MHDWl., t. 17, s. 95-96.

48. K o w a l. Miasto (oppidum) król. Kł mur., kons. Prob. Stanisław „Gaiowniczi”, nie rezyd., ponieważ posiada jeszcze par. w Małyniu i Korcziewie. W Kowalu rezydują wik.: Tomasz i Bartłomiej.

a. Inny kł z prebendą, mur., przy z a m k u, teraz zniszcz. Prebendę trzyma Jan Glambik z Włocławka. Jest szpital, a przy nim ks. Marcin, k. 75v.-76v.; MHDWl., t. 17, s. 96-97.

49. G r a b k o w o. Wieś bpa włocł. Kł mur., kons. Prob. Wojciech Jackowski, akolita. Wik. Stanisław z Kowala, k. 76v.-77; MHDWl., t. 17, s. 97-98.

50. K ł ó b k a⁵⁷. Kł drew., kons. Patr. Stanisława „Kłopski”, Prob. Marcin (niewiadomego nazwiska), częściej jednak rezydujący przy swojej prep. szpitalnej w Kowalu. Wik. niewiadomego imienia i nazwiska, tu rezydujący, k. 77-77v.; MHDWl., t. 17, s. 98-99.

51. K ł o t n o. Wieś bpa włocł. Kł drew., kons. Prob. Tomasz Zakrzewski, subd., kan. włocł.⁵⁸. Wik. niewiadomego imienia i nazw, k. 77v.-78; MHDWl., t. 17, s. 99.

52. Ł a n i ę t a. Kł drew., nowy, niekons. Patr. Mikołaj Przerembski. Prob. Jakub Mazidłowski, starszy wiekiem. Wik. Jakub, k. 78-78v.; MHDWl., t. 17, s. 99-100.

53. L u b i e ń. Brak danych o kle. Patron Lubieński nie prezent. prob. Dwóch wik.: Jan i Grzegorz alt. W W o l i P i e r o w e j rezyduje wik. Maciej⁵⁹, k. 78v.; MHDWl., t. 17, s. 100.

54. C h o d e c z. Miasto (oppidum). Kł mur., kons., patronatu Grzegorza Kretkowskiego. Prob., który rezyd., Maciej. Trzej wik. odmawiający oficjum w kle [jako mans.], k. 78v.-79; MHDWl., t. 17, s. 100-101.

55. C h o c e ń. Wieś Mikołaja Działyńskiego. Kł kons. Prob. brak. Dwaj, niewiad. imienia, wik., k. 79; MHDWl., t. 17, s. 101.

56. Ś m i ł o w i c e. Wieś król. Kł kons. Prob. Marcin ze Śmiłowic, psalt. włocł., tu nie rezyd. Zatrudnia wik., k. 79v.; MHDWl., t. 17, s. 101-102.

57. K ł o b i a⁶⁰. Wieś król. Prob. Maciej z Kowala, rezyd., k. 79v.; MHDWl., t. 17, s. 102.

58. L u b r a n i e c⁶¹. Miasto (oppidum) szlach. Prob. Jan Lubiszewski, nie rezyd. Wik. Maciej Wolbor i dwaj kapłani Stanisław i Bartłomiej, k. 80; MHDWl., t. 17, s. 102-103.

⁵⁶ Biogram tego kanonika zob. C h o d y ń s k i, *Katalog*, s. 1066-1069.

⁵⁷ Ks. Chodyński mylnie nazwał tę par. „Kłobia Maior”, czyli Kłobia.

⁵⁸ Pewnie ten sam, który był prob. w Kruszynie.

⁵⁹ Powiedziano, jakoby Wola Pierowa była „matką” kościoła w Lubieniu. Nie podano żadnej wiadomości o tamtejszym kościele.

⁶⁰ Ks. Chodyński mylnie nazwał tę par. „Kłóbka”.

⁶¹ Nie podano wiadomości o kle i kolatorze.

59. Z g ł o w i ą c z k a¹. Filia par. w Lubrańcu. Jeden z tamtejszych kapłanów tu odprawia, k. 80; MHDWl., t. 17, s. 103.

60. Ś w i e r c z y n². Kolator Jan Goślicki nie prezent. prob. Wik. niewiadomego imienia i nazwiska, k. 80-80v.; MHDWl., t. 17, s. 103.

61. K r u s z w i c a . Kł kolegialcki. Wykaz imienny siedmiu prał. i siedemnastu kan. oraz dwóch (z czterech) wik., k. 80v.-82; MHDWl., t. 17, s. 103-104.

62. W i s t k a [S z l a c h e c k a]. Wieś szlach. Kł drew. pw. św. Jakuba Ap. patr. dziedziców miejsc. (niewiadomego nazwiska). Prob. Marcin Zieleniewski posiadający też probostwo w Pieraniu, ale najczęściej przebywający we Włocławku z racji beneficjum mans. Wik. niewiadomego imienia i nazwiska, k. 82; MHDWl., t. 17, s. 105-106.

63. C h a l n o. Wieś Stanisława Chalińskiego. Patron Chaliński nie prezent prob. Stan kła, bliżej nieopisanego, był mizerny, k. 82v.; MHDWl., t. 17, s. 106.

64. O r l e. Wieś bpa włocł. Kł drew., kons. Prob. Feliks Warta, wik. włocł. i penitencjarz, nie rezyd. Wik. niewiad. imienia, k. 83; MHDWl., t. 17, s. 107.

65. B r d ó w. Miasto (oppidum) [król]. Kł tamtejszy³ należał do zakonu paulinów z Częstochowy. Prob. z ich prezenty, był kapłan diecezjalny Piotr Piaskowski, tu nie rezyd. Dwaj wik. rezyd.: Wojciech z „Szolcza” i Marcin z Buczka, k. 83-83v.; MHDWl., t. 17, s. 107.

66. M ą k o s z y n⁴. Wieś szlach. Prob. Wojciech Dрамиński, posiadający par. w Przedczu i tam rezyd. Wik. Jan z Kutna, k. 83v.; MHDWl., t. 17, s. 107-108.

67. S a d l n o. Wieś szlach. Kł drew., kons. Prob. Stanisław z Wierzbia, wik. włocł., nie rezyd. Wik. Filip, k. 83v.; MHDWl., t. 17, s. 108.

68. B r o n i s z e w o⁵. Wieś Sokołowskiego. Prob. Jan Szymanowski, czł. wiek świecki. Wik. Stanisław z Buczyny, k. 83v.-84; MHDWl., t. 17, s. 108.

69. W a r z y m o w o. Wieś Krzysztofa Sokołowskiego, innow. Kł pięknie odnowiony przez kolatora, nie ma prob., k. 84; MHDWl., t. 17, s. 109.

70. P o ł a j e w o⁶. Wieś szlach. Prob. Stanisław, k. 84-84v.; MHDWl., t. 17, s. 109.

71. S k ó l s k⁷. Miasto (oppidum) król. Prob. niewiadomego imienia, rez., k. 84v.; MHDWl., t. 17, s. 109-110.

72. K o ś c i e s z k i. Wieś szlach. Kł kons. Prob. Grzegorz, rezyd., podszł. w latach. Wik. niewiad. imienia, k. 84v.-85; MHDWl., t. 17, s. 110.

¹ Brak wiad. o kł i kolatorze.

² Nie podano wiad. o kł.

³ Nie opisano bliżej świątyni w Brdowie.

⁴ Nie podano bliższych wiad. o świątyni w Mąkoszynie.

⁵ Nie podano bliższych wiad. o świątyni.

⁶ Nie podano bliższych wiad. o świątyni.

⁷ Zaznaczono tu, że rozpoczynają się wizytacje kościołów za jeziorem Gopłem. Nie podano bliższych wiad. o kościele w Skulsku.

73. Polanowice⁶⁹. Wieś Jana Sierakowskiego. Brak prob. Wik. Walenty z Oporowa, k. 85; MHDWl., t. 17, s. 110.

74. Sławsk. Wieś bpa włocł. Kł drew., kons., pw. Wniebowzięcia NMP. Prob. Jan z Gębic, rezyd., k. 85-85v.; MHDWl., t. 17, s. 111.

75. Ludzisko⁷⁰. Wieś szlach. Aktualnie kł w posiadaniu akatolików, patr. Wojciecha Chwaliszewskiego. Przed dwoma laty był prob. Szymon Żegocki, który się ożenił, a także dwóch wik.: Wojciech z Ostrowa i Jan z Radziejowa, k. 85v.-86; MHDWl., t. 18I, s. 111-112.

76. Ostrowo nad Gopłem⁷¹. Wieś szlach. Kolator – Wawrzyniec „Sweczki” z Popowa. Brak prob. Wik. Jan, niewiad. imienia, k. 86; MHDWl., t. 17, s. 112.

77. Krzywosądz. Wieś kasztelanowej krusz. Kł z dachem uszkodzonym. Po śmierci prob. Andrzeja Wodziradzkiego, kan. włocł.⁷², nie ma następcy. Wik. Franciszek z Łowicza, k. 86v.; MHDWl., t. 17, s. 112-113.

78. Kobielice⁷³. Wieś Kobielskiego. Brak prob. po śmierci poprzedniego, Stanisława Kolczyńskiego. Wik. niewiad. imienia, k. 86v.; MHDWl., t. 17, s. 113.

79. Piaski⁷⁴. Wieś Piaskowskich. Po śmierci poprzedniego prob. Macieja Dziewczopolskiego, nie mianowano nowego. Nabożeństwa odprawia jeden z wik. krusz., tu dojeżdżających, k. 86v.-87; MHDWl., t. 17, s. 113

80. Sędzin⁷⁵. Wieś kościoła katedralnego w Płocku. Prob. Jakub, kan. i kaznodzicza płoc., nie rezyd. Wik. niewiad. imienia, k. 87; MHDWl., t. 17, s. 114.

81. Kościelna Wieś⁷⁶. Wieś Kościelskich. Po wypędzeniu dotychczasowego prob. Macieja Wyszczelskiego, nadliczbowego kan. włocł., kolatorowie Kościelscy osadzili ministra akatolickiego, k. 87v.; MHDWl., t. 17, s. 114.

82. Wieniec. Wieś bpa włocł. Kł w dobrym stanie. Prob. Wojciech z Zadzimia, przebywający na dworze królewskim. W par. nie rezyd. Wik. Wojciech z Ujazdu, k. 87v.-88; MHDWl., t. 17, s. 114-115.

83. Zbrachlin⁷⁷. Wieś kapit. włocł. Prob. Stanisław Przebojewski, zarządca kła św. Jana we Włocł. i tam rezyd. Wik. Andrzej Rudnik z Gostynina, k. 88; MHDWl., t. 17, s. 115.

⁶⁹ Brak wiad. o kle.

⁷⁰ Brak wiad. o świątyni

⁷¹ Brak wiad. o kle.

⁷² Biogram tego kanonika, zob. Chodyński, *Katalog*, s. 1004-1005.

⁷³ Brak danych o kle.

⁷⁴ Brak danych o kle.

⁷⁵ Brak danych o kle.

⁷⁶ Brak danych o kle.

⁷⁷ Brak danych o kle.

84. **Zakrzewo**⁷⁸. Wieś Zakrzewskich. Po śmierci dawnego prob. Wojciecha z Sokołowa, kolatorowie innow. osadzili tu takiegoż ministra, k. 88v. MHDWl., t. 17, s. 116.

85. **Parchanie**. Wieś bpa włocł. Kł dREW. Prob. Łukasz z Uniejowa, kan. nadzieja włocł. Wik. Tomasz z Pakości, k. 88v.-89; MHDWl., t. 17, s. 116-117.

86. **Orłowo**⁷⁹. Wieś król. Kł i par. uważane za filię kła i par. w mieście król. Dybowie⁸⁰. Wik., tu rezyd., Andrzej z Rzeszewa, k. 89-89v.; MHDWl., t. 17, s. 117.

87. **Płonkowo**⁸¹. Kł niedawno (staraniem bpa) wrócił w użytkowanie diec. Kolator Kaczkowska, nawrócona z luteranizmu. Prob. Bartłomiej, nie wiad. nazwiska, k. 89v.; MHDWl., t. 17, s. 117-118.

88. **Liskowo**. Kł dobrze utrzymany. Prob. nie ma, ponieważ par. opanci wali innowiercy, k. 98v.-90; MHDWl., t. 17, s. 118-119.

89. **Jaksice**. Wieś król. Kł dobrze utrzymany. Po śmierci dotychczasowego prob. Macieja z Tuszyń, nie mianowano nowego. Wik. niewiad. imienia rezyduje, k. 90v.; MHDWl., t. 17, s. 119.

90. **Tuczno**⁸². Wieś król. Prob. Jan Wilkostowski, nie rezyd. Wik. Marcin z Sadłogoszczy, k. 90v.-91; MHDWl., t. 17, s. 119-120.

91. **Dźwierzchno**⁸³. Wieś bpa włocł. Prob. brak. Wik. Błażej z Jermianowa, k. 91-91v.; MHDWl., t. 17, s. 120-121.

92. **Lisewo [Kościelne]**. Wieś Piotra Moszczeńskiego i Jakuba Niemcewskiego – innowierców. Kł dobrze utrzymany, ale obrazy i inne rzeczy katolickie z kościoła usunięto, par. więc nie funkcjonuje, k. 91v.-92; MHDWl., t. 17, s. 121.

93. **Dąbrówka**⁸⁴. Wieś Rudnickich. Probstwo uzurpował sobie Sebastian Rudnicki, jeden z kolatorów, człowiek świecki. Przedtem prawnym prob. był Wojciech Rudnicki, kan. pozn. Wik. Sebastian z Łabiszyna, k. 92; MHDWl., t. 17, s. 121-122.

94. **Łabiszyn**. Miasto (oppidum) Stanisława z Łabiszyna. Kł mur., kon. Prob. Jakub „Fiberium”, Dwaj wik.: Jakub i Mikołaj, k. 92v.; MHDWl., t. 17, s. 122.

95. **Barcin**. Miasto (oppidum) woj. inowrocławskiego. Poprzedni prob. katolicki Błażej ze Żnina został wypędzony i wkrótce zmarł. Osadzono innowierczego ministra. Wyposażenie kła zniszczono, k. 92v.-93; MHDWl., t. 17, s. 123.

⁷⁸ Brak danych o kle.

⁷⁹ Brak danych o kle.

⁸⁰ Zob. o Dybowie nr 32.

⁸¹ Brak danych o kle.

⁸² Brak danych o kle.

⁸³ Brak danych o kle.

⁸⁴ Brak danych o kle.

96. Ostrów. Wieś Jana Ostrowskiego. Dwa kły. Jeden mur., drugi drew. Prob. Michał z Szarleja, k. 93-93v.; MHDWl., t. 17, s. 123-124.

97. Kościelec. Wieś Jana Kościeleckiego. Kł mur., kons., patr. Kościeleckiego. Prob. Wojciech „Fabium”, który rezyd. przy kle w Bydgoszczy, gdzie ma drugą parafię. Dwaj wik. mans.: Paweł z Koźmina jako zarządca i Tomasz „Helka” z Inowrocławia, k. 94-94v.; MHDWl., t. 17, s. 124-125.

98. Inowrocław. Miasto (civitas) król. Dwakły.

a. Kł mur., we wnątrz miasta, uważany za macierzysty.

b. Drugi kł, też mur., poza murami miasta. Prob. prep. Piotr Gawłowski, sekretarz król. Czterej wik. niewiad. imion.

c. Klasztor mur., k. 94v.-95; MHDWl., t. 17, s. 126.

99. Góra⁸⁵. Wieś szlach. Prob. Maciej z Inowrocławia, który ma też altarię w Inowrocławiu, ale rezyd. w Górze, k. 95-95v.; MHDWl., t. 17, s. 126-127.

100. Pieranie⁸⁶. Wieś szlach. Prob. Marcin Zieleniewski wygnany przez innow. kolatora Chodowskiego, k. 95v.; MHDWl., t. 17, s. 127.

101. Słońsk⁸⁷. Wieś król. Prob. Klemens Piekarski, przebywający jednak w Służewie. Wik. niewiad. imienia, k. 96; MHDWl., t. 17, s. 127-128.

102. Solec [Kujawski]⁸⁸. Miasto (oppidum) król. Prob. Nikodem Taborowski, nie rezyd. Wik. Grzegorz z Gębic, k. 96; MHDWl., t. 17, s. 128.

103. Wtelno. Wieś klasztoru w Koronowie. Kł drew., kons. Prob. Wojciech Koronowski, rezyd., ale często udający się do Bydgoszczy z racji posiadanej tam prep. szpitalnej, k. 96v.; MHDWl., t. 17, s. 128-129.

104. Strzelewo⁸⁹. Wieś szlach. Brak prob. z winy kolatorów, k. 96v.; MHDWl., t. 17, s. 129.

105. Dąbrówka⁹⁰. Wieś Żalińskiego. Brak prob. z winy kolatora, k. 96v.-97; MHDWl., t. 17, s. 129.

106. Byszewo⁹¹. Wieś klasztoru w Koronowie. Prob. zak. z Koronowa Marcin, k. 97; MHDWl., t. 17, s. 130.

107. Koronowo⁹². Kł położony obok klasztoru. Obowiązki prob. pełni zak. Andrzej, k. 97; MHDWl., t. 17, s. 130.

108. Budzinko⁹³. Wieś klasztoru koronowskiego. Brak prob. Co dwa lub trzy tygodnie przyjeżdża kapłan z Serocka, k. 97-97v.; MHDWl., t. 17, s. 130.

⁸⁵ Brak danych o kle.

⁸⁶ Brak danych o kle.

⁸⁷ Brak danych o kle.

⁸⁸ Brak danych o kle.

⁸⁹ Brak danych o kle.

⁹⁰ Brak danych o kle.

⁹¹ Brak danych o kle.

⁹² Brak danych o kle.

⁹³ Brak danych o kle.

109. Dóbrcz⁹⁴. Wieś kapit. włocł. Prob. Szymon z Domanewic, rezyd. Wik. niewiad. imienia, k. 97v.; MHDWl., t. 17, s. 130-131.

110. Włoki⁹⁵. Wieś klasztoru koronowskiego. Prob. Marcin z Makowa, k. 97v.; MHDWl., t. 17, s. 131.

111. Żołędowo⁹⁶. Wieś Andrzeja Żołendowskiego. Brak prob. Wik. Piotr z Łekna, k. 97v.-98; MHDWl., t. 17, s. 131.

112. Osielesko⁹⁷. Wieś kapit. włocł. Prob. Andrzej Zakrzewski z Makowa, k. 98; MHDWl., t. 17, s. 131-132.

113. Fordon. Miasto (oppidum) król. Kł kons. Prob. Jan Kokalewski, kan. gnieźn. i pozn., nie rezyd. Dwaj wik.: Maciej z Czermna i Marcin „Skłocicki”, k. 98-98v.; MHDWl., t. 17, s. 132.

114. Bydgoszcz. Miasto (civitas) król. Kł mur., kons. patr. król. Prob. Jan „Fabius Bobowiensis”, Wik.: Wawrzyniec, Maciej, Jan, Piotr diakon i Nikodem. Jan i Wawrzyniec mają beneficja ołtarzowe. Nikodem zaś prepozytu szpitalną św. Idziego.

a. Szpital pw. św. Stanisława, którego prepozyturę posiada Nikodem Taborowski⁹⁸.

b. Klasztor karmelitów, którego przeorem był Grzegorz zwany „Klublivita” i dwaj zakonnicy, a mianowicie Szymon z Szadku i Franciszek z Sandmierza, jeszcze akolita.

c. Klasztor bernardynów, k. 98v.-100; MHDWl., t. 17, s. 132-135.

115. Klasztor w Koronowie – cystersi, k. 100-100v.; MHDWl., t. 19, s. 5-6.

116. Klasztor w Pelplinie – cystersi, k. 100v.; MHDWl., t. 19, s. 6.

117. Klasztor w Oliwie – cystersi, k. 100v.-101; MHDWl., t. 19, s. 6.

118. Klasztor w Żukowie – norbertanki, k. 101; MHDWl., t. 19, s. 6-7.

119. Klasztor w Lubrańcu – kanonicy regularni, k. 101-101v.; MHDWl., t. 19, s. 7.

120. Klasztor w Kartuzach – kartuzi, k. 101v.; MHDWl., t. 19, s. 7.

121. Wsie paraf. kościoła w Płonkowie⁹⁹, k. 101v.; MHDWl., t. 17, s. 131.

122. Dekret reformacyjny klasztoru norbertanek w Strzelnie, k. 103-103v.; MHDWl., t. 19, s. 8-10.

123. Dekret reformacyjny klasztoru jasnogórskiego, k. 103-103v.; MHDWl., t. 19, s. 10-12.

⁹⁴ Brak danych o kle.

⁹⁵ Brak danych o kle.

⁹⁶ Brak danych o kle.

⁹⁷ Brak danych o kle.

⁹⁸ Powstaje pytanie, jakie wezwanie ostatecznie nosi szpital? Czy są wreszcie dwa szpitale, czy jeden? Taborowski miał też probostwo w Solcu.

⁹⁹ Zob. zapis par. Płonkowo nr 84. Jest to uzupełnienie. Pewnie uczyniono to przy przepisywaniu księgi.

124. Dekret reformacyjny klasztoru Calvi Montis [Na Łysej Górze], k. 105-105v.; MHDWL., t. 19, s. 12-14.

Revisio ecclesiarum parochialium in duobus decanatibus ruralibus, scilicet Bidgostiensi et Suecensi dioecesis Wladislaviensis per ven(erabilem) d(omi)num Joannem Fabium officialem et parrecum [parochum] Bidgostiensem, ex mandato suae reverendissimae paternitatis peracta anno Dni 1577 nonis Octobris.

I. Decanatus Bidgostiensis

1. Dąbrówka. Wieś Jerzego Żalińskiego. Kł pw. Świętej Trójcy. Prob. Błażej, k. 106; MHDWL., t. 19, s. 28-29.

2. Strzelewo. Wieś Prokopa Samostrzelskiego. Kł pw. św. Jadwigi. Prob. brak z winy dzierżawcy Strzelewa, innowiercy „Craszowskiego”, k. 106v.-107; MHDWL., t. 19, s. 29.

3. Wtelnó. Wieś klasztoru koronowskiego. Obowiązki prob. pełni zak. Wijnowski, k. 107; MHDWL., t. 19, s. 29-30.

4. Byszewa. Wieś klasztoru koronowskiego. Kł pw. Zwiastowania NMP. Prob. zak. z Koronowa Marcin, k. 107-107v.; MHDWL., t. 19, s. 30.

5. Koronowo. Miasto (oppidum) opactwa koronowskiego. Kł parafialny¹⁰⁰ pod zarządem zak. Chrapiewskiego. Prepozyturę szpitalną trzymał Sebastian z Łabiszyna, k. 107v.-108; MHDWL., t. 19, s. 30-31.

6. Żołędowo. Wieś Żołędowskiego. Kł pw. Podwyższenia Świętego Krzyża. Prob. Stanisław, k. 108; MHDWL., t. 19, s. 31.

7. Dóbrcz. Wieś kapit. włocł. Kł pw. św. Małgorzaty. Prob. Szymon, k. 108-108v.; MHDWL., t. 19, s. 31.

8. Włóki. Wieś opactwa koronowskiego. Kł pw. św. Marii Magdaleny. Prob. Marcin, k. 108v.-109; MHDWL., t. 19, s. 31-32.

9. Osielesko. Wieś kap. włocł. Kł pw. Narodzenia NMP. Prob. Andrzej Zakrzewski, k. 109; MHDWL., t. 19, s. 32-33.

10. Fordon. Miasto (oppidum) król. Prob. Jan Kokalewski, kan. gnieźn., który jednak przebywa w swojej wsi Jaruzyn, leżącej jednak w parafii fordońskiej. Przy kościele dwaj wik.: Ambroży i Maciej, k. 109-109v.; MHDWL., t. 19, s. 33.

11. Sołec [Kujawski]. Miasto (oppidum) król. Kł pw. św. Stanisława. Prob. Nikodem Taborowski. Wik. Szymon z Pobiedzisk, k. 109v.; MHDWL., t. 19, s. 33.

¹⁰⁰ Brak danych o kł.

II. Decanatus Succensi

1. S e r o c k. Wieś należąca do zamku Jasieniec. Kł pw. św. Szymona i Ju Ap. Prob. bez nominacji bpa, Piotr z Łekna, k. 110; MHDWl., t. 19, s. 34.

2. S i e c h o t o w o. Wieś. kapit. włocł. Kł pw. św. Marcina. Pracuje Fran szek, bez prezentacji, k. 110-110v.; MHDWl., t. 19, s. 34.

3. L u b i e w o¹⁰¹. Wieś kapit. gnieźn. Filia kła w Siechotowie. Francisz prob. z Siechotowa przyjeżdża co trzecią niedzielę, k. 110v.; MHDWl., t. 19, s. 34-35.

4. B y s ł a w¹⁰². Wieś król. Prob. brak. Dochód z parafii bierze prob. z Ce cyna Bartłomiej i za to przyjeżdża co trzecią niedzielę, k. 110v.; MHDWl., t. 19, s. 35.

5. C e k c y n. Wieś król. Kł wymagający odbudowy, pw. Podwyższen Świątego Krzyża. Prob. znany z poprzedniego zapisu, k. 110v.-111; MHDWl., t. 19, s. 35.

6. Ś l i w i c e. Wieś król. Kł pw. św. Katarzyny. Prob. Wojciech „Radomin ale bez nominacji bpa, k. 111-11v.; MHDWl., t. 19, s. 35-36.

7. D r z y c i m. Wieś król. Kł nie kons., zdaje się, że pw. św. Piotra i Paw Ap., k. 111v.-112; MHDWl., t. 19, s. 36-37.

8. O s i e. Pewnie wieś król., jeżeli kilka lat temu starosta ze Świecia w stawił nową świątynię, jeszcze nie kons., k. 112; MHDWl., t. 19, s. 37.

9. J e ż e w o. Wieś bpa włocł. Kł zniszcz., a w odbudowie przeszkodziedzic Lipiński, który zabrał zgromadzone przez witykusów fundusze. Prob. Szymon z Poznania, k. 112; MHDWl., t. 19, s. 37.

10. Ś w i ę t e. Kł tamtejszy był dawniej filią Jezewa. Prob. Francisz k. 112v.; MHDWl., t. 19, s. 37-38.

11. P r z y s i e r s k¹⁰³. Wieś król. Brak prob., k. 112v.-113; MHDWl., t. 19, s. 38.

12. Ś w i e c i e¹⁰⁴. Miasto (civitas). Siedziba dekanatu. Prob. Jan „Łobzew cza”, k. 113; MHDWl., t. 19, s. 38.

13. G r u c z n o. Wieś abpa gnieźn. Kł pw. św. Jana Chrzciciela. Prob. E nedykt „Znenensis”, k. 113-113v.; MHDWl., t. 19, s. 39.

14. P o l e d n o; M i c h a ł e; L u b i e ń. Świątynie w tych wsiach zajęte prz innowierców, k. 113v.; MHDWl., t. 19, s. 39.

15. N i e w i e ś c i n¹⁰⁵. Wieś Niewieścińskiego. Prob. Piotr, ale bez ustari wienia biskupiego, k. 113v.-114; MHDWl., t. 19, s. 39-40.

¹⁰¹ Brak danych o kle.

¹⁰² Brak danych o kle.

¹⁰³ Brak danych o kle.

¹⁰⁴ Brak danych o kle.

¹⁰⁵ Brak danych o kle.

W tym miejscu karta 114-114v. w połowie odcięta. Tekst jednak cały przytoczył ks. Chodyński, k. 114-114v.; MHDWl., t. 19, s. 40.

Visitatio ecclesiarum diocesis Wladislaviensis per rev(erendum) d(ominum) Mathiam Karski, decanum Crusviciensem et canonicum Wladislaviensem⁴⁵ de mandato rmi [Stanisłai Karnkowski eppi Wlad.], facta anno 1578, diebus mensiis Aprilis.

1. Ostrów a s. Kł drew. i kons. pw. Błogosławionej Dziewicy Maryi. Patr. zakonnic z Płocka. Prob. Jan z Rypina, wik. katedr., nie rezyd. Wik. Maciej z Wyszogrodu, k. 115-115v.; MHDWl., t. 17, s. 5.

2. Straszewo. Wieś bpa włocł. Kł drew. pw. św. Marcina. Prob. Andrzej z Wienca, wik. katedr. włocł., nie rezyd., nie ma wik., ale na święta przyjeżdża odprawiać, k. 116; MHDWl., t. 17, s. 6-7.

3. Chlewiska. Wieś bpa włocł. Kł drew. pw. Świętej Trójcy. Prob. Wojciech z Góry, k. 116v.; MHDWl., t. 17, s. 7-8.

4. Parchanie. Wieś bpa włocł. Kł pw. św. Wojciecha. Prob. Łukasz z Uniejowa, kan. włocł.⁴⁶. Nie podano, czy rezyd. Ma on wik. Jana, k. 117; MHDWl., t. 17, s. 10.

5. Murzynno. Kł drew., nie kons., pw. św. Mateusza Ap. Patr. bpa włocł. Prob. Wojciech Szmilowski, rezyd., k. 117-117v.; MHDWl., t. 17, s. 11.

6. Branno. Kł nowy, nie kons., pw. św. Piotra Ap. Nie ma prob., ale Małgorzata Brańska [kolatorka], utrzymuje wik. Michała z Borzewa, k. 118-118v.; MHDWl., t. 17, s. 11-12.

7. Gniewkowo (miasto – oppidum). Patr. król. Kł mur. pw. św. Konstancji. Prob. Paweł Cichrowski, kan. włocł.⁴⁷. Dwaj wik. Sebastian z Gniewkowa i Jan z Nowego, k. 118v.-119; MHDWl., t. 17, s. 12-13.

8. Ostrowo k. Gniewkowa. Patr. szlach. Jana, Wojciecha i Piotra Ostrowskich. Kł drew., w ruinie, pw. Błogosławionej Dziewicy Maryi. Brak prob. i wik., k. 119-119v.; MHDWl., t. 17, s. 13-14.

9. Płonkovo. Patr. Kaczkowskich. Kł drew., nowo erygowany, nie kons. Prob. Bartłomiej „Viazdovius”, mający wik. Bartłomieja i trzech chłopców do odprawiania w kle paraf. oficjum, k. 119v.-120; MHDWl., t. 17, s. 14.

10. Szawłowice. Patr. bpa włocł. Kł drew., kons., pw. św. Bartłomieja Ap. Prob. Maciej z Lubania, k. 120v.; MHDWl., t. 17, s. 15.

11. Orłowo. Patr. król. Kł kons. pw. św. Elżbiety, uważany za kł paraf. miasteczka król. Dybów. Prob. Szymon, muzyk król. [pewnie tu nie rezyd.]. Wik. Stanisław z Buczyny, k. 120v.-121v.; MHDWl., t. 17, s. 15-17.

⁴⁵ Biogram tego kan. zob. Chodyński, *Katalog*, s. 368.

⁴⁶ Biogram tego kan. zob. Chodyński, *Katalog*, s. 562-564, 564a.

⁴⁷ Biogram tego kan. zob. Chodyński, *Katalog*, s. 131-132.

12. Kościelec. Miasto (oppidum). Patr. Kościeleckich. Kł mur. i kons. pw. św. Małgorzaty. Prob. Jan Fabium, prob. w Bydgoszczy [tu nie rezyd]. Dw. wik.: Sebastian z Pławna i Paweł z Koźmina, k. 122-122v.; MHDWl., t. 17, s. 18.

13. Ostrów. Patr. Ostrowskich. Dwa kły. Jeden mur. pw. św. Anny. Dru. drewn. pw. św. Jana Chrzciciela. Prob. Michał z Szarleja, k. 122v.-123; MHDWl., t. 17, s. 18-19.

14. Tuczn o. Patr. król. Kł pw. św. Piotra. Prob. nie rezyd. Wik. Jan z Bałk. 123-123v.; MHDWl., t. 17, s. 19.

15. Dźwierzchno. Patr. bpa włocł. Kł pw. św. Katarzyny. Prob. Mikołaj z Łasku, k. 123v.-124; MHDWl., t. 17, s. 19-20.

16. Dąbrówka. Patr. Marcina, Sebastiana i Jana Rudnickich. Kł pw. św. Barbary. Prob. Mikołaj z Łasku¹⁰⁹, k. 124-124v.; MHDWl., t. 17, s. 20-21.

17. Łabiszyn. Miasto (civitas). Patr. Stanisława Latalskiego. Kł par. mu. kons. pw. św. Mikołaja i kł szpitalny Świętego Ducha, należą do archidiecezji gnieźn. Przedmieście natomiast w jednej trzeciej należy do diec. włocł. Dawni parafianie uczęszczali do kła na przedmieściu. Kł ten nie ma teraz osadnego prob. i rzadko się w nim odprawia¹¹⁰. Wszystkie kły były kons., k. 125v.; MHDWl., t. 17, s. 21-22.

18. Jaksice. Patr. król. Kł pw. św. Marcina i św. Wawrzyńca, kons. Prob. [tytularnym] był krewnym starosty inowrocławskiego niejaki Smerzyński. Wik. Klemens, k. 125v.-126; MHDWl., t. 17, s. 22-23.

19. Dybów. Miasto (oppidum). Patr. król. Kł mur. pw. św. Mikołaja. Prob. Szymon, muzyk król. nie zajmujący się duszpasterstwem i nie troszczący o wik. kariusza. Staraniem niejakiego mieszczanina Tomasza, z Inowrocławia prob. bywa kapłan, k. 126-127; MHDWl., t. 17, s. 23-24.

20. Słońsk. Patr. król. Kł pw. św. Piotra Ap. Prob. Maciej Wyszczelski, kan. włocł. Nie wiadomo czy rezyd. Wik. Maciej z Proboszczowic, k. 127-127v.; MHDWl., t. 17, s. 24.

21. Ostrowo nad Gopłem. Patr. Popowskich i Święckich. Kł pw. św. Michała. Prob. Antoni z „Karspolie”, k. 127v.-128; MHDWl., t. 17, s. 25.

22. Rzeczyc a. Patr. Rzeczyckich i Jana Pszyńskiego. Kł pw. św. Stanisława. Prob. Jan z Łaniąt, k. 128-129; MHDWl., t. 17, s. 25-26.

23. Piotrków [Kujawski]. Patr. Benedykta i Wojciecha Piotrkowskich. Kł mur. Prob. Wojciech Rawa, zwany „Usqua”, wik. katedr. włocł. nie rezyd. ale często tu przyjeżdżający. Wik. Piotr z Dąbrowic, k. 129-129v.; MHDWl., t. 17, s. 26-27.

¹⁰⁹ Możliwe, iż ten sam, co w par. Dźwierzchno.

¹¹⁰ Wynika z tego protokołu wizytacyjnego, że jednak wizytator z Włocławka był przyjęty przez proboszcza z Łabiszyna.

24. Kacze wo. Patr. bpa włocł. Kł pw. św. Wawrzyńca i św. Marcina. Prob. Walenty z Moszczenicy, wik. katedr. włocł. Wik. Lampert z Chodcza, k. 129v.-130; MHDWl., t. 17, s. 27-28.

25. Brodnia. Wieś bpa włocł. Kł pw. św. Michała, wymaga odbudowy. Prob. Jakub Mioduski, posiada wik. Jana z Bolkowa, k. 130-131; MHDWl., t. 17, s. 8-10¹¹¹.

26. Bytoń. Patr. król. Kł mur. Prob. brak. Za staraniem niejakiego Lubiszowskiego w Bytoniu pracuje kapłan Franciszek z Pabianic, k. 131v.-132; MHDWl., t. 17, s. 28-29.

27. Witowo. Patr. bpa włocł. Kł pw. św. Andrzeja Ap. i św. Agnieszki. Prob. Jakub Drwalewski, subd., rezyd. w Poznaniu. Wik. Stanisław z Osieka, k. 132-132v.; MHDWl., t. 17, s. 29.

28. Osięciny. Patr. Wilkostowskiego. Kł drew. pw. św. Prokopa. Prob. niewiad. imienia, nieobecny, ale usprawiedliwiony. Wik. Bartłomiej z Gąbina, k. 132-132v.; MHDWl., t. 17, s. 30.

29. Płowce. Patr. król. Kł opuszczony. Prob. brak, k. 33v.; MHDWl., t. 17, s. 30-31

30. Ostrowąs¹¹², k. 134; MHDWl., t. 17, s. 31.

31. Straszewo, k. 134; MHDWl., t. 17, s. 31.

32. Chlewiska, k. 134; MHDWl., t. 17, s. 31.

33. Brodnia, k. 134; MHDWl., t. 17, s. 33.

34. Branno, k. 134-134v.; MHDWl., t. 17, s. 32.

35. Ostrowo koło Gniewkowa, k. 134v.; MHDWl., t. 17, s. 32.

36. Płonkovo, k. 134v.; MHDWl., t. 17, s. 32.

37. Orłowo, k. 134v.; MHDWl., t. 17, s. 32-33.

38. Dźwierzchno, k. 134v.; MHDWl., t. 17, s. 33.

39. Dąbrówka, k. 134v.; MHDWl., t. 17, s. 33.

40. Łabiszyn. Kł w diec. włocł. na przedmieściu, ale nie było prob. O morale prob. w mieście (w archidiec. gnieźn.) nic powiedzieć nie można, k. 135; MHDWl., t. 17, s. 33.

41. Dybów. Miasto (Oppidum), k. 135; MHDWl., t. 17, s. 33.

42. Rzeczyca, k. 135; MHDWl., t. 17, s. 34.

43. Kacze wo, k. 135; MHDWl., t. 17, s. 34.

44. Bytoń, k. 135; MHDWl., t. 17, s. 34.

45. Płowce, k. 135v.; MHDWl., t. 17, s. 34.

46. Przedecz, k. 135v.; MHDWl., t. 17, s. 34.

47. Błenna, k. 135v.; MHDWl., t. 17, s. 34-35.

¹¹¹ Z niewyjaśnionego powodu ks. Chodyński w swoich *Monumenta* par. tę umieścił zaraz po par. Chlewiska.

¹¹² Od tego miejsca księga pisana inną ręką. Zapiski najczęściej krótkie i dotyczące w większości par. już omówionych, tylko niekiedy dające nowe szczegóły.

48. Izbica. Patr. Andrzeja Kretkowskiego. Prob. Gumiński. We wsi Chotel kaplica św. Floriana, kons., k. 135v.-136; MHDWl., t. 17, s. 35.
49. Lubotyń, k. 136; MHDWl., t. 17, s. 35
50. Piotrków, k. 136; MHDWl., t. 17, s. 35.
51. Rzeczycza, k. 136; MHDWl., t. 17, s. 35.
52. Stodoły, k. 136; MHDWl., t. 17, s. 36.
53. Rzadkwin, k. 136v.; MHDWl., t. 17, s. 36.
54. Gębice, k. 136v.; MHDWl., t. 17, s. 36.
55. Strzelno, k. 136v.; MHDWl., t. 17, s. 36.
56. Chełmce, k. 136v.; MHDWl., t. 17, s. 37.
57. Bytoń, k. 136v.-137; MHDWl., t. 17, s. 37.
58. Broniewo, k. 137; MHDWl., t. 17, s. 37.
59. Dąbie [Kujawskie], k. 137; MHDWl., t. 17, s. 37.
60. Osięciny, k. 137; MHDWl., t. 17, s. 37.
61. Brodnia, k. 137; MHDWl., t. 17, s. 38.
62. Grabie, k. 137; MHDWl., t. 17, s. 38.
63. Koneck, k. 137v.; MHDWl., t. 17, s. 38.
64. Bobrowniki, k. 137v.; MHDWl., t. 17, s. 38.
65. Ostrowite, k. 137v.; MHDWl., t. 17, s. 38.
66. Szpetal, k. 137v.; MHDWl., t. 17, s. 38.
67. Bądkowo, k. 137v.; MHDWl., t. 17, s. 39.
68. Kowal, k. 137v.; MHDWl., t. 17, s. 39.
69. Łanięta, k. 138; MHDWl., t. 17, s. 39.
70. Lubień, k. 138; MHDWl., t. 17, s. 39-40.
71. Choceń, k. 138; MHDWl., t. 17, s. 40.
72. Lubraniec, k. 138; MHDWl., t. 17, s. 40.
73. Świerczyn, k. 138v.; MHDWl., t. 17, s. 40
74. Sadlno, k. 138v.; MHDWl., t. 17, s. 40
75. Skulsk, k. 138v.; MHDWl., t. 17, s. 40
76. Polanowice, k. 138v.; MHDWl., t. 17, s. 41.
77. Dąbrówka, k. 138v.; MHDWl., t. 17, s. 41.
78. Strzelewo, k. 139; MHDWl., t. 17, s. 41.
79. Byszewa, k. 139; MHDWl., t. 17, s. 41.
80. Żołędowo, k. 139; MHDWl., t. 17, s. 41.
81. Dóbrzez, k. 139; MHDWl., t. 17, s. 41.
82. Włóki, k. 139; MHDWl., t. 17, s. 42.
83. Fordon, k. 139; MHDWl., t. 17, s. 42

Decanatus Suecensis

84. Serock, k. 139; MHDWl., t. 17, s. 42.
85. Siechotowo, k. 139; MHDWl., t. 17, s. 42.

86. Śliwice, k. 139v.; MHDWl., t. 17, s. 42.
87. Drzycim, k. 139v.; MHDWl., t. 17, s. 43.
88. Osie, k. 139v.; MHDWl., t. 17, s. 43.
89. Jeżewo, k. 139v.; MHDWl., t. 17, s. 43.
90. Święte, k. 139v.; MHDWl., t. 17, s. 43.
91. Przysiersk, k. 139v.; MHDWl., t. 17, s. 43.
92. Gruczno, k. 139v.; MHDWl., t. 17, s. 43.
93. Niewieścín, k. 140; MHDWl., t. 17, s. 44.

Zachęta biskupa do wszystkich beneficjatów zwizytowanych, czy to osobiście przez biskupa, czy jego wikariusza, aby pamiętali zwłaszcza o rezydencji i bez wiedzy władzy diecezjalnej nie oddalali się od miejsc swojej służby, k. 140-140v.; MHDWl., t. 17, s. 44-45.

4

A. OPIS KSIĘGI:

[1. Sygn. akt.] **ABKP. Wiz. 4(68).**

[2. Tytuł oryg.] *Visitatio Rozrarzewiana anno 1598 expedita.*

[3. Daty krań.] **1598.**

[4. Opis zewn.] Łac. – 2° (29,5 x 20,5 cm). Kart 213. Oprawa współ. w skórę. Stan zachowania dosyć dobry. Karty czyste: 94v.; 98; 148; 191-195; 197v.-198v.; 204v.-205v.; 21v.; 213v.

[5. Sygn. daw.] **68.**

[6. Uwagi] Wizytacja ta była przeprowadzona przez Stanisława Macieja Dąbrowskiego¹¹³, z upoważnienia bpa Hieronima Rozrażewskiego. Została wydana przez ks. Stanisława Chodyńskiego w 20 i 21 tomie jego *Monumenta*, co zresztą sam uwidoczniał zapisem na marginesie pierwszej karty.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI:

Dekanat brzeski – [wykaz kościołów], k. 1; MHDWl., t. 20, s. 4.

1. Brześć [Kujawski]. Miasto (civitas) król. Patr. inkor. kapit. włocł. Kł pw. św. Stanisława. Prob. Paweł Gardliński, rzadko tu rezyd. Zarządca Maciej z Brześcia. Powinno być dwóch wik. i dwóch mans. Był tylko jeden wik. Andrzej z Soboty.

¹¹³ Mateusza Dąbrowskiego nie notuje w swoim *Katalogu* ks. S. Chodyński.

- a. Kaplica św. Stanisława na zamku.
- b. Szpital Świętego Ducha z prepozyturą. Prep. Mateusz, k. 1-10; MHDWl., t. 20, s. 4-20
2. Kruszyn. Patr. król. Kł pw. Świętego Krzyża i Niepokalanego Poczęcia NMP. Kons. Prob. Tomasz Zakrzewski, nie rezyd. Kom. Wojciech z Dobrzynia, k. 10-12; MHDWl., t. 20, s. 20-23.
3. Kowal. Miasto (oppidum) król. Kł pw. św. Szczepana, św. Małgorzaty i 11 Tysięcy Dziewic, mur. Prob. Łukasz z Uniejowa, archidk. włocł.¹¹⁴, często tu przebywający. Dwaj niewiad. imienia wik.
- Szpital Świętego Ducha z kaplicą drew. Prep. Wojciech z Kowala.
- Kaplica św. Mikołaja, mur. z prebendą. Preb. Grzegorz Maj, k. 12-21; MHDWl., t. 20, s. 23-37.
4. Kaplica św. Marka – drew., położona przy drodze z Kruszyna do Kowala. obok młyna zwanego „Diebełek”, k. 21-21v.; MHDWl., t. 20, s. 37-38.
5. Lubraniec. Miasto (oppidum) szlach. Kł pw. Matki Bożej i św. Jana Chrzciciela, inkor. kanonikom regularnym laterańskim z Kłodawy. Aktualnie zakonników nie było. Prep. Ambroży Lubiszowski, mianowany w 1576 r. przez bpa Karnkowskiego. Wik. Stanisław Cieśliński z diec. płoc. Do parafii należą jako filialne par. w Zgłowiączce i Bytoniu, k. 21v.-26.
- a. Zgłowiączka. Par. inkor. do par. Lubraniec. Prob. samodzielnego nie ma. Obsługuje ksiądz z Lubrańca, k. 26-26v.
- b. Bytóż. Par. inkor. do par. Lubraniec, k. 21v.-25.
- c. Kaplica św. Anny, drew., za miastem, k. 21v.-29; MHDWl., t. 20, s. 38-49.
6. Grabkowo. Wieś bpa włocł., inkor. wik. włocł. Kł mur. pw. św. Marii Magdaleny. Prob. Jan z Raciąża, k. 29v.-32; MHDWl., t. 20, s. 50-54.
7. Kłóbk a. Wieś szlach. Kł pw. św. Prokopa. Prob. Maciej z Bartodziej, k. 32-34; MHDWl., t. 20, s. 54-57.
8. Kłotno. Wieś bpa włocł. Kł drew. pw. Świętej Trójcy i św. Mateusza Ap. i E. Prob. Wojciech z Kłotna [nie rezyd.]. Kom. Walenty z Żychlina, k. 34-37; MHDWl., t. 20, s. 58-61.
9. Białotarsk. Wieś bpa płoc. Patr. tegoż. Kł pw. Świętego Krzyża i św. Bartłomieja. Prob. brak. Par. zarządza Mateusz z Siedlec, k. 37-40; MHDWl., t. 20, s. 61-65.
10. Łanięta. Wieś szlach. Kł i paraf. są filialnymi dla Białotarska. Kł pw. św. Mikołaja i św. Barbary. Prob. Stanisław Trębiński, prob. z Gostynina, nie rezyd. Duszpasterstwo prowadzi niejaki Stanisław, zak. nieokreślonego zakonu, k. 40-43; MHDWl., t. 20, s. 65-69.
11. Lubień. Miasto (oppidum) Lubieńskiego. Kł pw. św. Katarzyny, drew. Prob. z winy kolatora brak. Par. zarządza Wojciech z Łyszkowic.

¹¹⁴ Biogram tego prał. zob. Chodyński, *Katalog*, s. 562-564, 564a.

- Szpital z kaplicą niewiad. wezwania, k. 43-46; MHDWl., t. 20, s. 69-74.
12. Pierowa Wola. Wieś Lubieńskiego. Kł drew. pw. św. Andrzeja, filia kła w Lubieniu. Prob., ten co w Lubieniu, k. 46v.-47v.; MHDWl., t. 20, s. 74-76.
13. Chodecz. Miasto (oppidum) szlach. Kł mur. pw. św. Dominika, patr. Kretkowskich. Prob. z tyt. prep. i 3 wik., z tytułem mans., k. 47v.-54; MHDWl., t. 20, s. 76-85.
14. Chocień. Wieś Czerniewskiego. Kł pw. św. Idziego. Prob. brak z winy kolatora. Kom. Wawrzyniec z Turku, k. 54-57; MHDWl., t. 20, s. 85-90.
15. Śmiłowice. Wieś król. dzierz. przez Stanisława Kostkę. Kł kons. pw. św. Bartłomieja. Prob. Maciej z Proboszczowic, k. 57v.-60; MHDWl., t. 20, s. 90-94.
16. Kłobia. Wieś król. Kł drew. pw. św. Wojciecha. Brak prob. Sakramenta administruje Mikołaj z Ligowa, k. 60-63; MHDWl., t. 20, s. 94-99.
17. Lubomin. Wieś bpów sufr. włocł. Kł pw. Świętej Trójcy i św. Barbary. Brak prob. Kom. Wawrzyniec „Lobzensis”, k. 63v.-65; MHDWl., t. 20, s. 99-102.
18. Boniewo. Wieś Siewierskiego. Kł pw. Nawiedzenia NMP. Par. z winy kolatorów innow. bez prob., k. 65v.-66; MHDWl., t. 20, s. 102-103.
19. Błenna. Wieś szlach. Kł pw. św. Małgorzaty. Prob. Andrzej Bembus z Włocławka, k. 66-69v.; MHDWl., t. 20, s. 103-109.
20. Przedecz. Miasto (oppidum) król. Kł pw. św. Mikołaja.
a. Kaplica drew. pw. św. Katarzyny, k. 69v.-74v.; MHDWl., t. 20, s. 109-117.
21. Korzecznik. Wieś Lubienieckiego. Była wątpliwość co do przynależności diecezjalnej tej parafii. Brak wiadomości o kle. Kom. Mikołaj, zak. z Kłodawy, k. 74v.-75; MHDWl., t. 20, s. 117-118.
22. Modzerowo. Wieś Jarosława Sokołowskiego. Kł kons. pw. Wniebowzięcia NMP. Brak prob. Par. administruje Piotr z Pabianic, k. 75-77v.; MHDWl., t. 20, s. 118-121.
23. Chałno. Wieś szlach. Kł mur., „duninowski”, pw. św. Marii Magdaleny. Prob. brak. Zarządca Jan „Sempelboriensis”, k. 77v.-80v.; MHDWl., t. 20, s. 121-126.
24. Świerczyn. Wieś szlach. Kł pw. św. Mateusza Ap. i E. Prob. brak. Kom. Adauctus Lassocius ze Skierniewic, k. 80v.-83; MHDWl., t. 20, s. 126-130.
25. Dąbie [Kujawskie]. Wieś Dąbskich. Kł drew. w ruinie. Prob. brak. Zarządca Maciej z Mszczonowa, k. 83-85; MHDWl., t. 20, s. 130-133.
26. Roszki. Wieś Roszkowskich w dawnej par. Kościelna Wieś. Właściciel wystawił tu kaplicę drewnianą z kupionego z Siniarzewa kościoła, k. 85v.-87; MHDWl., t. 20, s. 133-137.
27. Kościelna Wieś. Kł mur. pw. św. Wawrzyńca. Od lat ok. 30-tu w rękach innow., k. 87-87v.; MHDWl., t. 20, s. 87-87v.
28. Osięciny. Wieś szlach. Kł drew. pw. św. Prokopa. Brak stałego prob. Zarządca niejaki Andrzej Janowski, k. 87v.-88v.; MHDWl., t. 20, s. 136-139.

29. *Wieniec. Wieś bpa włocł. Kł pw. św. Mikołaja. Par. inkor. kan. kaznodziei katedry włocł. Prob. Baltazar Miaskowski, archidk. pomor.*¹¹⁵. Kom. rezyd. Stanisław z Dolska, k. 88v.-90v.; MHDWl., t. 20, s. 139-142.

30. *Wistka [Szlahecka]. Wieś Kretkowskich. Kł drew. pw. św. Stanisława i św. Bartłomieja. Prob. Jan Bądkowski, k. 90v.-92; MHDWl., t. 20, s. 124-144.*

Inwentarz kła lubranieckiego, k. 92-94; MHDWl., t. 20, s. 145-146

Notatka podsumowująca wizytacje dekanatu brzeskiego, k. 94; MHDWl., t. 20, s. 146-147.

Krótki opis szpitali w archidiaconacie włocławskim

Dekanat brzeski

1. Szpital w Brześciu [Kujawskim]¹¹⁶. Kaplica niekons., k. 95; MHDWl., t. 20, s. 147.

2. Szpital w Kruszynie. Nie ma żadnej wiadomości, aby była jakaś kaplica szpitalna, k. 95v.; MHDWl., t. 20, s. 148.

3. Szpital w Kowalu pw. Świętego Ducha, k. 95v.; MHDWl., t. 20, s. 148.

4. Szpital w Lubieniu, k. 95v.; MHDWl., t. 20, s. 148.

5. Szpital w Chodczu, k. 95v.-96; MHDWl., t. 20, s. 148.

6. Szpital w Śmiłowicach, k. 96; MHDWl., t. 20, s. 149.

7. Szpital w Lubrańcu, k. 96; MHDWl., t. 20, s. 149.

8. Szpital w Przedczu, k. 96; MHDWl., t. 20, s. 149.

9. Szpital we Włocławku, k. 96; MHDWl., t. 20, s. 149.

Dekanat radziejowski

1. Szpital w Radziejowie pw. Świętego Ducha, k. 96-96v.; MHDWl., t. 20, s. 149-159.

2. Szpital w Izbicy [Kujawskie], k. 96v.-97; MHDWl., t. 20, s. 150.

3. Szpital w Brdowie, k. 97; MHDWl., t. 20, s. 151.

Dekanat nieszawski

1. Szpital w Nieszawie, k. 97; MHDWl., t. 20, s. 151.

¹¹⁵ Biogram tego prał., późniejszego bpa sufr. włocł. zob. Chodyński, *Katalog*, s. 598-600, 602.

¹¹⁶ Ks. Chodyński dodał tu wiadomość o erekcji tego szpitala.

2. Szpital w Raciążku, k. 97; MHDWl., t. 20, s. 151.
3. Szpital w Służewie, k. 97-97v.; MHDWl., t. 20, s. 151-152.

I. Dekanat radziejowski – wykaz kościołów, k. 98v.; MHDWl., t. 21, s. 3¹¹⁷

1. Radziejów. Miasto (oppidum) król. Kł mur. pw. Wniebowzięcia NMP. Prob. z tyt. prep. Kacper „Chronovius”. Trzej wik. mans.: Walenty, kaznodzieja, Paweł „Kolanovius” i Wojciech z Wolnego.

a. Szpital z kaplicą pw. Świętego Ducha. Prep. nie ma. Ostatnim był Wojciech „Crobensis”, prob. z Raciążka.

b. Kł pw. św. Jana Chrzciciela, dawniej katolicki, obecnie w rękach innowierców, k. 99-107v.; MHDWl., t. 21, s. 4-18.

2. Chełmce Wielkie. Wieś bpa włocł. Kł drewn. pw. św. Katarzyny i św. Małgorzaty. Prob. Jan „Pigrelus”, jednocześnie prob. w Gębicach, nie rezyd. Zarządca wik. Jan z Przedcza, k. 107v.-109; MHDWl., t. 21, s. 19-22.

3. Kaczewo. Wieś bpa włocł. Kł pw. św. Wawrzyńca. Prob. Gabriel Babski, k. 109-111; MHDWl., t. 21, s. 23-27.

4. Piotrków [Kujawski]. Wieś Baltazara Linowskiego. Kł mur. pw. Bożego Ciała, Matki Bożej, św. Jakuba Ap., św. Witalisa i Wszystkich Świętych. Par. może mieć dwóch prob. Jednego z prezenty Linowskiego, dziedzica z Piotrkowa, drugiego zaś z prezenty dziedziców z Lubsina. Aktualnie był jednak jeden prob. z prezenty dziedziców lubsińskich, Feliks Lubsiński, kan. łączycy, nie rezyd. Wik., czyli zarządca, Piotr z Grzegorzewa, k. 111-114; MHDWl., t. 21, s. 27-33.

5. Lubotyń. Wieś bpa włocł. Kł częściowo drewn., częściowo mur., pw. św. Wawrzyńca i św. Wojciecha. Prob. Aleksy z Solca, k. 114-116v.; MHDWl., t. 21, s. 33-39.

6. Brdów. Miasto (oppidum) król. Kł pw. Narodzenia NMP i św. Wojciecha. Patr. paulinów z Jasnej Góry. Prob. Sebastian, przeor konwentu paulinów w Brdowie i dwaj zakonnicy kapłani.

a. Szpital, ale bez kaplicy, k. 116v.-119; MHDWl., t. 21, s. 39-45.

7. Izbica [Kujawska]. Miasto (oppidum) Jerzego Latalskiego. Kł mur. pw. św. Floriana i św. Mateusza Ap. Prob. brak z winy kolatora. Zarządca Łukasz z Żychlina. Wik. Mikołaj z Niedrzewic.

a. Kaplica drewn. położona niedaleko wsi Chotel pw. św. Floriana.

b. Szpital bez kaplicy, k. 119-124v.; MHDWl., t. 21, s. 45-58.

8. Orle. Wieś bpa włocł. Kł drewn. pw. św. Doroty. Prob. Bartłomiej, k. 124v.-126; MHDWl., t. 21, s. 58-61.

¹¹⁷ Ks. Stanisław Chodyński podał obszerny, swojego autorstwa, tytuł dla tej części omawianej księgi.

9. Mąkoszyn. Wieś szlach. Mąkowskich. Kł drewn. pw. św. Katarzyny. Prob. stałego nie prezent. Wik. Jan z Dąbrowic, k. 126v.-127; MHDWl., t. 21, s. 61-63.

10. Sadlno. Wieś szlach. Ziemięckich. Kł, którego prezb. jest mur., nawa główna zaś drewn., pw. św. Mikołaja i Nawiedzenia Matki Bożej. Prob. Andrzej Janowski, nie rezyd.¹¹⁸. Wik. Szymon z Krąbska, k. 127-129; MHDWl., t. 21, s. 63-69.

11. Broniszewo. Wieś Sokołowskich. Kł drewn. pw. św. Tomasza Ap. Prob. Stanisław Ligetek z Kleczewa, jednocześnie prob. w Warzymowie, k. 129-131; MHDWl., t. 21, s. 69-73.

12. Połajewo. Wieś szlach. Andrzeja Grabskiego. Kł pw. św. Doroty, w ruinie, k. 131; MHDWl., t. 21, s. 73.

13. Rzeczycza. Wieś szlach. Kołuckich i „Lubszińskich”. Kł drewn. pw. św. Stanisława. Zarządca par. Wojciech z Koła, k. 131v.-132v.; MHDWl., t. 21, s. 73-76.

14. Ostrowo nad Gopłem. Wieś szlach. Popowskich i Świeckich. Kł mur. pw. św. Mateusza i św. Walentego. Prob. Marcin Kijewski, k. 132v.-134v.; MHDWl., t. 21, s. 76-81.

15. Bronisław. Wieś zakonnic z Płocka. Kł drewn. pw. św. Bartłomieja. Prob. Wojciech „Teruntius Crobensis”, k. 134v.-136v.; MHDWl., t. 21, s. 81-86.

16. Krzywosądz. Wieś szlach. Filipa Zakrzewskiego. Kł drewn. pw. Wniebowzięcia NMP. Zarządca Sebastian z Wolborza¹¹⁹, k. 136v.-139; MHDWl., t. 21, s. 86-93.

17. Broniewo. Wieś szlach. Kł pw. św. Wojciecha, k. 139v.-140; MHDWl., t. 21, s. 93.

18. Piaski. Wieś szlach. Kł drewn. pw. św. Jana Chrzciciela i św. Doroty. Prob. Jan Głowacki, k. 140-142; MHDWl., t. 21, s. 93-99.

19. Bytoń. Wieś król. Kł mur. pw. św. Jakuba Ap. inkor. do par. Lubraniec. Zarządca par. Wojciech, niewiad. nazwiska, k. 142-143; MHDWl., t. 21, s. 99-100.

20. Witowo. Wieś bpa włocł. Kł drewn. pw. św. Andrzeja Ap. Prob. Mateusz Humiński. kan. krusz. Zarządca Stanisław z Lubomina, k. 143-44v.¹²⁰; MHDWl., t. 21, s. 101-106.

21. Byszyna¹²¹. Kł drewn. Prob. Tomasz „Rąbin”, k. 145-146v.; MHDWl., t. 21, s. 109-114.

¹¹⁸ Przebywa w par. Osięciny.

¹¹⁹ Później dopisano: Walenty z Żychlina.

¹²⁰ W księdze po k. 144 brak dwóch kart, gdzie była opisana par. Płowce. Ks. S. Chodyński uzupełnił to z innej księgi. Wieś niegdyś król., teraz woj. brzeskiego Leszczyńskiego. Kł drewn. pw. św. Macieja. Prob. stałego brak. Zarządca Tomasz z Inowrocławia, zob. MHDWl., t. 21, s. 106-109.

¹²¹ Z wyżej podanego powodu, brak początku protokołu wizytacyjnego. Ks. Chodyński uzupełnił to z innej księgi. Wieś bpa włocł. Kł. pw. św. Jadwigi i św. Aleksego.

22. Piotrków [Kujawski]. Podano tu wykaz ksiąg w par. Piotrków według spisu dokonanego przed 4 lata przez wizytatora Łukasza z Uniejowa, k. 147-147v.; MHDWl., t. 21, s. 114-116.

II. Dekanat nieszawski – wykaz kościołów, k. 148v.; MHDWl., t. 21, s. 117

1. Nieszawa. Miasto (oppidum) król. dzierz. przez Michała Działyńskiego. Kł mur., uważany za filię kła w Przepuszcze, pw. św. Jadwigi i Rozesłania Apostołów. Prob. Andrzej „Pliscius”, dziek. Dwaj wik. mans., z których jeden nosił imię Adam.

a. Szpital z kaplicą, k. 149-153v.; MHDWl., t. 21, 117-128.

2. Przepust. Wieś, niegdyś miasto (oppidum), należąca do miasta Nieszawy. Kł drewn. pw. św. Marii Magdaleny i św. Stanisława. Prob. ten co w Nieszawie, k. 153v.-155; MHDWl., t. 21, s. 128-132.

3. Bobrowniki. Miasto (oppidum) król. Dwa kły drewn. Jeden, nieopodal rynku, dawny, ale nowo odbud., kons. w 1584 r., pw. św. Marcina.

a. Drugi pw. Wszystkich Świętych, spełniający rolę paraf. Prob. stałego nie ma. Zarządca Franciszek z Lipna, k. 155v.-157v.; MHDWl., t. 21, s. 132-136.

4. Raciążek. Miasto (oppidum) bpa włocł. Kł mur., poza miastem, wystawiony przez bpa Hieronima Rozrażewskiego na miejscu starego drewn., pw. Wszystkich Świętych i św. Hieronima.

a. Drugi kł drewn. w mieście, pw. św. Wawrzyńca i św. Małgorzaty. Prob. Wojciech „Teruntius Crobensis”, kan. krusz. Dwaj wik. niewiad. imienia, którzy odmawiają w kle oficjum o Matce Bożej.

b. Szpital, ale bez kaplicy, k. 157v.-161; MHDWl., t. 21, s. 136-146.

5. Służewo. Miasto (oppidum) szlach. Małgorzaty Kostka. Kł mur. pw. św. Jana Chrzciciela. Dawniej było dwóch prob. Jeden z nich nosił tyt. prep. Obecny prob. i prep. Maciej Dąbrowski, archidk. krusz. i prob. w Ostrowąsie. Trzej wik. mans., niewiad. imienia. Odmawiają oficjum o NMP.

a. Szpital, ale bez kaplicy, k. 161-167; MHDWl., t. 21, s. 146-161.

6. Ostrowąs. Wieś zakonnica z Płocka konwentu św. Marii Magdaleny. Kł pw. Narodzenia NMP. Prob. Maciej Dąbrowski¹²², k. 167v.-168v.; MHDWl., t. 21, s. 161-164.

7. Lubanie. Wieś kap. włocł. Kł pw. św. Mikołaja. Prob. Maciej z Uniejowa¹²³, k. 168v.-169v.; MHDWl., t. 21, s. 164-166.

8. Zbrachlin. Wieś kapit. włocł. Kł pw. św. Jakuba. Prob. Stanisław Ługowski, k. 169v.-170v.; MHDWl., t. 21, s. 166-168.

¹²² Później wpisano prob. Macieja z Ośna.

¹²³ Później wpisano prob. Bartłomieja z Izbicy i wik. Filipa.

9. Bądkowo. Wieś kap. włocł. Kł mur. pw. św. Mateusza Ap. i E. Prob. Jan Dominowski, rezyd. w Kruszwicy, Zarządca Bartłomiej z Łowicza k. 170v-172; MHDWL., t. 21, s. 168-172.

10. Łowiczek. Wieś szlach. Niemojewskich. Kł pw. Świętego Krzyża. Prob. Piotr „Sylvestrius”, także prob. włocł. Zarządca Stanisław z Bądkowa k. 172v.-174; MHDWL., t. 21, s. 172-178.

11. Straszewo. Wieś bpa włocł. Kł pw. św. Marcina. Prob. Albert z Raciąża, diec. płoc., k. 174v.-175v.; MHDWL., t. 21, s. 177-179.

12. Chlewiska. Kł pw. Świętej Trójcy. Prob. rezyd. Ambroży z Brdowa k. 175v.-176; MHDWL., t. 21, s. 179-181.

13. Grabie. Wieś szlach. Grabskich i Nrańskich. Kł mur. pw. św. Wacława. Prob. Jan z Chlewisk, k. 176v.-178; MHDWL., t. 21, s. 181-184.

14. Dybowo. Patr. król. Kł mur. stary, nad samą Wisłą. Prob. Szymon „Świecziczki”, scholastyk krusz., nie rezyd. Zarządca Grzegorz z Koła, k. 178v.-179; MHDWL., t. 21, s. 184-187.

15. Słóńsk. Wieś król., obecnie należąca do Małgorzaty Służewskiej. Kł drewn. pw. św. Piotra i Pawła. Prob. Szymon Zalewski. mans. ze Służewa, nie rezyd. Zarządca Szymon z diec. gnieźn., k. 179-180; MHDWL., t. 21, s. 187-190.

16. Sińiarzewo. Wieś szlach. Filipa Zakrzewskiego, innow. Poprzedni kł drewn., Zakrzewski sprzedał Roskowskiemu, który przeniósł go do Roszek. Obecny drewn., odbud. staraniem bpa Rozrażewskiego. Bp zobowiązał Zakrzewskiego do zwrócenia rzeczy kościelnych z poprzedniego kła. Nie ma wiadomości o ewentualnym prob., k. 180v.-181v.; MHDWL., t. 21, s. 190-193.

17. Koneck. Wieś szlach. Jana i Piotra Grabskich. Kł kons. pw. św. Prokopa. Prob. niewiad. imienia. Później dopisano imię zarządcy – Szymon z Koneck, k. 181v.-183; MHDWL., t. 21, s. 193-196.

18. Zakrzewo. Dawny kł, z winy Zakrzewskiego, innowiercy, przeniesiony do Osięcin. Par. nie funkcjonuje, k. 183; MHDWL., t. 21, s. 196-197.

19. Branno. Wieś szlach. Brańskiego, innowiercy. Kł pw. św. Piotra i Pawła. Prob. z winy kolatora nie ma, k. 183v.; MHDWL., t. 21, s. 197-198.

III. Wizytacja dekanatu [bobrownickiego]

1. Chełmiec¹²⁴. Wieś szlach. Jana Czerskiego. Kł drewn. pw. św. Jakuba. Prob. Wojciech Cieśliński, k. 184-185v.; MHDWL., t. 21, s. 199-202.

2. Ostrowite. Wieś szlach. Osztrowieckiej. Kł drewn. pw. św. Mateusza Ap. Prob. stałego nie ma. Zarządca Marcin „a Kaski” diec. pozn., k. 155v.-180v.; MHDWL., t. 21, s. 203-206.

3. Zaduszniki. Wieś szlach. Kł pw. Narodzenia NMP. Prob. Michał Karnkowski, rezyduje, k. 187-189v.; MHDWL., t. 21, s. 206-209.

¹²⁴ Wizytacje tej i następnych par., miały miejsce w marcu 1599 r.

4. Szpetal. Wieś częściowo szlach., częściowo wik. włocł. Kł drew. pw. św. Gotarda. Zarządca Waclaw „Drewno”, k. 189-190b; MHDWl., t. 21, s. 210-213.

IV. Ciężary biskupów i duchowieństwa, k. 195v.

V. Dekret reformacyjny dla Kowala, Lubienia, Pierowej Woli i Kłotna, k. 196-197; MHDWl., t. 21, s. 226-229.

VI. Dekrety reformacyjne dla Radziejowa, Chełmc, Kaczewa, Piotrkowa, Lubotynia, Brdowa, Izbicy, Orła, Mąkoszyna, Sadlna, Broniszewa, Połajewa, Rzeczyca, Ostrowa [n. Gopłem], Bronisławia, Krzywosądza, Broniewa, Bytonia, Witowa, Płowiec, Piask, Byczyny, k. 199-204; MHDWl., t. 21, s. 214-226.

VII. Zestawienia powizytacyjne:

Parafie z obecnymi na miejscu proboszczami, k. 206; MHDWl., t. 21, s. 229.

Parafie, w których proboszczowie byli nieobecni, k. 206v.-207v.; MHDWl., t. 21, s. 229-232.

Parafie, których proboszczowie mają inne beneficja, k. 208; MHDWl., t. 21, s. 232.

Parafie, gdzie duchowni dają zły przykład wiernym, k. 108v.-209; MHDWl., t. 21, s. 232-233.

Parafie z zaniedbaniami w kulcie bożym, k. 209; MHDWl., t. 21, s. 233.

Parafie z dobrą administracją, k. 210; MHDWl., t. 21, s. 234.

Parafie ze zniszczonymi zabudowaniami, k. 210v.-211; MHDWl., t. 21, s. 234-235.

Wykaz parafii, których kolatorowie zajęli ziemię beneficjalną, k. 212; MHDWl., t. 21, s. 235-236.

Wykaz parafii, których ziemię beneficjalną wydzierżawiono, k. 213; MHDWl., t. 21, s. 236.

Wykaz parafii, gdzie dokonano alienacji dóbr beneficjalnych, k. 213; MHDWl., t. 21, s. 236-237.

5

A. OPIS KSIĘGI:

[1. Sygn. akt.] **ABKP. Wiz. 5(69).**

[2. Tytuł oryg.] *Visitatio archidiaconatum Wladislaviensis, Crusviciensis et Pomeraniae anno Domini 1582-1583.*

[3. Daty krań.] 1582-1583.

[4. Opis zewn.] Łac. – 2° (33 x 22 cm). Kart 598. Oprawa współczesna w skórę. Stan dobry. Karty czyste: 15-15v.; 29v.; 35-37; 106v.; 117-117v.; 132-132v.; 144v.; 194v.; 106v.; 208v.; 226v.-227v.; 257v.-259v.; 286-287v.; 306-306v.; 307; 330v.

[5. Sygn. daw.] 69.

[6. Uwagi] Wizytacja **generalna** diecezji. Taką też była wizytacja katedry włocł. przeprowadzona osobiście przez bpa Rozrażewskiego. Księga ta została skompletowana później, ponieważ znajdują się w niej zarówno brudnopisy – bruliony, jak i czystopisy. Ponadto w wielu wypadkach nie jest zachowana ciągłość. Karty są przestawione. Świadczą o tym stare numery kart, nie idące często po kolei. Prawdop. dlatego ks. Chodyński, wydając tę księgę, nie kierował się jej układem, ale przyjął swój własny, stąd jej treść umieścił w kilku tomach swoich *Monumenta*, ale nie po kolei.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI:

I. Spis alfabetyczny parafii całej diecezji z podaniem karty, na której są ich protokoły wizytacyjne, k. 2-7v.¹²⁵.

II. *Visitatio archidiaconatus Wladislaviensis per Martinum Janisium Smilowitanum, delegatum visitatorem, facta 1582 a.*¹²⁶.

1. **Przedecz.** Miasto (oppidum) król. Kł mur. pw. św. Mikołaja. Prob. Andrzej Drabiński.

a. **Szpital** bez kaplicy.

b. **Kł św. Katarzyny**.

c. **Kaplica na zamku**, k. 1-2v.; MHDWl., t. 19, s. 41-42.

2. **Brdów.** Miasto (oppidum) król. Kł mur. pw. Narodzenia NMP. Prob., nazwany prep., Piotrowski, prob. z Bieczą, ale nie rezyd., ponieważ wydzierżawił probostwo brdowskie Bartłomiejowi z Soboty, a ten pewnemu mieszczaninowi z Koła. Wik. niewiad. imienia, k. 2v.-3v.; MHDWl., t. 19, s. 42-43.

3. **Lubotyń.** Wieś bpa włocł. Kł w części mur., w części drew., pw. św. Wawrzyńca. Prob. Prądzewski. Pewnie nie rezyd. Posiada wik. niewiad. imienia, k. 4; MHDWl., t. 19, s. 44.

¹²⁵ Karty te są pewnie później dołączone i wklejone. Posiadają też swoją foliację.

¹²⁶ Tytuł ten dany na karcie, która nie posiada swojej foliacji. Jest po wykazie alfabetycznym, a przed k. 1, gdzie rozpoczynają się protokoły wizytacyjne.

4. S a d l n o. Wieś szlach. Kł podobnej konstrukcji jak w Lubotyńniu, a więc prezb. mur., nawa zaś drew. Z winy niezgodnych kolatorów, nie ma prob. ani żadnego kapłana, k. 4v.; MHDWl., t. 19, s. 44.

5. M ą k o s z y n. Wieś szlach. Kł drew. pw. św. Jakuba. Prob. Drabiński, prob. z Przedcza, który ma tu wik., k. 4v.; MHDWl., t. 19, s. 44-45.

6. O r l e. Wieś bpa włocł. Kł mały, drew., pw. św. Doroty. Prob. Mikołaj z Zegrza, k. 4v.-5; MHDWl., t. 19, s. 45.

7. C h a l n o. Wieś szlach. Chalińskiego. Kł drew. pw. Marii Magdaleny. Prob. z winy kolatora nie ma. Jest wik. niewiad. imienia, k. 5-5v.; MHDWl., t. 19, s. 45-46.

8. I z b i c a [K u j a w s k a]. Miasto szlach. Kretkowskich. Kł mur. pw. św. Floriana. Prob. po śmierci poprzedniego prob. [Macieja] Wyszczelskiego, kan. włocł.¹²⁷, został Jan Gumiński, jednak z powodu posiadania innego beneficjum, nie rezyd. Za jego zgodą prob. został prezent. Marcin „Janicius”, który objął duszpasterstwo, jednak Gumiński odwlekał znowu rezygnację, k. 6-6v.; MHDWl., t. 19, s. 46-47.

9. B ł e n n a. Wieś szlach. Kł drew. pw. św. Małgorzaty. Prob. Jan Pińczeński, k. 6-7; MHDWl., t. 19, s. 47.

10. L u b o m i n. Wieś dziek. włocł. Kł drew., bez prob., po śmierci poprzedniego, niewiad. imienia, k. 7; MHDWl., t. 19, s. 47.

11. B o n i e w o. Wieś szlach. Kł mur. Po odejściu prob. poprzedniego, Chraplewskiego, kolator Siewierski [innowierca], chce mianować ministra innowierczego, k. 7; MHDWl., t. 19, s. 47-48.

12. Ś m i ł o w i c e. Wieś szlach. Kł drew. pw. św. Bartłomieja. Prob. Maciej „Milotrius”, rezyd. i ma wik., k. 7-7v.; MHDWl., t. 19, s. 48.

13. K ł o b i a. Kł drew. Prob. nie ma, ale kmiecie zaprosili [nieodpowiedniego] kapłana imieniem Lampart, k. 7v.-8; MHDWl., t. 19, s. 48.

14. L u b r a n i e c. Miasto (oppidum) Chlewickiego. Kł mur. pw. św. Jana Chrzciciela. Przy nim klasztor kanoników regularnych, ale obecnie zakonników nie ma. Prob. jest krewny Chlewickiego, subd., niewiad. imienia. Ma w Lubrańcu kapłana, zak. dominikanina, który odszedł z zakonu bez wiedzy przełożonych, k. 8-8v.; MHDWl., t. 19, s. 48-49.

15. Ś w i e r c z y n. Wieś szlach. Goślickich. Kł drew. pw. Mateusza E. Kolator uzurpował sobie dobra par. i nie prezent. kandydata na prob. Jest kapłan [nieodpowiedni] imieniem Paweł, k. 8v.-9; MHDWl., t. 19, s. 49-50.

16. W i t o w o. Wieś bpa włocł. Kł drew. pw. św. Andrzeja Ap. Prob. brak. Jest stary kapłan niewiad. imienia, k. 9; MHDWl., t. 19, s. 50.

17. B y c z y n a. Wieś bpa włocł. Kł drew. pw. św. Jadwigi i św. Aleksego. Prob. spośród psalt. włocł., niewiad. imienia. Jest wik. także nieznanego imienia, k. 9; MHDWl., t. 19, s. 50.

¹²⁷ Biogram tego kan. zob. Chodyński, *Katalog*, k. 1041, 1043-1044.

18. **Radziejów**. Miasto (civitas). Kł mur. pw. Wniebowzięcia NMP, patr. król. Prob. z tyt. prep. Jan Grodecius, kan. krusz. Jest wik. Czy odmawia się oficjum o Matce Bożej, nie wiadomo.

a. Szpital bez kaplicy, ale z prep., teraz wakująca.

b. Inny kł niewielki, teraz w rękach innowierców, k. 9v.-10; MHDWl., t. 19, s. 50-51.

19. **Broniewo**. Wieś szlach. Kł zajęty przez innowierców. Wiz. nie odbyła się, k. 10; MHDWl., t. 19, s. 51.

20. **Kościelna Wieś**. Wieś szlach. Kł oddany przez innowierczych dziedziców ministrom heretyckim, stąd wiz. się nie odbyła, k. 10; MHDWl., t. 19, s. 51.

21. **Kowal**. Miasto (oppidum) król. Kł w części starszej mur., w części nowszej drew., pw. św. Małgorzaty. Prob. Stanisław Gajewnicki, nie rezyd., ale ma dwóch wik. niewiad. imion.

a. Jest kł św. Mikołaja.

b. Szpital z kościołem i prepozyturą przy nim, patr. mieszczan kowalskich, teraz nie obsadzoną, k. 10-10v.; MHDWl., t. 19, s. 51-52.

22. **Grabkowo**. Wieś bpa włocł. Kł mur. Nie było prob. Był wik. niewiad. imienia, k. 11; MHDWl., t. 19, s. 52.

23. **Chodecz**. Miasto (oppidum) Grzegorza Kretkowskiego. Kł mur. pw. św. Dominika. Prob. z tyt. prep., niewiad. imienia. Jest wik. Mieszka też ks. Chraplewski, który dawniej był w Boniewie, ale nie w charakterze wik., k. 11-11v.; MHDWl., t. 19, s. 52-53.

24. **Lubień**. Miasto (oppidum) Lubieńskiego. Kł drew. pw. św. Katarzyny. Po odejściu poprzedniego prob. imieniem Piotr Woźnicki, nie prezent. nowego, k. 11-12; MHDWl., t. 19, s. 53.

25. **Pierowa Wola**. Wieś szlach. Kł drew. pw. św. Andrzeja Ap. Nie ma stałego prob., ale niekiedy przybywa tu kapłan z Lubienia, k. 12; MHDWl., t. 19, s. 54.

26. **Łanięta**. Kł drew. pw. św. Mikołaja i św. Barbary. Był stary prob., mający wik., ale imion nie podano, k. 12; MHDWl., t. 19, s. 54.

27. **Białotarsk**. Nie było wizytacji z powodu nieobecności kolatora i kapłana, k. 12v.; MHDWl., t. 19, s. 54.

W następujących par. dekanatu brzeskiego nie było wizyt.:

Chocień, gdzie nie było prob.

Kłotno, wieś Zakrzewskiego, posiada prob.

Kruszyn, także wieś Zakrzewskiego. Jest prob. i wik.

Wieniec, wieś bpa włocł., a par. inkor. do urzędu kaznodziei katedr. Jest prob.

Dabie, wieś szlach., gdzie kolator użytkuje beneficjum, ale jest wik.

Brześć [Kujawski] – miasto (civitas).

Korzechnik, wieś szlach., ale nie było rozstrzygnięte, czy do diec. włocł. czy archidiec. gnieźn. należy.

Parafie dek. radziejowskiego, gdzie nie było wizytacji: Chełmce, Bronisław, Połajewo, Krzywosądz, Bytoń, Rzeczyca, Piotrków [Kujawski]. Kaczewo, Kobielice, Ostrowo n. Gopłem. Płowce, Piaski, Sędzin, k. 12v.-14v.

III. Dekanat raciański 1582 an.

1. Raciażek. Kł pw. św. Małgorzaty, kons. przez bpa Karnkowskiego. Prob. Wawrzyniec Dobrogowski, rezyd.

a. Szpital, ale bez kaplicy.

b. Kaplica pw. Wszystkich Świętych i św. Wawrzyńca, zwana prepozyturą, k. 16-17; MHDWl., t. 19, s. 56-57

2. Słońsk. Kł mały, pewnie drew., pw. św. Piotra i Pawła. Kolator woj. brzeski i dziedzic Służewa. Brak prob. od wielu lat. Pracuje Jan z Bolikowa, k. 17; MHDWl., t. 19, s. 57.

3. Nieszawa. Kł pw. św. Jadwigi.

a. Drugi w Przypuscie, uważany za matkę pierwszego. Prob. Andrzej Pliscius. Do Przepustu niekiedy dojeżdża kapłan.

b. Jest szpital, k. 17-18.

4. Służewo. Kł nowy, mur., patr. dziedzica Służewa i Grabskiego z Przybranowa. Kł fund. dawny dziedzic Służewa. Prob., posiadającym tyt. prep., jest Maciej Wyszczelski, kan., medyk włocł.¹²⁸, pewnie nie rezyd. Zarządcą i kaznodzieją był Jakub z Dobrzynia. Mans.: Jan z Gostynina i Tomasz z Raciażka.

a. Jest szpital bez kaplicy, k. 18-19v.; MHDWl., t. 19, s. 59-60.

5. Grabie. Kł mur. pw. św. Waclawa, budowany przez poprzedników kolatora i dokończony przez obecnego – Grabskiego. Prob. Wawrzyniec z Kazimierza, k. 19v.-20v.; MHDWl., t. 19, s. 60-61.

6. Koneck. Kł pw. św. Stanisława i św. Prokopa, nowy, zbud. przez Łukasza Grabskiego, chociaż ten był innowiercą i kons. przez bpa Stanisława Karnkowskiego, zbezczeszczony następnie przez pochowanie innowierców. Prob. nie było. Wik. Gabriel z Białuszewa, k. 20v.-21v.; MHDWl., t. 19, s. 61-62.

7. Dąbrówka. Kł stary pw. św. Barbary, patr. Marcina Rudnickiego. Brak prob. i wik., k. 21v.-22; MHDWl., t. 19, s. 62-63.

8. Siniarzewo. Kł pw. św. Jakuba, patr. Filipa Zakrzewskiego, innowiercy. Prob. „Wissoczki”, kan. krusz., rezyd., k. 22-22v.; MHDWl., t. 19, s. 63.

9. Zakrzewo. Kł pw. Bożego Ciała, patr. Filipa Zakrzewskiego, innowiercy, sprofanowany przez kolatora, który więził w nim swoich poddanych. Po śmierci poprzedniego prob. Wojciecha z Sokołowa, nie prezent. nowego, k. 22v.; MHDWl., t. 19, s. 63-64.

¹²⁸ Biogram tego kan. zob. Chodyński, *Katalog*, k. 1041, 1043-1044.

10. Bądkowo. Wieś kapit. włocł. która jest kolatorem. Kł mur. pw. św. Mateusza. Prob. „Wissoczki”, rezyd. w Siniarzewie, par. sąsiedniej. Wik. Sebastian „Samokleski”, Mieszka też jeszcze inny stary kapłan, k. 22v.-23v.; MHDWL., t. 19, s. 64-65.

11. Ostrowąs. Patr. zakonnic z Płocka konwentu św. Marii Magdaleny. Prob. Jan z Rypina, wik. katedry włocł., pewnie nie rezyd. Wik. Maciej z Wyszogrodu, k. 23v.-24; MHDWL., t. 19, s. 65.

12. Barcin. Miasto (oppidum) Krotowskiej. Kł pw. św. Wojciecha, teraz w rękach innowierczych, k. 24-24v.; MHDWL., t. 19, s. 65-66.

13. Lubanie. Kł pw. św. Mikołaja. Patr. kapit. włocł. Dwaj prob.: Andrzej z „Bialonin”, wik. i wicekustosz włocł. i Stanisław z Brzezia, k. 24v.-25; MHDWL., t. 19, s. 66-67.

14. Zbrachlin. Kł pw. św. Jakuba. Patr. bpa włocł. Prob. Walenty, wik. katedr. włocł. Zarządca niejaki Leonard, k. 25-25v.; MHDWL., t. 19, s. 67-68.

15. Łowiczek. Patr. Jana Roszkowskiego, Hieronima Łubieńskiego, Jakuba Łowickiego. Prob. Bartłomiej Zbijewski, nie wiadomo nawet czy ma święcenia akolitatu, bez inwestytury biskupiej, mieszka w domu Roszkowskiego. Wik Stanisław z Bądkowa. Poprzedni prob. Skarbek, k. 25v.-26; MHDWL., t. 19, s. 68.

16. Chlewiska. Patr. bpa włocł. Prob. Ambroży z Brdowa, k. 26-26v.; MHDWL., t. 19, s. 68-69.

17. Straszewo. Patr. bpa włocł. Prob. ten sam, co w Chlewiskach, Ambroży z Brdowa, k. 26v.; MHDWL., t. 19, s. 69.

18. Szpetal. Kł dawniej sprofanowany, rekuncyliowany przez bpa Karnowskiego. Patr. Waclawa, Wojciecha, Jana, Mikołaja Chodowskich. Prob. Waclaw z Chocenia, k. 26v.-27; MHDWL., t. 19, s. 69-70.

19. Dybów. Kł pw. św. Mikołaja, niszczonej przez wylewy Wisły. Mieszczanie pragną budować kł z dala od Wisły, w kierunku do Gniewkowa, lub w kierunku Torunia. Prob. Jan Nadolski, muzyk król., nie troszczy się o duszpasterstwo. Sami mieszczenie znaleźli kapłana imieniem Jan „Paduański”, k. 27-27v.; MHDWL., t. 19, s. 70-71.

20. Ostrowite. Kł i par. w ziemi dobrzyńskiej. Prob. dawny, Ostrowicki, kan. krak. i pułtuski. Obecnie par. wakuje. Z posługą przyjeżdżają zak. ze Skępego, ale rzadko, k. 27v.-28; MHDWL., t. 19, s. 71-72.

21. Chełmica. Kolator Walenty Czerski. Par. wakuje od wielu lat, k. 28-28v.; MHDWL., t. 19, s. 72.

22. Zaduszniki. Kł pw. Narodzenia NMP. Prob. Walenty z Dobrzynia, k. 28v.; MHDWL., t. 19, s. 72.

IV. Zasadnicze zaniedbania w archidiakonatach włocławskim, kruszwickim i pomorskim, spostrzeżone w 1582 i 1583 r., z zaleconymi środkami na-

prawy. Ponieważ ta wiz. okazała się zbyt powierzchowna, dlatego zarządzo-
no jej powtórzenie, k. 29-30; MHDWl., t. 19, s. 110¹²⁹.

D e k a n a t b r z e s k i. Parafie: Przedecz, Brdów, Łubotyń, Sadlno, Mąkoszyn, Orle, Chalno, Izbica Kujawska, Błenna, Lubomin, Boniewo, Śmiłowice, Kłobia, Lubraniec, Świerczyn, Witowo, Byczyna, Radziejów, Broniewo, Kościelna Wieś, Kowal, Grabkowo, Chodecz, Lubień, Pierowa Wola, Łanięta, Białotarsk¹³⁰, Kobielice, Sędzin, Góra, Murzynno, k. 30-37; MHDWl., t. 19, s. 110-117.

D e k a n a t r a c i ą ż s k i. Parafie: Raciążek, Słońsk, Nieszawa, Służewo, Grabie, Koneck, Dąbrówka, Siniarzewo, Zakrzewo, Bądkowo, Ostrowąs, Barcin, Lubanie, Zbrachлін, Łowiczek, Chlewiska, Straszewo, Szpetal, Dybów, Ostrowite, Chełmica, Zaduszniki, Bobrowniki, k. 37-41v.; MHDWl., t. 19, s. 117-124.

D e k a n a t b y d g o s k i. Parafie: Miasto (civitas) Bydgoszcz, Solec, Żołędowo, Fordon. Osielsko, Dóbrcz, Strzelewo, Dąbrówka, Koronowo, Włóki i Wtelno, k. 41v.-43v.; MHDWl., t. 19, s. 124-126.

V. Przebieg wizytacji katedry włocławskiej, przeprowadzonej osobiście roku 1584¹³¹, przez bpa Hieronima Rozrażewskiego, z Bożej i Stolicy Apostolskiej łaski bpa włocł.

1. Odczytanie pisma nuncjusza Apostolskiego, datowanego w Krakowie 23 września 1583 r. oraz przesłania bpa Hieronima Rozrażewskiego do duchowieństwa diecezji włocławskiej z dnia 17 maja 1582 r., k. 44-50v.; MHDWl., t. 18, s. 3-12.

2. Opis czynności wizytacyjnych w świątyni k a t e d r a l n e j. Tabern., Oleje Święte, chrzcielnica, sprawdzenie przywilejów kła katedralnego, ołtarze i kaplice, k. 50v.-62; MHDWl., t. 18, s. 12-25.

3. Służba Boża i nabożeństwa pontyfikalne, k. 62-68v.; MHDWl., t. 18, s. 25-33.

4. Stan świątyni, jej skarbcza i dochodów k. 68v.-72v.; MHDWl., t. 18, s. 33-36.

5. Summariusz wszystkich przywilejów i dochodów kościoła katedralnego: Cło na Wiśle k. 73-75; MHDWl., t. 18, s. 37-39.

¹²⁹ Ponieważ w tej części protokoły wizytacyjne są lakoniczne, poprzestano tylko na wyliczeniu par. dekanatami i na wskazaniu stron w rękopisie i w MHDWl.

¹³⁰ Po zapisie tej par. zostawiono dwie k. puste. Pewnie myślano o uzupełnieniu par. opuszczonych w tym rejonie.

¹³¹ Rozpoczęcie wizytacji nastąpiło 10 kwietnia.

Przywileje i erekcje altarii w katedrze dla jej wikariuszy, k. 75-79v.; MHDWl., t. 18, s. 40-45.

6. Rewizja dokumentów członków kapituły i niższego duchowieństwa katedralnego¹³², k. 80-86v.; MHDWl., t. 18, s. 46-53.

7. Rewizja skarbcza katedralnego¹³³ oraz wyposażenia poszczególnych ołtarzy, k. 87-103; MHDWl., t. 18, s. 53-74.

8. Inwentarz param. liturg. i sprzętów kła paraf. pw. św. Jana Chrzciciela, k. 103-106; MHDWl., t. 18, s. 75-79.

9. Zapis o konsekracji kła katedralnego w 1411 r., k. 106; MHDWl., t. 18, s. 74.

10. Wiz. kła paraf. w Nieszawie¹³⁴. Patr. król., k. 107-107v.; MHDWl., t. 19, s. 81-82¹³⁵.

11. Wiz. kła paraf. pw. św. Jana Chrzciciela we Włocławku¹³⁶, k. 108-114; MHDWl., t. 18, s. 79-86.

12. Szpital włocławski¹³⁷, k. 114-116; MHDWl., t. 18, s. 86-89.

13. Kł św. Stanisława, k. 116; MHDWl., t. 18, s. 89

VI. Wizytacja kła paraf. w Brześciu Kujawskim. Miasto (civitas). Patr. król. Kł mur., kons., pw. św. Stanisława. Przed 25 laty (ok. 1560 r.) spłonął. Zdaje się, że jest już całkowicie odbud. Prob. jest kap. włocł., a z jej ramienia Maciej Kiełpiński, prał. kantor¹³⁸. Zarządcą był Wojciech, syn Bartłomieja z Mławy. Dawniej było jeszcze 12 kapłanów, obecnie zaledwie 3. Wik. Maciej, syn Wojciecha z Chodcza, Andrzej, syn Grzegorza z Wilkoszewy, Erazm, syn Wojciecha z Brześcia.

a. Kł św. Piotra za murami miasta, drew., dawniej parafialny, teraz opuszczony.

b. Kł św. Michała, w mieście, klasztorny zakonu dominikanów.

c. Szpital przy klasztorze.

¹³² Ogółem dokumenty przedstawiło 21 osób, spośród kapituły, wikariuszy i mansonarzy.

¹³³ Miało to miejsce dnia 10 IV 1584 r. Obecni byli: kanonicy Marek Wysocki i Łukasz z Uniejowa oraz Andrzej z Bialanin, wikariusz kustosa. Biogramy kan. zob. Chodyński, *Katalog*, k. 1039 (Marek Wysocki); k. 562-564, 564a (Łukasz z Uniejowa).

¹³⁴ Protokół tej wizytacji znalazł się wśród zapisów dotyczących Włocławka z datą 14 IV 1584 r. Wizytacja w Nieszawie mogła być podczas trwania wizytacji we Włocławku.

¹³⁵ Ks. Chodyński uzupełnił ten zapis z innego miejsca księgi. na tym miejscu bowiem, po karcie 107 poświęconej Nieszawie, następuje karta dotycząca już kła św. Jana Chrzciciela we Włocławku.

¹³⁶ Ponieważ par. ta była inkor. wikariuszom katedralnym, stąd przy wizytacji katedry, wizytowano ten i inne kły włocł.

¹³⁷ W księdze na k. 114 znajduje się nagłówek „Templum s. Stanisłai prope arcem”, ale został on tu umieszczony przez pomyłkę. Zapis odnoszący się do tej treści jest nieco dalej.

¹³⁸ Biogram tego prał. zob. Chodyński, *Katalog*, k. 388-389.

d. Szpital za miastem w kierunku Włocławka, ze świątynią, która spłonęła przed 25 laty. Prep. z prezenty król., był niejaki Pstrokoński, nie rezydujący, k. 118-124; 135-137v.¹³⁹; MHDWl., t. 19, s. 92-99.

VII. Wizytacja kła paraf. w Kowalu. Patr. król. Kł w części starszej mur., w pozostałej drewn., pw. św. Magdaleny i św. Szczepana, Pierwszego Męczennika. Prob. niewiad. nazwiska nie rezydował. Wik. Bartłomiej z Gębina i wik. Melchior z Grabkowa.

a. Szpital z kłem prepozyturalnym, teraz wymagającym reperacji. Pierwszym prepozytem w latach 1471-1497 był. Mikołaj z Soboty. Obecnie jest Wojciech z Kowala, k. 125-131; 137v.-143¹⁴⁰; MHDWl., t. 18, s. 99-109.

VIII. Wizytacja dekanatu brzeskiego odbyta przez Piotra Sylwestra z Mławy, kaznodzieję i zarządcę kła parafialnego w Brześciu, z upoważnienia bpa włocł. w 1584 r.

Kł w Brześciu Kujawkim został zwizytowany przez Jana Gałczyńskiego, scholastyka włocł.¹⁴¹, dlatego par. ta została na tym miejscu pominięta, k. 144; MHDWl., t. 22, s. 3.

Wykaz kłów parafialnych należących do dekanatu brzeskiego, k. 145; MHDWl., t. 22, s. 3.

1. Kruszyn. Wieś król. Kł nowy, drewn., pw. Znalezienia i Podwyższenia Świętego Krzyża i [Niepokalanego] Poczęcia NMP. Prob. Tomasz Zakrzewski, kan. włocł. i archidk. krusz., nie rezyd.¹⁴². Wik. Jan z Płońska, k. 145-148; MHDWl., t. 22, s. 4-7.

2. Kowal. Miasto (oppidum) król. Parafię tę wizytował Jan Gałczyński, stąd tu opuszczono, k. 148; MHDWl., t. 22, s. 7.

3. Grabkowo. Wieś bpa włocł. Kł mur., wymaga naprawy, pw. św. Magdaleny i św. Mikołaja. Prob. Jan z Raciąża, wik. włocł., nie rezyd. Wik. Stanisław „Bednari”, k. 148-150; MHDWl., t. 22, s. 8-10.

4. Kłóbka. Wieś szlach. Kł ma mur. prezb. i zakrytą, drewnianą za nawę główną. Jest pw. św. Prokopa. Prob. Wojciech z Dobrzynia, k. 150-152; MHDWl., t. 22, s. 10-12.

¹³⁹ Karty 135-137v. to brudnopis, który potem przepisano na czysto, co umieszczono na kartach 118-124 tej księgi. Widać stąd wyraźnie, że księga, w swojej obecnej postaci, została skompletowana i oprawiona później. Ks. Chodyński w swoich *Monumenta* oba zapisy potraktował jako jeden.

¹⁴⁰ Zob. przypis poprzedni.

¹⁴¹ Biogram tego prał. zob. Chodyński, *Katalog*, k. 253.

¹⁴² Biogram tego prał. zob. Chodyński, *Katalog*, k. 1066-1069.

5. Kłotno. Wieś bpa włocł. Kł drewn. niedawno remont. Nosi wezwanie Świętej Trójcy, św. Mateusza E. i św. Walentego. Prob. Szymon „Szotek”, rezyd., k. 152v.-154; MHDWl., t. 22, s. 12-15.

6. Białotarsk. Wieś prep. katedry płoc. Kł drewn., nowo wybudowany z polecenia bpa Rozrażewskiego i przezeń kons. w 1583 r., pw. Znalezienia Świętego Krzyża i św. Bartłomieja. Prob. Wojciech Sierakowski, minoryta, nie rezyd. Wik. Maciej „Szidlicz”, k. 154-156v.; MHDWl., t. 22, s. 15-17.

7. Łanięta. Dekret erekcyjny par. Łanięta wystawiony przez bpa Jakuba z Sienna, który przy kle wybudowanym przez Mikołaja z Kutna, woj. łęczycykiego we wsi Łanięta, erygował parafię pw. św. Mikołaja i św. Barbary. We Włocławku, na posiedzeniu kapituły generalnej w środę po święcie Wniebowzięcia NMP (16 VIII) 1469 r. W 1584 r. kł w Łaniętach był drewn. pw. św. Mikołaja i św. Barbary, odbud. po spaleniu poprzedniego. Prob. Jakub Moczydłowski, k. 156v.-162v.; MHDWl., t. 22, s. 18-29.

8. Pierowa Wola. Wieś szlach. Kł drewn., zniszcz., pw. św. Andrzeja. Par. erygowana w 1460 r., w 1516 r. zaś przyłączona jako filia do par. w Lubieniu. Prob. więc nie ma, tylko wik. imieniem „Gallus Lenczica”, k. 162v.-164; MHDWl., t. 22, s. 29-31.

9. Lubień. Miasto (oppidum) szlach. Kł drewn. pw. św. Katarzyny. Prob. nie ma od wielu lat. Wik. Bartłomiej z Lubienia.

Szpital z kaplicą, ale w niej się nie odprawia, k. 164v.-166v.; MHDWl., t. 22, 31-34.

10. Chodecz. Miasto (oppidum) szlach. Grzegorza Kretkowskiego. Kł mur. pw. św. Dominika. Prob. z tyt. prep., Maciej z Bartodziei. Wik. mans.: Wawrzyniec z Bąbrowic i Walenty Chraplewski, będący też prob. w Boniewie.

a. Szpital z kaplicą, ale w niej nie odprawia się, k. 166v.-169; MHDWl., t. 22, s. 34-38.

11. Przedecz. Miasto (oppidum) król. Kł mur. pw. św. Mikołaja., kons. przez bpa Karnkowskiego. Prob. Wojciech Dramiński, rezyd., chociaż posiada drugą parafię w Mąkoszynie. Wik. Wojciech z Gostynina.

a. Na przedmieściu jest kł drewn. pw. św. Katarzyny, niekons., uważany za macierzysty dla kła paraf.

b. Na zamku kaplica niekons.

c. Szpital bez kaplicy, k. 169v.-172; MHDWl., t. 22, s. 38-41.

12. Błenna. Wieś szlach. Wojciecha Grochowskiego, Błęckich i Wyszczelskich. Kł drewn., mały, pw. św. Małgorzaty. Prob. Andrzej Konieczki, rezyd., k. 172-174; MHDWl., t. 22, s. 41-43.

13. Lubomin. Wieś bpa włocł. Kł drewn., mały, pw. Świętej Trójcy i św. Barbary. Prob. Paweł z Łanięt, k. 174-175; MHDWl., t. 22, s. 43-45.

14. Chałno. Wieś szlach. Podano, że tamtejszy kł mur. z kamienia miał fund. Piotr Dunin ze Skrzynna. Przy nim miał znajdować się klasztor norbertanek, później przeniesiony do Strzelna. Kł pw. św. Marii Magdaleny i św.

Marcina. Prob. od lat 20 nie ma. Kolator Stanisław Chaliński zatrudnił wik. Wawrzyńca z Bądkowa, k. 175-177; MHDWl., t. 22, s. 45-47.

15. Świerczyn. Wieś szlach. Patr. Felicji Goślickiej i Stanisława Kobielickiego z Januszewa. Kł drewn. pw. św. Mateusza Prob. od kilku lat nie ma. Wik. Sebastian „Samoklestin”, k. 177-178v.; MHDWl., t. 22, s. 47-49.

16. Dąbie [Kujawskie]. Wieś szlach. Dąbskich. Kł drewn., wymaga naprawy, pw. Wszystkich Świętych. Prob. od lat dziewięciu nie ma. Wik. Stanisław Ozik, k. 179-180; MHDWl., t. 22, s. 49-51.

17. Osięciny. Wieś szlach. Patr. Stanisława Wilkostowskiego, Wacława Krusińskiego, Jana Lubienieckiego i Hieronima Lubienieckiego Kł drewn., dawny, spalił się. Obecny, dawniej stojący w Zakrzewie, został sprzedany przez innowiercę Zakrzewskiego i przeniesiony do Osięcin. Nie podano jego wezwania, ale pewnie nosił wezwanie swojego poprzednika, a więc św. Prokopa. Prob. Jan Wilkostowski, minoryta, który posiadał też parafię w Tucznie. Wik. Jan z Dąbrowic, k. 180v.-181v.; MHDWl., t. 22, s. 51-53.

18. Zgłowiączka. Par. inkor. do par. w Lubrańcu i zawsze mieszkał tu jeden z kanoników regularnych tamtejszego klasztoru. Obecnie jednak prob. prep. w Lubrańcu jest Ambroży Lubiszewski, subd. Wik. Wojciech Żydowita, k. 182-183; MHDWl., t. 22, s. 53-55.

19. Chocień. Wieś szlach. Patr. Mikołaja Działyńskiego i Siewierskiego. Kł drewn. pw. św. Idziego i św. Marcina, bardzo zniszcz. Prob. nie było, ponieważ po odejściu poprzedniego prob. Rosława Paprockiego, kolator zatrzymał grunta proboszczowskie i nie prezent. nowego, nie zatroszczył się też o wik., k. 183v.-184; MHDWl., t. 22, s. 55-56.

20. Śmiłowice. Wieś król. Kł drewn. pw. św. Bartłomieja. Prob. Maciej „Militrius”, rezyd., k. 184-186; MHDWl., t. 22, s. 56-57.

21. Boniewo. Wieś szlach. Patr. Jana Siewierskiego, innowiercy. Kolator zabrał klucze od kościoła prawowitemu prob. Walentemu Chraplewskiemu, który odtąd zamieszkał w Chodczu, a przy kościele Siewierski osadził ministra innowierczego. Prob. niekiedy przyjeżdża do Boniewa i tam odprawia, głosząc też kazania. Parafianie chrzczą dzieci w sąsiednich parafiach, k. 186-186v.; MHDWl., t. 22, s. 59.

22. Kościelna Wieś. Wieś szlach. Patr. Gallusa i Wojciecha Kościelskich, akatolików i Dębińskiego, katolika. Kł mur., stary, według podania fund. przez Piotra Dunina ze Skrzynna. Później dobudowano doń nawę główną. Nosi wezwanie św. Wawrzyńca. Po odejściu poprzedniego prob. Macieja Wyszczelickiego, kan. włocł.¹⁴³, osadzono tu ministra innowierczego. Ten, podczas wizytacji nawet otworzył świątynię. W par. był jednak wik. katolicki imieniem Wojciech, który mógł też w kościele odprawiać i głosić kazania, k. 186v.-188; MHDWl., t. 22, s. 59-61.

¹⁴³ Biogram tego prał., a potem kan. zob. Chodyński, *Katalog*, k. 1041, 1043-1044.

23. Kł obia. Wieś król. Kł drew. pw. św. Wojciecha. Prob. nie ma. Wik. Maciej z Białkowa, k. 188-189; MHDWl., t. 22, s. 61-63,

24. Wieniec. Wieś bpa włocł. Kł drew. pw. św. Mikołaja, kons. przez bpa Stanisława Karnkowskiego w 1575 r. Prob. Łukasz z Uniejowa, kaznodzieja katedr.¹⁴⁴, rezyd. we Włocławku. Wik. Jan ze Śmiłowic, k. 189v.-190v.; MHDWl., t. 22, s. 63-65.

IX. Wizytacja kłków należących do dekanatu radziejowskiego w 1584 r., k. 171; MHDWl., t. 22, s. 65-66.

1. Raciążek. Miasto (oppidum) bpa włocł. Kł drew. poza miastem, na przedmieściu, stary i w ruinie. Poświęcony w 1430 r. przez bpa Jana [Gruszczyńskiego]¹⁴⁵, pw. Ducha Świętego, Wszystkich Świętych, św. Wawrzyńca i Bartłomieja, Szymona i Judy Tadeusza oraz 11 Tysięcy Dziewic.

a. Nowy kł w mieście, budowany przez kan. włocł. Naropińskiego¹⁴⁶ i poświęcony w 1575 r. przez bpa Stanisława Karnkowskiego, pw. Wszystkich Świętych, św. Małgorzaty, św. Fabiana i Sebastiana i innych świętych. Prob. Wojciech „Teruntius Crobensis”, rezyd., chociaż ma pewnie inną par. w diec. płoc. Wik. Wawrzyniec Dobrogojski, k. 191v.-194; MHDWl., t. 22, s. 66-70.

2. Nieszawa¹⁴⁷. Patr. król. Kł mur. pw. św. Jadwigi i Rozestania Apostołów. Prob. Andrzej Pliscius. Dwaj wik. Benedykt z Nieszawy i Marcina z Kruszwicy.

a. Świątynia klasztorna pw. św. Franciszka, kons. przez bpa Stanisława Karnkowskiego dnia 25 IV 1575 r.

b. Szpital z kaplicą pw. św. Wojciecha, k. 195-202; MHDWl., t. 19, s. 81-91.

3. Zbrachlin. Wieś kap. włocł. Kł mur. poprawiany przez Andrzeja Duchnickiego¹⁴⁸ ok. 1566 r., pw. św. Jakuba, kons. przez bpa Stanisława Karnkowskiego dnia 2 VI 1575 r. Prob. Walenty „Moschenicza”, wik. włocł., nie rezyd. Przed nim był Błażej „de Nieseva”, zmarły w 1581 r. Wik. Leonard Swieceniec, k. 203-204v.; MHDWl., t. 22, s. 70-73.

4. Lubanie. Wieś kap. włocł. Kł mur., według podania fund. przez Piotra Dunina ze Skrzywna, pw. św. Mikołaja. Prob. Andrzej Bielinin, wik. katedry włocł., nie rezyd. Poprzedni prob. Franciszek z Pszczonowa, wicekustosz i wik.

¹⁴⁴ To pewnie przyszły archidk. włocł., zob. Chodyński, *Katalog*, k. 562-564-564^a.

¹⁴⁵ Jan Gruszczyński, bp włocł. w l. 1450-1463, potem bp krak., a następnie abp gnieźn.

¹⁴⁶ Biogram tego prał. zob. Chodyński, *Katalog*, k. 650-653, 655.

¹⁴⁷ Początek tej wizytacji z dnia 14 IV 1584 r. zamieszczony był już na k. 107. W tym miejscu jest cały protokół wizytacyjny, prawdop. w brudnopisie.

¹⁴⁸ To zapewne sufr. włocł., zob. S. Chodyński, *Biskupi, sufragani włocławscy*, Włocławek 1906, s. 35-36 (Andrzej Duchnicki).

katedry włocł. Zarządca wik. Stanisław z Brześcia, k. 204v.-204; MHDWl., t. 22, s. 73-75.

5. **Wistka** [Szlachecka]¹⁴⁹. Wieś szlach. Patr. Grzegorza Kretkowskiego. Kł mały, drew., pw. św. Stanisława i Poczęcia NMP. Prob. Szymon Mączyński, rezyd., k. 207-208; MHDWl., t. 22, s. 76-77.

6. **Nieszawa** z filią w **Przypuście**. Miasto (oppidum) król. Ponieważ wizytację przeprowadził tu kanclerz bpa, dlatego parafię w tym miejscu pominięto, k. 208; MHDWl., t. 22, s. 76-77.

7. **Słońsk**. Wieś. Kł drew., wymagający naprawy, pw. św. Piotra i Pawła. Po śmierci poprzedniego prob., Wawrzyniec z Kazimierza, mans. służewski przyjeżdża tu niekiedy odprawiać, k. 209-209v.; MHDWl., t. 22, s. 77-78.

8. **Dybow** czyli **Podgórz**. Miasto (oppidum) król.

a. **W Dybowie** kł mur., ale już zniszcz. i tylko niekiedy się tu odprawia. Kł ten nazywany matką kła w **Podgórzu**. Par. i wyposażenie kła przeniesiono do Podgórza.

b. **W Podgórzu** kł nowy, wystawiony kosztem mieszczan i z pieniędzy zapisanych. Nie powiedziano czy drew., czy mur., i pod jakim wezwaniem. Prob. Szymon Nadolski, nie rezyd. Wik. Adam z Woli „Sidlonieczka”, k. 304-305; MHDWl., t. 22, s. 78-79.

8. **Służewo**. Kł mur., kons. przez bpa Stanisława Karnkowskiego, pw. św. Jana Chrzciciela. Prob. prep., po śmierci poprzedniego, Macieja Wyszczelskiego, kan. włocł.¹⁵⁰, nie mianowano. Trzej wikariusze – mansjonarze: Jakub z Dobrzynia, Jan z Gostynina i Tomasz z Raciążka.

a. **Szpital**, ale bez kaplicy, k. 210-213; MHDWl., t. 22, s. 79-83.

9. **Grabie**. Wieś szlach. Kł mur. pw. św. Stanisława. Uposażenie kła zagarnął kolator Piotr Grabski. Od dwóch lat nie ma przy kle tym kapłana. W tym roku kolator sprowadził kapłana innowierczego. Wizytator, któremu klucze od kła dała żona owego ministra innowierczego, był wewnątrz świątyni, k. 213a-213av.

10. **Chlewiska**. Wieś bpa włocł. Kł drew. pw. Świętej Trójcy. Prob. Ambroży z Brdowa, rezyd., k. 213b-213bv.

11. **Straszewo**. Wieś bpa włocł. Zarządca Piotr z Grodziska, k. 214-215v.; MHDWl., t. 22, s. 84-86.

12. **Ostrowąs**. Wieś zakonnice konwentu z Płocka. Kł drew. pw. Narodzenia NMP. Prob. Jan z Rypina, wicedziek. włocł., nie rezyd. Wik. Maciej z Wyszogrodu¹⁵¹, k. 215v.217v.; MHDWl., t. 22, s. 86-89.

¹⁴⁹ Protokół tej wizytacji nakazuje zastanowić się, czy jest właściwa data 1584 tej wizytacji, jeżeli z niej jest tu cytowany dokument z 1596 r.

¹⁵⁰ Zob. wyżej biogram tego kan.

¹⁵¹ Wyszogród w diec. płoc.

13. Koneck. Wieś szlach. Patr. Marcin i Łukasz Grabscy. Kł nowo wybudowany, drew., pw. św. Stanisława, kons. przez bpa Stanisława Karnkowskiego przed trzema laty (1581)¹⁵². Prob. Gabriel z „Białaszewa”¹⁵³, k. 217v.-219; MHDWl., t. 22, s. 89-91.

14. Łowiczek. Wieś szlach. Patr. Walentego Grodzińskiego i Jakuba Łowickiego. Kł drew., wymaga naprawy, pw. Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Idziego. Prob. nie ma. Jest prezent. przez Grodzińskiego kapłan Mateusz Krosno¹⁵⁴, ale nie został instytuowany. Wik. Stanisław z Bądkowa, k. 219v.-221; MHDWl., t. 22, s. 91-94.

15. Bądkowo. Wieś kap. włocł. Kł mur. pw. św. Mateusza i św. Doroty. Prob. Mikołaj Wiseczki, kan. krusz. i prob. w Siniarzewie, nie rezyd. Wik. Piotr Galicki z Bądkowa, k. 221-222v.; MHDWl., t. 22, s. 94-96.

16. Siniarzewo. Wieś szlach. Patr. Filip Zakrzewski, innowierca i Jerzy Roziński. Kł drew., budowany w 1518 r. przez Marcina Bodzanówko, zwanego Miąskowicz, prob. miejscowego, pw. św. Jakuba Ap., św. Marcina, św. Leonarda, św. Katarzyny, Barbary, Perpetuy i Felicyty. Prob. Mikołaj Wiseczki, kan. krusz. i prob. w Bądkowie, rezyd., k. 223-224v.; MHDWl., t. 22, s. 97-99.

17. Bobrowniki. Patr. król. Kł pw. Wszystkich Świętych. Dochody proboszczowskie pobiera wójt bobrownicki Tomasz Szalajski z tytułu syna swojego, Macieja Szalajskiego, naznaczonego na to probostwo, ale ten był i jezuitów w Pułtusk. Wik. Jan z „Łąg”¹⁵⁵.

a. W Bobrownikach wystawiono ostatnio nową świątynię, kons. przez bpa Hieronima Rozrażewskiego dnia 1 VII 1584 r. i do niego powinna być przeniesiona par., k. 225-226; MHDWl., t. 22, s. 99-102.

X. Wizytacja kościołów dekanatu radziejowskiego, z polecenia bpa Hieronima Rozrażewskiego, rozpoczęta 4 XI 1584 r.

1. Radziejów. Miasto (civitas) król. Prob. prep. był Kacper „Chronovium”, tu rezyd. Według dokumentu erekcyjnego powinno być sześciu mans., ale ostatnio rzadko jest dwóch, najczęściej zaś jeden. Dwa kły, a mianowicie parafialny i

a. zakonny franciszkanów, który niedawno padł ofiarą pożaru i nie został jeszcze w pełni odbud., tak iż najczęściej przebywa tam jeden, a niekie-

¹⁵² Ten zapis wskazywałby, że wizytacja miała miejsce w 1584 r., ponieważ Karnkowski, który w 1581 r. przeszedł na arcybiskupstwo gnieźn., mógł tu kons. kościół.

¹⁵³ Miejscowość w diec. płoc.

¹⁵⁴ Pewnie „z Krosna”, kapłan archidiec. gnieźn.

¹⁵⁵ Miejscowość w diec. płoc.

dy tylko dwóch zakonników. W kł. parafialnym są śpiewane godziny kano-
niczne.

b. Szpital z małą kaplicą drewnianą. W mieście modne jest innowier-
stwo, k. 228-229; MHDWL., t. 22, s. 102-107.

2. Bronisław. Prawo patr. należy do zakonnic z Płocka. Prob. Stanisław
Rosan, wik. płoc., niekiedy tu przybywający. Wik. Andrzej z diec. płoc., k.
229v.-230; MHDWL., t. 22, s. 107-108.

3. Krzywosądz. Wieś innowierców Zakrzewskich, których matka jest
katoliczką. Patr. należy prawdop. do Łukasza Zakrzewskiego, który był u je-
zuitów i który zachował go, pomimo iż wieś sprzedał braciom. Par. prawnie
ustanowionego prob. nie ma od ok. trzydziestu lat. Jest jednak kapłan, starszy
już, niewiad. imienia, który za wiedzą i aprobatą ordynariusza miejsca, odpra-
wia tu nabożeństwa, k. 229v.-230; MHDWL., t. 22, s. 108-110.

4. Buczyna. Wieś bpa włocł. Patr. należy do kolegium mans. włocł. Jest
tu kapłan spośród mans. włocł., ale niewiad. imienia, k. 230-230v.; MHDWL., t.
22, s. 111-113.

5. Płowce. Wieś Leszczyńskiego. Kł sprofanowany i opuszczony. Wierni
chodzą do kła w Witowie, k. 230v.; MHDWL., t. 22, s. 112-113.

6. Witowo. Wieś bpa włocł., który ma też prawo patr. Prob. Maciej
Humiński, kan. krusz. i wik. włocł. Kł parafialny przez obecnego prob. napra-
wiany, k. 231-231v.; MHDWL., t. 22, s. 113-114.

7. Bytów. Wieś król. Prob. jest Libiszewski, prep. lubraniecki, tu nie
rezyd., ponieważ przeważnie mieszka w Popowicach, wsi niedaleko położonej.
Wik. imieniem Tyburtius, dominikanin, przebywający tu bez zgody przełożo-
nego zakonnego. Kł mur., teraz nieco zaniedbany, k. 231v.; MHDWL., t. 22,
s. 115-116.

8. Orle. Wieś bpa włocł. Prob. Mikołaj, rezyd., k. 232; MHDWL., t. 22
s. 116-118.

9. Mąkoszyn. Wieś szlach., będąca własnością kilku osób. Prob. Dra-
miński, także prob. z Przedcza, nie rezyd. Jest wik. niewiad. imienia. Kł drew.
wystarczająco zadbane, k. 232v.; MHDWL., t. 22, s. 118-120.

10. Izbica [Kujawska]. Miasto (oppidum) Andrzeja Kretkowskiego,
do którego należy patr. Prob. stałego, po ucieczce poprzedniego Marcina Janek
ze Śmitowic, nie ma. Są dwaj kapłani, powołani przez Kretkowskiego i ustano-
wieni przez ordynariusza miejscowego, a mianowicie Walenty Prosiński i Adam
„Batkoviensis”. Kł mur. pw. św. Mateusza Ap.

a. W par. jest drugi kł położony pomiędzy Izbicą a wsią Chotel, pw. św.
Floriana. Tego kła nie zwizytowano.

b. Był szpital, ale bez kaplicy, k. 233-234; MHDWL., t. 22, s. 120-124.

11. Brdów. Miasto (oppidum) szlach. Kł mur. pw. św. Wojciecha. Patr.
należy do paulinów z Jasnej Góry. Rezyduje dwóch zakonników, k. 234-235;
MHDWL., t. 22, s. 124-127.

12. **Lubotyń**. Wieś bpa włocł. Prob. Jakub Praszewski, nie rezyd. Wik. Piotr z Dąbrowic. Kł drewn. pw. św. Wawrzyńca, k. 235-235v.; MHDWl., t. 22, s. 127-130.

13. **Sadlno**. Wieś szlach. Kł częściowo mur., częściowo drewn., pw. św. Mikołaja. Par. nie ma od lat ok. dziesięciu prob. Wik. Grzegorz, k. 236-237; MHDWl., t. 22, s. 130-134.

14. **Broniszewo**. Wieś szlach. Sokołowskich. Kł drewn. pw. św. Tomasza Ap. Nie ma prob. ani żadnego innego kapłana, k. 237-237v.; MHDWl., t. 22, s. 134-135.

15. **Połajewo**. Wieś szlach. Patr. Piotra Grabskiego. Kł drewn., mały, pw. Świętej Trójcy. Prob. Stanisław z diec. płoc., k. 237v.-238; MHDWl., t. 22, s. 134-137.

16. **Ostrowo nad Gopłem**¹⁵⁶. Wieś szlach. Popowskich – innowierców i Święczkich – katolików. Kł mur. pw. św. Mateusza Ap. i E. Prob. Antoni, rezyd., k. 238-238v.; MHDWl., t. 22, s. 145-148,

17. **Piotrków [Kujawski]**. Wieś Piotrkowskich. Patr. Piotrkowskich i Lubińskich. Kł mur. pw. Bożego Ciała. Dwaj proboszczowie: Feliks Lubciński, kan. uniejowski, nie rezyd. i Wojciech z Rawy Usqua, wik. włocł., też nie rezyd. Wik. rezyd. Ambroży, k. 239-240; MHDWl., t. 22, s. 137-142.

18. **Rzeczyc**. Wieś szlach. Patr. właścicieli wsi, których małżeństwo było mieszane. Kł drewn. pw. św. Stanisława. Dawniej w parafii był kapłan, ale ją opuścił i obecnie przebywa w Lubominie. Nie ma zatem teraz ani prob., ani wik., k. 240-240v.; MHDWl., t. 22, s. 142-144.

19. **Kacze wo**. Wieś bpa włocł. Kł drewn. pw. św. Marcina. Prob. Jan z Kruślina, wik. katedr. włocł. Wik. Maciej z Mszczonowa, k. 240v.-241; MHDWl., t. 22, s. 144-145.

20. **Chełmce**¹⁵⁷. Wieś bpa włocł. Kł drewn., stary, pw. św. Katarzyny. Prob. Kacper „Chronovius Tarnoviensis”, rezyd. w Radziejowie. Wik. Jan z Włocławka, k. 241-243; MHDWl., t. 22, s. 148-151.

21. **Piaski**. Wieś szlach. Patr. należy do osób wyznających różne religie, ale większą część wsi posiada innowierczyni Chodowska. Kł drewn. Prob. nie ma. Niekiedy przyjeżdża tu ktoś z wik. krusz., k. 242-243; MHDWl., t. 22, s. 151-155.

22. **Broniewo**. Wieś szlach. Zakrzewskiego. Kł pw. św. Wojciecha. Par. opanowana przez innowierców. Prob. nie ma, k. 243; MHDWl., t. 22, s. 155-156.

¹⁵⁶ Ks. Chodyński par. tę umieścił po Kaczewie, a przed Chełmcami.

¹⁵⁷ Dawniej zwano je „Chełmce Wielkie”.

XI. Akta synodu dekanatów pomorskich, odbytego z polecenia bpa Hieronima Rozrażewskiego, staraniem Mikołaja Mylonii, oficjała gdańskiego 5 i 6 lutego 1585 r. w Gdańsku, k. 244-251¹⁵⁸.

XII. Dochody kapituły włocławskiej ok. 1590 r. Wykaz dziesięcin i innych opłat należnych kapitule z różnych dóbr oraz wydatki z tym związane, k. 252-257; MHDWl., t. 18, s. 92-97.

XIII. Braki i wykroczenia dostrzeżone podczas wizytacji generalnej w 1584 r., odbytej przez bpa Hieronima Rozrażewskiego i nakazane środki zaradcze.

[Dekanat brzeski]

1. Kościół katedralny, k. 260-266v.; MHDWl., t. 22, s. 157-164.
2. Włocławek – kł parafialny św. Jana Chrzciciela, k. 267-268v.; MHDWl., t. 22, s. 164-166.
3. Włocławek – Kł św. Stanisława, k. 269; MHDWl., t. 22, s. 166.
4. Włocławek – Szpital (św. Witalisa), k. 269-269v.; MHDWl., t. 22, s. 166-167.
5. Brześć [Kujawski], k. 270-271v.; MHDWl., t. 22, s. 167-168.
6. Kowal, k. 271-273; MHDWl., t. 22, s. 168-169.
7. Kruszyn, k. 273-273v.; MHDWl., t. 22, s. 170.
8. Grabkowo, k. 273v.; MHDWl., t. 22, s. 170.
9. Kłóbkka, k. 274; MHDWl., t. 22, s. 170-171.
10. Kłotno, k. 274; MHDWl., t. 22, s. 171.
11. Białotarsk, k. 274v.; MHDWl., t. 22, s. 171.
12. Łanieta, k. 275; MHDWl., t. 22, s. 171-172.
13. Pierowa Wola, k. 275-275v.; MHDWl., t. 22, s. 172.
14. Lubień, k. 275v.-276; MHDWl., t. 22, s. 174-175.
15. Chodecz, k. 276-276v.; MHDWl., t. 22, s. 173.
16. Przedecz, k. 276v.-277; MHDWl., t. 22, s. 173.
17. Błenna, k. 277; MHDWl., t. 22, s. 173-174.
18. Lubomin, k. 277v.; MHDWl., t. 22, s. 174.
19. Chalno, k. 277v.-278; MHDWl., t. 22, s. 174.
20. Świerczyn, k. 278-278v.; MHDWl., t. 22, s. 174-175.
21. Dąbie [Kujawskie], k. 278v.; MHDWl., t. 22, s. 175.
22. Osięciny, k. 279; MHDWl., t. 22, s. 175-176.
23. Z gł o w i ą c z k a, k. 279-279v.; MHDWl., t. 22, s. 176.

¹⁵⁸ Akta tego synodu zostały wydane: *Statuta synodalia dioecesis Wladislaviensis et Pomeraniae*, collegit et edidit Zeno Chodyński, Varsaviae 1890, s. 87-94.

24. Chocień, k. 279v.; MHDWI., t. 22, s. 176.
25. Śmiłowice, k. 279v.; MHDWI., t. 22, s. 176.
26. Boniewo, k. 280; MHDWI., t. 22, s. 176.
27. Kościelna Wieś, k. 280; MHDWI., t. 22, s. 176-177.
28. Kłobია, k. 280-280v.; MHDWI., t. 22, s. 177.
29. Wieniec, k. 280v.; MHDWI., t. 22, s. 177.

Dekanat raciążski¹⁵⁹

1. Raciążek, k. 280v.-281; MHDWI., t. 22, s. 177.
2. Nieszawa, k. 281-282; MHDWI., t. 22, s. 178-179.
3. Zbrachlin, k. 282-282v.; MHDWI., t. 22, s. 179.
4. Lubanie, k. 282v.; MHDWI., t. 22, s. 179.
5. Wistka, k. 283; MHDWI., t. 22, s. 179-180.
6. Słońsk, k. 283-283v.; MHDWI., t. 22, s. 180.
7. Dybów, k. 283c; MHDWI., t. 22, s. 180.
8. Służewo, k. 284; MHDWI., t. 22, s. 180-181.
9. Grabie, k. 284; MHDWI., t. 22, s. 181.
10. Chlewiska, k. 284v.; MHDWI., t. 22, s. 181.
11. Straszewo, k. 284v.; MHDWI., t. 22, s. 181.
12. Ostrowąs, k. 285; MHDWI., t. 22, s. 181-182.
13. Koneck, k. 285-285v.; MHDWI., t. 22, s. 182-183.
14. Łowiczek, k. 285v.; MHDWI., t. 22, s. 182.
15. Bądkowo, k. 288; MHDWI., t. 22, s. 183.
16. Siniarzewo, k. 288-288v.; MHDWI., t. 22, s. 183-184.
17. Bobrowniki, k. 288v.-289; MHDWI., t. 22, s. 184.
18. Kruszwica, k. 289-290; MHDWI., t. 22, s. 184-186.
19. Sławsk, k. 290; MHDWI., t. 22, s. 186.
20. Polanowice, k. 290-290v.; MHDWI., t. 22, s. 186.
21. Kościeszki, k. 290v.; MHDWI., t. 22, s. 187.
22. Skulsk, k. 291; MHDWI., t. 22, s. 187.
23. Warzymowo, k. 291; MHDWI., t. 22, s. 187.
24. Ostrowo nad Gopłem, k. 291-291v.; MHDWI., t. 22, s. 187.
25. Gębice, k. 291v.-292; MHDWI., t. 22, s. 188.
26. Rządkwın, k. 292-292v.; MHDWI., t. 22, s. 188-189.
27. Ludzisko, k. 292v.; MHDWI., t. 22, s.
28. Strzelno, k. 292v.-293; MHDWI., t. 22, s. 189.
29. Stodoły, k. 293; MHDWI., t. 22, s. 190.

¹⁵⁹ Nie wydaje się, żeby wszystkie par. tu wymienione, należały do tego dekanatu.

Dekanat radziejowski

1. Radziejów, k. 293v.; MHDWl., t. 22, s. 190.
2. Bronisław, k. 294; MHDWl., t. 22, s. 190.
3. Krzywosądz, k. 294; MHDWl., t. 22, s. 190-191.
4. Buczyna, k. 294v.; MHDWl., t. 22, s. 191.
5. Płowce, k. 294; MHDWl., t. 22, s. 191.
6. Witowo, k. 295; MHDWl., t. 22, s. 191-192.
7. Bytoń, k. 295-295v.; MHDWl., t. 22, s. 192.
8. Orle, k. 295v.; MHDWl., t. 22, s. 192.
9. Mąkoszyn, k. 295v.; MHDWl., t. 22, s. 1192.
10. Izbica [Kujawska], k. 295v.-296; MHDWl., t. 22, s. 1192-193.
11. Brdów, k. 296v.; MHDWl., t. 22, s. 193.
12. Lubotyń, k. 296v.; MHDWl., t. 22, s. 193.
13. Sadlno, k. 297; MHDWl., t. 22, s. 193-194.
14. Broniszewo, k. 297; MHDWl., t. 22, s. 194.
15. Połajewo, k. 297v.; MHDWl., t. 22, s. 194.
16. Ostrowo nad Gopłem, k. 297v.; MHDWl., t. 22, s. 194.
17. Piotrków [Kujawski], k. 297v.-298; MHDWl., t. 22, s. 194.
18. Rzeczyca, k. 298; MHDWl., t. 22, s. 195.
19. Kaczewo, k. 298; MHDWl., t. 22, s. 195.
20. Chełmce, k. 298v.; MHDWl., t. 22, s. 195.
21. Piaski, k. 298v.-299; MHDWl., t. 22, s. 195.
22. Broniewo, k. 299; MHDWl., t. 22, s. 195.

Dekanat inowrocławski

1. Inowrocław, k. 299-300v.; MHDWl., t. 22, s. 196-197.
2. Góra, k. 300v.; MHDWl., t. 22, s. 197.
3. Kościelec, k. 300v.; MHDWl., t. 22, s. 197.
4. Ostrowo koło Gniewkowa, k. 301; MHDWl., t. 22, s. 197.
5. Jaksice, k. 301v.; MHDWl., t. 22, s. 197-198.
6. Tuczno, k. 301v.-302; MHDWl., t. 22, s. 198.
7. Dźwierzchno, k. 302-302v.; MHDWl., t. 22, s. 198.
8. Dąbrówka Nowa, k. 302v.; MHDWl., t. 22, s. 198.
9. Barcin, k. 302v.; MHDWl., t. 22, s. 198.
10. Łabiszyn, k. 302v.-203; MHDWl., t. 22, s. 199.
11. Pęchowo, k. 303; MHDWl., t. 22, s. 199.
12. Lisewo [Kościelne], k. 203v.; MHDWl., t. 22, s. 199.
13. Liszkowo, k. 203v.; MHDWl., t. 22, s. 199.
14. Płonkowo, k. 303v.; MHDWl., t. 22, s. 199.
15. Gniewkowo, k. 303v.-304; MHDWl., t. 22, s. 199-200.

16. Branno, k. 304; MHDWl., t. 22, s. 200.
17. Murzynno, k. 304; MHDWl., t. 22, s. 200.
18. Brodnia, k. 304v.; MHDWl., t. 22, s. 20.
19. Sędzin, k. 304v.; MHDWl., t. 22, s. 200.
20. Kobielice, k. 304v.-305; MHDWl., t. 22, s. 201.
21. Pieranie, k. 305; MHDWl., t. 22, s. 201.
22. Parchanie, k. 305; MHDWl., t. 22, s. 201.
23. Ostrowo, k. 305-305v.; MHDWl., t. 22, s. 201.
24. Szawłowice, k. 305v.; MHDWl., t. 22, s. 201.
25. Orłowo, k. 305v.; MHDWl., t. 22, s. 201.

XIV. [Archidiakoniat pomorski]

1. Chwaszczyno, Fragment końcowy wizytacji, k. 207.
2. Kaczk [obecnie Gdynia – Mały i Wielki Kaczk], k. 307.

XV. Indeks [alfabetyczny dekretów [reformacyjnych]] po pierwszej wizytacji w latach 1582-1583. [Obejmuje całą diecezję kujawsko-pomorską]¹⁶⁰, k. 308-311v.

XVI. Indeks [alfabetyczny dekretów [reformacyjnych]] po drugiej wizytacji diecezji kujawsko-pomorskiej w 1584 r.¹⁶¹, k. 312-117v.

XVII. Indeks [alfabetyczny] parafii archidiakonatu włocławskiego zwizytowanych podczas pierwszej wizytacji przez Marcina Janickiego ze Śmiłowic w 1582 r.¹⁶², k. 318-321v.

XVIII. Summariusz wszystkich przywilejów i dochodów odnoszących się do podmiotów opisanych w tej [branej jako całość przed jej podziałem w związku z ekstradycją do Pelplina] księdze, k. 322-326v.

XIX. Wykaz dekretów reformacyjnych bpa Rozrażewskiego [odnoszących się też do całej diecezji], k. 326v.-330.

¹⁶⁰ Zdaje się, że obejmuje całą diecezję. Byłby to wykaz wszystkich par. Naturalnie odnosi się do różnych ksiąg wizytacji, ponieważ w niniejszej nie ma archidiakonatu pomorskiego. Księgi odnoszące się do pomorskiej części diec. zostały oddane do Pelplina. Należy zobaczyć sprawozdanie o tej ekstradycji akt z Włocławka, opracowane przez ks. S. Chodyńskiego, wyżej już wspomniane.

¹⁶¹ Uwaga podobna jak w poprzednim przypisie.

¹⁶² Także ten indeks obejmuje całą diec. kujawsko-pomorską.

6

A. OPIS KSIĘGI:

[1. Sygn. akt.] **ABKP. Wiz. 6(70).**

[2. Tytuł oryg.] Liber visitationum illustrissimi Rozrażewski episcopi Wladislaviensis et Pomeraniae, expeditum per RR. DD. Lucam ab Uniejów archidiaconum Wladislaviensem¹⁶³ et Mathiam Dąbrowski archidiaconum Crusviciensem, anno 1594 et 1598 et [15]99.

[3. Daty krań.] **1594-1599.**

[4. Opis zewn.] Łac. – (32 x 21 cm). Kart liczb. cyfr. rzymskimi XII, liczbami arabskimi 470. Karty czyste: VIIv.; VIII, XIIv.; 11v.; 12v.; 19v.; 36v.; 37v.; 167v.; 222v.; 239v.; 414v.-415v.; 449v.; 460 oraz brakuje wielu kart, co zostało wykazane w przypisach na odnośnych miejscach. Świadczy to, że księga ta była swego czasu rozebrana i pewnie przekazano jej części innym diecezjom w ramach nakazanej przez władze rewindykacji akt. Nie zrobiono nowej foliacji, bo byłaby to miejscami trzecia z rzędu; pewnie zaś niejednokrotnie przy korzystaniu z niej, dotychczasowy sposób znaczenia kart był cytowany, dlatego nie zrobiono teraz nowej. Oprawa w skórę, dawna. Stan zachowania dobry, tylko początkowe i końcowe strony są już luźne.

[5. Uwagi] Na karcie tytułowej informacja, że w 1726 r. sporządzono indeksy znajdujące się na końcu księgi (od 450 karty). Przy oprawie nieuważnie obcięto niektóre nagłówki, a nawet litery rozpoczynające opisy na poszczególnych stronach. Ks. S. Chodyński, wydając drukiem tę księgę, nie zawsze stosował się do jej układu, zmieniając kolejność parafii. Możliwe jest też, że w księdze brakowało obecnej k. 7, bo zostały przez niego opuszczone znajdujące się na niej parafie.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI:

I. Wykaz kościołów w diecezji włocławskiej według archidiaconatów i dekanatów, k. II-IVv.

II. Wykaz alfabetyczny wszystkich kościołów parafialnych całej diecezji włocławskiej i pomorskiej, k. V-VII.

III. Uwaga, że księga ta została odzyskana z rąk nieprawnie ją zatrzymujących¹⁶⁴ oraz, że są to głównie wykazy dziesięcin do wymienionych z dekanatu brzeskiego, radziejowskiego i raciążskiego świątyń należących, a przeważnie

¹⁶³ Biogram tego prał. zob. Chodyński, *Katalog*, k. 562-564, 564^a.

¹⁶⁴ Trudno powiedzieć, kto tę księgę, i czy całą, czy też jej część początkową, zatrzymał?

parafii nie oddawanych. Niekiedy są też inne wiadomości. O charakterystycznych wspomniano sporządzając niniejsze repertorium.

Dekanat brzeski¹⁶⁵

1. Brześć. Miasto (civitas) król. Kaplica król. w kle par.
 - a. Kaplica na zamku brzeskim, k. IX.
2. Kowal. Miasto (oppidum) król. Kł paraf.
 - a. Prebenda św. Mikołaja, k. IX.
3. Zgłowiączka. W kle par. ołtarz św. Mikołaja, k. IX.
4. Kłobia¹⁶⁶, k. IX.
5. Choceń. Wieś szlach., k. IX.
6. Dąbie [Kujawski]. Wieś szlach. Adama Dąbmskiego, k. IX.
7. Boniewo. Wieś szlach. Jana Siewierskiego. Par. wakuje, k. IX.
8. Błenna. Wieś szlach., k. IXv.
9. Przedecz. Preb. na zamku przedeczkim, k. IXv.
10. Kościelna Wieś. Wieś szlach. Par. i altaria (nie podanego tytułu), k. IXv.
11. Lubień [Kujawski]. Miasto (oppidum) szlach. Hieronima Lubieńskiego. Kł par. i szpital, k. IXv.
12. Pierowa Wola. Wieś szlach. Hieronima Lubieńskiego. Par. wakuje, k. IXv.
13. Świerczyn. Wieś szlach. Dochód zatrzymał kolator, k. IXv.
14. Chalno. Wieś szlach. Stanisława Chalińskiego.

Dekanat radziejowski

1. Radziejów. Szpital radziejowski, k. X.
2. Broniewo. Wieś szlach. Par. wakuje z powodu herezji, k. X.
3. Płowce. Wieś szlach., k. X.
4. Połajewo. Wieś szlach. Grabskich, k. X.
5. Sadlno. Wieś król., k. X.
6. Broniszewo. Wieś szlach. Sokołowskich, k. X.
7. Piaski. Wieś szlach., k. X.
8. Izbica [Kujawska]. Miasto (oppidum) Kretkowskich, k. Xv.
9. Krzywosądz. Wieś szlach. Zakrzewskich, k. Xv.

¹⁶⁵ Przy oprawie tej książki częściowo obcięto nagłówki, odczytany przez księdza Chodyńskiego o brzmieniu „In decanatu Brzestensi”.

¹⁶⁶ Zapis o tej par. umieszczono na marginesie, ale uczyniła to ta sama ręka.

Dekanat raciążski

1. Grabie. Wieś szlach. Grabskich i Brańskich, k. Xv.
2. Koneck. Wieś szlach. Grabskich, k. Xv.
3. Branno. Wieś szlach. Brańskich, k. Xv.
4. Zakrzewo. Wieś Filipa Zakrzewskiego. Kł zniszcz., k. Xv.
5. Siniarzewo. Wieś szlach. Filipa Zakrzewskiego. Kł zniszcz., k. XI.
6. Osrowąs. Wieś zakonnic z Płocka, k. XI.
7. Bądkowo. Wieś kapit. włocł. W kle par. altaria św. Doroty, k. XI.
8. Szpetal. Wieś za Wisłą, pewnie w części należąca do Chodowskich, k. XI.
9. Ostrowite. Wieś szlach. Prob. nie ma, k. XI.
10. Chełmica. Wieś szlach., k. XIv.
11. Zaduszniki. Wieś szlach. W 1560 r. zmarł prob. Abraham Welczowski, k. 14v.

IV. Wizytacja dekanatów nieszawskiego, radziejowskiego i brzeskiego, przeprowadzona przez archidiacona włocł. Łukasza z Uniejowa w 1594 r.¹⁶⁷, k. XX.

Wykaz wszystkich parafii dekanatu nieszawskiego w 1594 r. z podaniem stron księgi, gdzie znajdują się protokoły wizytacyjne, k. 1.

1. Nieszawa. Miasto król. Kł mur. pw. św. Jadwigi. Prob. Andrzej Pliscius. Wik. Jan i Adam z Chodcza, k. 2; MHDWl., t. 23, s. 4-5.

2. Przypust. Wieś należąca do miasta [Nieszawy]¹⁶⁸. Kł pw. św. Magdaleny, k. 2; MHDWl., t. 23, s. 2.

3. Raciążek. Miasto (Oppidum) bpa włocł. Kł mur. fund. przez bpa włocł. [Rozrażewskiego].

a. Kł drew. pw. św. Wawrzyńca fund. przez prob. Naropińskiego.

Prob. Wojciech „Crobensis”. Wik. Jan z Dobrzyńia, k. 2v.; MHDWl., t. 23, s. 5-6.

4. Służewo. Miasto (oppidum) szlach. Kł mur. z 1580 r. fund. dziedziców. Dawniej było dwóch prob. Bp Zbigniew Oleśnicki ustanowił, że w miejsce jednego z proboszczów będzie czterech wik.-mansjonarzy, drugi zaś otrzyma tytuł prep. Odtąd w kle tym miało być śpiewane oficjum o Matce Bożej. Prepozyt Maciej Dąbrowski, kan. kruszwicki i prob. w Ostrowąsie, za dyspensą. Mansjonarzy trzech, ale niewiad. imion, k. 2v.-4; MHDWl., t. 23, s. 6-10.

¹⁶⁷ Pierwotnie noszono się z zamiarem podawania miejscowości parafialnych, ale ponieważ są one podane w *Monumentach* ks. Chodyńskiego, zrezygnowano z tego.

¹⁶⁸ Przypust był dawniej miastem

5. **Ostrówąs.** Wieś zakonnic z Płocka i ich patr. Kł drewn. pw. Narodzenia NMP. Prob. Maciej Dąbrowski, prep. ze Służewa. Wik. Jakub Balicki, k. 4v.; MHDWI., t. 23, s. 10-11.

6. **Grabie.** Wieś szlach. Kł opuszczony z powodu zajęcia go przez innow. kolatorów Grabskich i Brańskich, k. 4v.-5; MHDWI., t. 23, s. 11-12.

7. **Branno.** Kł opuszczony z tych samych powodów co w Grabiu, k. 5; MHDWI., t. 23, s. 12.

8. **Chlewiska.** Wieś bpa włocł. Kł pw. Świętej Trójcy. Prob. Ambroży z Brdowa, bez wik., bo sam rezyduje, k. 5; MHDWI., t. 23, s. 12.

9. **Słońsk.** Wieś król. Kł drewn. pw. św. Piotra i Pawła. Prob. Szymon Zalewski, mans. ze Służewa, nie rezyd., ale niekiedy przyjeżdża. Kom. rezyd. na miejscu, Paweł z Brzezin, k. 5-5v.; MHDWI., t. 23, s. 13.

10. **Straszewo.** Wieś król. Kł drewn. Prob. rezyd. Wojciech z Raciąży (diec. płoc.), k. 5v.-6; MHDWI., t. 23, s. 13-14.

11. **Koneck.** Wieś szlach. Patr. Jana i Piotra Grabskich. Kł drewn. Prob. Gabriel z Białaszewa (diec. płoc.), rezyd., k. 6-6v.; MHDWI., t. 23, s. 14-15.

12. **Szpetal.** Wieś położona za Wisłą. Patr. szlach. Jana, Wacława i Mikołaja Chodowskich i wik. katedry włocł. Kł pw. św. Gotarda. Prob. Tomasz Chudzewo, mans. włocł., nie rezyd., tylko niekiedy tu przybywający, k. 6v.-7; MHDWI., t. 23, s. 15-16.

13. **Zaduszniki.** Wieś szlach. Patr. Mikołaj Orłowski i Chodowscy Motikowie. Kł drewn. pw. Narodzenia NMP. Prob. po śmierci Walentego Kamieńskiego, nie ma. Wik. Wojciech z Wolborza, k. 7-7v.; MHDWI. nie podają.

14. **Chełmica.** Wieś szlach. Patr. Adama i Joanny Czerskich. Kł drewn. Prob. Wojciech z Cieślina (diec. płoc.), k. 7v.; MHDWI. nie podają.

15. **Bobrowniki.** Miasto (oppidum) król. Dwie drewniane świątynie. Pierwsza drewn. pw. Wszystkich Świętych.

a. Druga, nowa w pobliżu rynku. Aktualnie par., po śmierci ostatniego prob. wakuje, k. 8; MHDWI., t. 23, s. 16-17.

16. **Ostrówite.** Wieś szlach. Brak prob. od wielu lat, k. 8; MHDWI., t. 23, s. 17.

17. **Bądkowo.** Wieś kapit. włocł. Kł mur. Prob. Jan Dominowski, kan. i kaznodzieja krusz. nie rezyd. Zarządca Sebastian z diec. płoc., k. 8-8v.; MHDWI., t. 23, s. 17.

18. **Siniarzewo.** Wieś szlach. Kł drewn., po śmierci prob. Wyszockiego, przez kolatora Filipa Zakrzewskiego, innowiercę, sprzedany za dwa psy Roszkowskiemu do Roszek i tam przeniesiony. Par. nie funkcjonuje, a wierni udają się do par. sąsiednich, k. 8v.; MHDWI., t. 23, s. 18.

19. **Roszki.** Kaplica, przy której kolator utrzymywał kapelana. Jest nim teraz zak. z konwentu dominikanów z Brześcia, k. 8v.; MHDWI., t. 23, s. 18.

20. **Łowiczek.** Wieś szlach. Patr. Walentego Grodzińskiego i Jakuba Łowickiego. Kł drewn. pw. Świętego Krzyża i św. Idziego. Prob. Piotr Sykies-

towicz, nie rezyd., ale często wizytuje. Zarządca Stanisław z Bądkowa¹⁶⁹, k. 9-9v.; MHDWl., t. 23, s. 18-20.

21. **Zakrzewo.** Wieś szlach. Kolator innow. Filip Zakrzewski pozbawił par. świątyni, pozwalając na przeniesienie jej do Osięcina, k. 10; MHDWl., t. 23, s. 20.

22. **Lubanie.** Wieś prep. kapit. włocł. Kł mur. pw. św. Mikołaja. Prob. Andrzej Lubomin, wik. włocł., nie rezyd. Wik. Maciej z Uniejowa, k. 10-10v.; MHDWl., t. 23, s. 20-21.

23. **Kobielice.** Wieś szlach. Kł z winy innow. Niemojewskiego sprofanowany. Obecnie, wobec nabycia części wsi Kobielice i Michałowa przez Ruszkowskiego i Śmiecińskiego, katolików, można myśleć o zmianie i nowi kolatorowie na zmianę będą prezentować prob., k. 10v.; MHDWl., t. 23, s. 21.

24. **Zbrachlin.** Wieś kapit. włocł. Kł mur. pw. św. Jakuba Większego Ap. Prob. Stanisław Ługowski, penitencjarz włocł. Wik. Maciej z Wyszogrodu, diec. płoc., k. 10v.-11; MHDWl., t. 23, s. 22-23.

Wykaz wszystkich parafii dekanatu radziejowskiego z podaniem strony księgi, gdzie jest wizytacja danej parafii, k. 12-12v.; MHDWl., t. 23, s. 23.

1. **Radziejów.** Miasto (oppidum) król. Kł mur. pw. Matki Bożej. Jeden z ołt. – główny – pw. św. Wojciecha, z własnym uposażeniem. Mans. fundowani w 1520 r. Prob. Kacper Chronovius. Wik. mans.: Walenty z Żernik (archidiec. gnieźn.), Paweł z Mławy (diec. płoc.), Piotr z Dąbrowic (archidiec. gnieźn.).

a. **Szpital** z małą kaplicą, k. 13-14; MHDWl., t. 23, s. 23-27.

2. **Piotrków [Kujawski].** Wieś szlach. Patr. Baltazara Linowskiego i Doroty Piotrkowskiej z Piotrkowa i Jana Kossowskiego i Stanisława Lubszyńskiego z Lubszyzna (Lubsina). Kł mur. Dwaj prob. Pierwszy Wojciech Rawa, wik. włocł., ale zmarł i nie prezent. nowego. Drugi Feliks Lubiński, krucyferrarz abpa gnieźn., tu nie rezyd. Wik. Jakub ze Służewa, k. 14-15; MHDWl., t. 23, s. 27-29.

3. **Płowce.** Wieś szlach. Patr. przedtem król., teraz Leszczyńskich. Kł drew. pw. św. Macieja. Od 20 lat brak prob., a jego miejsce objął minister innowierczy. Jednak gdy Płowce objęła katoliczka, wdowa po Janie Opalińskim, nastąpił wik. Wojciech z Radziejowa, k. 15-15v.; MHDWl., t. 23, s. 29-30.

4. **Rzeczyca.** Wieś szlach. Patr. Grzegorza Kołuckiego i Baltazara Linowskiego. Kł drew., wymagający reperacji, pw. św. Stanisława. Par. od dwóch lat nie ma prob., k. 15v.; MHDWl., t. 23, s. 30-31.

¹⁶⁹ Ks. Chodyński opuścił wiadomość o duchownych tu pracujących.

5. Kacze wo. Wieś bpa włocł. Kł drewn. pw. św. Wawrzyńca. Prob. Miłkołaj Koziorowski, kanclerz krusz., a po jego śmierci Gabriel z Bab. Wik. Marcin Łowicz, k. 16; MHDWl., t. 23, s. 31.

6. Bytoń. Wieś król. Kł skromny pw. św. Jakuba Ap. Par. od 1516 r. inkor. par. w Lubrańcu. Wik. Wojciech Żydowita, k. 16-16v.; MHDWl., t. 23, s. 32.

7. Sadlno. Wieś szlach. Patr. właścicieli wsi, o czym mówi wyrok konsystorza włocł. z 1476 r. Prob. od dłuższego czasu nie ma. Pracowało tu wielu kapłanów bez potwierdzenia biskupiego. Obecnie jest niejaki Andrzej Zdunowski z archidiec. gnieźn., któremu kolatorzy dali prezentę, k. 16v.-17; MHDWl., t. 23, s. 33.

8. Lubotyń. Wieś bpa włocł. Kł w połowie mur., pw. Zwiastowania NMP, św. Wawrzyńca i św. Stanisława. Prob. Wojciech z Solca, k. 17; MHDWl., t. 23, s. 33-34.

9. Mąkoszyn. Wieś szlach. Prob. Wojciech Dramiński, który jest też prob. w Przedczu, nie rezyd. Wik. niewiad. imienia z Dębów [może Szlacheckich koło Koła], k. 17-17v.; MHDWl., t. 23, s. 34.

10. Orle. Wieś bpa włocł. Kł pw. św. Doroty. Prob. Jan z Giżyc, diec. pozn., k. 17v.; MHDWl., t. 23, s. 34.

11. Witowo. Wieś bpa włocł. Kł drewn. pw. św. Andrzeja Ap. Prob. Maciej Umieński, kan. krusz. i wik. włocł., tylko niekiedy odwiedza par. Wik. Maciej z Pszczonowa, k. 17v.-18; MHDWl., t. 23, s. 34-35.

12. Bronisław. Wieś zakonnic z Płocka. Kł drewn. pw. św. Bartłomieja. Prob. Wojciech „Crobensis”, prob. z Raciążka, k. 18-18v.; MHDWl., t. 23, s. 36.

13. Lubominy. Wieś bpa sufr. włocł. Kł drewn. pw. Świętej Trójcy i św. Barbary. Prob. od czterech lat nie ma. Piotr Cierniecki, mans. włocł. w niedziele i święta przyjeżdża, k. 18v.; MHDWl., t. 23, s. 36-37.

14. Buczyna. Wieś bpa włocł. Kł drewn., stary, pw. św. Aleksego i św. Jadwigi. Par. inkor. psalterzystom włocł. Prob. Tomasz Rabin, k. 19; MHDWl., t. 23, s. 37-38.

Wykaz wszystkich parafii dekanatu brzeskiego, k. 20; MHDWl., t. 23, s. 38.

Dekanat brzeski

1. Lubraniec. Miasto (oppidum) Chlewickich. W 1497 r. bp pozn. Lubrański fund. w Lubrańcu klasztor kanoników regularnych lateraneńskich. Nowy właściciel Lubrańca, Chlewicki, wygnał zakonników. Prep. został kapłan diecezjalny, brat Chlewickiego. Po jego śmierci, obecnie, prepozytem jest Ambroży Lubiszewski. Do par. inkor. jest par. w Zgłowiączce od 1514 r. i w Bytoniu od 1516 r. Kł mur. pw. Matki Bożej i św. Jana. Prob. Ambroży Libiszewski.

Wik. Stanisław, diakon z Płocka i Wojciech Kacper, kaznodzieja, k. 20-21; MHDWl., t. 23, s. 38-40.

2. Zgłowiączka. Folwark kła w Lubrańcu. Kł mur. pw. Narodzenia Matki Bożej, złączony z kłem w Lubrańcu. Wik. Tyburcjusz Leopolda, dominikanin, k. 21-21v.; MHDWl., t. 23, s. 40-41.

3. Świerczyn. Wieś szlach. Golickich i Kobieličkih. Kł drew. pw. św. Mateusza. Prob. Piotr ze Świerczyna, zwany Richcik, minoryta. Wik. Mateusz Uście z diec. pozn., k. 21v.; MHDWl., t. 23, s. 41-42.

4. Chałno. Wieś szlach. Kł mur. pw. św. Marii Magdaleny, fund. przez Piotra Dunina ze Strzelna. Przy kościele można jeszcze dostrzec ślady fundamentów dawnego klasztoru norbertanek, który potem został przeniesiony do Strzelna. Prob. od lat nie ma. Wik. Ambroży, były dominikanin, k. 22; MHDWl., t. 23, s. 42-43.

5. Dąbie [Kujawskie]. Wieś szlach. Kł drew., zniszcz. Prob. od lat nie ma. Wik. Mikołaj Zlakowita, były zak. z Kłodawy, k. 22-22v.; MHDWl., t. 23, s. 43-44.

6. Osięciny. Patr. Wilkostowskich i Kruszwickich. Kł drew. dawny spalił się. Obecny, przeniesiony z Zakrzewa, pw. dawnym św. Prokopa. Prob. Jan Wilkostowski, minoryta. Wik. Wojciech Osmolin, diec. pozn., k. 22v.-23; MHDWl., t. 23, s. 44-45.

7. Białotarsk. Wieś prep. płoc. Kł drew. pw. Świętego Krzyża i św. Bartłomieja. Prob. Wojciech Sierakowski, minoryta. Wik. Maciej z Siedlec, k. 23-23v.; MHDWl., t. 23, s. 45-46.

8. Łanieta. Wieś Jana Przerębskiego. Par. ta jest filią Białotarska. Kł drew. pw. św. Mikołaja i św. Barbary. Prob. Stanisław Trębiński. Wik. niejaki Stanisław, k. 23v.; MHDWl., t. 23, s. 46-47.

9. Kruszyn. Wieś król. Kł pw. Poczęcia NMP i Świętego Krzyża. Kł filialny, zwany „Diabełek”, pw. św. Marka. Prob. Tomasz Zakrzewski, archidk. krusz. i kan. włocł.¹⁷⁰, k. 23v.-24; MHDWl., t. 23, s. 47-48.

10. Kowal. Miasto (oppidum) król. Kł mur. pw. św. Małgorzaty. Prob. Grzegorz Błędowski, nie rezyd. Wik. Maciej z Poznania i Grzegorz Kuskowski.

a. Kł św. Mikołaja i przy nim prep. Grzegorz Maj.

b. Szpital z kłem – kaplicą św. Doroty i prebend. Wojciechem z Kowala, k. 24-25; MHDWl., t. 23, s. 48-49.

11. Kłóbk a. Wieś szlach. Kł mur. Prob. Bartłomiej z Piotrkowa, teraz par. opuścił. Wik. niewiad. imienia, k. 25; MHDWl., t. 23, s. 49-50.

12. Kłotno. Kł drew. pw. Świętej Trójcy, św. Mateusza i św. Walentego. Prob. Szymon z Solca, k. 25v.; MHDWl., t. 23, s. 50-51.

¹⁷⁰ Biogram tego prał. zob. Chodyński, *Katalog*, k. 1066-1069.

13. **Pierowa Wola.** Wieś szlach. Kł w ruinie, pw. św. Andrzeja. Par. inkor. par. w Lubieniu. Prob. brak od wielu lat, k. 25v.; MHDWl., t. 23, s. 51.

14. **Lubień.** Wieś szlach. Prob. brak od wielu lat z winy kolatora. Niekiedy tylko jest zapraszany kapłan. Wik. niewiad. imienia¹⁷¹, k. 26; MHDWl., t. 23, s. 51-52.

15. **Chodecz.** Miasto (oppidum) szlach. Kratkowskich. Kł mur. pw. św. Dominika. Jest kolegium mans. Był dawniej prep. Erazm Kretkowski, kan. włocł.¹⁷². Po nim nie ma jeszcze następcy, ale pewnie będzie nim pełniący urząd prob. Maciej z Bartodziei. Trzej wik.-mans.: Sebastian, diakon płoc., Marcin Piotrkowita i Michał z Grabkowa diec. gnieźn., k. 26-26v.; MHDWl., t. 23, s. 52-53.

16. **Przedecz.** Miasto (oppidum) król. Kł mur. pw. św. Mikołaja. Po śmierci prob. Wojciecha Dramińskiego, prob. brak, ale jest tu kapłan, niewiad. imienia, który par. zarządza.

a. Kaplica pw. św. Katarzyny, drew.

b. Preb. na zamku przy kaplicy. Preb. bywał prob. z Przedcza.

c. Szpital bez kaplicy, k. 26v.-27; MHDWl., t. 23, s. 53-54.

17. **Błenna.** Wieś szlach. Kł drew., biedny, pw. św. Małgorzaty. Prob. Andrzej Koński, nie rezyd., bo ma inną par. w archidiec. gnieźn., k. 27; MHDWl., t. 23, s. 54.

18. **Korzecznik.** Wieś szlach. Par. najbiedniejsza, najczęściej wakuje. Są wątpliwości do jakiej diec. należy, k. 27; MHDWl., t. 23, s. 54.

19. **Kłobía.** Wieś król. Kł drew. pw. św. Wojciecha. Prob. brak. Niektórzy uważają, że powinien nim być Grzegorz Błędowski, ale nie sprawuje opieki duszpasterskiej, k. 27-27v.; MHDWl., t. 23, s. 55.

20. **Boniewo.** Wieś szlach. Patr. Jan Siewierski – innow., wygnał prob. Walentego Chłapskiego. Par. teraz wakuje, k. 27v.; MHDWl., t. 23, s. 55.

21. **Chocień**¹⁷³. Wieś szlach. Patr. Działyńskiej. Kł w ruinie, pw. św. Idziego. Prob. brak. Dawniej przyjeżdżał tu wik. włocł. Wacław z Chocenia, a potem Bartłomiej Trzeciecki z Piotrkowa, k. 27v.-29; MHDWl., t. 23, s. 55-56.

22. **Śmiłowice.** Wieś król. Kł drew. pw. św. Bartłomieja. Prob. Maciej z Proboszczowic, rezyd. Wik. nie ma, k. 29; MHDWl., t. 23, s. 56-57.

23. **Wieniec.** Wieś bpa włocł. Kł drew. pw. św. Mikołaja. Prob. Baltazar Miaskowski, kan. i kaznodzieja włocł.¹⁷⁴, często tu przyjeżdżający. Wik. Stanisław, k. 29-29v.; MHDWl., t. 23, s. 57.

¹⁷¹ Jak widać, zapis ten nie jest jasny.

¹⁷² Biogram tego kan. zob. Chodyński, *Katalog*, k. 455-456.

¹⁷³ W tym miejscu błędna foliacja. Opuszczono k. 28, stąd zapis Chocenia będzie na k. 27v.-29.

¹⁷⁴ To późniejszy bp sufr. włocł. Biogram jego zob. Chodyński, *Biskupi, suffragani*, s. 49-50.

24. **Kościelna Wieś**. Wieś szlach. Kł mur., starożytny, pw. św. Wawrzyńca. Jest przy nim niejaki Klimek, rodem z Kłodawy, innow. Parafianie uczęszczają do sąsiednich par., k. 29v.; MHDWl., t. 23, s. 57-58.

25. **Grabkowo**. Wieś bpa włocł. Kł mur. pw. św. Marii Magdaleny. wybudowany w 1492 r. Prob. Jan Raciąż, wik. włocł., nie rezyd. Wik. Melchior z Grabkowa, k. 29v.; MHDWl., t. 23, s. 58.

26. **Grabie**¹⁷⁵. Wieś szlach. Grabskich i Brańskich – innow. Kł pw. św. Wacława. Prob. Jan z Chlewisk, nie rezyd. Par. administruje jako zarządca Jan z Gostynina, k. 30-31; MHDWl., t. 23, s. 58-60.

27. **Włocła we k**. Kł parafialny św. Jana Chrzciciela. Kł wymaga naprawy. Kolatorem powinien być bp włocł., ale kolegium wik. włocł. utrzymuje, że par. jest doń inkor. Przy kle kaplica Pięciu Ran Pana Jezusa z uposażeniem i kapełanem, której kolatorami są mieszczanie włocł. Nie podano imion pracujących tu kapłanów, k. 31-32v.; MHDWl., t. 23, s. 60-62.

IV. Wizytacje z 1583 r.

1. **Lubraniec**. Miasto (oppidum). Patr. Chlewickiego. Kł mur. pw. św. Jana Chrzciciela, a przy nim klasztor dawniej w rękach zakonników reguły św. Augustyna. Prep. Ambroży Libiszewski, subd. Wik. Grzegorz z Koła, k. 33-34v.; MHDWl., t. 19, s. 73-77.

2. **Zgłowiączka**. Par. filialna Lubrańca. Kł mur. pw. Narodzenia NMP. Brak prob. i wik., k. 34v.-35; MHDWl., t. 19, s. 77-78.

3. **Bytóż**. Par. filialna Lubrańca. Wieś król. Kł mur. pw. św. Jakuba. Nie ma wiad. o prob., czy wik., k. 35-36; MHDWl., t. 19, s. 78-80.

V. Wizytacja dekanatu brzeskiego przeprowadzona przez X. M. Dąbrowskiego, archidk. krusz., z ustanowienia bpa Hieronima Rozrażewskiego, w roku 1598, w miesiącu sierpniu, k. 37.

Wykaz parafii dekanatu brzeskiego, k. 38; MHDWl., t. 20, s. 4.

1. **Brześć [Kujawski]**. Miasto (civitas) król. Par. pw. św. Stanisława, patr. król., inkor. kap. włocł. Opis kła par. z kaplicami.

a. Kaplica św. Stanisława na zamku brzeskim z prebendą.

Prob. Paweł Gardliński, nie rezyd. Administrator Maciej z Brześcia. Powinno być jeszcze czterech kapłanów, z tych dwaj wik., dwaj mans. Było tylko dwóch: Andrzej Sobocius i Stanisław.

¹⁷⁵ Od k. 30 rękopis księgi pisany inną ręką. Od tego miejsca (par. Grabie), protokoły wizytacyjne są obszerniejsze.

b. Szpital z kaplicą pw. Świętego Ducha, której prep. był niejaki Mateusz, k. 38-46v.; MHDWl., t. 20, s. 4-20.

2. Kruszyn. Wieś należąca do zamku brzeskiego. Kł pw. Znalezienia i Podwyższenia Krzyża Świętego, patr. król. Prob. Tomasz Zakrzewski, kan. włocł.¹⁷⁶, nie rezyd. Zarządca Wojciech z Dobrzynia. Kaplica św. Marka, k. 46v.-49. 46v.; MHDWl., t. 20, s. 20-23, 37-38¹⁷⁷.

3. Lubraniec. Miasto (oppidum) szlach. Kł konwentualny pw. Matki Bożej i św. Jana Chrzyciela, przy którym dawniej byli zakonnicy reguły św. Augustyna z Kłodawy. Do par. tej należy inkor. par. w Zgłowiączce (1514) i par. w Bytoniu (1516), którymi zarządza prep. lubraniecki przez administratorów. Od lat ok. trzydziestu par. lubraniecką zarządzają kapłani diecezjalni, pewnie wskutek takiego życzenia ówczesnego właściciela, innow. Chlewickiego. Prep. Ambroży Lubiszowski, rezyd., ale z powodu nadużyć, zawieszony w czynnościach przez bpa Rozrażewskiego. Mimo to w Lubrańcu pozostał. Duszpasterstwo sprawuje Stanisław Cieśliński z diec. płoc., też kapłan niesolidny. Jest też inny kapłan, niewidomy, imieniem Kacper, kaznodzieja.

a. Poza miastem jest kaplica św. Anny, k. 49-52v., 54-54v.; MHDWl., t. 20, s. 38-45.

4. Zgłowiączka. Par. inkor. do par. w Lubrańcu. Prob. Stanisław Cieśliński, wik. z Lubrańca, k. 52v.-53, 54v.-55v.; MHDWl., t. 20, s. 45-45v.

5. Bytów. Par. inkor. do par. w Lubrańcu. Z winy prep. lubranieckiego praktycznie nie ma duszpasterstwa, bo sprawuje je kapłan niewidomy, ów Kacper z Lubrańca, k. 53-54v.; MHDWl., t. 20, s. 47-50.

6. Kowal. Miasto (oppidum) król. Patr. król. Kł mur. pw. św. Szczepana Pierwszego Męczennika, św. Małgorzaty i 11 Tysięcy Dziewic. Prob. Łukasz z Uniejowa. Dwaj wik., nieznanymi imionami.

a. Szpital Świętego Ducha, którego preb. był Wojciech z Kowala.

b. Kaplica św. Mikołaja i jej preb. Grzegorz Maj, k. 56-64v.; MHDWl., t. 20, s. 23-37.

7. Grabkowo. Wieś bpa włocł. Kł mur. pw. św. Marii Magdaleny. Par. inkor. wik. włocł. Prob. Jan Raciąg, wik. włocł., nie rezyd. Wik. Melchior, k. 65-67; MHDWl., t. 20, s. 50-54.

8. Kłóbk a. Wieś szlach. Kł w części prezb. mur., nawa drew., pw. św. Prokopa. Prob. Maciej z Bartodziei, prep. z Chodcza. Zarządca Stanisław z Piątku, k. 67v.-69v.; MHDWl., t. 20, s. 54-57.

9. Kłotno. Wieś bpa włocł. Kł drew. pw. Świętej Trójcy, św. Mateusza Ap. i E. i św. Walentego. Prob. Wojciech z Kłotna, pewnie nie rezyd. Zarządca

¹⁷⁶ Biogram tego kan. zob. wyżej przypis 170.

¹⁷⁷ Ks. Chodyński umieścił wiadomość o kaplicy św. Marka na innej stronie – 37-38. Dalej też nie zgadza się kolejność par. w rękopisie i w *Monumentach*. Tu idziemy według rękopisu.

Walenty z Żychlina, który zbiegł podczas wizytacji, k. 69v.-72; MHDWl., t. 20, s. 58-61.

10. Białotarsk. Wieś bpa płoc. i jego patr. Kł pw. Podwyższenia Świętego Krzyża i św. Bartłomieja, uważany za macierzysty kła w Łaniętach. Poprzedni prob. Wojciech Sierakowski został pozbawiony urzędu. Zarządza teraz Maciej z Siedlec archidk. gnieźn., rezyd., k. 72-74v.; MHDWl., t. 20, s. 61-65.

11. Łanięta. Wieś szlach. Par. jest filią par. w Białotarsku. Kł pw. św. Mikołaja i św. Barbary. Prob. Stanisław Trębiński z diec. płoc., prob. w Gostyninie. Nie rezyd. Administruje par. zak. Stanisław, k. 74v.-77; MHDWl., t. 20, s. 65-69.

12. Lubień [Kujawski]. Miasto (oppidum) Hieronima Lubieńskiego. Kł drew. pw. św. Katarzyny. Prob. nie ma od lat ok. dwudziestu z winy kolatora. Zarządca Wojciech z Łyszkowic z archidiec. gnieźn., k. 77v.-80; MHDWl., t. 20, s. 69-74.

13. Pierowa Wola. Wieś Hieronima Lubieńskiego. Kł drew. pw. św. Andrzeja Ap. Par. inkor. do par. w Lubieniu [Kujawskim]. Prob. ten co w Lubieniu [Kujawskim], k. 80-81; MHDWl., t. 20, s. 74-76.

14. Chodecz. Miasto (oppidum) szlach. Kł mur. pw. św. Dominika. patr. Kretkowskich. Przy kle kolegium mans. fund. w 1461 r. Prob. z tyt. prep. i trzech wik.-mans. niewiad. imion.

a. Szpital, ale bez kaplicy, k. 81v.-86v.; MHDWl., t. 20, s. 76-85.

15. Chocień. Wieś szlach. Czerniewskiego. Kł pw. św. Idziego. Prob. od ok. dwudziestu lat nie ma. Zarządca Wawrzyniec z Turku, z archidiec. gnieźn., którego wspomaga młody Krzysztof Sokołowski z Wrzący, k. 86v.-89v.; MHDWl., t. 20, s. 85-90.

16. Śmiłowice. Wieś król. Kł pw. św. Bartłomieja. Prob. Maciej z Proboszczowic z diec. płoc., rezyd., k. 89v.-92; MHDWl., t. 20, s. 90-94.

17. Kłobias. Wieś król. Kł pw. św. Wojciecha. Po odejściu poprzedniego prob. Grzegorza Błędowskiego, prob. nie ma. Administruje Mikołaj z Ligowa diec. płoc., k. 92-95; MHDWl., t. 20, s. 94-99.

18. Lubomin. Wieś bpa włocł., a raczej bpa sufr. włocł. Kł pw. Świętej Trójcy i św. Barbary. Prob. brak. Zarządza Walenty „Lobzensis”, k. 95-96v.; MHDWl., t. 20, s. 99-102.

19. Boniewo. Wieś szlach. Jana Siewierskiego, innow. Kł pw. Nawiedzenia Matki Bożej. Prob. nie ma, bo kolator innowierca oddał go ministrowi innow., k. 97; MHDWl., t. 20, s. 102-103.

20. Błenna. Wieś szlach. Kł pw. św. Małgorzaty. Prob. Andrzej Bembus z Włocławka, rezyd., k. 97v.-100v.; MHDWl., t. 20, s. 103-109.

21. Przedecz. Miasto (oppidum) król. Kł pw. św. Mikołaja. Prob. Jakub z Rogowa, diec. płoc., rezyd. Wik. Bartłomiej „Bielavitam”.

a. Kaplica drew. św. Katarzyny.

- b. Szpital bez kaplicy, k. 100v.-105; MHDWl., t. 20, s. 109-117.
22. Korzecznik. Wieś szlach. Lubienieckiego. Zarządca Mikołaj, zak. z Kłodawy, bez zgody swoich przełożonych, k. 105-105v.; MHDWl., t. 20, s. 117-118.
23. Modzerowo. Wieś szlach. Jarosława Sokołowskiego i par. jego patr. Kł pw. Wniebowzięcia NMP. Prob. nie ma. Zarządca Piotr z Pabianic, archidk. gnieźn., k. 105v.-107v.; MHDWl., t. 20, s. 118-121.
24. Chałno. Wieś szlach. Kł pw. św. Marii Magdaleny, według podania fund. przez Piotra Dunina ze Skrzynna. Zarządca Jan „Sempelboriensis”, archidk. gnieźn., k. 107v.-110; MHDWl., t. 20, s. 121-126.
25. Świerczyn. Wieś szlach. Kł pw. św. Mateusza Ap. i E. Prob. nie ma od ok. trzydziestu lat. Zarządca „Adauctus Lassocius Skierniewita” z archidiec. gnieźn., k. 110v.-112v.; MHDWl., t. 20, s. 126-130.
26. Dąbie [Kujawskie]. Wieś szlach. Kł pw. Wszystkich Świętych, Patr. Dąbskich. Prob. od ok. trzydziestu lat nie ma. Zarządca Maciej „Mszczonowita”, k. 112v.-115; MHDWl., t. 20, s. 130-133.
27. Roszki. Wieś szlach. Roszkowskich w niefunkcjonującej obecnie par. Kościelna Wieś. Kł, czy raczej kaplica w Roszkach, to przeniesiony niegdyś kł ze Siniarzewa. Za zgodą ordynariusza miejsca rezyd. tu pewien zak., dominikanin z Brześcia [Kujawskiego], k. 115-116v.; MHDWl., t. 20, s. 133-136.
28. Kościelna Wieś. Wieś szlach. Kł starożytny pw. św. Wawrzyńca, od ok. trzydziestu lat sprofanowany przez innowierców, k. 116v.-117; MHDWl., t. 20, s. 136-137.
29. Osięciny. Wieś szlach. Kł drew. pw. św. Prokopa, przeniesiony ongiś z Zakrzewa. Właściciel wsi Jan Wilkostowski, minorityta, siebie za prob. uważa i zabiera dochody. Zarządca Andrzej Janowski, prob. z Sadlna, ale parafią mało się interesuje, k. 117-118; MHDWl., t. 20, s. 137-139.
30. Wieniec. Wieś bpa włocł. Kł pw. św. Mikołaja. Wg przywileju probostwo to należy do kaznodziei włocł. Obecnie ma je Baltazar Miaskowski, archidk. pomor.¹⁷⁸. Zarządca rezyd. Stanisław z Dolska, diec. pozn., k. 118-120; MHDWl., t. 20, s. 139-142.
31. Wistka [Szlachecka]. Wieś szlach. Kretkowskich. Kł pw. św. Stanisława i św. Bartłomieja Ap. Prob. Jan Będkowski, rezyd., k. 120-121; MHDWl., t. 20, s. 142-144.

Inwentarz kościoła lubrańckiego z uwagą, że tu kończą się protokoły wizytacyjne dekanatu brzeskiego, k. 121-122v.; MHDWl., t. 20, s. 145-146.

Zestawienie podsumowujące stan dekanatu brzeskiego, k. 123; MHDWl., t. 20, s. 146-147.

¹⁷⁸ Biogram tego prał., a później bpa sufr., włocł. zob. Chodyński, *Katalog*, s. 598-600, 602.

VI. Krótki opis szpitali w archidiecezji włocławskiej

Dekanat brzeski

1. Szpital w Brześciu [Kujawskim], k. 124; MHDWl., t. 20, s. 147¹⁷⁹.
2. Szpital w Kruszyńcu, k. 124; MHDWl., t. 20, s. 1478.
3. Szpital Świętego Ducha w Kowalu, k. 124v.; MHDWl., t. 20, s. 148.
4. Szpital w Lubieniu, k. 124v.; MHDWl., t. 20, s. 148.
5. Szpital w Chodczu, k. 124v.; MHDWl., t. 20, s. 148.
6. Szpital w Śmiłowicach, k. 125; MHDWl., t. 20, s. 149.
7. Szpital w Lubrańcu, k. 125; MHDWl., t. 20, s. 149.
8. Szpital w Przedczu, k. 125; MHDWl., t. 20, s. 149.

Dekanat radziejowski

1. Szpital Świętego Ducha w Radziejowie, k. 125-125v.; MHDWl., t. 20, s. 149-150.
2. Szpital w Izbiczy [Kujawskiej], k. 125v.-126; MHDWl., t. 20, s. 150.
3. Szpital w Brdowie, k. 126; MHDWl., t. 20, s. 151.

Dekanat nieszawski

1. Szpital w Nieszawie, k. 126; MHDWl., t. 20, s. 151.
2. Szpital w Raciążku, k. 126v.-127; MHDWl., t. 20, s. 151.
3. Szpital w Służewie, k. 126v.; MHDWl., t. 20, s. 151-152.

VII. Odpis dokumentu inkorporacji dziesięciny z pewnych gruntów w Radziejowie przynależących kościołowi w Broniewie, które do czasu powrotu kościoła w Broniewie z rąk innowierczych do Kościoła katolickiego, będą przeznaczone dla prep. w Radziejowie, k. 127-127v.

VIII. Wizytacja parafii dekanatu radziejowskiego, przeprowadzona przez Macieja Dąbrowskiego, archidiacona kruszwickiego i prep. służewskiego, z polecenia biskupa Hieronima Rozrażewskiego, rozpoczęta w miesiącu październiku 1598 r., której protokoły zostały przekazane biskupowi w styczniu 1599 r.

Statystyka dekanatu radziejowskiego, k. 128-128v.; MHDWl., t. 21, s. 3.

¹⁷⁹ Ks. Chodyński uzupełnił zapis o wiadomość dotyczącą erekcji tego szpitala.

1. Radziejów. Miasto (oppidum) król. Kł mur. pw. Wniebowzięcia NMP. Prob. z tytułem prep. Kacper „Chronovius”, kantor krusz. Par. zarządca przez wik.-mans. Zarządca wik. Walenty; Paweł „Kolanowius”, Wojciech z „Wolne”.

a. Szpital Świętego Ducha.

b. Kł drew. pw. św. Jana Chrzciciela, od 1554 r. w rękach innowierców, k. 129138; MHDWI., t. 21, s. 4-19.

2. Chełmce. Wieś bpa włocł. Kł drew. pw. św. Katarzyny i św. Małgorzaty. Prob. Jan „Pigrelius”, jednocześnie prob. w Gębicach, nie rezyd. Wik. zarządca Jan z Przedcza, k. 138-140v.; MHDWI., t. 21, s. 19-22.

3. Kaczewo. Wieś bpa włocł. Kł pw. św. Wawrzyńca. Prob. Gabriel Babski, rezyd., k. 140v.-142v.; MHDWI., t. 21, s. 23-27.

4. Piotrków [Kujawski]. Wieś Baltazara Linowskiego. Kł mur., pw. Bożego Ciała, św. Jakuba, św. Witalisa i Wszystkich Świętych. Podano tu niekrytyczną wiadomość, jakoby par. ta miała istnieć już w 980 r. Par. powinna mieć dwóch prob. z prezenty właściciela Piotrkowa i właściciela Lubsina. Aktualnie prob. Feliks Lubsiniński, kan. łęczycki, nie rezyd. Właściciel Piotrkowa nie prezent. prob., a dochód przeznaczył swojemu synowi, klerykowi niższych święceń, który studiował na Akademii Krakowskiej, z myślą, że on zostanie potem prob. Powinno być dwóch wik. Aktualnie był jeden wik. zarządca, Piotr z Grzegorzewa, k. 142v.-146; MHDWI., t. 21, s. 27-33.

5. Lubotyń. Wieś bpa włocł. Kł częściowo mur., częściowo drew., wymaga remontu, pw. św. Wawrzyńca i św. Wojciecha. Prob. rezyd. Aleksy z Szolca, archidk. gnieźn., k. 146-149; MHDWI., t. 21, s. 33-39.

6. Brdów. Miasto (oppidum) król. Kł mur. pw. Narodzenia NMP i św. Wojciecha. Patr. paulinów z Jasnej Góry. Duszpasterstwo w charakterze prob. spełnia brat Sebastian, rezydujący z dwoma współbraćmi.

a. Szpital bez kaplicy, k. 149v.-152v.; MHDWI., t. 21, s. 39-45.

7. Izbica [Kujawska]. Miasto (oppidum) Jerzego Łatańskiego. Kł pw. św. Floriana i św. Mateusza.

a. Kaplica św. Floriana, drew., położona w lasach, w kierunku wsi Chotel. W niektóre święta uczęszcza tam mnóstwo ludu. Par. nie ma chwilowo prob., i to z winy kolatora Łatańskiego. Zarządcą jest Łukasz z „Zichlin”, archidk. gnieźn. Drugi wik. Mikołaj z Niedrzewic, diec. pozn.

b. Szpital bez kościoła, k. 152v.-159v.; MHDWI., t. 21, s. 45-58.

8. Orle. Wieś bpa włocł. Kł pw. św. Doroty, drew. Prob. Bartłomiej, k. 159v.-162v.; MHDWI., t. 21, s. 58-61.

9. Mąkoszyn. Wieś szlach. Kł drew., pw. św. Jakuba i św. Katarzyny. Po śmierci poprzedniego prob. Dramińskiego, nie prezent. następcy. Duszpasterstwo prowadzi wik. Jan z Dąbrowic, k. 161-162; MHDWI., t. 21, s. 61-63.

10. Sadlno. Wieś szlach. Kł pw. św. Mikołaja i Nawiedzenia NMP. Prezb. mur., nawa główna drew. Prob. Andrzej Janowski, ale przebywa

w Osiecinach. Wik. Szymon z Krąbska, diec. pozn., k. 162-164v.; MHDWl., t. 21, s. 63-69.

11. Broniszewo. Wieś szlach. Jarosława Sokołowskiego z Warzymowa. Kł drew. pw. św. Tomasza. Par. pozbawiona osobnego prob., ponieważ kolator Sokołowski poddał probostwo broniszewskie, ze wszystkim prawami i dochodami, prob. warzymowskiemu Stanisławowi Ligetek z Kleczewa, k. 165-167; MHDWl., t. 21, s. 69-73.

12. Połajewo¹⁸⁰. Wieś szlach. w posiadaniu innowiercy Andrzeja Grabskiego. Ostatnio przejął ją brat Grabskiego, katolik. Kł pw. św. Doroty i św. Piotra i Pawła Ap. Nowy kolator, gdy wszystko naprawi, prezentuje prob., k. 167; MHDWl., t. 21, s. 73.

13. Bronisław¹⁸¹. Wieś zakonnic z Płocka. Kł drew. pw. św. Bartłomieja. Prob. Wojciech Teruntius „Crobensis”, kan. krusz., nie rezyd. Zarządca Mikołaj „Sobocius” z archidiec. gnieźn., k. 171-173v.; MHDWl., t. 21, s. 81-86.

14. Krzywosądz. Wieś Filipa Zakrzewskiego, innow. Kł drew. pw. Wniebowzięcia NMP. O kł ten troszczył się brat Filipa Zakrzewskiego Łukasz, który był u jezuitów. Zarządca par. Sebastian z Wolborza, k. 173v.-177v.; MHDWl., t. 21, s. 86-92.

15. Broniewo. Wieś szlach. Kł pw. św. Wojciecha i Marii Magdaleny. Kł z winy innow. kolatora sprofanowany, k. 177v.; MHDWl., t. 21, s. 93.

16. Bytów. Wieś król. Kł mur. pw. św. Jakuba Ap., inkor. do par. w Lubrańcu. Prob. ten co w Lubrańcu. Zarządca Wojciech, ale nie był obecny podczas wizytacji, k. 177v.-182; MHDWl., t. 21, s. 99-101.

17. Witowo. Wieś bpa włocł. Kł drew. pw. św. Andrzeja Ap. Prob. Mateusz Humiński, kan. krusz., nie rezyd., ale często przyjeżdża. Zarządca Stanisław z Lubomina, k. 182-184v.; MHDWl., t. 21, s. 101-106.

18. Płowce. Wieś król. w posiadaniu woj. brzeskiego Leszczyńskiego. Kł drew. pw. św. Macieja. Od lat ok. trzydziestu, kiedy zmarł ostatni prob., z winy kolatorów innow., par. została pozbawiona proboszcza. Ostatnio jest zarządca Tomasz z Inowrocławia, k. 1184v.-1186; MHDWl., t. 21, s. 106-109.

19. Byszyna. Wieś bpa włocł. Kł drew. pw. św. Jadwigi. Prob. Tomasz „Rąbin”, diec. włocł., rezyd. Na końcu tego protokołu zaznaczono, że tu kończy się [wizytacja] dekanatu radziejowskiego, k. 186-189; MHDWl., t. 21, s. 109-114.

¹⁸⁰ Karta, na której jest opisana ta par., chociaż według foliacji i pod względem zapisów zgadza się co do swojej kolejności, została później wklejona, jest też z innego papieru, niż cała księga.

¹⁸¹ Ks. Chodyński zmienił kolejność, umieszczając po Połajewie, par. w Rzeczyce i Ostrowie nad Gopłem.

Piotrków [Kujawski] Inwentarz ksiąg w bibliotece par. w Piotrkowie Kujawskim, które były przechowywane w domu Linowskiego, k. 189-189v.; MHDWL., t. 21, s. 114-116.

IX. Wizytacja dekanatu nieszawskiego, z polecenia bpa Hieronima Rozrażewskiego, przeprowadzona przez Macieja Dąbrowskiego, archidiacona kruszwickiego, prep. służewskiego w 1598 i [15]99 r.

Statystyka dekanatu nieszawskiego z podaniem proboszczów rezydujących i parafii wakujących, k. 190-190v.; MHDWL., t. 21, s. 117.

1. Nieszawa. Miasto (oppidum) król. Kł mur., uważany za filię kła w Przypuście, pw. św. Jadwigi i Rozesłania Apostołów. Przy kościele powinni być mans., stąd prob. powinien nosić tytuł prep. Prob. był Andrzej Pliscius, dziek. dekanatu. Dwaj wikariusze, którzy są też mans. Jeden z nich nosi imię Adam.

a. Szpital nieszawski, fund. przez Stanisława Bieniek. mieszczanina nieszawskiego w 1580 r. z kapidką, k. 191-196v.; MHDWL., t. 21, s. 117-128.

2. Przypust. Wieś, niegdyś miasto (oppidum), należąca do Nieszawy. Kł dREW. pw. św. Marii Magdaleny i św. Stanisława. Prob. jest Andrzej Pliscius, który rezyduje w Nieszawie i przez swojego wikariusza administruje parafią w Przypuście, k. 196v.-199; MHDWL., t. 21, s. 128-132.

3. Bobrowniki. Miasto (oppidum) król. Patr. król. Jeden kł dREW.

a. Drugi, po spaleniu odbud. w pobliżu miasta i kons. przez bpa Hieronima Rozrażewskiego w 1584 r., pw. św. Marcina. Prob. własnego najczęśćiej nie ma. Zarządcą był Franciszek z Lipna, diec. płoc., k. 199-201; MHDWL., t. 21, s. 132-136.

4. Raciążek. Miasto (oppidum) bpa włocł. Kł par. mur., położony poza miastem, pw. Wszystkich Świętych i św. Hieronima, fund. przez bpa Hieronima Rozrażewskiego.

a. Drugi kł fund. przez Naropińskiego, kan. włocł. i prob. z Raciążka¹⁸² przed pięćdziesięcioma laty, położony w mieście, pw. św. Wawrzyńca i św. Małgorzaty. Prob. Wojciech Teruntius Crobensis, diec. pozn., kan. krusz. Dwóch wik., niewiad. imion. Przy kościele są fundowani mans., a prob. przy-sługuje tytuł prep.

b. Szpital niedaleko kła św. Wawrzyńca, k. 201-205; MHDWL., t. 21, s. 132-146.

5. Służewo. Miasto (oppidum) szlach. Kł mur. pw. św. Jana Chrzciciela. fund. przez Jana ze Służewa w 1580 r. Poprzedni kł dREW. został przeniesiony do Brodni. Dawniej było tu dwóch prob., jeden z prezenty dziedziców ze Służewa,

¹⁸² Biogram tego kan. włocł. zob. wyżej.

drugi zaś z prezenty właścicieli z Przybranowa. Bp Zbigniew Oleśnicki zamienił jedno probostwo na kolegium mans. Odtąd prob. przysługuje tytuł prep. Obecnie prob.-prep. Maciej Dąbrowski, który ma trzech wik.-mans., z których jeden jest kaznodzieją, ale nie znamy wszystkich ich imion. Jeden z nich, opiekujący się szpitalem, to Szymon Zalewski.

a. Szpital, ale bez własnego kła, k. 205v.-212; MHDWl., t. 21, s. 146-161.

6. Ostrów a s. Wieś zakonnice konwentu św. Marii Magdaleny z Płocka. Kł pw. Narodzenia NMP. Prob. Maciej Dąbrowski (może ten ze Służewa), który par. opiekuje się przez zarządcę, k. 212v.-213v.; MHDWl., t. 21, s. 161-164.

7. Lubanie. Wieś kap. włocł. Kł pw. św. Mikołaja. Prob. Maciej z Uniejowa i wik. nieznanego imienia, k. 213v.-214v.; MHDWl., t. 21, s. 164-166.

8. Zbrachlin. Wieś kap. włocł. Kł pw. św. Jakuba Ap. Prob. Stanisław Ługowski, który pewnie nie rezydował, jeżeli miał zarządcę Macieja z Wyszogrodu, diec. płoc., k. 214v.-215v.; MHDWl., t. 21, s. 166-168.

9. Bądkowo. Wieś kap. włocł. Kł pw. św. Mateusza Ap. i E. Prob. Jan Dominikowski, rezyd. w Kruszewicy. Zarządca Bartłomiej z Łowiczka, k. 215v.-217v.; MHDWl., t. 21, s. 168-172.

10. Łowiczek. Wieś szlach. Kł pw. św. Idziego. Prob. Piotr Sylvestrius, także prob. włocł. Zarządca Stanisław z Bądkowa, k. 217v.-220v.¹⁸³; MHDWl., t. 21, s. 172-176.

11. Straszewo. Wieś bpa włocł. Kł pw. św. Marcina. Prob. Wojciech z Raciąży, diec. płoc., k. 221-222¹⁸⁴.

12. Dybów. Część końcowa protokołu wizytacyjnego, k. 226. Całość z uzupełnieniem ks. Chodyńskiego; MHDWl., t. 21, s. 184-187.

13. Słońsk. Wieś król. Kł drew. pw. św. Piotra i Pawła Ap. Prob. Szymon Zalewski, mans. służewski, nie rezyd. Zarządca niejaki Szymon z archidiec. gnieźn., k. 226v.-227v.; MHDWl., t. 21, s. 187-190.

14. Siniarzewo. Wieś szlach. Filipa Zakrzewskiego. Dawny kł fund. w 1518 r. przez prob. Marcina Bodzanówko, zwanego Miaskowic, pw. św. Jakuba Ap. i innych świętych, został przeniesiony do wsi Roszki, sprzedany przez innow. Zakrzewskiego. Obecnie, na zasadzie umowy Zakrzewskiego z bpem Rozrażewskim z 1598 r., dziedzic Siniarzewa jest zobowiązany do odbudowy świątyni, a nawet, ze swojej łaskawości, bp zezwolił mu na prezentę proboszcza. Tych warunków Zakrzewski jeszcze nie wypełnił, k. 228-229; MHDWl., t. 21, s. 190-193.

¹⁸³ W foliacji pomyłka. Po k. 218 następuje k. 220.

¹⁸⁴ Brakuje kart 222-225. Inną ręką, notariusza Benedykta Cynki, w 1820 r. uzupełniono zapis odnoszący się do par. Straszewo. Ks. Chodyński z sobie wiadomych źródeł uzupełnił braki tej księgi – zob. MHDWl., t. 21, s. 179n.

15. Koneck. Wieś szlach. Kł pw. św. Prokopa. Prob. niepodanego imienia, stary i chory, stąd par. zaniedbana, k. 229v.-230v.; MHDWl., t. 21, s. 193-196¹⁸⁵.

X. Wizytacja czterech parafii z marca 1599 r.

1. Chełmica. Wieś szlach. Prob. Wojciech Czieśliński, rezyd. Kł drew. pw. św. Jakuba Ap., k. 231-233; MHDWl., t. 21, s. 199-203.

2. Ostrowite. Wieś szlach. Zarządca Marcin a „Kaski”, diec. pozn. Kł drew. pw. św. Mateusza Ap., k. 233-234v.; MHDWl., t. 21, s. 203-206.

3. Zaduszniaki. Wieś szlach. Prob. Michał Karnkowski, rezyd. Kł pw. Narodzenia NMP, k. 235-236v.; MHDWl., t. 21, s. 206-209.

4. Szpetal. Wieś szlach. i wik. włocł. Zarządca Waclaw Drewno. Kł drew. pw. św. Gotarda, k. 237-239; MHDWl., t. 21, s. 210-213.

XI. Parafie opuszczone w dekanacie niesza wskim

1. Zakrzewo. Wieś szlach. Dawny drew. kł przeniesiony do Osiecin. Par. nie funkcjonuje, a wierni udają się do sąsiednich parafii, k. 240; MHDWl., t. 21, s. 196-197.

2. Branno. Wieś szlach. Kolator Brański innowierca, stąd kł drew. pw. św. Piotra Ap., sprofanowany, i prob. katolickiego nie ma, k. 240-240v.¹⁸⁶.

XII. Wizytacje trzech parafii dekanatu kruszwickiego¹⁸⁷ [z 1599 r.]

1. Skulsk. Miasto (oppidum) król. Kł pw. Narodzenia i Zwiastowania NMP. Prob. Stanisław z Tokar, k. 289-290; MHDWl., t. 23, s. 63-64.

2. Warzymowo. Wieś szlach. Kł pw. Wszystkich Świętych. Par. powinna mieć prob. posiadającego tytuł prep. i kolegium mans., ale teraz nie ma ani prob., ani mans. Zarządza Stanisław z Kleczewa, k. 290-291v.¹⁸⁸; MHDWl., t. 23, s. 64-67.

XIII. Wizytacja trzech parafii: Kobielic, Pierania i Góry, należących do archidiakonatu kruszwickiego, przez archidiakona kruszwickiego, w miesiącu czerwcu 1598 r. przeprowadzona¹⁸⁹.

¹⁸⁵ Ks. Chodyński uzupełnił ten dekanat o wizytację par. Chlewiska, Grabie, Dybów, Zakrzewo i Branno. Pewnie będą na innym miejscu tej księgi.

¹⁸⁶ Po k. 240 następuje k. 289.

¹⁸⁷ W rzeczywistości są tylko protokoły wizytacji Skulska i Warzymowa. Ks. Chodyński uzupełnił na s. 67-68 protokołem wizyt. par. Sędzin, znajdującym się w księdze na k. 128v.

¹⁸⁸ Po k. 291 następuje k. 295.

¹⁸⁹ W tym miejscu jest tylko protokół wizytacyjny par. Kobielic. Protokoły Pierania i Góry zostały przekazane do Prus. Zob. uwaga ks. Chodyńskiego: MHDWl., t. 23, s. 72.

1. Kobielice. Wieś szlach. Kł pw. Wszystkich Świętych i św. Mikołaja. Prob. zarządca Walenty Dunajski z diec. płoc., ale rezyduje w Sędzinie. Za jego zezwoleniem odprawiał tu niewiad. imienia zak. z Bydgoszczy, k. 295-298¹⁹⁰; MHDWl., t. 23, s. 68-72.

2. Sędzin¹⁹¹. Wieś kapit. płoc. Kł pw. św. Bartłomieja. Zarządca Wojciech z Włocławka, k. 298v.¹⁹²; MHDWl., t. 23, s. 67-68.

XIV. Wykaz taksy z prebend i z dziesięcin w 1527 r. przynależnych kościołowi katedralnemu we Włocławku, k. 365-366v.¹⁹³.

XV. Rewizja dochodów kościoła parafialnego i altarii w Brześciu [Kujawskim], z polecenia bpa Hieronima Rozrażewskiego, przeprowadzona 1 V 1597 r., przez wyznaczonych komisarzy: Franciszka Łąckiego, archidiacona pomorskiego¹⁹⁴ i Jana Dziekowskiego, k. 399-403v.

XVI. Dekrety reformacyjne biskupa Hieronima Rozrażewskiego, przesłane dziekanowi niezawskiemu Andrzejowi Pliscio, dla dekanatu:

Nieszawskiego, czyli parafii: Nieszawa, Raciążek, Służewo, Ostrowąs, Grabie, Branno, Chlewiska, Słońsk, Straszewo, Koneck, Szpetal (za Wisłą), Zaduszniki, Chelmica, Bobrowniki, Ostrowite, Bądkowo, Siniarzewo, Łowiczek, Zakrzewo, Lubanie, Kobielice, Zbrachlin, k. 404-407v.; MHDWl., t. 23, s. 78-85.

Radziejowskiego, czyli parafii: Radziejów, Piotrków [Kujawski], Płowce, Rzeczyca, Kaczewo, Bytoń, Sadlno, Lubotyń, Mąkoszyn, Orle, Witowo, Bronisław, Lubomin, Byczyna, k. 408-409v.; MHDWl., t. 23, s. 85-88.

Brzeskiego, czyli parafii: Lubraniec, Zgłowiączka, Świerczyn, Cholno, Dąbie [Kujawskie], Osiecin, Białotarsk, Chroślin, Kował, Kłóbka, Kłotno, Pierowa Wola, Lubień, Chodecz, Przedecz, Błenna, Korzecznik, Kłobia, Boniewo, Chocień, Grabkowo, k. 410-414; MHDWl., t. 23, s. 89-96.

XVII. Dodatek do wizytacji par. Nieszawa z 1593 r., k. 416-416v.; MHDWl., t. 23, s. 96.

XVIII. Zarządzenia dane kapitule kruszwickiej, k. 416v.-418; MHDWl., t. 23, s. 97-99.

¹⁹⁰ Karta 298 została odpisana przez notariusza Cynkę.

¹⁹¹ Nie dano mu kolejnej liczby, ponieważ nie jest spośród par. wymienionych w podtytule. Karta 298v. jest wklejona z innej księgi.

¹⁹² Po tej k. następuje k. 365.

¹⁹³ Po k. 366 następuje k. 399.

¹⁹⁴ Zapewne chodzi o przyszłego bpa sufr. włocł. Biogram zob. Chodyński, *Biskupi, sufragani*, s. 46-49.

XIX. Wizytacja klasztoru karmelitów w Gdańsku dnia 23 VIII 1594 r. i zarządzenia powizytacyjne, k. 418¹⁹⁵-424.

XX. Dekrety reformacyjne dla parafii: Kowal, Bronisław, Chełmce, Brześć [Kujawski] z punktami wizytacyjnymi tej parafii, k. 424v.-429; MHDWl., t. 23, s. 99-109.

XXI. Indeksy, k. 450-457¹⁹⁶.

XXII. Dekrety reformacyjne bpa Hieronima Rozrażewskiego wydane w Raciążku w miesiącu styczniu 1599 r. do wizytacji przeprowadzonej przez archidiacona kruszwickiego Macieja Dąbrowskiego, a odnoszące się do parafii: Brześć [Kujawski] i tamtejszy szpital, Kruszyn i kaplica św. Marka, Lubraniec, Bytoń i kaplica św. Anny, Zgłowiączka, Kowal ze szpitalem Świętego Ducha i kaplicą św. Mikołaja, Grabkowo, Kłóbka, Kłotno, Białotarsk, Łanięta, Lubień, Pierowa Wola, Chodecz, Chocień, Śmiłowice, Kłobia, Lubomin, Błenna, Przedecz, Korzecznik, Modzerowo, Chalno, Świerczyn, Dąbie [Kujawskie], Roszki, Kościelna Wieś, Osięciny, Wieniec, Wistka [Szlachecka], k. 461-467.

XXIII. Wizytacje parafii: Skulsk, Warzymowo, Rzadkwin, k. 468-470v.; MHDWl., t. 23, s. 72-77.

6

A. OPIS KSIĘGI:

[1. Sygn. akt.] **ABKP. Wiz. 6.**

[2. Tytuł oryg.] *Ordinationes illustrissimi olim Rozrażewski episcopi Wladislaviensis et Pomeraniae pro capitulo Wladislaviensi. Ex actis venerabili capituli connotatur a. D. 1728.*

[3. Daty krań.] **1588-1589.**

[4. Opis zewn.] Łac. 2⁰ (32 x 21 cm). Kart świeżo policzb. 45. Karty czyste: 3; 7; 9; 10; 10v.; 15; 27v.; 28v.; 29; 29v.; 31v.; 32; 32v.; 35v.; 37v.; 39v.; 42v.; 43; 45v. Oprawa nowa w półpłotno.

[5. Uwagi.] Księga ta nie powstała podczas wizytacji kapituły włocł. przez bpa Rozrażewskiego, ale została sporządzona drogą wypisów, czy raczej zebrania w jednej księdze korespondencji w tej sprawie pomiędzy ordynariuszem, a kapitułą. Wszystkie bez mała jej części, to odrębne pisma opatrzone adresem i tytułem oraz pieczęcią biskupa.

¹⁹⁵ Po k. 418 następuje k. 420.

¹⁹⁶ Po k. 455 następuje k. 457.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI:

1. Pismo bpa Hieronima Rozrażewskiego adresowane do kapituły, z jego pieczęcią sygnetową i osobistym podpisem, zapowiadające rewizję jej statutów. Wydany w Ciechocinie 13 VIII 1588 r., k. 2-3v.
2. Pytania postawione przez bpa Rozrażewskiego kapitule, zgromadzonej na swoim posiedzeniu generalnym po Wniebowzięciu NMP 1588 r., potwierdzone pieczęcią i własnoręcznym podpisem, k. 4-7v.
3. Pismo bpa Rozrażewskiego do kapituły włocławskiej, sygnowane pieczęcią i własnoręcznym podpisem z Wolborza, w miesiącu grudniu 1588 r., k. 8-9v.
4. Pismo bpa Rozrażewskiego, z jego pieczęcią i podpisem, do kapituły w sprawie podziału dochodów za obecność na nabożeństwach według ważności świąt obchodzonych w katedrze, k. 11-13.
5. Dekrety Soboru Trydenckiego i dawne statuty kapituły odnoszące się do sposobu wynagradzania kanoników, k. 13v.-15v.
6. Odpowiedź kapituły na postawione jej w 1588 r. pytania, k. 16-17v.
7. Zasady wynagradzania kanoników za udział w nabożeństwach chórowych w ważniejsze święta. roku kościelnego, k. 18-19v.
8. Ciąg dalszy zasad wynagradzania członków kapituły, k. 20-23v.
9. Odpowiedź urzędowa bpa Rozrażewskiego, z pieczęcią i własnoręcznym podpisem, na poruszone sprawy i ustosunkowanie się do otrzymanej odpowiedzi, z podaniem swoich wątpliwości, co równało się poleceniom, przedstawione na Kapitule Generalnej z okazji święta Trzech Króli 1589 r., k. 22-25.
10. Odpis dokumentu potwierdzającego posiadłości kapituły w ziemi bytowskiej i lęborskiej, sporządzony przez Piotra Silvestri, kleroika płockiego, notariusza apostolica et imperiali autoritate, ze znakiem notarialnym, k. 26-27.
11. Nowe zarządzenie dla kapituły, wydane przez bpa Rozrażewskiego, dnia 8 V 1589 r., k. 28-29v.
12. Krótka odpowiedź i informacja dla bpa, od członków kapituły, k. 30-31.
13. Bp Rozrażewski wezwawszy kanoników 10 V 1589 r. przedstawił im swoje postulaty, żądając jednocześnie okazania przez nich dokumentów odnoszących się do pewnych przywilejów, k. 33-35.
14. Odpowiedź kapituły, k. 36-37.
15. Postulaty bpa Rozrażewskiego, przedstawione kapitule włocławskiej na jej posiedzeniu generalnym z okazji święta Trzech Króli 1589 r., z pieczęcią (pieczęć oderwana) i własnoręcznym podpisem, k. 38-39.
16. Zarządzenie bpa Rozrażewskiego dla kapituły włocławskiej z dnia 30 XII 1589 r., z pieczęcią (pieczęć oderwana) i podpisem własnoręcznym, k. 40-42.
17. Odpowiedź kapituły na zarządzenie bpa Rozrażewskiego, k. 44-45.

A. OPIS KSIĘGI:

[1. Sygn. akt.] **ABKP. Wiz. 7(71).**

[2. Tytuł oryg.] *Visitatio archidiaconatus Pomeraniae per rev. dom. Franciscum Łącki, archidiaconum*¹⁹⁷, anno Domini MDXCVII.

[3. Daty krań.] **1597.**

[4. Opis zewn.] Łac. – 2° (323 x 22 cm). Kart dawniej już liczb. 57. Karty puste: 56; 56v.; 57. Oprawa prawd. z XIX w. Na karcie tytułowej informacja ks. Chodyńskiego, że cała księga została wydana w 15 tomie MHDWI., oraz dawna informacja, może przez samego Łackiego podana, że księga ta została oddana bpowi Rozrażewskiemu 11 I 1598 r. Stan zachowania księgi dobry i pismo wyjątkowo czytelne, pewnie z powodu dobrego atramentu.

[5. Sygn. daw.] **71.**

[6. Uwagi] Od tej księgi, przy podawaniu opisu, będą podawane także wsie paraf., a to głównie z uwagi na to, żeby czytelnik, ten z diec. włocł., mógł lepiej zorientować się o zasięgu, wielkości i powadze historycznej diec. włocł. Ponieważ obecnie nie wszystkie podane miejscowości do danej parafii należą, to podano je kursywą, te zaś które w dalszym ciągu okręg parafialny tworzą, podaje się pismem normalnym. Nazwy podaje się w brzmieniu obecnym, korzystając ze schematyzmu diec. chełmiń. z 1963 r. Ponieważ umieszczone na końcu księgi przywileje książąt pomorskich dotyczące wsi należących do biskupstwa włocł., zostały już w przeważającej części opublikowane drukiem, przeto poprzestano świadomie na podaniu tylko stron, gdzie one się znajdują.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI:

Dekanat świecki

1. *G r u c z n o.* Wieś kap. gnieźn. Kł mur. pw. św. Jana, inkor. wik. gnieźn. Wsie paraf.: Gruczno, Kosowo, Chrystkowo, Luskowo Wielkie, Luskówko, Małociechowo, Bagniewo, Parlin, Więckowo, *Pidinek, Czurowo, Miedziedz. Ruthki, Grabowo,* Poledno. Prob. Benedykt ze Żnina, rezyd. Wik. Wojciech z Łobzenicy.

a. *Sz p i t a l,* ale bez kaplicy.

¹⁹⁷ To przyszły bp sufr. Zob. wyżej jego biogram.

Kopia dokumentu abpa Jarosława [Skotnickiego] z 1354 r. nadającego Gruczno wik. gnieźn., k. 2-6v.; MHDWl., t. 15, s. 5-17.

2. Przysiersk. Wieś król. Kł drewn. pw. św. Wawrzyńca. Wsie paraf.: Przysiersk, *Budzin, Kawęcin, Bukowiec*¹⁹⁸, *Drozdowo, Plewno (Poledno), Brzechomko, Konopat (Polski)*. Prob. Marcin z Dobrzynia.

Szpital bez kaplicy, k. 6v.-7v.; MHDWl., t. 15, s. 17-19.

3. Drzycim. Wieś król. Kł drewn. pw. Świętych Piotra i Pawła. Wsie paraf.: Drzycim, Gródek, Lubochin, Dółsk, Gacki, Dąbrówka, Lubodzież, *Wetphie, Siemikowo, Luiano, Mssano, Brzemiona, Hamer, Zalesie, Jastrzębie, Sierosław, Spławie, Wery, Rowienica, Swinolesie*. Prob. Jan z Wąbrzeźna.

a. Szpital bez kaplicy, k. 7v.-9; MHDWl., t. 15, s. 19-23.

4. Jezewo. Wieś bpa włocł. Kł drewn. pw. Świętej Trójcy. Wsie paraf.: Jezewo, Taszewo, Białe (Białeblota), Piskarki, *Belno, Osłowo, Lipna*, Lipienki, Laskowice (Nowe), *Krampiewicze, Buczek, Czersk (Świecki), Buśnia*. Prob. Maciej z Szamotuł, k. 9v.-11v.; MHDWl., t. 15, s. 23-28.

5. Święte. Wieś szlach. Kł drewn., niewiad. wezwania, filia kła par. w Sartowicach. Prob. ani wik. nie było, k. 11v.-12; MHDWl., t. 15, s. 28.

6. Sartowice. Wieś szlach. Dawny kł drewn., stojący na przylądku Wisły, gdzie według podania stał zamek Świętopełka, księcia pomor., został zastąpiony nowym, przez dziedzica Jerzego Bąkowskiego wystawionym, ale niewiad. wezwania. Wsie paraf.: Sartowice, *Swolenko, Stwolno (Wielkie), Prathuin, Święte, Smarze*. Prob. Klemens z Łobzenicy, k. 12-13; MHDWl., t. 15, s. 29-31.

7. Świekatowo. Wieś kapit. włocł. Kł drewn. pw. św. Marcina. Wsie paraf.: Świekatowo, Zalesie (Królewskie), *Bladzin, Ostrowite, Krupoczino, Branica, Szewno, Wstaski, Łąki (Male)*. Prob. Marcin. Kowalewita.

a. Szpital bez kaplicy.

Podanie głosi, że przed 200 prawie laty w. dzwon z tej miejscowości przeniesiono do Włocławka do tamtejszego zegara, k. 13v.-14v.; MHDWl., t. 15, s. 31-34.

8. Polskie Łąki (Lankie). Wieś szlach. Dawny kł zniszcz. podczas wojen krzyżackich. Nowy w 1584 r. wybudowany staraniem kolatorów. Wezwania nieznane. Nie ma prob., czy zarządcy, ale jest kapłan zak., franciszkanin konwentualny z Chełmna, nazwiskiem Orłowski, prawdop. bez wiedzy władzy diec. Wsie paraf.: Łąki, *Więczkowo, Różanna, Goluszice, Korytowo*, k. 14v.-15; MHDWl., t. 15, s. 34-35.

9. Cekcyn. Wieś król. Kł drewn. stary, niepodanego wezwania. Wsie paraf.: Cekcyn, Szuminy (Nowe i Stare), Zamarte, Zalesie, młyn Okiersk. Prob. Stanisław z Bydgoszczy, zak. reguły św. Benedykta, k. 15-15v.; MHDWl., t. 15, s. 35-36.

¹⁹⁸ Bukowiec jest teraz samodzielną par. i do niej należy Kawęcin.

10. Bysław. Wieś król. Kł mur. pw. Wszystkich Świętych. Miejsc. par.: Zbysław, Minikowo (Niemekowo), Wełpin. Prob. brak. Zarządza prob. z Cekcyna, k. 15v.-16; MHDWl., t. 15, s. 36.

11. Lubiewo. Wieś abpa gnieźn. Kł drew. niewiad. wezwania. Wsie paraf.: Lubiewo, Klonowo, Sucha, Trutnowo. Prob.-administrator Walenty Rinsk, k. 16-16v.; MHDWl., t. 15, s. 38¹⁹⁹.

12. [B z ó w]. Początkowej karty brak. Kł prawd. krótko przed tą wizytacją spłonął. Wsie paraf.: Bzów, *Zajączkowo*. Prob. Bartłomiej z Razin krótko po spaleniu kła zmarł i nowego prob. nie ma, k. 17-18; MHDWl., t. 15, s. 39-42.

Dekanat gniewski (mevensis)

1. Gniew. (Meva). Miasto król. Kł mur. pw. św. Mikołaja, przez czas pewien w rękach luteran, staraniem bpa włocł. odzyskany. Par. obejmuje samo miasto. Prob. Jerzy Hega z Gdańska.

a. Była tu dawniej kaplica krzyżacka oraz

b. nieistniejący już stary kł na przedmieściu.

c. Szpital w mieście oraz

d. szpital św. Jerzego przed bramą miejską, ze swoim kłem, k. 18-20; MHDWl., t. 15, s. 42-47.

2. Lignowy. Wieś król. Kł mur. pw. św. Małgorzaty, w 1596 r. odzyskany z rąk innow. Wsie paraf.: Lignowy, Kursztyn, Janiszewo.

W Janiszewie była ongiś kaplica, filia kła w Lignowach, której po upadku nie odbudowano. Prob. Antoni Madigier, k. 20v.-21; MHDWl., t. 15, s. 47-49.

3. Szprudowo. Wieś należąca do zamku w Gniewie. Kł mur., filia kła w Lignowach²⁰⁰. Co pewien czas przyjeżdża prob. z Lignowych.

4. Wielki Garc. (Garcz). Kł mur., pewnie pw. Matki Bożej, w 1596 r. odebrany przez bpa włocł. innow. Wsie paraf.: Garcz (Wielki Garc), Gręblin. Rudno. Prob. Marcin Lenczkovius, k. 21v.-23; MHDWl., t. 15, s. 50-52.

5. Walichnowy Wielkie. (Walichnowy). Wieś król. Kł pw. Wszystkich Świętych i Matki Bożej, w 1596 r. odzyskany przez bpa z rąk innowierców. Par. obejmuje jedną wieś Walichnowy. Prob. Jerzy Rimer z Gdańska, rezyd., k. 23-23v.; MHDWl., t. 15, s. 52-53.

¹⁹⁹ W tym miejscu ks. S. Librowski dnia 3 IX 1962 r. położył zapis, że „prawdopodobnie w 1821/1822 wyjęto z tej księgi opisy par.: Nowe, Lalkowy, Jania, Piaseczno, Pieniążkowo, Komorosko, Opalenie, Skórcz, Grabowo, Tymawa, Czarnylas i początek Bzowa, wydając je do Pelplina przez Gniezno. Znajdują się one teraz w Archiwum Diecezjalnym w Pelplinie w księdze G1a na k. 182-195”.

²⁰⁰ Dlatego nie wymieniono jej wśród wsi par. Lignowy.

6. Barłożno. Wieś król. Kł w kiepskim stanie, pw. św. Doroty w 1596 r. odzyskany. Wsie paraf.: Barłożno, Mirotki, Gąsioriki, Lipiagóra, Kierwałd. Prob. Sebastian Liweczki, k. 24-25; MHDWL., t. 15, s. 53-55.

7. Jabłowo. Wieś król. Kł mur. pw. św. Wawrzyńca, odzyskany w 1596 r. z rąk innow. Par. obejmowała jedną tylko wieś. Prob. stałego nie było. Zarządca Andrzej z Płocka, prob. z Bobowa, k. 25-25v.; MHDWL., t. 15, s. 56-57.

8. Dąbrówka. Wieś król. Kł mur. pw. Podwyższenia Świętego Krzyża, w 1596 r. odzyskany z rąk innow. Nie ma innych wsi par. Własnego prob. nie ma. Zarządzany przez prob. z Bobowa, k. 25v.-26; MHDWL., t. 15, s. 57.

9. Bobowo. Wieś król. Kł mur. pw. św. Wojciecha, w 1596 r. odzyskany dla katolików. Wsie paraf.: Bobowo, Wysoka. Prob. Andrzej z Płocka, k. 26-26v.; MHDWL., t. 15, s. 57-59.

10. Pączewo. Wieś król. Kł mur. pw. Matki Bożej, 21 VIII 1596 r. zwrócony katolikom. Wsie paraf.: Pączewo, Wolental, *Czarny Las*, *Zeligoszcz*. Prob. Wojciech z Wolborza, k. 27-27v.; MHDWL., t. 15, s. 59-60.

11. Rajkowy. Wieś należąca do zamku w Gniewie. Kł w tzw. pruski mur wystawiony, pw. św. Bartłomieja, 19 VIII 1596 r. odzyskany. Par. nie ma innych miejscowości. Prob. nie ma, a zarząd sprawuje prob. z Tczewa, ale bardzo rzadko tu przyjeżdża, k. 27v.-28; MHDWL., t. 15, s. 61.

12. Pelplin. Kł par. pw. Bożego Ciała. Zarządca Jaromierski, zak. (pewnie z Pelplina). Par. obejmuje tylko wieś Pelplin.

a. Szpital, ale bez własnej kaplicy, k. 28-28v.; MHDWL., t. 15, s. 61-62.

13. Nowa Cerkiew. Wieś opata z Pelplina. Kł mur. pw. św. Piotra i Pawła. Wsie paraf.: Nowa Cerkiew, *Rozental*, Kulice, Gentomie, Morzeszczyn, Borkowo, *Królowy Las*, *Ropuchy*, Rzeżęcín. Prob. Jakub Tharczinensis, k. 28v.-30; MHDWL., t. 15, s. 62-66.

14. Królowy Las. Wieś opata [z Pelplina]. Kł filialny par. Nowa Cerkiew, pw. św. Mikołaja, zarządzany przez prob. z Nowej Cerkwi, k. 30-30v.; MHDWL., t. 15, s. 66-67.

15. Dzierżążno. Wieś bpa włocł. Kł mur., nie podanego wezwania. Wsie paraf.: Dzierżążna, Gogolewo, Brody. Prob. własnego brak, a zarządza Wawrzyniec, prob. z Piaseczna, k. 30v.-31; MHDWL., t. 15, s. 67-68.

Dekanat tczewski

1. Tczew (Dersovia). Miasto (oppidum) król. Kł mur. pw. Podwyższenia Świętego Krzyża, z licznymi kaplicami i oltarzami. Wsie paraf.: *Czyżykowo* (jest ulica czyżykowska) Knybawa, Bałdowo, *Suchostrzygi* (jest ulica Suchostrzycka), *Rokitki*, *Stangemberg*, *Śliwino*. Prob. Henryk Manth, częściej przebywający w Gdańsku. Wik. nie ma.

a. W kle św. J e r z e g o za murami odprawia minister innowierczy, k. 31v.-34; MHDWL., t. 15, s. 68-73.

2. **Lubiszewo**. Kł pw. Świętej Trójcy. Wsie paraf.: Lubiszewo, Stanisławie, Rukosin, Małzewo, Małzewko, *Wentkowy*, *Goszyn*, *Linowko*, *Swarożyn*, *młyn Zgerzynk*. Prob. Andrzej Skulski, k. 34-35; MHDWl., t. 15, s. 73-75.

3. **Gorzędziej**. Wieś król. Kł mur. pw. św. Jerzego. Par. składa się z jednej tylko wsi. Prob. Henryk Manth, prob. z Tczewa, najrzadziej tu przyjeżdżający, k. 35-35v.; MHDWl., t. 15, s. 75-76.

Dekanat gdański

1. **Wieś św. Wojciecha**. Kł pw. św. Wojciecha. Prezb. mur. Wsie paraf.: Wieś św. Wojciech, Cziplaw, Ruszecin, Swincz, Geretow, Wojanow, Bładziszyn, Bartlin, Borzęczyn, Rekcin, Juskow, Randziszyn, Arczczyszewo, Chudomin, Straszyn, Junichow, Golembkow, Borchfeld, Maczkow, Oran, Lepcz, Gutt Herberge. Prob. Tomasz Iven, który opiekuje się kościołami w Świętym Wojciechu, Wojanowie, Langenau i Rozenbergu, k. 35v.-36v.; MHDWl., t. 15, s. 77-79.

2. **Wojanowo**. Kł ma mur. prezb., nawa główna drew. pw. św. Mikołaja, filia kł par. Święty Wojciech, k. 36v.; MHDWl., t. 15, s. 79.

3. **Juskowo**. Wieś należąca do miasta Gdańska. Kł mur., filia par. Święty Wojciech, k. 36-37; MHDWl., t. 15, s. 79-80.

4. **Oran**. Wieś miasta Gdańska. Kł sprofanowany. Filia par. Święty Wojciech, ale rezyd. przy niej minister innow., k. 37; MHDWl., t. 15, s. 80.

5. **Langna u**. Wieś opata z Oliwy. Kł mur. pw. św. Mikołaja w 1593 r. odzyskany z rąk innow. Prob. własnego brak. Zarządza prob. par. Święty Wojciech, k. 37-37v.; MHDWl., t. 15, s. 80-81.

6. **Rozemberg**. Wieś król. Kł mur. pw. św. Wawrzyńca, w 1596 r. odzyskany dla katolików. Prob. własnego brak. Zarządza prob. par. Święty Wojciech, k. 37v.; MHDWl., t. 15, s. 81.

7. **Kielno**. Kł drew. pw. św. Marii Magdaleny w 1596 r. odzyskany z rąk innow. Wsie paraf.: Kielno, Bojano, Wiczlino, Koleczkowo, *Lessicze*, *Dobrzewino*, *Niewiadowo*, *Mniszewo*, Warzno, Warzenko, Kłosówko, *Szynwald Werde*, *Domierze*. Prob. Grzegorz Czerszensis Mazovita [z Czerska na Mazowszu], k. 38-39; MHDWl., t. 15, s. 82-84.

8. **Przodkowo**. Kł pw. św. Andrzeja, odzyskany razem z kłem w Kielnie. Wsie paraf.: Przodkowo, Kosowo. Prob. ten sam co w Kielnie.

a. Kaplica filialna Kielna w *Szynwaldzie*²⁰¹, k. 39; MHDWl., t. 15, s. 84-85.

9. **Rumia**. Wieś klasztoru w Oliwie. Kł ma mur. prezb., nawa zaś z drewna. Wezwania nie podano. Par. składała się tylko z jednej wsi. Prob., a raczej zarządca, Bartłomiej, zak. z Oliwy.

²⁰¹ Dlaczego wspomniana przy par. Przodkowo?

a. Oprócz kła par. jest kaplica Świętego Krzyża, k. 39v.-40; MHDWl., t. 15, s. 85-86.

10. Chmielno. Wieś klasztoru w Żukowie. Kł drewn. pw. św. Piotra i Pawła. Wsie paraf.: Chmielno, Zawory, Remboszewo, Brodnica²⁰², Lanczino, Borostowo (może to obecny Bór), Miechucino, Cieszenie, Kożyczkowo, Garcz, Łapalice, Krokowo. Prob. właściwego brak. Zarządza Walenty z Łabiszyna, k. 40-41; MHDWl., t. 15, s. 86-88.

11. Kościerzyna. Miasto (oppidum) król. Kł drewn. pw. św. Wojciecha i św. Jerzego. Wsie paraf., oprócz miasta Kościerzyna: Lubiana, Korne, Skorzewo, Nowa Wieś, Sidlicze, Parchocino, Częstkowo, Klincz Mały, Klincz Duży, Węglokowice, Sarnowy, Sikorzyno.

a. Poza miastem jest kaplica pw. Świętego Krzyża. Prob. Michał Radzki, k. 41-42; MHDWl., t. 15, s. 88-91.

12. Lipusz. Wieś król. należąca do starostwa kościerskiego. Kł stary drewn. pw. św. Michała Archanioła. Wsie paraf.: Lipusz, Kalisz, Gostomek, Truskowy, Borowski Młyn, Raedun, Śluza, Velin, Głowczyk, Dziemiany. Prob., a raczej zarządca, niewiad. imienia, kapłan z Mazowsza, k. 42-43v.; MHDWl., t. 15, s. 91-93.

13. Parchowo. Wieś król. należąca do starostwa w Mirachowie. Kł drewn. pw. św. Mikołaja. Wsie paraf.: Parchowo, Jamno, Żukowko, Nakła, Gołczewo, Sielczno, Zdunowice, Suleczino, Żakowo, Chośnica, Kistowski, Pojazy, Grabowo, Pryczka. Prob. Jan Suski, k. 43v.-44v.; MHDWl., t. 15, s. 93-95.

14. Stężycza. Wieś król. Kł drewn. pw. św. Katarzyny. Wsie paraf.: Stężycza, Gostomie, Niesiołowice, Wessory, Czissowice, Kamienica, Żuromino, Boruczino, Przywos, Czaple, Zgorzałe, Gołubie. Prob. nie ma. Przykle mieszka niejaki Jan, ale par. właściwie jest pozbawiona proboszcza, k. 44v.-45; MHDWl., t. 15, s. 95-96.

Przywileje książąt pomorskich odnoszące się do wsi należących do biskupstwa włocławskiego²⁰³, k. 47-57.

8

A. OPIS KSIĘGI:

[1. Sygn. akt.] **ABKP. Wiz. 8(72).**

²⁰² Jest teraz samodzielną par.

²⁰³ Ponieważ przywileje te zostały wydane drukiem w różnych kodeksach, dlatego ograniczono się do podania kart w księdze.

[2. Tytuł oryg.] *Visitatio ecclesiarum dioecesis Wladislaviensis sub regimine illmi ac rmi Andreae Lipski epi Wlad.²⁰⁴ a perill. Piasecki, archidiacono Wladis. anno Dni 1626 peracta²⁰⁵.*

[3. Daty krań.] **1626.**

[4. Opis zewn.] Łac. – pol. 2° (34 x 22 cm). Kart liczb. 133. Karty czyste: 23-2v., 28v., k. 30-30v., k. 33v.-35v., 43v., 53v., 61v., 68v., 80v., 82v., 100v., 102v., 114v., 126v., 133v. Karty czyste pochodzą stąd, że księga powstała z luźnych zazwyczaj kartek, na których sporządzali sprawozdania kapłani pracujący w parafiach. Na końcu księgi karta (nie liczb.) ze spisem treści, sporządzonym przez ks. Stanisława Chodzyńskiego.

[Dawna sygn.] **72.**

[6. Uwagi]. Księga ta powstała ze sporządzonych przez proboszczów parafii sprawozdań. Jedne z nich są obszernie, inne zaś bardzo lakoniczne, tak iż księga ta nie dostarcza wyczerpujących wiadomości dla wszystkich parafii. Jedne sprawozdania pisane są pismem starannym i bardzo czytelnym, podczas gdy inne są nawet zasługujące na miano niechlujnych. Zdaje się, że w zarządzeniu tej wizytacji, wizytator Jakub Piasecki, archidk. włocł. i lubelski²⁰⁶ polecił zwrócić uwagę głównie na uposażenie parafii, wyposażenie kościoła, może jeszcze na wykaz miejscowości parafialnych. Według tego schematu zasadniczo są sporządzone wszystkie dokładniejsze protokoły. Tylko niektórzy proboszczowie powiedzieli coś bliższego o kościele. Papier tej księgi, co jest zrozumiałe, pochodził z różnych źródeł. Niektóre karty posiadają znaki wodne.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI:

I. Dekanat nieszawski

1. *Nieszawa* [*Nowa*]²⁰⁷. Miasto par. i siedziba dekanatu. Świątynia okazała, posiada oprócz ołt. w prezb. cztery ołt. w nawie głównej. Opisy dzwonów i dzwon. oraz param. kościelnych. Nie podano nazwisk prob. kaznodziei, altarzysty oraz wezwania kła. [Relację tę sporządził z pewnością ówczesny prob.], k. 1-4v.

2. *Przypust*. Kł filialny w par. *Nowa Nieszawa*, drew. z jednym ołt. i podstawowym wyposażeniem, k. 5-6v.

²⁰⁴ Andrzej Lipski, przedtem bp łucki, w l. 1623-1630 bp włocł., potem bp krak.

²⁰⁵ Tytuł ten, umieszczony na okładce, wzięty został z pierwotnej oprawy.

²⁰⁶ Biogram tego prał. zob. *Chodzyński, Katalog*, k. 742-744.

²⁰⁷ Nie ma zachowanego początku tego protokołu. Rozpoczyna się od opisu prezbiterium, a konkretnie od relacji o stanie ołtarza głównego.

3. **Raciążek**²⁰⁸. Biskupie miasto par. Dwie świątynie:

a. stara, drewniana, z dwoma ołt. pw. św. **Wawrzyńca**, stojąca na rynku miasta.

b. Nowa pw. **Wszystkich Świętych**, wybudowana za miastem.

Dokładny opis param. klnych i uposażenia. Inwentarz, spisany inną ręką, podpisał własnoręcznie prob. Marcin Pankowicz, k. 7-13v.

4. **Słońsk**. Wieś par. król. Opis uposażenia i wyposażenia, k. 14-15v.

5. **Zbrachlin**. Wieś par. Należy do uposażenia kap. włocł. Kł mur. pw. św. **Jakuba Ap.** Inwentarz spisał ks. Marcin, prob. z Lubania i Zbrachlina, k. 16-18v.

6. **Lubanie**. Wieś paraf. Kł mur. pw. **Mikołaja**, bpa i wyznawcy. Patr. kap. włocł., k. 19-20v.

7. **Bobrowniki**²⁰⁹. Nie podano wiadomości o świątyni, a tylko wykaz uposażenia i wyposażenia, k. 21-23.

Karta 27-25v. zawiera list niejakiego **Andrzeja Łukomskiego**, do bliżej nieznanego starosty. Datowany w **Krakowie 17 III 1608 r.**

8. **Ostrowite**. Nie podano wiadomości o świątyni i jej wezwaniu. Po-
przestano na podaniu uposażenia i wyposażenia, k. 26-26v.

9. **Zaduszniki**. Poprzestano na samym inwentarzu, k. 27-28.

10. **Chełmica**. Bardzo krótki i niestarannie sporządzony inwentarz na jednej kartce małego formatu, k. 29-29v.

11 **Szpetal**²¹⁰. Kł pw. św. **Gotarda**. Szczegółowy inwentarz wyposażenia świątyni i jej uposażenia, k. 31-33.

II. Dekanat kowalski

1. **Kowal**. Miasto król. Kł mur., pięknie utrzymany, uposażony i wyposażony.

a. **Kł szpitalny św. Ducha** w Kowalu z opisem uposażenia i wyposażenia, k. 36-43v.²¹¹

2. **Śmiłowice**. Spisu inwentarza dokonał prob. miejscowy **Jan Kopycki** dnia 28 I 1626 r. Nie podał wiadomości o samym kle, ale za to szczegółowo o uposażeniu i wyposażeniu, k. 45-47v.

3. **Chocień**. Prob. **choceniński Jan Głowacz** dokonał spisu inwentarza. Ograniczył się do spisu uposażenia i wyposażenia kła, o nim samym wiadomości nie podając, k. 48-49v.

²⁰⁸ Ten spis „inwentarza” sporządzony został już w 1525 r.

²⁰⁹ Protokół spisany 31 grudnia 1625 r.

²¹⁰ Relacja spisana na kartkach w formie „dutki”.

²¹¹ Na karcie kończącej inwentarz była jakaś pieczęć, ale nieznaną sprawca ją wyciął.

4. Grabkowo. Paweł ze Strzelc, prob. miejscowy, dnia 4 II 1626 r. sporządził inwentarz kła i opisał uposażenie. Brak wiad. o samej świątyni, k. 50-51v.

5. Kłóbka (Klobia Nobilium). Prob. Adam z Poznania spisał 13 II 1626 r. uposażenie i wyposażenie kła, k. 52-53.

6. Kłotno. Wykaz param. kła oraz uposażenie par. podał 6 I 1626 r. zarządca parafii Jan z Włocławka, k. 54-55v.

7. Łanięta²¹². Kł drew. Opis sporządził prob. Wojciech Konarski, k. 56-57v.

8. Lubień. Grzegorz z Lubienia 27 I 1626 r. sporządził inwentarz według zaleconego porządku, ale uzupełnił wiadomością o starym i chylącym się ku ruinie drew. kle par., który pewnie był pw. św. Katarzyny, takie bowiem wezwanie nosił ołt. w., k. 58-60.

a. W Woli Pierowej był nowy kł, a raczej kaplica, fund. przez Zofię Kryska, posiadający swoje param. i uposażenie, k. 60-61v.

9. Przedecz. Kł mur., dobrze uposażony i wyposażony.

a. We wsi Święta Katarzyna znajdował się kłek „w drzewo mur.”, pewnie w tzw. pruski mur wystawiony. Podano wiadomość o szkole. Na uwagę zasługuje spora liczba ksiązek. Prob. był Jan z Choczca, k. 62-64.

III. Dekanat radziejowski

1. Radziejów. Prob. i dziek. radziejowski Jakub z Łabiszyna Gonicki podaje wiadomość o kle mur. z wieżą i o służbie Bożej sprawowanej także przez mans. Uposażenie posiadała par. oraz wspomniane kolegium mans. Wyposażenie bogate, także w okazałą ilość ksiązek, k. 64-66v.

2. Bronisław. Chryzostom z Białej, prob. miejscowy w spisie inwentarza z dnia 27 1626 r. ograniczył się tylko do podania wyposażenia kła i uposażenia par., k. 67-68.

3. Krzywosądz. Kom. parafii Walenty z Ciechlina spisał tylko sam inwentarz i uposażenie par., k. 69-70v.

4. Buczyna. Jan z Ostrowąsa opisał uposażenie i wyposażenie par. i kła par. Wymienił starą szkołę i szpital, k. 71-72v.

5. Witowo. 19 III 1626 r. pleban witowski Tomasz Bąkowicz też podał tylko inwentarz dochodów par. i wyposażenia świątyni w param. kościelne, k. 73-74v.

6. Płowce. Albert Rak, prob. tamtejszy, dnia 14 marca podał tylko spis uposażenia i wyposażenia, k. 75-75v.

²¹² Długo nie było rozstrzygnięcia, czy parafia ta należy do diec. włocł.

7. **Bytów**. Sprawujący opiekę nad par. zak. Baltazar z Kowala²¹³ spisał uposażenie par. inkor. do konwentu w Lubrańcu. Kł mur., należycie wyposażony. Podano też wiadomość o szkole, k. 76-76v.²¹⁴

8. **Piotrków** [Kujawski]. Wymieniono jedynie param. kłne, wsie paraf. i odkąd są prowadzone metryki ochrzc. i zaśl., k. 77-78v.²¹⁵

9. **Kacze wo**. Kł pw. św. Wawrzyńca M. i Marcina Wyznawcy, patr. bpa włocł. Prob. był Jan Crossin, wik. włocł. Podał uposażenie par. i wyposażenie świątyni, k. 79-80.

10. **Chełmce**. Nieznany z imienia prob. podał jedynie spis inwentarza. Inna ręka dopisała wiadomości o uposażeniu, k. 81-82.

11. **Piaski**. 13 III 1626 r. kom. Piotr Gotardius, razem z witrykusami, sporządził sam inwentarz uposażenia i wyposażenia, k. 83-84v.²¹⁶

12. **Rzeczyc a**. Protokół spisał wik. Wawrzyniec Świerkowicz 16 II 1626 r. Kł drew. Podano tylko wiadomości o dochodzie parafii i wyposażeniu świątyni²¹⁷, k. 85-88v.

IV. Dekanat służewski

1. **Służewo**. Inwentarz spisał prob. służewski Eustachy Górski dnia 9 II 1626 r. Oprócz niego pracowali w parafii trzej mans. Dokładny opis uposażenia z uwzględnieniem mans., kaznodziei, rektora szkoły i zakrystianina.

a. **Był szpital** z osobnym uposażeniem.

Bogate wyposażenie w param. liturg. oraz spora biblioteka, k. 89-100.

2. **Grabie**. Kł mur. pw. św. Wacława. Inwentarz dochodów i param. kłnych spisał prawdop. prob. Stanisław Sperantius z Lubienia, dnia 9 II 1626 r., k. 101-102v.

3. **Chlewisk a**. Kł pw. Świętej Trójcy we wsi należącej do bpa włocł. Szymon z Wieńca, prob. miejscowy, spisał tylko inwentarze dochodów i param. kłnych, k. 103-104v.

4. **Straszewo**. Kł stary, drew., pw. św. Marcina B. Zarządca par. Szymon z Wieńca (z pewnością prob. z Chlewisk) dał dokładny spis tego, co wymagała wiz, k. 105-108v.

5. **Bądkowo**. 23 III 1626 r. pleban bądkowski **podał dokładny spis obydwóch inwentarzy** oraz wiadomość o mur. kle pw. św. Mateusza Ap. i E., k. 109-114.

²¹³ Zapewne zakonnik z Lubrańca.

²¹⁴ Pomyłka sporządzającego paginację, stąd karta 76 i 76a.

²¹⁵ Inwentarz sporządzony na karcie w formie dutki.

²¹⁶ Inwentarz sporządzony na dwóch małych kartach.

²¹⁷ Inwentarz sporządzony na karcie w formie dutki.

6. Łowiczek. Kł dREW. pw. Podwyższenia Świętego Krzyża i św. Idziego. Przy nim mur. kaplica. Tę wiadomość i inwentarze spisał 27 VI 1626 r. prob. Hieronim z Grabowa, k. 115-117v.

7. Koneck. Dnia 3 II 11626 r. Piotr Lassek podał wezwanie kła – św. Prokop M. i św. Stanisław B. i M. oraz uposażenie i wyposażenie, k. 118-119v.

8. Ostrowąs. Zapisano, że kł spłonął, k. 119v.

V. Dekanat lubotyński²¹⁸

1. Mąkoszyn. Kł pw. św. Pawła i św. Katarzyny. Inwentarz spisał dnia 15 VII 1626 r. Tomasz Gątkowski, który opiekował się par. po śmierci poprzedniego prob. Pawła Mąkoszyńskiego. Uposażenie wystarczające, jak i uposażenie. Jest wzmianka o szkole, k. 120-122v.

2. Świerczyn. Kom. par. był Tomasz Gątkowski. Dnia 15 VII 1626 r. spisał inwentarz uposażenia i wyposażenie. Wspominając o kle powiedziano tylko, że jest przyzwoity, choć wymaga remontu dachu. Nie podano wezwania ani z czego był wystawiony.

Istniała także szkoła, k. 123-124v.

3. Izbica. Prob. Andrzej Aslesin (?) spisał inwentarz 12 VII 1626 r. Ograniczył się tylko do spraw majątkowych i wyposażenia. Wspomnił jedynie o szkole, k. 125-126v.

4. Brdów. Kł OO. Paulinów. Podano tylko b. krótki inwentarz param., k. 127.

5. Modzerowo. Kł pw. Wniebowzięcia NMP. Podano skromne wyposażenie²¹⁹, k. 127v.

6. Lubraniec. Konwent św. Jana Chrzciciela [kanoników regularnych lateraneńskich]. Inwentarz spisał zak., prep. Baltazar Kowal dnia 5 IV 1626 r. Podając uposażenie i wyposażenie świątyni, nie powiedział nic o niej samej. Wspomniano o starej szkole i o tym, że do konwentu lubranieckiego inkor. są par. w Zgłowiączce i Bytoniu.

7. Zgłowiączka. Podano tylko zapisy na tę par., o kle i jego urządzeniu nie wspominając, k. 129-129v.²²⁰

8. Osiecziny. Spisu dokonał prob. Jerzy Radecki. Kł pw. św. Prokopa, zdaje się, że dREW., jak to wynikałoby z dalszego, dosyć dokładnego, opisu. Uposażenie i wyposażenie bogate, k. 130-133.

²¹⁸ Ciekawe, że nie ma inwentarza z samego Lubotynia.

²¹⁹ Zdaje się, że inwentarz Brdowa i Modzerowa spisała ta sama osoba. Może kościół modzerowski był pod opieką paulinów, skoro nie było prawdop. przy nim kapłana, jeżeli nie przechowywano NSakr. i nie było chrzcielnicy.

²²⁰ Zapewne o Zgłowiączce pisał któryś z zakonników. Paramenta kościelne Zgłowiączki mogły być zaliczone do tych z kościoła lubranieckiego.

9

A. OPIS KSIĘGI:

[1. Sygn. akt] **ABKP. Wiz. 9(73).**

[2. Tytuł oryg.] *Visitatio ecclesiarum dioecesis Wladislaviensis tempore illustrissimi et reverendissimi domini Mathiae Łubinski, episcopi Wladislaviensis et Pomeraniae*²²¹. Anno Domini 1633 (ad 1632-1638).

[3. Daty krań.] **1632-1638.**

[4. Opis zewn.] Łac., 2° (33 x 21 cm). Stron 222. Księga ta od początku pozostawała zdaje się w takim ułożeniu. Świadczy o tym stara i jedną ręką uczyniona paginacja. Oprawa prawdop. z czasów ks. S. Chodyńskiego. Jest to zapewne czystopis, napisany jedną ręką, z protokołów, czy raczej zarządzeń biskupich.

[5. Dawna sygn.] **73.**

[6. Uwagi.] Wizytacja ta, generalna, zasadniczo dotyczyła archidiaconatu włocł., jednak ważniejsze parafie archidiaconatu pomor. także zostały nią objęte. Są to jednak w głównej mierze dekrety powizytacyjne i zarządzenia, wydane przez biskupa po przeprowadzonej wizytacji.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI:

I. Matthias Lubieński, Dei et Apostolice Sedis gratia episcopus Wladislaviensis et Pomeraniae. Dekret bpa Macieja Łubieńskiego wydany w Warszawie 12 marca 1633 r., zapowiadający wizytację diec. włocł., s. 1-4.

II. Wizytacje kościołów

1. Włocława w k. Wizytacja generalna katedry włocł. dnia 16 kwietnia 1632 r. przez bpa Macieja Łubieńskiego przeprowadzona i zarządzenia powizytacyjne dla katedry i jej duchowieństwa.

Opis katedry i jej wyposażenia, s. 5-13.

Opis duchowieństwa katedralnego i jego urzędów, s. 13-19.

Dekrety i zarządzenia powizytacyjne dla kapituły i całego duchowieństwa katedralnego, s. 20-41.

Dekrety i zarządzenia dla niższego duchowieństwa katedralnego, s. 42-48.

²²¹ Maciej Łubieński, przedtem bp poznań., w l. 1631-1641 bp włocł., później abp gnieźn.

2. **Kruszwica.** Dekrety i zarządzenia dla kościoła kolegiackiego w Kruszwicy wydane przez bpa Macieja Łubieńskiego, biskupa włocł. i pomor., po przeprowadzonej przezeń wizytacji od dnia 5 kwietnia 1632 r., i w dniach następnych, przedstawione kapitule kolegiackiej, zebranej na swoim posiedzeniu generalnym na święto św. Piotra i Pawła.

Opis kościoła kolegiackiego, nabożeństw i duchowieństwa, s. 49-55.

Obowiązki prałatów i kanoników, s. 55-60.

3. **Radziejów.** Wiz. 5 VI 1632 r. Patr. król. Prob. ma tytuł prep. i razem z mans. odpowiada za kult Boży w kościele.

a. Jest kł szpitalny pw. Świętego Ducha.

b. Kł pw. św. Jana, sprofanowany przez innowierców, s. 60-68.

4. **Nowogród.** Wiz. dnia 12 VI 1633 r. Wydaje się, że przy przepisywaniu mylnie podawano zarządzenie pod adresem prob. z Ciechocina, chyba, że był on jednocześnie prob. w Nowogrodzie, s. 69-70.

4. **Ciechocin.** Wiz. generalna tej parafii miała miejsce dnia 14 VI 1633 r. Administratorem był niejaki Chodulski, s. 70-72.

5. **Dobrzejewice.** Wiz. dnia 15 VI [1633] r. Także tą par. zarządzał prepozyt z Ciechocina, s. 72-73.

6. **Nieszawa.** Wiz. dnia 18 VII [1633] r.

Należy do niej kł parafialny w Przypuście, s. 74-78.

7. **Raciążek.** Wiz. dnia 20 VI 1633 r. Kł pw. św. Hieronima i Rozesłania Apostołów. Kł mur. od nowa przez bpa Hieronima Rozrażewskiego wybudowany, potem przyozdobiony przez bpów: Macieja Pstrokońskiego²²² i Wawrzyńca Gembickiego²²³, kons. przez bpa sufr. włocł. Baltazara Miaskowskiego²²⁴. Bp Andrzej Lipski²²⁵ przeznaczył dziesięcinę z Gniewkowa i Płowiec, aby w tym kle odmawiało oficjum dwóch mans. i dwóch młodzieńców tamtejszej szkoły. Prob. był niewiad. imienia Panek, który miał jednak tylko jednego wik., s. 78-82.

8. **Służewo.** Wiz. dnia 22 VI [1633] r. Kł pw. św. Jana Chrzyciela, patr. dziedziców miejsc., przemiennie z dziedzicami Przybranowa i Początkowa. Prob. Eustachy Górski (?), s. 82-89.

9. **Włocławek** – par. św. Jana Chrzyciela. Kł pw. św. Jana Chrzyciela inkor. wik. kła katedralnego, s. 89-92.

10. **Kowal.** Wiz. dnia 1 V 1633 r. Jest to protokół wizytacyjny także. Przy kościele, z fundacji bpa Tylickiego byli mans.

a. Szpital z kłem św. Doroty.

b. Kaplica św. Anny.

²²² Maciej Pstrokoński był bpem włocł. w l. 1608-1609.

²²³ Wawrzyńiec Gembicki był bpem włocł. w l. 1610-1616.

²²⁴ Był bpem sufr. w l. 1617-1632. Biogram zob. Chodyńsk i, *Biskupi, sufragani*, s. 49-50.

²²⁵ Andrzej Lipski był bpem włocł. w l. 1623-1630.

Kaplica przy zamku pw. św. Mikołaja, s. 93-100.

11. B r z e ś ć. Wiz. dnia 3 V [1633] r. Kł pw. św. Stanisława. Par. inkor. kap. włocł.

a. Szpital, s. 101-113.

12. G r a b i e. Wiz. dnia 23 VI [1633]. Kł pw. św. Wacława. Patr. dziedziców. Zarządca Piotr Kaszkowicz, s. 113-114²²⁶.

13. I n o w r o c ł a w. Wiz. dnia 24 VI [1633] r. Kł paraf. wewnątrz murów, pw. św. Michała.

a. Do tego kła teraz inkor. jest stary kł Matki Bożej stojący na przedmieściu.

Prob. Jan Poliański, archidk. krusz. Przy tym kle kolegium mans. Przy kle Matki Bożej też jest zarządca, niewiad. imienia.

b. Kł, czyli kaplica B o ż e g o C i a ł a na przedmieściu, a przy niej Jakub Rogalius.

c. Kaplica Ś w i ę t e g o K r z y ż a, a przy niej szpital.

d. Kł szpitalny Ś w i ę t e g o D u c h a, inkor. wik. włocł.

e. Kaplica św. J a k u b a, patr. król., s. 114-122.

14. B a r c i n. Wiz. dnia 5 VI [1633] r. Kł pw. św. Wojciecha, patr. dziedziców. Niedawno odzyskany z rąk innow. Prob. Seweryn Buszkowski, s. 121-123.

15. Ł a b i s z y n. Wiz. dnia 6 VI [1633] r. Kł pw. św. Mikołaja, patr. woj. pozn. Jana Opalińskiego. Przez wiele lat był w posiadaniu innow. Obecnie prob. jest Tomasz Chodzowski.

a. Szpital z kaplicą Ś w i ę t e g o D u c h a, s. 124-129.

16. B y d g o s z c z. Wiz. dnia 23 VI 1633 r. Kł paraf. pw. św. Marcina i św. Mikołaja, patr. król. Prob. Jan Knozwich. W kle tym jest odmawiane oficjum o Matce Bożej.

a. Szpital z kłem Ś w i ę t e g o K r z y ż a, patr. mieszczan.

b. Szpital z kłem św. Stanisława.

c. Kaplica Ś w i ę t e j T r ó j c y za miastem.

d. Kaplica św. I d z i e g o, s. 130-140.

17. F o r d o n. Wiz. dnia 30 VI 1633 r. Kł pw. św. Mikołaja. Patr. król. Prob. Jan Rucki. Dwaj wik., s. 140-143.

18. Ś w i e c i e. Wiz. dnia 1 VII 1633. Kł pw. św. Stanisława. Patr. król. Prob. niewiad. imienia. Dwaj wik. zwani też mans.

a. Szpital, ale bez własnego kła.

b. Drugi szpital za miastem, s. 143-147.

19. N o w e. Wiz. dnia 3 VII [1633] r. Kł pw. św. Mateusza Ap. i E. Patr. król. Prob. Wojciech Rzeczycki.

²²⁶ Sporządzający paginację pomylił się tu i stąd są dwie strony 113. Tę drugą należałoby zaznaczyć 113a.

- a. Szpital przy par.
- b. Drugi szpital z kaplicą św. Jerzego, s. 148-153.
20. Gniew. Wiz. dnia 4 VII [1633] r. Kł pw. św. Mikołaja. Patr. król. Prob. Marcin Jaworski, s. 153-155.
21. Subkowy. Wiz. dnia 9 VII [1633]r. Kł pw. św. Stanisława. Patr. bpa włocł. Prob. Wawrzyniec Smugacius, s. 156-157.
22. Tczew. Wiz. dnia 10 VII [1633] r. Patr. król. Kł pw. św. Mikołaja. Prob. Grzegorz Gronowski, s. 159-163.
23. Puck. Wiz. dnia 20 VII [1633] r. Kł pw. św. Piotra i Pawła Ap. Prob. Hinderbach niewiad. imienia, s. 163-167.
24. Gniewkowo. Wiz. dnia 1 IV 1636 r. Kł pw. św. Konstancji i św. Mikołaja. Prob. Wawrzyniec Świechowicz.
 - a. Szpital przy kle.
 - b. Kaplica poza miastem, drew., licznie uczęszczana przez wiernych, s. 168-170.
25. Dybów. Wiz. dnia 2 IV 1636 r. W miejsce dawnego kła pw. św. Mikołaja, położonego nad samą rzeką Wisłą i przez wylewy niszczonego, z ofiar mieszczan powstał nowy kł w Podgórzu, pw. Wniebowzięcia NMP i św. Jacka. Do par. tej jest inkor. par. w Orłowie. Prob. tej par., niewiad. imienia, posiada też kanonicznie par. w Ostrowie [pewnie koło Gniewkovej].
 - a. Jest szpital, ale bez własnej kaplicy, s. 171-173.
26. Solec [Kujawski]. Wiz. dnia 21 VI 1636 r. Dawniej był kł pw. Świętej Trójcy położony nad Wisłą. Teraz, od kilkunastu lat, jest kł św. Stanisława. Prob. Jan Morawski, s. 173-175.
27. Bydgoszcz. Wiz. dnia 22 VI [1636 r. Kł parafialny. Prob. Jan Petricius. Załatwiano spory dotyczące uposażenia i testamentów z zapisami na rzecz parafii, s. 177-190.
28. Bydgoszcz. Wiz. kła św. Stanisława i szpitala na przedmieściu, s. 191-194.
29. Brdów. Wiz. dnia 1 VII 1636 r. Kł fund. w 1436 r. przez Władysława Jagiellończyka dla paulinów. Par. przedtem była administrowana przez duchownych diecezjalnych.
 - a. Szpital bez kaplicy, s. 195-190.
30. Skarszewy. Miasto (oppidum) król. Wiz. dnia 17 X 1638 r. Par. w dekanacie Tczewskim. Kł mur. pw. św. Michała. Prob. Stanisław, niewiad. nazwiska.

Kł pw. św. Jerzego za miastem, s. 198-203.
31. Skórcz. Wiz. dnia 29 X 1638 r. Kł mur. pw. Wszystkich Świętych. Prob. Adam Rosnowski.
 - a. Kaplica przy zamku Osiek, opuszczona, s. 203-205.
32. Lubień [Kujawski]. Miasto (oppidum) Wiz. dnia 4 XII 1638 r. Kł pw. św. Katarzyny. Prob. Jerzy Osędowski.

a. Kł filialny w Pierowej Woli, s. 202-209.

33. **Przedecz**. Miasto (oppidum). Wiz. dnia 6 XII 1638 r. Kł pw. św. Mikołaja. Prob. Adam z Poznania.

a. Kaplica św. Katarzyny, s. 210-215.

34. **Izbica [Kujawska]**. Miasto (oppidum). Wiz. dnia 8 XII 1638 r. Kł pw. Wniebowzięcia NMP, św. Mateusza Ap. i E. i św. Floriana. Prob. Tomasz Gatkowski. Wik. Paweł Morzycki, s. 216-219.

Indeks wizytacji i zarządzeń, s. 220-221.

Dołączona jest karta z indeksem sporządzonym przez ks. Chodyńskiego, ale przepisany prawdop. przez ks. Cichockiego, wik. z Wienca, gdzie ks. S. Chodyński był prob.

10

A. OPIS KSIĘGI:

[1. Sygn. akt.] **ABKP. Wiz. 10.**

[2. Tytuł oryg.] *Ordinationes illustrissimi et reverendissimi olim dni Bonaventurae Madaliński episcopi Vladislaviensis et Pomeraniae*²²⁷, tam pro venerabili capitulo, quam etiam pro caetero clero ecclesiae cathedralis Vladislaviensis. Collectae in hanc compagen anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo. Ex archivi venerabilis capituli Vladislaviensis.

[3. Daty krań.] **1687.**

[4. Opis zewn.] Łac. 2° (33 x 21 cm). Kart liczb. 17. Karta pusta 1v., 9v. Oprawa w półpłótno, nowa. Stan zachowania księgi dobry.

[5. Uwagi] Właściwie księga składa się z dwóch identycznie brzmiących odpisów wziętych z niezachowanej wizytacji, czy też z akt kapituły, jak to sugeruje zapis na k. 2 mówiący, że „spisano to z akt kapituły wrocławskiej w 1728 r.”. Część pierwsza zamieszczona jest na k. 2-9, druga zaś na k. 10-17v. Obydwa odpisy pisane inną ręką. Zdaje się, że dokładniejszy jest odpis drugi, ponieważ podaje uwagi o pieczęciach i osobistym podpisie bpa Madalińskiego – k. 13v. i k. 17v. Uwaga o dacie – 1730 r., zawarta w tytule, pewnie odnosi się do zabrania obydwóch odpisów i złączenia ich w jedną księgę.

²²⁷ Bonaventura Madaliński był bpem włocł. w l. 1681-1691.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI:

I. Dekret powizytacyjny bpa Bonawentury z Niedzielska Madalińskiego, sporządzony zapewne na podstawie własnej wizytacji, dla prałatów i kanoników wrocławskich, zwracający uwagę tak na sprawy kultu Bożego w katedrze, zachowania członków kapituły, jak i obowiązków na nich spoczywających²²⁸. Wydany we Wrocławku dnia 3 VI 1687 r., k. 2-5; 10-13.

II. Dekret wizytacyjny bpa Madalińskiego dla różnych kolegiów [duchowieństwa] przy katedrze wrocławskiej pozostającego, opracowany jednak na podstawie przedstawień wyznaczonych do ich wizytacji specjalnych komisarzy. Wydany także we Wrocławku, tego samego dnia, co poprzedni.

1. Dekret dla penitencjarzy, k. 5v.-6; 14-14v.
2. Dekret dla wikariuszy, k. 6-7v.; 14v.-16.
3. Dekret dla mansjonarzy, k. 7v.-8; 16-16v.
4. Dekret dla psalterzystów, k. 8-8v.; 16v.-17.
5. Dekret dla altarzystów, k. 8v.-9; 17-17v.

13 ²²⁹

A. OPIS KSIĘGI:

[1. Sygn. akt.] **ABKP. Wiz. 13 (74)**

[2. Tytuł oryg.] *Visitatio ecclesiarum parochialium in archidiaconatu Vladislaviensis (jussu Mathiae Lubinski, episcopi Kujaviensi et Pomeraniae²³⁰) per admodum reverendum dominum Sebastianum Grotkowski, i.u.d. archidiaconum Vladislaviensem²³¹ in anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo nono et aliis, successive facta et expedita²³².*

[3. Daty krań.] **1639-1647.**

[4. Opis zewn.] Łac., Pol., 2° (31 x 22 cm). Stron 875. Na karcie pierwszej, nlb. sporządzony później indeks kolejno wizytowanych parafii. Karta druga

²²⁸ Właściwie, chcąc oddać całą treść, należałoby dekret ten w całości wydać drukiem. Ponieważ jest bardzo czytelny, badacze nie będą mieli z nim kłopotu.

²²⁹ Powody opuszczenia numeru 11 i 12 zostały podane we wprowadzeniu.

²³⁰ Maciej Łubieński, bp włocł. w l. 1631-1641, później abp gnieźn.

²³¹ Biogram Sebastiana Grotkowskiego zob. *Choduryński, Katalog*, k. 303-305.

²³² Na końcu karty tytułowej zapis: „Ex actis V[e]n[era]b[il]is Capituli Vladislaviensi in scripta [ex] G[e]n[era]li Cathalogo Libros A[nno] D[omini] 1728”, Czyżby czystopis wówczas został sporządzony?

nlb. zawiera wyżej przytoczony tytuł księgi. Dopiero potem zaczyna się paginacja. Oprawa w półskórek, dawniejszego pochodzenia. Na grzbiecie jedna nalepka z maszynowym napisem: „Visit. archid. Vladislav. 1639-1643” oraz druga, starsza, z dawną sygnaturą „74”. Stan zachowania księgi więcej niż dobry. Strony puste: 265, 611-620, 719, 876.

[5. Sygn. dawna] 74.

[6. Uwagi] Jest to wizyta generalna, najbardziej dokładna spośród wszystkich zachowanych w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku. Nie są to jednak protokoły wizytacyjne spisywane bezpośrednio, ale czystopis sporządzony na podstawie niezachowanych obecnie protokołów roboczych, zdaje się, że w 1728 r. Księga zatem w formie obecnej powstała później. Zdaje się o tym świadczyć także, inną ręką uczyniony, zapis na karcie tytułowej księgi. W wizytacji tej, a raczej podczas sporządzania czystopisu, notowano nieraz nazwiska proboszczów, którzy byli w poszczególnych parafiach, ale bez podania dat, niekiedy tylko poprzestając na następstwie czasowym. Odnosiło się to niejednokrotnie do czasu po zakończeniu wizytacji (1639-1647). Nie wszystkie relacje o stanie parafii są jednakowo dokładne. Nie zawsze dawano wiadomości o prowadzeniu ksiąg metrycznych, organach, dzwonach itp.

B. ZAWARTOŚĆ KSIĘGI:

Pismo archidiakona włocławskiego Sebastiana Grotkowskiego, wydane we Włocławku dnia 22 IX 1639 r., skierowane do dziekanów archidiakonatu włocławskiego, a przez nich do proboszczów parafii, zapowiadające wizytację generalną, którą odbyć należy tak z samego prawa, jak i z wyraźnego polecenia ordynariusza włocławskiego. Zatem jest to wizyta generalna. Jest też tu podana zapowiedź, na co będzie wizytator zwracał uwagę szczególną, s. 1-2.

Uwaga (uczyniona zapewne przez inicjatora przepisania tej księgi), o poprzednich wizytacjach z czasów bpa Hieronima Rozrażewskiego oraz późniejszych z okresu rządów diecezją przez bpów Wawrzyńca Gembickiego i Pawła Wołuckiego. Za tych bpów utworzono dekanat lubotyński, czyli izbicki. Odtąd podział archidiakonatu włocł. przedstawiał się następująco: dekanat brzeski, kowalski, izbicki, czyli lubotyński, radziejowski, służewski, nieszawski i zawiślański. Ta jednak wizytacja, została dokładnie w latach 1639-1647 przeprowadzona osobiście przez archidiakona Grotkowskiego, przy pomocy taktownych i kompetentnych osób. Jest też wyjaśnienie, że zwracano większą uwagę na sprawy dotyczące kultu Bożego, wyposażenia i uposażenia kłów, bardziej zaś dyskretnie notowano sprawy dotyczące karności kościelnej duchowieństwa. [Czyli w większości będzie to wizytacja zewnętrzna, ale także z pewnymi elementami wizytacji wewnętrznej. Nie można jednak ustalić ścisłych dat wizytacji w poszczególnych parafiach], s. 2.

Dekanat brzeski

Wykaz z parafii należących do dekanatu: Brześć [Kujawski], Kruszyn, Kłobias, Lubraniec, Zgłowiączka, Lubomin, Dąbie [Kujawskie], Osiećciny, Kościelna Wieś, Roszki, Wieniec, par. św. Jana we Włocławku, kaplica św. Wojciecha we Włocławku i [par] Boniewo, sprofanowana, s. 3.

1. Brześć [Kujawski]. Miasto (civitas) król.

Opis stanu wewnętrznego świątyni, a więc tabern., chrzcielnicy i miejsca przechowywania Olejów św.²³³. Następnie opis kła par., mur., pw. św. Piotra i Pawła Ap. i św. Stanisława B. i M. Ołt. w. kons. w 1633 r. przez bpa Łubieńskiego, pewnie pw. Świętego Krzyża. Ołt. 2-gi po str. prawej pw. Wniebowzięcia NMP. Ołt. 3-ci w kaplicy św. Marii Magdaleny. Ołt. 4-ty po str. prawej pw. Wszystkich Świętych. Ołt. 5-ty w kaplicy zwanej król., niewiad. wezwania. Ołt. 6-ty stojący pośrodku świątyni przy filarze, pw. św. Anny, a przy nim bractwo teże patronki. Ołt. 7-my pw. Przemienienia Pańskiego, umiejscowiony przy ambonie. Dzwon. z trzema dużymi dzwonami, s. 3-7.

Spis naczyń srebrnych i innych param. klnych, s. 7-15.

Spis książek tak liturg., jak i teologicznych, w liczbie kilkudziesięciu, s. 15-17.

Opis służby Bożej, odmawiania godzin kanonicznych i mszy, s. 17-18.

Uposażenie parafii i kła, s. 18-21.

Fundacja, uposażenie i obowiązki kolegium mans., s. 21-23.

Opis fundacji i obowiązków z tytułu altarii i anniwersarzy, s. 23-30.

Opis zabudowań plebańskich. Szkoła, s. 31.

Prob., czyli prep. był Piotr Skibicki, kan. włocł.²³⁴ [pewnie nie rezyd]. Wik., czyli mans. powinno być czterech. Byli: zarządca par. i kaznodzieja Andrzej Dobrocki, Sebastian z Brześcia, starzec, który w okresie wiz. zmarł, Aleksy Faliboziusz i Krzysztof Pilchowic, który w dniach wiz. przyszedł prosto z seminarium. W tym też czasie przysłano subd., prosto z seminarium, celem udziału w oficjum. Rektor szkoły, bakałarz, absolwent Akademii Krakowskiej, niejaki Latoszowic z Kowala, s. 31-32.

Bractwo św. Anny. Dawniej były liczne cechy rzemieślnicze, które teraz nie biorą udziału w nabożeństwach, s. 32.

Wsie paraf.: Rzadka Wola, Jądrowice, Miechcowice, Kuczyna, Falborz, Stare Miasto, czyli Stary Brześć, Pikutkowo, Guźlin. Nie podano ilu wiernych jest zobow. do sakr. wielkan., s. 32-33.

Witrykusi: Aktualnie nie byli powołani, s. 33.

²³³ Tę część opisu będzie się ogólnie określać: opis stanu wewn. świątyni.

²³⁴ Biogram Piotra Skibickiego zob. Chodyński, *Katalog*, k. 838-840.

a. Szpital pw. Ś w i ę t e g o D u c h a poza murami miasta, a przy nim k a p l i c a drewniana, remontowany przez dawnego prob. Bleskiego. Posiada swoje uposażenie. Własnego prep. nie posiadał, skoro dla odprawienia w kaplicy szpitalnej nabożeństwa, brano param. z kła par., s. 34-38.

2. K r u s z y n. Wieś król. Opis stanu wewn. świątyni, s. 38-40.

Kł drewn. pw. Znalezienia i Podwyższenia Świątego Krzyża, odnawiany przez archidk. włocł. i prob. w Kruszyńcu Wojciecha Słupskiego²³⁵, kons. w 1636 r. przez bpa Krzysztofa Charbickiego²³⁶. Ołt. w. z obrazem Ukrzyżowanego, malowanym na wzór obrazów Rubensa. Ołt. 2-gi po str. lewej pw. Matki Bożej i Archanioła Gabriela. Ołt. 3-ci po str. prawej pw. św. Sebastiana i Archanioła Rafała. Na chórze muzycznym instrument, czyli organy. Dzwon drewniany z trzema dzwonami. Zakrystia po str. prawej, s. 40-45.

Argentaria i wyposażenie w param. liturg., s. 45-55.

Książki, w tym także teologiczne, w ilości kilkunastu woluminów, pozostawione przez nieżyjącego już wik. z Kruszyńca Jana Strzałkowskiego „Strzałkowiec”, s. 55-57.

Opis nabożeństw, s. 55.

Uposażenie par., w tym zapis na msze, s. 57-64.

Prob. byli kolejno: Wojciech Słupski²³⁷, Sebastian Grotkowski, archidk. włocł.²³⁸, który w 1643 r. zrezygnował i podczas wiz. w 1646 r. nastąpił Florian Falk. Po nim został prob. Kazimierz Myszkowski. Wikariusze dwaj: Matcusz z Bytonia i niejaki Bartłomiej, s. 64-65.

Wsie paraf.: Kruszyń, Dębice, Poddębice, Łagiewniki, Nakonowo, Czołpinek, Kruszynek, Świątosław, Lijewo, Koszanowo, Humlin, Sokołowo, Smółsk, Nowa Wieś, Sykuła. Do sakr. wielkan. zobow. ok. 800 do 900 osób, s. 65.

Witrykusi: Błażej Pera z Kruszyńca, Łukasz Skupik z Kruszyńca i Adam Kapalusz, starzec, który często służy im pomocą, s. 65.

a. Sz p i t a ł, ale bez własnej kaplicy, s. 65.

3. K ł o b i a (R e g a l i s). Wieś król. Opis stanu wewn. świątyni, s. 66-67.

Argentaria, a wśród nich relikwiarz z relikwiami św. Wojciecha, s. 67-68.

Kł drewn., częściowo odbud. przez Bartłomieja Gośniewskiego, archidk. krusz. i prep. brzeskiego, gdy Kłobia nie posiadała własnego prob. Dokończył odbudowę Stanisław ze Szpetala, wik. włocł., gdy został tu prob. Ołt. w. z obrazami Matki Bożej i św. Wojciecha i św. Stanisława, patronów Polski. Ołt. 2-gi

²³⁵ Biogram Wojciecha Słupskiego zob. Ch o d y ń s k i, *Katalog*, k. 649-650.

²³⁶ Biogram bpa Krzysztofa Charbickiego zob. Ch o d y ń s k i, *Biskupi, sufragani*, s. 50-51.

²³⁷ Wojciech Słupski. kan. i archidk. włocł., Ch o d y ń s k i, *Katalog*, k. 649-650.

²³⁸ Grotkowski Sebastian, archidk. włocł., Ch o d y ń s k i, *Katalog*, k. 303-305.

po str. prawej pw. św. Kazimierza. Ołt. 3-ci po str. lewej, niewiad. wezwania, s. 68-70.

Spis param. klnych, ale nie było biblioteki książek teologicznych. Opis nabożeństw, s. 71-73.

Uposażenie par. i kła, s. 73-77.

Wsie paraf.: Kłobia, Jerzmanowo, Otmianowo Duże i Małe, Mikołajewice, Paruszewice, Kaniewo, Gołębin, Popowiczki. Wiernych do sakr. wielkan. ok. 170 osób, s. 77.

Prob. Stanisław ze Szpetala, wik. włocł., tu rezyd., we Włocławku mając zastępcę. Zmarł on w 1641 r. Po nim został jego brat, Jan ze Szpetala, następnie Jan Świądrzycius i Gajewski z Łęczycy, z archidiec. gnieźn., którzy zrezygnowali. Po nich nastął Szymon z Solca. Metryki ochrzc. i zaśl. były spisywane, s. 78-79.

4. L u b r a n i e c. Miasto (oppidum) szlach. Opis stanu wewn. świątyni, s. 79-81

Kł mur. Ołt. w. z obrazem Matki Bożej. Ołt. 2-gi niewiad. wezwania po str. lewej, a naprzeciwko niego kaplica, ale bez ołt. Ołt. 3-ci po str. prawej, a za nim ołt. 4-ty. Wezwań ołt. nie podano. Zakrystia po str. lewej, s. 81-83.

Wyposażenie w naczynia srebrne i inny sprzęt liturg. Opis nabożeństw z odmawianiem godzin liturg. włącznie, s. 83-88.

W 1498 r. bp pozn. Jan Lubrański²³⁹ fund. przy kle w Lubrańcu konwent dla kanoników regularnych reguły św. Augustyna, których miało tu być 12. Jednak nie zawsze kanonicy tu byli. Są wiadomości o różnych prob.-prep. Dawniej był Hipolit Luboracki. Kiedy Lubraniec stał się własnością innow. Jakuba Chlewickiego, ten siłą wprowadził na probostwo niejakiego Chlewickiego [pewnie krewnego], ale nie trwało to długo. Po nim był Ambroży Lubiszewski. Kiedy Lubraniec kupił niewiad. imienia Modliszewski, za staraniem bpa Wawrzyńca Gembickiego²⁴⁰, zwrócił on parafię kanonikom regularnym, ale w międzyczasie przez ok. 30 lat prepozytem był gorliwy Baltazar z Kowala, a po nim byli: niejaki Wyleziński, Dłotowski i Piotr Woliński. Po nich dopiero prawowity patron, prep. kłodawski, niewiad. imienia Rej, mianował ze swojego konwentu nieznanego nam z imienia kapłana na prep. do Lubrańca. Wiadomości dokładniejszych o aktualnym stanie duchowieństwa w tym czasie nie ma, s. 88-90.

Uposażenie parafii i kła oraz opis zabudowań konwentu lubranieckiego, s. 91-96.

Miejsc. par.: Miasto Lubraniec, Redecz Kalny, Redecz Wielki, Krowice, Kazanie, Ossowo, Biernatki, Lubrańczyk, Siarczyce, Turowo, Dobierzyn. Były

²³⁹ Jan Lubrański był bpem pozn. w l. 1498-1520. Przedtem był bpem płoc.

²⁴⁰ Wawrzyniec Gembicki, przedtem bp chełmiński, w l. 1610-1616 bp włocł., potem abp gnieźn.

też osady młyńskie, tu nie wymienione z nazwy. Ilości wiernych zobow. do sakr. wielkan. nie podano, s. 96-97.

Witrykusów przy parafii nie było.

a. Szpital bez własnej kaplicy, s. 97.

b. Jest kaplica za miastem pw. św. Anny, drewniana, s. 98.

5. Zgłowiączka. Opis stanu wewnętrznego świątyni, s. 98-100.

Kł mur. pw. Narodzenia NMP. Ołt. w., ołt. 2-gi i ołt. 3-ci, ale bez podania ich wezwań, s. 100-101.

Wyposażenie kła w param. liturg. – skąpe, s. 101-102.

Dawniej duszpasterstwo sprawowali tu przysyłani [zakonnicy z konwentu lubrańskiego] kapłani, a mianowicie: niejaki Dłotowski, potem Andrzej z Lubomina. Teraz, kiedy [w Lubrańcu] nie ma konwentu, par. jest opuszczona, s. 102.

Uposażenie par. i kła, s. 102-103.

Nie wyliczono wsi par., a to z uwagi, że obecnie wierni uczęszczają do innych kłó, s. 103-104.

6. Lubomin. Wieś bpa sufr. włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 104-105.

Kł drewn., odbud. w 1603 r., a potem kons. przez bpa sufr. Franciszka Łąckiego²⁴¹, pw. Świętej Trójcy. Posiada 3 ołtarze, ale nie podano wezwań. W jednym z bocznych był obraz Ukrzyżowanego, a w drugim obraz Biczowania Pana Jezusa. Dzwon. z dwoma dzwonami, s. 105-107.

Naczynia liturg. srebrne i inne param. liturg., s. 107-110.

Wykaz książek, także teologicznych, s. 110-111.

Uposażenie par. i kła, s. 112-113.

Wsie paraf.: jedynie wieś Lubomin, chociaż w okresie wizytacji przychodzili tu wierni z par. Boniewo, gdzie kł był zajęty przez innowierców. Ogółem do sakr. wielkan. mogło być ok. 100 osób, s. 113-114.

Prob. Kacper Piątkowski od 1633 r. W czasie wizytacji był Maciej Łomiszewic. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywał, s. 114-115.

Witrykus jeden, niejaki Łukasz z Lubomina, s. 115.

7. Dąbie [Kujawskie]. Wieś nieżyjącego już Piotra Dąbskiego.

Opis stanu wewn. świątyni, s. 116-118.

Kł drewn. pw. Wszystkich Świętych, odbud. po zniszczeniu dawnego, przez dziedzica Borucina i Dąbia, Piotra Dąbskiego i kons. w 1636 r. przez bpa sufr. Krzysztofa Charbickiego. Ołt. w. niewiad. wezwania. Ołt. 2-gi po str. lewej z obrazem Matki Bożej Częstochowskiej. Ołt. 3-ci po str. prawej z obrazem

²⁴¹ Biogram bpa Franciszka Łąckiego zob. Chodyński, *Biskupi, sufragani*, s. 46-49.

Miłosierdzia Pana Jezusa²⁴². Zakrystia po str. lewej. Dzwon. z trzema dzwonami, s. 118-120.

Naczynia liturg. srebrne i inne param. liturg. 120-124.

Opis nabożeństw, s. 124.

Uposażenie par. i kła oraz stan zabudowań plebańskich, s. 124-129.

Prob. zarządcą był Tomasz Grabowski. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywał, s. 129-130.

Wsie paraf.: Dąbie [Kujawskie], Redecz Krukowy, Kąkowa Wola, Stok, Dąbie Małe. Do sakr. wielkan. zobow. było ok. 300 osób, s. 130.

Witrykusi: Wojciech Prusak i Łukasz Krawiec (Sartor) z Redcza, s. 130.

8. Osięciny. Wieś Boruckiego. Opis stanu wewn. świątyni, s. 131-133.

Kł drewn. pw. św. Prokopa, kons. w 1644 r. przez bpa sufr. Piotra Mieszkowskiego²⁴³. Jest to ta świątynia przeniesiona z Zakrzewa, na mocy układów pomiędzy Boruckim, a innow. Zakrzewskim. Trzy ołt., ale niewiad. wezwań, s. 133-134.

Naczynia liturg. srebrne i inne param. liturg. oraz wykaz ksiąg liturg., w tym kilka teologicznych. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, s. 134-138.

Nabożeństwa, s. 138-139.

Uposażenie par. i kła, s. 139-141.

Prob. Wojciech Wilkowski z diec. pozn., a po jego śmierci Adam Barciowski. Był także inny kapłan, o którym nie podano bliższych wiadomości, s. 141.

Wsie paraf.: Osięciny, Belszewo, Jarantowice Duże i Małe, Skarbkowa Wola, Zbłęg, Borucin Duży i Mały, Wygnanowo (obecnie nie istnieje), Żakowice. Do sakr. wielkan. zobow. ok. 320 osób, s. 141.

Witrykus Jan Prac z Osięcin.

9. Kościelna Wieś. Wieś Marcina Zakrzewskiego. Opis stanu wewn. świątyni, s. 142-145.

Kł mur. pw. św. Wawrzyńca, od ok. stu lat był w posiadaniu innow., z winy ówczesnego właściciela Zakrzewskiego. Nowi właściciele Kościelscy zwrócili świątynię katolikom i rekonceyliował ją bp włocł. Wawrzyniec Gembicki²⁴⁴, oddając pod opiekę prob. z Osięcin Jana Wilkostowskiego²⁴⁵. Ponieważ świątynia groziła zawaleniem, wzmocniono ją tzw. ankrami. Trzy ołtarze, ale nie

²⁴² „Compassionis Domini nostri Jesu Christi”.

²⁴³ Biogram bpa Piotra Mieszkowskiego zob. Chodyński, *Biskupi, sufragani*, s. 55-58.

²⁴⁴ Wawrzyniec Gembicki, przedtem bp płoc., w l. 1610-1616 bp włocł., a następnie abp gnieźn.

²⁴⁵ W protokóle wizytacyjnym Osięcin występuje jako Wilkowski. Może pomyłka przy przepisywaniu księgi.

podano ich wezwań. Zakrystia mur. Dzwon. nie było, tylko trzy duże dzwony zawieszzone na słupach, s. 145-147.

Naczynia srebrne i inne param. liturg. oraz nabożeństwa, s. 148-151.

Uposażenie par. i kła oraz zabudowania plebańskie, s. 151-156.

Prob. Stefan Bronisz. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywał, s. 156-157.

Wsie paraf.: Kościelna Wieś, Poczernin (nie istnieje), Bodzanówek, Bilno, Ujma Mała, Ruszki, Dunaj (nie istnieje), Krotoszyn, Bartłomiejowice, Zagajewice, Lekarzewice, Konary, Osłonki. Do sakr. wielkan. zobow. 856 osób, s. 157.

Witrykusi: Paweł Gil z Kościelnej Wsi i Paweł Hołuba, s. 157.

10. **R o s z k i**²⁴⁶. Wieś Trzebuchowskich. Od dawna wieś ta należała do par. Kościelna Wieś. Gdy par. tę pozbawiono kościoła i oddano go innow., właściciel Roszek (Ruszek), Roszkowski, inaczej Trzebuchowski, kupił od innow. Zakrzewskiego świątynię z Siniarzewa i przeniósł do swojej wsi. Przy tej kaplicy pracował, za wiedzą i zgodą ordynariusza miejscowego, dominikanin z Brześcia o. Florian. Po restauracji par. w Kościelnej Wsi, w kaplicy w Roszkach tylko niekiedy są nabożeństwa, s. 158-160.

11. **W i e n i e c**. Wieś bpa włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 160-162.

Kł drewn., dwa ołt. nieznanymi wezwań. Dzwon. drewniana, s. 162-163.

Naczynia srebrne liturg. i inne param. Jako ofiarodawca srebrnej dużej lampy wspomniany kan. włocł. i prob. z Wieńca Sizinus (Zyznowicz)²⁴⁷, s. 163-166²⁴⁸.

Książki, w tym też teologiczne, w ilości ok. 20 wol., s. 167-168.

Służba Boża. Metryki ochrzc. i zaśl. były spisywane, s. 168.

Uposażenie par. i kła, s. 169-170.

Wsie paraf.: Wieniec, Siedlimin, Brzezcie, Jaranowo i Jaronówek, Wólka – wieś opuszczona (może obecna Wolica), Kąty oraz trzy młyny: Zawada, Nowy Młyn i Wieniecki. Do sakr. wielkan. zobow. ok. 400 osób, s. 170.

Prob. Paweł Mirowski²⁴⁹ [pewnie nie rezyd.]. Wik. Mikołaj Świątnicki, s. 170.

Zabudowania paraf., szkoła i szpital, s. 170-173.

Witrykusi: Jakub Miałka i Stanisław Warda, obydwaj z Wieńca.

12. Kł parafialny św. Jana Chrzciciela we **W ł o c ł a w k u**. Opis stanu wewn. świątyni, s. 173-176.

²⁴⁶ Ruszki nie zostały samodzielną par. i pozostała tam aż dotąd kaplica w par. Kościelna Wieś na Kujawach.

²⁴⁷ Biogram tego kan. zob. *Chodyński, Katalog*, s. 821-827, 828-830.

²⁴⁸ Karta 165 częściowo uszkodzona.

²⁴⁹ Zdaje się, że był to kan. włocł., zob. *Chodyński, Katalog*, s. 633-635.

Kł mur. Ołt. w. pw. św. Jana Chrzciciela, ołt. 2-gi po str. prawej pw. Wniebowzięcia NMP, ołt. 3-ci po str. lewej pw. św. Anny. Kaplica po str. lewej pw. z ołt. Pięciu Ran Pana Jezusa, a obok tej kaplicy ołt. pw. Zwiastowania NMP. Kolejny ołt. po str. prawej pw. św. Mikołaja, a obok tego ołt. kaplica, zapewne też z ołt. św. Anioła Stróża. Zakrystia mur. po lewej str. Wieża mur., służąca jako dzwon. z dzwonami, s. 176-180.

Relikwiarze, naczynia liturg. srebrne oraz inne param. liturg. i księgi. Niedawno sprawiono z pobożnych składek i za sprzedany pozytywny, organ 10-cio głosowy, s. 180-194.

Służba Boża w dni feriale i świąteczne, s. 194-202.

Uposażenie par. i kła, altarii oraz różne zapisy, s. 202-220.

Zabudowania paraf., s. 220-224.

Prob., czyli wik. stały, Stanisław Owsiniński, spośród wik. kła katedr., a po jego śmierci Jan Milewski. Jego następcą został Jan Mileński. Wspomagają go: Walenty Matuszewicz, rezydujący przy kle św. Wojciecha, który jest także altaryzstą ołt. Wniebowzięcia NMP, z fundacji niejakich Jaraczewskich; Jan ze Szpetala, równocześnie alt. kaplicy zwanej kokoszyńską, a po jego śmierci, kapelanem wspomnianej kaplicy [nie podano czy jednocześnie i pomocnikiem prob.], został Baltazar Zozemberk, psalt. katedr. Ponadto alt. w tym kle byli jeszcze: Paweł Jądrowicz, wik. katedr. i Jakub Matuszewicz z Lipna, brat Walentego. Rektorem szkoły parafialnej został Michał Cziopiński. Dzwonnikiem był niejaki Maciej z Lipna, s. 224-231.

Bractwa: św. Anny, Aniołów Stróżów, s. 231-232.

Metryki ochrzc., zaśl. i zmarłych, s. 232-233.

Witrykusi: Kacper Madajewski, rajca włocł. i Maciej z Lipna Goliński, dzwonnik, s. 233.

Miejsc. par.: Miasto (civitas) Włocławek i wsie Łęg, Korabniki oraz osady młyńskie: Słodowo, Kapitułka, Mikołaj, Łysek, Święch, Rudny i Poraza. Do sakr. wielkan. ok. 3000 osób, s. 233-234.

13. Kościół albo kaplica pw. św. Wojciecha poza miastem Włocławka w k i e m. Świątynia drew., fund. w 1639 r. przez Wojciecha Romatowskiego. Ołt. w. niewiad. wezwania [ale zapewne św. Wojciecha]. Ołt. po str. lewej pw. św. Doroty, ołt. po str. prawej pw. św. Walentego. Zamiarem Romatowskiego było w przyszłości wystawienie tu świątyni mur.²⁵⁰, s. 234-236.

Param. liturg. srebrne i inne, s. 236-242.

Uposażenie, mieszkanie dla preb., s. 242-250.

²⁵⁰ Zamiaru tego nie zrealizował z powodu rosnących kosztów budowy klasztoru dla reformatów we Włocławku, którego był fundatorem.

Fundacja kościoła, czyli kaplicy i obowiązków preb., którym był od 1649 r. Walenty [Matuszewicz] z Lipna, s. 251-256.

14. B o n i e w o. Wieś Wojciecha Siewierskiego. Była tam poprzednio par. i kł pw. Nawiedzenia NMP, ale z winy kolatora kalwinisty świątynia przestała istnieć. Wierni z wiosek niegdyś do par. tej należących, chodzą do Lubomina, s. 256-257.

15. Przywilej króla Władysława IV o uposażeniu kła par. w Kł o b i i, wystawiony w Warszawie dnia 11 VIII 1634 r., s. 257-264²⁵¹.

D e k a n a t k o w a l s k i

W y k a z parafii należących do dekanatu: Kowal, Grabkowo, Kłóbka, Kłotno, Białotarsk, Łanięta, Lubień, Pierowa Wola, Przedecz, Błenna, Chodecz, Choceń, Śmiłowice, Wistka [Szlachecka], s. 266.

1. K o w a l. Miasto (civitas seu oppidum) król. Opis stanu wewn. świątyni, s. 266-268.

Kł mur. pw. św. Szczepana, św. Małgorzaty i św. Urszuli z towarzyszkami. Patr. król. Obecny kł wystawiony przed ok. trzydziestoma laty staraniem bpa krak. Piotra Tylickiego²⁵². Wyposażony w organy-pozytyw. Ołt. w., kons., ale niewiad. wezwania. Ołt. 2-gi po str. lewej pw. Matki Bożej. Po tej str. kaplica z ołt. św. Małgorzaty, ale przedtem była tu czczona św. Anna. Ołt. 3-ci po str. prawej św. Anny. Po tej str. kaplica św. Szczepana. Chór muzyczny z organem-pozytywem. Dzwon. drewniana, ale trzy dzwony znajdują się w mur. wieży, s. 268-272.

Spis naczyń srebrnych i innych param., s. 272-278.

Spis książek w ilości ok. 150 woluminów, s. 179-281.

Książki liturg., księgi metryk ochrzc. i zaśl., służba Boża oraz bractwo św. Anny i Różańcowe, s. 282.

Uposażenie par., kła, zapis na odmawianie godzin kanonicznych i uposażenie altarii, s. 283-289.

Zabudowania paraf. oraz szkoła fund. przez bpa Tylickiego, s. 289-290.

Miejsc. par.: Miasto Kowal, Pełczyce (nie zident.), Rakutowo, Więśławice, Dobrzelevice, Zakrzewiec, Bogusławice, Lowiszewo (nie zident.), Wola Nakanowska, Gołaszewo. Do sakr. wielkan. ok. 1000 osób, s. 290.

²⁵¹ Dokument ten wpisano w tym miejscu zapewne z racji, że kończono wizytację dekanatu brzeskiego, w którym leżała par. Kłobia.

²⁵² Piotr Tylicki przyszedł do Włocławka z Warmii i był tu bpem w l. 1604-1607, a następnie przeszedł do Krakowa.

Prob. Łukasz z Uniejowa, archidk. włocł.²⁵³. Po nim Bartłomiej Kobylski, kan. krusz., rezyd., a następnie przyszedł Stefan Przeczkowski. Po nim nastąpił od 1642 r. Wojciech Latos, posiadający już inną par. w diec. pozn. Wik. wówczas byli: Andrzej Kłokocki i Marcin z Gniewkowa. Prob. Wojciech Latos zrezygnował z par. i po nim probostwo objął Wojciech Sowiński z Kowala. Z uposażenia bpa Tylickiego był też kaznodzieja, w tym czasie zak. dominikanin, niejaki Wolski, z Płocka. Za prob. Sowińskiego kaznodzieją był Stanisław z Kłodawy, wik. zaś Mateusz Modlinius i Piotr Czaplinski. Był też nauczyciel szkoły, absolwent Akademii Krakowskiej, niewiad. imienia. Organista Jan Wantuchowicz. Witrykusami byli: Marcin Raczek i Wojciech Czapnik, s. 290-292.

Witrykusi: Marcin Raczek i Wojciech Czapnik, s. 292.

a. Kaplica szpitalna, drew., pw. św. Fabiana i Sebastiana, z własnym uposażeniem i wyposażeniem. Preb. Mikołaj z Kowala, s. 293-295.

b. Kaplica drew. pw. Świętego Ducha i św. Doroty, położona za miastem. Odbudowana po pożarze, który był na pocz. XVII w. i kons. w 1631 r. Posiada własne uposażenie i wyposażenie, a obok dom prep. i pomieszczenia szpitalne. Prep. Wojciech Sowiński, prob. kowalski, s. 295-299.

c. Kaplica, czyli preb. pw. św. Mikołaja, mur., obok zamku kowalskiego, fundacji król., z uposażeniem. Preb. był Wojciech Sachovicus, prob. z Bydgoszczy, tu nie rezyd., s. 299-301.

Na zakończenie tego protokołu zapisano uwagę, że wszystkie te wiadomości zostały zaczerpnięte z ksiąg uposażeń [parafii kowalskiej] oraz dawnych wizytacji, s. 301.

2. Grabkowo. Wieś bpa włocł. Opis stanu wew. świątyni, s. 301-302.

Kł mur. pw. św. Marii Magdaleny, kons. w 1492 r. przez sufr. włocł. i płoc. Jakuba²⁵⁴. Ołtarze 3 niewiad. wezwań. Zakrystia mur. Dzwon. drew., z dwoma niedużymi dzwonami, s. 302-303.

Wyposażenie w naczynia srebrne i inne param. liturg., księgi liturg., księgi metryk ochrzc. i zaśl. oraz kult Boży, s. 303-305.

Uposażenie par. i kła oraz zabudowania par. Szkoła uległa zniszczeniu za poprzedniego prob. Pawła ze Strzelc, s. 306-307.

Prob. Błażej Dirowicz z Bądkowa, rezyd., a po nim zamieszkał tu Tomasz Kitcius, prob. z Kłotna, gdzie spaliła się świątynia. Był rektor szkoły, s. 307.

Witrykusi: Andrzej Bujala i Jakub Paszek z Grabkowa, s. 307.

Wsie paraf.: Grabkowo, Czerniewice, Wilkowice, Szczutkowo, Kępka, Dąbrówka, Dziardonice, Młyn Ruda. Nie podano ilości wiernych przystępujących do sakr. wielkan., s. 307.

²⁵³ Biogram Łukasza z Uniejowa zob. Chodyński, *Katalog*, k. 562-564^a.

²⁵⁴ Biogram bpa Jakuba zob. Chodyński, *Biskupi, sufragani*, s. 31.

Spis ksiązek teologicznych i służących do kaznodziejstwa, s. 308.

Szpital, ale bez kaplicy, s. 308.

3. Kłó b k a. Wieś szlach. Opis stanu wewn. świątyni, s. 308-309.

Kł z mur. prezb. i nawą drewn., pw. św. Prokopa. Patr. dziedziców wsi. Ołt. w. pw. Matki Bożej, ołt. po str. lekcji pw. św. Prokopa, po str. prawej zaś zapewne pw. Wniebowzięcia NMP. Zakrystia mur. Dzwon. połączona ze świątynią [zapewne z nawą, a więc byłaby drewniana] i dwa dzwony, s. 309-310.

Wyposażenie w naczynia srebrne i param. liturg. oraz nabożeństwa. Przy wylczeniu ornatów zapisano, że dwa zostały ufundowane z racji pogrzebów proboszczów: Wacława Grabkowity [z Grabkowa] i Stanisława Mażowskiego, s. 310-312.

Uposażenie par., kła i zabudowania par., s. 312-314.

Wsie paraf.: Kłóbka, Rzezewo, Lutobórz, Rzegocin, Unisławice, Szewo, Modlibórz, Krzewie, Bilno. Do sakr. wielkan. przystępuje ok. 350 osób, s. 314.

Prob. Był dawniej Wacław z Grabkowa, potem Stanisław Mażowski, a obecnie niewiad. imienia Zleszyński. Metryki ochrzc. od 1608 r., zaśl. od 1630, s. 314-315.

Witrykusi: Wawrzyniec Gąsior i Błażej Słomski z Rzezewa i szlachcic Stanisław Szewski, s. 315.

a. Sz k o ł a, stara, ale był jej rektor, s. 315.

b. Sz p i t a l, ale bez kaplicy, s. 315.

4. K ł o t n o. Wieś bpa włocł. Dawny drewn. kł pw. Świętej Trójcy spalił się ok. 1640 r. podczas pożaru całej wsi. Wystawiono tymczasową drewnianą kaplicę, s. 315.

Wyposażenie w naczynia srebrne i inne param., przeważnie z darowizn otrzymanych po pożarze, s. 315-316.

Nabożeństwa nieregularnie, bo prob. zamieszkał w Grabkowie, co jest niedogodnością dla parafian i prob., s. 316.

Uposażenie kła i par., s. 316-317.

Prob. Tomasz Kitius.

Wsie paraf.: Kłotno, Wólka, Kurowo, Grodno, Baruchowo, Świątkowice. Nie podano ilości osób zobow. do sakr. wielkan., s. 317.

a. Sz p i t a l spalił się, s. 317.

Witrykusi: Jan Kluzik i Stanisław Swel, obydwaj z Kłotna, s. 317.

5. B i a ł o t a r s k. Wieś prep. płoc. Opis stanu wewn. świątyni, s. 318-319.

Kł drewn. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Bartłomieja. Trzy ołtarze o niepodanych wezwaniach. Zakrystia drewniana. Dzwon. [prawd. drewn.] z dwoma dzwonami. Kł kons. przez bpa Hieronima Rozrażewskiego 24 sierpnia 1592 r., s. 319-320.

Wyposażenie w naczynia liturg. i inne param. liturg. i kult Boży, s. 320-323.

Uposażenie par. i kła, s. 323-324.

Wsie paraf.: Białotarsk, Piotrowa (pewnie obecne Patrowo), Rębowo, Dziankowo, Wąwał, Beszyn, Siemianki, Gulewo, Zawada, Zakrzewo, Górki, Dąbrówka, s. 324.

Prob. Maciej Żółtowski, a po nim Jan Domaradzki. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, s. 325.

Witrykusi: Szlachcic Tomasz Dziankowski i Grzegorz Skiba, kmieć z [Białotarska], s. 325.

a. Szpital z czterema podopiecznymi, s. 325-326.

6. Ł a n i ę t a²⁵⁵. Wieś szlach. Stammerowskiego.

Opis stanu wewn. świątyni, s. 326-327.

Kł dawny drewn., został zastąpiony nowym, mur., wystawionym na planie krzyża, s. 326. Trzy ołtarze niepodanych wezwań. Dzwon. stara, s. 327.

Wyposażenie w naczynia srebrne i inne param. liturg. oraz kult Boży, s. 327-331.

Zabudowania paraf., s. 331.

a. Szkoła, w niej mieszka rektor i kantor, s. 331.

Prob. Erazm Muchański z archidiec. gnieźn. Metryki ochrzc. i zaśl. spiswane w jednej księdze. Rektor szkoły niejaki Sebastian z Łanięt, s. 332.

Wsie paraf.: Łanięta, Suchodębie, Lipie. Wiernych zdalnych do sakr. wielkan. ok. 360 osób, s. 332.

Witrykusi: Grzegorz Stronka z Suchodębia i Maciej Włodarz z Łanięt, s. 332.

Po dawnym prob. Wojciechu Konarskim pozostało sporo księzek, których spisanie nakazał wizytator proboszczowi, s. 332.

7. L u b i e ń. Miasto (oppidum) szlach. Arnolfa Kryska. Opis stanu wewn. świątyni, s. 333-334.

Kł drewn., nowy, zbudowany przez Arnolfa Kryska pw. św. Katarzyny i kons. przez bpa Macieja Łubieńskiego w 1638 r. Ołt. w. pw. Matki Bożej, ołt. 2-gi w kaplicy po lewej str., pewnie pw. św. Anny i ołt. 3-ci w kaplicy po str. prawej, bez określonego wezwania, s. 334-335.

Wyposażenie w param. srebrne i inne oraz kult Boży. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, s. 335-338.

Uposażenie par. i kła, fundacje i zobowiązania stąd płynące oraz zabudowania plebańskie, s. 338-339.

Prob. Grzegorz Osędowski od 1617 r. Wik. Tomasz z Krośniewic. Był też rektor szkoły, s. 339-340.

²⁵⁵ Parafia obecnie w diec. łowickiej.

Miejsc. par.: Miasto Lubień, Olszowa, Wieś Kąty, Narty, Świernia (może obecna Świerczyna), Kamienna, Kolyśka (może obecne Kaliska), Kobyła Łąka, Gagowy, Czaple i dwie osady młyńskie. Wiernych do sakr. wielkan. zobow. ok. 300 osób, s. 340.

Witrykusi: Wojciech Kordek i Kacper Przeczko z Lubienia, s. 340.

8. **Pierowa Wola**. Wieś szlach. Arnolfa Kryśka. Opis stanu wewn. świątyni, s. 340-341.

Kł dREW., nowy, wystawiony przez wdowę Kryśka, pw. św. Andrzeja. Ołt. tylko jeden, niewiad. wezwania, s. 342.

Wyposażenie w param. liturg., srebrne i inne oraz nabożeństwa. Prob. tu nie ma, a duszpasterstwo sprawuje prob. lub wik. z Lubienia, s. 342-343.

Uposażenie par. i kła oraz zabudowania par., s. 343-344.

Wsie paraf.: Pierowa Wola, Kołomia. Dawniej do tej par. miały należeć także Olszowa i Kąty. Z dwóch wiosek do sakr. wielkan. jest zobow. ok. 100 osób, s. 344.

Witrykus: niewiad. imienia kowal [z Pierowej Woli], s. 345

9. **Przedecz**. Miasto (oppidum) król. Opis stanu wewn. świątyni, s. 345-346.

Kł mur. pw. św. Mikołaja B., patr. król. Ołt. w. kons. przez bpa Macieja Lubieńskiego w 1638 r. i dwa ołt. boczne, wszystkie niewiad. wezwań, s. 346-347.

Wyposażenie świątyni w argentaria i inne param. liturg. oraz służba Boża, s. 347-349.

Uposażenie par. i kła oraz zabudowania par., s. 350-351.

Prob. był dawniej Adam z Poznania, rezydując na miejscu i nie posiadając wik. Po jego śmierci prob. został Wawrzyniec Karaskowic, który miał wik. niewiad. imienia, który potem przeszedł na prob. do Chalna, s. 351-352.

Miejsc. par.: Miasto Przedecz, Łączewna, Dziwie, Kłokoczyn, Zbójno, Kobyłata, Kamieniec (nie zident.), Zalesie, Żarowo, Rybno, Rogóżno, Jakuszewo (nie zident.), Nowa Wieś, folwark zamkowy Święta Katarzyna. Wiernych do sakr. wielkan. ok. 500 osób.

Bractwo św. Anny, s. 352,

Witrykusi: Piotr Święcony i Jakub Słężak, mieszczanie z Przedcza, s. 352-353.

a. Kaplica dREW. pw. św. K a t a r z y n y, dawniej będąca kłem par., położona za miastem. Nabożeństwa niekiedy w ciągu roku, s. 353.

b. Kaplica na zamku, fund. król., od czasu starosty przedeckiego Marcina Sierakowskiego opuszczona, s. 353.

b. Szpital, s. 352-353²⁵⁶.

²⁵⁶ Po stronie 353 też pomyłkowo napisano tę samą stronę. Jest to więc s. 353¹.

10. B ł e n n a. Wieś szlach. Opis stanu wewn. świątyni, s. 353¹-354.

Kł drewn. pw. św. Małgorzaty. Patr. dziedziców z Błennej i Wystrzelic. Ołt. w. z obrazem Matki Bożej i drugi niewiad. wezwania, s. 355-356.

Wyposażenie w argenteria, a wśród nich relikwiarz z relikwiami św. Wojciecha i św. Małgorzaty, inne param. liturg. oraz służba Boża. Wota srebrne przy obrazie Matki Bożej, s. 350-360.

Uposażenie par. i kła oraz zapisy na kł, s. 360-366.

Prob. niejaki „Dulscensis” z diec. pozn. Jest też nauczyciel Wojciech z Chodcza. Książki kaznodziejskie, spisywane już w poprzednich wizytacjach. Ile ich było, ocenić trudno. Księgi metryk ochrzcz. i zaśl. nie ma. Prob. czynił zapisy na kartkach. Nakazano je zaprowadzić, s. 363-364.

Zapisy na kł, s. 364-366.

Wsie paraf.: Błenna, Wystrzelice, Dębianki, Śmieły, Rogózki, Gogoły, Dziewczopole. Około 50 osób zobow. do sakr. wielkan., s. 366.

Witrykusów nie było.

11. C h o d e c z. Miasto (oppidum) szlach. Kretkowskich. Opis stanu wewn. świątyni, s. 366-367.

Kł mur. pw. św. Dominika. Ołt. w. niewiad. wezwania, ołt. 2-gi po str. prawej pw. św. Walentego, ołt. 3-ci po lewej str. niewiad. wezwania, ołt. 4-ty po str. prawej pewnie pw. Świętego Krzyża. Obok tego ołt. jest kaplica św. Anny z ołt. Szósty ołt. po lewej str. też niewiad. wezwania oraz jeszcze inne ołtarze mniejsze. Po str. prawej kaplica fundacji Kretkowskich pw. Matki Bożej Loretańskiej. Zakrystia mur., s. 364-370.

Argentaria i inne param. liturg. oraz służba Boża z udziałem mans., s. 370-374.

Uposażenie par. i kła oraz zapisy dla mans., s. 374-379.

Prob. z tytułem prep., Sebastian Sobocki z archidiec. gnieźn. Dwaj wik.: Jan z Soboty, ale już zmarł i Marcin Korzeniewski. Organista Franciszek z Rychwała, s. 379-380.

Bractwo św. Anny i Różańca św., s. 380.

Miejsc. par.: Miasto Chodecz, Chodeczek, Sobiczewy, Prosno, Zalesie, Wola, Zbijewo Wielkie i Małe, Broniszewo, Strzygi, Kubłowo, Łania, Stróże, Gole, Fajewo (nie zident.), Sławęcín, Kromszewice, Psary, Szczecin, Żurawice, Chrustowo, Ogorzelewo, Łakno, Zieleniewo, Lubieniec, Zameczek czyli dwór Kretkowskich. dwa młyny, Pyszkowo, Bogolomia, Głęboczek (nie zident.). Ok. 2000 osób do sakr. wielkan., s. 380-381.

Witrykusi: Wojciech Romanowski i Wojciech Strzyski, s. 381.

a. Szpital bez kaplicy, s. 381.

12. C h o d e c í. Wieś szlach. Arnolfa Kryski. Opis stanu wewn. świątyni, s. 381-382.

Kł stary liczący już ok. 300 lat, drew., pw. św. Idziego, ostatnio odbud. Jeszcze nie kons. Opis starań o restaurację świątyni z funduszy zapisanych przez niejakiego Żabińskiego, zak. bernardyna. Trzy ołt. o niewiad. wezwaniach, s. 382-384.

Wyposażenie świątyni w argentaria i inne param. liturg. oraz służba Boża, s. 384-385.

Uposażenie par. o kła, s. 385-387.

Prob. od wielu lat nie ma, chociaż od dawna było dla niego i wik. utrzymanie. Kolator utrzymywał zak. z konwentu dominikanów z Torunia, ale ten przebywał na jego dworze, nie dbając o kł. Dawniej jednak było wystarczające utrzymanie dla prob. i dwóch wik. Obecnie przy kle jest zak. bernardyn z konwentu w Łęczycy. Za ten stan rzeczy winni są kolatorzy, s. 387-388.

13. Śmiłowice. Wieś król. Opis stanu wewn. świątyni, s. 388-389.

Kł drew., stary, wymagający naprawy. Ołt. trzy, ale nie podano ich, ani świątyni, wezwania²⁵⁷, s. 389-390.

Wyposażenie w argentaria i inne param. liturg. oraz służba Boża, s. 390-392.

Uposażenie par. i kła, s. 392-393.

Wsie paraf.: Śmiłowice, Kuźnice, Szatki, Skibice, Olganowo, Wichrowice. Ilości osób przystępujących do sakr. wielkan. nie podano, s. 393.

Prob. dawniejszy nie rezyd. Obecnie jest Szymon Naporowic, dawny wik. z Kruszyna, s. 393.

Zapis Marka Skibickiego, uczestnika wyprawy pod Smoleńsk w 1634 r., z przeznaczeniem dla kła w Śmiłowicach, s. 394-396.

14. W i s t k a [Szlachecka]²⁵⁸. Wieś szlach. Kretkowskiego.

Opis stanu wewn. świątyni, s. 396.

Kł drew., mały, ale dobrze utrzymany, pw. św. Bartłomieja. Trzy ołt. niewiad. wezwań, s. 396-397.

Wykaz argentariów i innych param. liturg. oraz służba Boża, s. 397 -397¹.

Uposażenie par. i kła²⁵⁹, s. 397¹-398.

Prob. Feliks z Gębic, s. 398.

Wsie paraf.: Wistka Szlachecka, Wistka Królewska, Telązna, która dawniej do tej parafii należała, a obecnie należy do par. Kowal (jednak nie było jej w wykazie wsi par. Kowal), Młyn Ruda, Modzerowo²⁶⁰. Nie podano ilości wiernych zobow. do sakr. wielkan., s. 398-399.

²⁵⁷ Prawdopodobnie był pw. św. Bartłomieja.

²⁵⁸ W rękopisie nazwa brzmi „Wisłka”.

²⁵⁹ Przy paginacji dwa razy podano s. 397, stąd tę drugą brać należy jako 397¹.

²⁶⁰ Modzerowa nie wymieniono wśród wsi par. włocł. Bez wątplenia pierwotnie do par. Wistka [Szlachecka] wieś ta należała.

Opis dziwnego (noszącego znamiona nadzwyczajnego) zdarzenia w domu młynarza z Wistki Królewskiej Marcina z 1642 r., s. 339.

Dekanat izbicki

Wiadomość o postanowieniu bpa Pawła Wołuckiego ustanowienia dekanatu w Lubotyńcu, a gdy do tego nie doszło, ponieważ tamtejszy prob. Szymon Krzyżanowski, kan. krusz. powrócił do Kruszwicy i sprawa się odwlokła, bp Maciej Łubieński ustanowił dziekanem proboszcza z Izbicy [Kujawskiej] Tomasz Gądkowskiego i erygował dekanat izbicki, s. 401.

Wykaz parafii dekanatu izbickiego

Izbica [Kujawska], Lubotyń, Brdów, Modzerowo, Mąkoszyn, Orle, Chalno, Świerczyn, Sadlno, s. 402.

1. Izbica [Kujawska]. Miasto (oppidum) Łowickiego i jego sukcesorów. Opis wnętrza świątyni, s. 402-403.

Kł mur., w dobrym stanie, pw. Wniebowzięcia NMP, św. Mateusza Ap. i E. oraz św. Floriana. Patr. dziedziców z Izbicy. Ołt. w. kons. w 1636 r. pw. Wniebowzięcia NMP, z koroną (odtąd może już nazwa Matki Bożej Izbickiej „Koronata”). Ołt. 2-gi po lewej str. św. Anny, ołt. 3-ci po str. prawej, niewiad. wezwania. Kaplica mur., ale zaniedbana, s. 403-404.

Argentaria i inne param. liturg. oraz służba Boża, s. 404-407.

Uposażenie par. i kła, z podaniem wiadomości o należącym do par. majątku w Chotlu oraz zabudowania par., s. 407-413.

Prob. Maciej Bileński. Wik. niejaki zak. Zygmunt. Rektor szkoły Michał Radziejowski, s. 214.

Miejsc. par.: Miasto Izbica, Skarbanowo, Obałki, Bierzyn, Kuczyce (niezident.), Szczkowo Wielkie i Małe, Ciepłiny, Chociszewo, Grochowiska Małe i Duże, Ślazewo, Kazanki, Śmielnik, Komorowo Małe i Duże, Wietrzychowice (składające się z trzech wsi), Sarnowo, Skaszyn. Świszewy, oraz trzy osady młyńskie. Nie podano ilości wiernych zobow. do sakr. wielkan., s. 412.

Witrykusi: Łukasz i Krzysztof, sukiennicy (textores), s. 412.

a. Szpital, wybudowany staraniem wik. izbickiego Wawrzyńca Karaskowicza, s. 413,

b. Kaplica św. Floriana, położona w kierunku wsi Chotel, ostatnio odbud. od nowa przez wik. izbickiego Wawrzyńca Karaskowicza, s. 413.

Akta sporu pomiędzy dziek. izbickim i prob. lubotyńskim Tomaszem Gądkowskim, a Piotrem Trzebuchowskim o pewne sumy zapisane na kaplicę św. Floriana w Chotlu. Piotrków [Trybunalski], 17 XI 1645 r., s. 413-416.

2. Lubotyń. Wieś bpa włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 416-418.

Kł mur. pw. św. Wawrzyńca M. Prezb. przed ok. stu laty przez Prandotę, prob. miejscowego wystawione, a przez bpa Wołuckiego²⁶¹ kł powiększony przez dobudowanie dalszej części (nawy). Zakrycia mur. Trzy ołtarze, ale niewiad. wezwań, s. 418-419.

Wyposażenie w argenteria i inne paramenta liturg. oraz służba Boża, s. 419-123.

Uposażenie par. i kła, s. 423.

Szpital jest, ale mieszkają w nim rektor szkoły i pracownik prob., s. 425.

Ostatnio są zazwyczaj zarządcy, chociaż dawniej były tu na probostwie osoby wybitne. Zarządca – prob. Mateusz Strzyżewiusz, a po nim Kacper Piątkowski, s. 425-426.

Wsie paraf.: Lubotyń, Zakrzewo, Kawęczyn, Bogusławice, Góraj, Nasiegniewice (nie zident.), Ośno Podleśne, Ośno Nagórne, Ryn. Do spowiedzi wielkan. ok. 150 osób, s. 426.

Witrykus: Niewiad. nazwiska Grzegorz, rybak prob., s. 426.

Metryki ochrzc. i zaśl. prowadzono, s. 426.

3. B r d ó w. Miasto (oppidum) król. Opis stanu wewn. świątyni, ale niepełny. Nie ma też opisu kła ponieważ w rękopisie brakuje jednej karty²⁶². Stąd tylko wiadomość, że kł mur. pw. św. Wojciecha, i że par. administrowana jest przez paulinów, s. 426-247.

Wyposażenie w argenteria i param. liturg. oraz kult Boży. Ten ostatni jest znacznie bogatszy, gdy osiedli tu zakonnicy, s. 427-430.

Par. zarządzał przeor Andrzej Komornicki, a potem Efrem Gradzinowski. Inni kapłani zakonnicy: Adam Bruzewski, podpreor. Bonawentura, kaznodzieja, Grzegorz Wolfgangus, Fulgencjusz Wilczewicz. Podczas wizytacji przeorem był Andrzej Gołdonowski, s. 429-430.

Uposażenie par. i kła, s. 430-431.

Miejsc. par. Miasto Brdów, Trzebuchowo, Wicinin, Polonisz, Radoszewice, Świętosławice. Do sakr. wielkan. ok. 300 osób, s. 431.

Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, s. 431.

Witrykusi: Paweł Wronka i Andrzej Pellio, s. 432.

a. Sz p i t a ł, fund. przez niewiad. imienia Stadnickiego, starostę kolskiego, zarządzany przez przeora, a w nim pięciu podopiecznych. Posiada uposażenie, chociaż ubodzy utrzymują się z jałmużny, s. 452.

Bractwa: Aniołów Stróżów i Różańca świętego. Dokument Sebastiana Grotkowskiego, wik. in spiritualibus diec. włocł. z dnia 12 XI 1636 r., zaprowadzający bractwo Różańca świętego, s. 432-433.

²⁶¹ Paweł Wołucki, przedtem bp łucki, w l. 1616-1622 bp włocł.

²⁶² Po stronie 426 brakuje jednej karty. Zapewne zaginęła jeszcze przed oprawą księgi.

4. Modzerowo. Wieś szlach. Stanisława Sokołowskiego. Opis stanu wewn. świątyni, s. 433-434.

Kł drew. pw. Wniebowzięcia NMP, ale miał też przywilej odpustu na święto św. Stanisława. Kons. przez bpa Hieronima Rozrażewskiego w 1595 r. Par. powstała przez wyłączenie z par. izbickiej wsi Modzerowa i Stypina. Powodem była znaczna odległość wsi Modzerowa i Stypina od kła paraf. w Izbicy. Prosił o to właściciel Modzerowa Jarosław Sokołowski, fundator świątyni. Ołt. trzy, ale niepodanych wezwań, s. 434-436.

Wyposażenie w argenteria i inne param. liturg. oraz służba Boża, s. 436-439

Uposażenie par. i kła, s. 439-440.

Prob. został sam fundator Sokołowski, zatrudniający od początku kapłana jako wikariusza, Piotra z Pabianic. Po nim nastął Kacper Rogowicz, a ostatnio Jan Ekarski, rodem z Alzacji, ale po nim jest już inny kapłan, niewiad. imienia. Był też rektor szkoły Stanisław [Grzegorzewicz] z Grzegorzewa, s. 440-441.

Wsie paraf.: Modzerowo i Stypin. Niekiedy przychodzą tu wierni z Korzecznika, parafii z archidiec. gnieźn., gdzie dziedzicem był innowierca. Wiernych do sakr. wielkan. ok. 120. Metryki spisywano na kartkach tylko, s. 441.

Witrykusem był dawniej niejaki Łukasz, niewiad. nazwiska cieśla, ale współcześnie nie było nikogo, s. 441.

5. Mąkoszyn. Wieś szlach. Mąkowskich. Dawny stary kł został zastąpiony przez nowy, fund. przez Adama Mąkowskiego, opata jędrzejowskiego, ale podczas wizytacji świątynia była zamknięta, ponieważ klucze znajdowały się u kolatora Mąkowskiego (brak administratora par.), s. 442.

Uposażenie par. i kła, s. 442-443.

Wsie paraf.: Mąkoszyn, Sierakowice (może obecna Kolonia Sierakowy) Sierakowy, Mchowo, Mchówek, Janowice, Morzyce. Wiernych do sakr. wielkan. ok. 150 osób, s. 443.

Był tu prob. Tomasz Gądkowski, święcony w 1625 r. na to probostwo, który po roku przeszedł do Lubotynia a potem do Izbicy. Teraz rzadko ktoś przyjeżdża.

6. Orle. Wieś bpa włocł. Grotkowski dwukrotnie wizytował tę par. Pierwszy raz w 1639 r. i zastał świątynię w dosłownej ruinie. Oddawszy zarząd par. prob. z Witowa Tomaszowi Rakowiczowi, bp Maciej Łubieński spowodował, że nowy zarządca, wykorzystawszy dawny zapis 100 florenów na kł w Orle od niewiad. imienia ofiarodawcy i z pomocą kolatora, bpa włocł., wystawił nową świątynię, wyposażoną wystarczająco w param. liturg. Po zakończeniu prac przez Tomasza Rakowicza, do Orla przyszedł nowy zarządca, niewiad. imienia Barcikowski, s. 444-445.

Uposażenie par. i kła, s. 445.

Nie ma innych bliższych danych o par. ani kiedy odbyła się ta druga wiz.

7. Chalna²⁶³. Wieś szlach. Ezechiela Grabskiego.

Opis stanu wewn. świątyni, s. 447-448.

Kł starożytny. mur. i jego fund. przypisuje się Piotrowi Duninowi ze Skrzyni. Jest pw. św. Marii Magdaleny. Wspomina wizytator o pogładzie, że był tu klasztor norbertanek, przeniesionych potem do Strzelna. Przedtem istniały ślady dawnego klasztoru w Chalnie, ale teraz już nie ma nic. Ołt. w. i dwa ołt. boczne bez podania wezwań, s. 448-449.

Wyposażenie w argenteria i param. liturg. oraz kult Boży. Wspomniano, że pewne param. zostały wykorzystane przy pogrzebie zarządcy parafii ks. Koślińskiego, s. 449-451.

Uposażenie par. i kła, s. 451-453.

Prob. Piotr Wolski, już nieżyjący, rezydował. Ostatnio zarządcy licznie zmieniający się: Kośliński²⁶⁴, Morzycki, Sadowski, Górski i jeszcze inni zarówno kapłani diecezjalni, jak i zakonni. Obecnie prob. nie było, s. 453.

Wsie paraf.: Chalno, Czamanin, Kozjaty, Kamieniec Wólka, Głuszyn, Opielanki, Miłachowo. Wiernych do sakr. wielkan. ok. 200 osób. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano tylko na kartkach (od ks. Koźlińskiego) Nakazano ich należyte prowadzenie w księdze, s. 453.

Wypis z akt Grodzkich Brzeskich o sporze pomiędzy prob. z Chalna Wawrzyńcem Wolskim, a dziedzicem Chalna Anzelmem Chalińskim o respektowanie należnych par. w Chalnie praw i zapisów. Brześć [Kujawski], dnia 4 XI 1561 r., s. 454-463.

8. Świerczyn. Wieś szlach. Trzebuchowskiego.

Opis stanu wewn. świątyni, s. 463-464.

Kł dREW. pw. św. Mateusza. Trzy ołt. niewiad. wezwań, s. 464-465.

Wyposażenie w argenteria i param. liturg. oraz kult Boży, s. 465-468.

Uposażenie par. i kła, s. 468.

Prob. od dłuższego czasu nie ma. Przez czas pewien był Grzegorz Ruszniewski z diec. chełmiń., ale odszedł. Teraz ciągle zmieniają się odprawiający tu nabożeństwa, s. 469.

Wsie paraf.: Świerczyn, Świerczynek, Paniewo, Bodzanowo i młyn Zochel. Ok. 200 osób zobow. do sakr. wielkan., s. 469.

a. Innowiercy w Świerczynie posiadali swój zbór kalwiński, na czele którego stał ich minister niejaki Grzegorz, s. 469-470.

9. Sadlno. Wieś szlach. Żemeckich, Kołudzkich, Wąsowskich. Opis stanu wewn. świątyni, s. 370-371.

²⁶³ Parafia obecnie nie istnieje, a sama wieś leży na terenie par. Świerczyn.

²⁶⁴ Nazwisko tego proboszcza pisano także Koźliński.

Kł z mur. prezb., natomiast nawa drew. Kaplica, ale bez ołtarza. Ołt. w pewnie pw. Matki Bożej Loretańskiej i jeden ołt. boczny po str. lewej, nieznanego wezwania, s. 471-472.

Wyposażenie w argenteria i inne param. liturg. oraz kult Boży, s. 472-474

Uposażenie kła i par., s. 474-476.

Nie ma od dawna stałego prob., a zarządcy ciągle się zmieniają, stąd na bożeństwa nieregularnie, s. 473.

Nie podano wsi paraf. ani ilości komunikujących na Wielkanoc.

Dekanat radziejowski

Wykaz parafii należących do dekanatu: Miasto Radziejów, Chełmce Piaski, Broniewo, Bronisław, Krzywosądz, Byczyna, Płowce, Witowo, Bytów, Kaczewo, Piotrów [Kujawski], Rzeczyca, Ostrowo nad Gopłem, Połajewo s. 477.

1. R a d z i e j ó w. Miasto (oppidum) król. Opis stanu wewn. świątyni, s. 477-479.

Kł mur. Ołt. w. z obrazem Matki Bożej Różańcowej, chociaż nosi wezwanie Wniebowzięcia NMP. Ołt. 2-gi po str. prawej, nosi wezwanie św. Anny. Ołt. 3-ci po lewej str. też pw. Wniebowzięcia NMP. Ołt. 4-ty w kaplicy po str. południowej, ale nie podano wezwania ani kaplicy, ani ołtarza. Obok tej kaplicy znajdował się kolejny ołtarz, bliżej nie opisany, wreszcie ołt. 6-ty położony był niedaleko chrzcielnicy, s. 479-481.

Wyposażenie w argenteria i inne param. liturg., s. 481-481.

Spis ksiąg liturg. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, s. 487.

Służba Boża sprawowana przez mansjonarzy, s. 488-489.

Bractwa: św. Anny, literatów, różańcowe i cechy rzemieślnicze, jedna o charakterze religijnym, s. 489-490.

Uposażenie kła, par. i prep., s. 490-493.

Uposażenie mans. z podaniem wiadomości o ich fundacji, s. 493-494.

Fundacje altarii: ołt. w. – bractwo literatów, ołt. św. Anny – bractwo te świętej, ołt. Wniebowzięcia Matki Bożej miał zapis od prywatnej osoby, s. 494-496.

Opis zabudowań prep. i wikariuszy, s. 496-497.

Wykaz innych zapisów na kł radziejowski, s. 497-501.

Dawniej duszpasterstwo sprawował prob. i wik. Od czasu fundacji mans. (za bpa Macieja Drzewickiego²⁶⁵), duszpasterstwo prowadzi prep. i kolegiur mans. Dawniejszy prep. Kacper Chronovius, a obecnie Walenty Przeradzki

²⁶⁵ Maciej Drzewicki był najpierw bpem przemyskim, w l. 1513-1531 bpem włocł., a następnie przeszedł na abpstwo gnieźn.

który poprzednio był tu wik. Dwaj wik.-mans.: Sebastian Stroński i niewiad. imienia Rakus, s. 501-503.

Miejsc. par.: Miasto Radziejów, Czołowo Małe i Duże, Czołówek, Opatowice, Stary Radziejów, Skibin, Biskupice. Do sakr. wielkan. zobow. ok. 1070 osób, s. 503.

Witrykusi: Bartłomiej Olejnik i Marcin Dziadek, mieszczenie radziejowscy, s. 503.

a. Kościół i szpital pw. Świętego Ducha. Kł w 1609 r. przez ówczesnego prep. Walentego Żernickiego i z ofiar odbud. Liczne zapisy. Brak wiadomości o obecnym prep., s. 504-509.

b. Kł św. św. J a n a został zawłaszczony przez innow., a gdy uległ zniszczeniu, na jego miejscu wybudowali swoją świątynię, s. 509-510.

2. Chełmce²⁶⁶. Wieś bpa włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 510-512.

Kł drewn., stary, pw. św. Mikołaja. Trzy ołtarze nieznanymi wezwań, s. 512.

Argentaria i param. liturg. oraz służba Boża. Księgi metryk ochrzczonych i zaślubionych spisywano, ale niedbale, s. 513-516.

Uposażenie par. i kła, s. 516-518.

Prob. par. jest prep. z Radziejowa. Rezyduje tu wik. radziejowski Walerian Przeracki, s. 518.

Wsie paraf.: Chełmce Małe i Duże, Płowki, Głębokie, Ninocin (nie zident.), Tarnowo, Rusinowo, Gocanowo, Kicko. Do sakr. wielkan. zobow. jest ok. 500-600 osób, s. 518.

Witrykusi: Niejaki Kuszniierz (pewnie kuźniierz niewiad. imienia i nazwiska) z Chełmc Dużych i Kowal z Chełmc Małych (pewnie także niewiad. imienia i nazwiska kowal), s. 518.

3. P i a s k i²⁶⁷. Wieś szlach. Opis stanu wewn. świątyni, s. 519-520.

Kł drewn. pw. Ścięcia św. Jana Chrzciciela. Przy kościele kaplica. Ołt. w. i boczny w kaplicy, s. 520-521.

Argentaria i wyposażenie w param. liturg. oraz służba Boża, s. 521-524.

Uposażenie kła i par., s. 524-526.

Prob., a właściwie zarządca tylko, Jan Lemszewicz. Metryki ochrzcz. i zaśl. są spisywane w jednej księdze. Jest szkoła i jej rektor, s. 526.

Wsie paraf.: Piaski, Wola, Bachorce, Maszenice, Tarnowo, Piecki Małe i Duże, Skotniki, Wróble Małe. Do sakr. wielkan. zobow. ok. 450 osób, s. 526.

Witrykusi: Paweł Janik z Woli, Jan Kostro z Pieck Małych, Wojciech Slot z Bachorców i Błazej z Tarnowa, s. 526-527.

²⁶⁶ Obecnie par. w archidiec. gnieźn.

²⁶⁷ Parafia obecnie w archidiec. gnieźn.

4. **Broniewo.** Wieś szlach. Hieronima Zakrzewskiego. Opis stanu wewn. świątyni, s. 527-528.

Kł drew. dawny, który przez lat kilkadziesiąt był w rękach innow., został w 1624 r. od nowa wystawiony przez Wojciecha Zakrzewskiego, kons. prze sufr. włocł. bpa Krzysztofa Charbickiego²⁶⁸ w 1635 r. pw. św. Wojciecha i św. Marii Magdaleny. Ołt. w. pw. Matki Bożej, ołt. boczny po lewej str. pewnie pw. św. Marii Magdaleny, a ołt. po str. prawej pewnie pw. Świętego Krzyża, s. 528-530.

Argentaria i wyposażenie w param. liturg. oraz służba Boża. Metryki ochrzc. spisywano. Do spisywania metryk zaśl. został zobow. proboszcz, s. 530-533.

Uposażenie par. i kła, s. 533-535.

Wsie paraf.: Broniewo, Broniewek, Szostka. Do sakr. wielkan. zobow. ok. 200 osób, s. 535.

Prob. Adam Lemszewicz, a po jego śmierci Wojciech Kieszewicz, s. 535.

Witrykusi: Piotr Flega i Walenty Koneczny, s. 535.

Zapis na kł w Broniewie, s. 535.

5. **Bronisław.** Wieś norbertanek z Płocka. Opis stanu wewn. świątyni, s. 536-537.

Kł drew., po zniszczeniu dawnego, w 1613 r. odbud. przez prob. par. Stefana Malchrowicza. Nie podano wezwania świątyni [ale powinno być: św. Bartłomieja]. Kons. ją sufr. włocł. Franciszek Łacki²⁶⁹. Ołt. w. kons. razem z kłem, pewnie pw. Matki Bożej, św. Bartłomieja i św. Filipa. Ołt. boczny po str. lewej pw. Matki Bożej Częstochowskiej, ołt. po str. przeciwnej niewiad. wezwania, s. 537-539.

Argentaria i wyposażenie w param. liturg., służba Boża oraz wykaz ksiąg liturg., a wśród nich kilka kaznodziejskich. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, s. 539-543.

Uposażenie kła i par., s. 543-546.

Wsie paraf.: Bronisław, Skotniki, Paproś, Koszczały. Do sakr. wielkan. zobow. ok. 300 osób, s. 546.

Prob. był dawniej Stefan Malchrowicz. Po nim od 1619 r. nastąpił Krzysztof z Białej, diec. płoc., a później niejaki Bartłomiej, też z diec. płoc., s. 546-547.

Witrykusi: Piotr Drygała, Wojciech Skubała, obydwaj z Bronisławia i Bartłomieja Żelazko ze wsi Paproś, s. 547.

6. **Krzywosądz.** Wieś szlach. Stanisława Zakrzewskiego. Opis stanu wewn. świątyni, s. 548-549.

²⁶⁸ Biogram zob. Chodyński, *Biskupi, sufragani*, s. 50-51.

²⁶⁹ Tamże biogram, s. 46-49.

Kł dawny drewn., został w 1643 r. zastąpiony nowym, drewn., fund. przez kolatora Stanisława Zakrzewskiego, pw. Wniebowzięcia NMP, jeszcze nie kons. Ołt. trzy, niewiad. wezwań, s. 549-550.

Argentaria i wyposażenie w param. liturg., służba Boża, s. 550-553.

Uposażenie kła i par., s. 553-555,

Prob. Michał Bukowski. Jest rektor szkoły, s. 555.

Wsie paraf.: Krzywosądz, Czołpin, Dobre, Smarglin. Do sakr. wielkan. zobow. jest ok. 400 osób, s. 556.

Dawniej byli witrykusi ze wsi Krzywosądz: Piotr Polit i Wojciech Szewc (Sutor), obecnie natomiast powinność tę spełniają Grzegorz Sieczka z Czołpina i Marcin, karczmarz z Krzywosądz, s. 556.

7. B y c z y n a. Wieś bpa włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 556-557.

Kł drewn., stary, niedawno remontowany. Nie podano wezwania. Ołt. trzy o niepodanych wezwaniach. Dawniej par. ta była inkor. „mansjonarzom, czyli psalterzystom” włocł., ale ponieważ zaniedbywali oni swoje obowiązki, parafii dano normalnego prob., s. 558-562.

Argentaria i wyposażenie w paramenta liturg. oraz służba Boża. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, s. 559-563.

Uposażenie par. i kła, s. 563-565.

Wsie paraf.: Buczyna, Szczebłotowo, Bieganowo, Kwilno, Kłonowo, Kłonówek, Plichowo, Szalunki, Bodzanowo, Ułomie, Nagórki, Piolunowo. Do sakr. wielkan. zobow. ok. 600 osób, s. 565.

Prob. Jakub Górecki, a po jego śmierci, Maciej Kiszewicz, s. 565.

Witrykusi: Marcin Kurp z Ułomia i Stanisław Zabka z Buczyny, s. 565.

Zapis na par. w Buczynie, s. 566-567.

Szpital, ale bez kaplicy, s. 567.

8. P ł o w c e²⁷⁰. Wieś szlach. Kacpra Działyńskiego, bpa chełmiń.²⁷¹. Opis stanu wewn. świątyni, s. 567-568.

Kł drewn. pw. św. Macieja, jeszcze w dobrym stanie. Ołt. w. z obrazem Trzech Króli. Ołt. boczny po lewej str. pw. Matki Bożej. Ołt. boczny po str. prawej pw. Świętego Krzyża, s. 568-571.

Argentaria i wyposażenie w param. liturg. oraz kult Boży. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, s. 571-574.

Uposażenie par. i kła, s. 574-576²⁷².

²⁷⁰ Par. obecnie nie istnieje, a sama wieś należy do par. Witowo. Ostatnio wybudowano w niej kaplicę filialną.

²⁷¹ Biogram tego bpa chełmiń. i prał. włocł. zob. Ch o d y ń s k i, *Katalog*, k. 240.

²⁷² Przy paginacji zrobiono błąd i po str. 573 postawiono drugi raz tą samą liczbę. Stąd powinno się ją oznaczyć: s. 573¹.

Wsie paraf.: Płowce i Latkowo. Do sakr. wielkan. ok. 300 osób.

Prob. był dawniej Stanisław Kieszewicz, mając także nauczyciela szkoły i kantora. Czy w czasie wizytacji był tu jakiś kapłan, nic nie powiedziano, s. 576-577.

Witrykus jeden, Andrzej zwany Lukas, kmięć z Płowiec, s. 577.

9. Witowo. Wieś bpa włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 577-578.

Kł drewn. pw. św. Andrzeja, stary i zniszcz., z kaplicą po str. prawej, przez obecnego prob. odbudowaną. Zakrystia niedawno odbudowana. Ołt. w., niedawno staraniem dobroczyńców naprawiany. Ołt. boczny po str. lewej, nowo wystawiony w 1639 r. staraniem prob. Ołt. w kaplicy pw. Matki Bożej, s. 579-580.

Argentaria i wyposażenie w param. liturg. oraz kult Boży, s. 580-583.

Uposażenie par. i kła, s. 583-584.

Wsie paraf.: Witowo, Samszyce, Powałkowice Duże, Powałkowice Małe, Torzewo, Sadług, Sadłużek, dwie osady młyńskie, Czarnocice, Drwalewo, Fałiszewo, Pścinnno, Pścinniek. Do sakr. wielkan. zobow. jest ok. 900 osób, s. 584.

Prob. Tomasz Rakowicz, rezyd. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywał. Zatrudnił dwóch nauczycieli, s. 584.

Witrykusi: Bartłomiej Krupa i Wojciech Rogala z Witowa i Adam, kmięć z Pścinnna, s. 585.

Zapis na par. oraz przywilej bpa Łukasza Górki²⁷³, wystawiony we Włocławku dnia 7 V 1539 r., s. 585.

10. Bytów. Wieś król. Opis stanu wewn. świątyni, s. 586-587.

Kł mur. pw. św. Jakuba Ap. i św. Doroty, inkor. klasztorowi w Lubrańcu, kons. w 1516 r. Ołt. w. fund. przez Jakuba Pstrokońskiego, ale niewiad. wezwania. Ołt. po str. lewej niewiad. wezwania, a po str. prawej, pewnie pw. Matki Bożej, fund. przez szlachcica niejakiego Kryska, s. 587-589.

Argentaria i wyposażenie w param. liturg. oraz kult Boży. Organy, czyli pozytywy, s. 589-592.

Uposażenie kła i par., s. 592-593.

Prob. par. był zawsze prep. z Lubrańca. Obowiązki zarządcy spełniał Sebastian Sauerna, zak. kanoników regularnych. Obecnie stan parafii mizerny z powodu częstych zmian przełożonych konwentu lubranieckiego i śmierci niektórych [gorliwszych] zakonników, s. 593.

a. Kaplica w Głuszynie, wsi Jakuba Pstrokońskiego, kasztelana słońskiego, urządzona jego staraniem w 1638 r., gdzie z zezwolenia bpa Macieja Łubieńskiego była odprawiana msza św. Param. jednak zawsze zabierane były

²⁷³ Łukasz Górka, bp włocł. w l. 1538-1542.

z Bytonia. Po śmierci wspomnianego Jakuba Pstrokońskiego, ustał zwyczaj odprawiania mszy w Głuszynie, s. 594.

Wsie paraf.: Bytoń, Popowiczki, Morzyce, Stróżewo, Dąbrówka, Głuszyn, Potołowo, Potołówek, Nasiłowo, Niegibalice, Złotniki Król (nie zident.). Do sakr. wielkan. zobow. ok. 250 osób, s. 594.

Witrykusów nie było, s. 594.

Zapisy na parafię, s. 595.

11. **K a c z e w**²⁷⁴. Wieś bpa włocł. Kł był bardzo zniszcz. i nie nadający się do użytku. Za bpa Wołuckiego²⁷⁵, Marcin Pieczanowski, kan. włocł.²⁷⁶, z pomocą niektórych dobroczyńców, odbudował prezb. Po jego śmierci, dokończył odbudowy bp Maciej Łubieński, fundując nawę. Nowy kł miał dwa ołt. nieznanymi wezwań. Nie podano też wiadomości o wezwaniu nowej świątyni i o jej ewentualnej kons., s. 595-597.

Wypożyczenie w param. liturg., s. 597-598.

Uposażenie par. i kła, s. 598-599.

Prob.-zarządca, Grzegorz Koczotowicz z Kaczewa. Po jego śmierci, wiad. imienia Górski, s. 599.

Wsie paraf.: Kaczewo, Zagórze, Rogalin, Piodunowo, Czarnotka, Świątyniki i połowa Wąsewa. Nie podano liczby wiernych przystępujących do sakr. wielkan., s. 599.

12. **P i o t r k ó w** [Kujawski]. Wieś szlach. Opis stanu wewn. świątyni, s. 599-600.

Kł mur., fund. przez Piotra Piotrkowskiego, kan. włocł. i prob. piotrkowskiego²⁷⁷, pw. św. Jakuba Ap. Nie ma wiadomości o kons. kła. Ołt. w. i dwa boczne nie mają podanych wezwań. Na jednym z bocznych ołt. jest data 1543 r., może to rok kons. ołtarza, czy nawet kła. Patr. należał do dziedziców z Piotrkowa i Lubsina, s. 600-602.

Argentaria i inne param. liturg. oraz służba Boża. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, s. 602-606.

Uposażenie kła i par., s. 606-608.

Wsie paraf.: Piotrków [Kujawski], Wąsewo, Palczewo, Świesz, Lubsin, Gradowo, Wójcin, Szewce, Dębołęka, Jurkowo. Do sakr. wielkan. zobow. ok. 500 osób, s. 608.

²⁷⁴ Parafia obecnie nie istnieje, a sama wieś należy do par. w Piotrkowie Kujawskim.

²⁷⁵ Paweł Wołucki, najpierw bp łucki, a w l. 1616-1622 bp włocł.

²⁷⁶ Biogram Marcina Pieczanowskiego (Piecznowskiego) zob. *Ch o d y ń s k i, Katalog*, k. 744-745.

²⁷⁷ Biogram tego kan. i prob. zob. *Ch o d y ń s k i, Katalog*, k. 745a, 746.

Prob. był Mateusz Nieszewicz, który niekiedy miał do pomocy najczęściej jakiegoś zak., a także rektora szkoły. Przed nim był Jerzy Radecki, który zrezygnował, s. 608-610²⁷⁸.

Witrykus Błażej Mietlica z Piotrkowa, s. 609.

13. **O s t r o w o** nad Gopłem²⁷⁹. Wieś szlach. Kł mur., który przed przeszło trzydziestoma laty uległ pożarowi, pw. św. Mateusza Ap. i E. i św. Walentego. Jeszcze nie został całkowicie odbud. Zakrystia mur. Dzwon. z dwoma dzwonami także mur. Patr. Popowskiego i Świeckiego, dziedziców miejsc, s. 621.

Wyposażenie w param. liturg. i kult Boży, s. 621-623.

Uposażenie kła i par., s. 624.

Wsie paraf.: Ostrowo Wielkie, Kokoszyce (nie zident.), Witowice, Witowiczki, Orpikowo, Mietlica (nie zident.), Ostrówek, Złotowo, Popowo. Nie podano ilości wiernych zobow. do sakr. wielkan., ponieważ ci chodzą do sąsiednich par., s. 625.

Dawniej był prob. Marcin Kijewski, ale zmarł. Dom plebański zajęty przez szlachcica Zygmunta Świecki. Obecnie prob. nie ma, s. 625.

Zapis na par. i kł, s. 625.

14. **P o ł a j e w o**. Wieś szlach.²⁸⁰ Kł pw. św. Piotra i Pawła i św. Doroty, ale teraz zniszcz., tak iż pusty plac pozostał. Stało się to z winy innow. Andrzeja Grabskiego, s. 625-626.

Wyposażenie w param. liturg. w pewnej części ocalało, s. 626-627.

Uposażenie par. i kła, s. 627.

Wsie paraf.: Połajewo, Połajewek, Nowa Wieś. Wierni chodzą do innych par., s. 627.

D e k a n a t s ł u ż e w s k i

W y k a z parafii należących do dekanatu służewskiego.

Miasto Służewo, Ostrowąs, Grabie, Chlewiska, Straszewo, Koneck, Łowiczek, Siniarzewo, Bądkowo, Zakrzewo, s. 629.

1. **S ł u ż e w o**. Miasto (oppidum) Niemojewskiego. Opis stanu wewn. świątyni, s. 629-631.

Kł pierwotnie był dREW., ale w 1580 r. przez Jana ze Służewa, woj. brzeskiego i jego żonę Małgorzatę z Kostków, od fundamentów wystawiony, mur.,

²⁷⁸ Karty 611-620 pozostały puste, jakby miały być potem uzupełnione. Zapewne miano tu wpisać wizytację par. Rzeczyca, która według wykazu na wstępie wizytacji tego dekanatu, powinna iść po parafii Piotrkowskiej.

²⁷⁹ Par. obecnie w archidiec. gnieźn.

²⁸⁰ Tekst na tej stronie i kilku następnych u dołu znacznie uszkodzony.

pw. św. Jana Chrzciciela. Ołt. cztery. Z nich w. zapewne pw. Matki Bożej Wniebowziętej. Ołt. po str. prawej, zdaje się że Niepokalanego Poczęcia NMP, ale były też w nim obrazy św. Wojciecha i św. Stanisława. W trzecim ołt. czczono św. Annę, chociaż i tu znajdowały się obrazy Apostołów Piotra i Pawła. Kolejny zaś ołt., bliżej nieznanego wezwania, znajdował się przy filarze. Organy, czyli pozytyw, s. 631-633.

Argentaria i wyposażenie w param. liturg. bardzo bogate, podobnie uroczyscie sprawowana była służba Boża z udziałem mans., s. 633-646²⁸¹.

2. Ostrowąs²⁸².

Ostatni fragment spisu param. liturg., s. 647.

Służba Boża, s. 647.

Uposażenie kła i par., s. 647-648.

Prob. Piotr Gotardowicz z Ośna, ale już zmarł. Po nim nieznanego imienia Brzeziński.

Witrykusi: Paweł Aday i Piotr Wróblak, obydwaj z Ostrowąsa, s. 649.

Wsie paraf.: Ostrowąs, Brzeźno, Słomkowo, Kruszyn, Kruszynek, Ossówek, Zamyślin (nie zident.). Brudnowo. Wiernych do sakr. wielkan. zobow. ok. 300 osób, s. 649.

3. Gr a b i e²⁸³. Wieś szlach. Dąbskiego. Opis stanu wewn. świątyni, s. 649-651.

Kł mur., naprawiany stosunkowo niedawno staraniem zarządcy niewiad. nazwiska Piotra, pw. św. Wacława. Przez czas pewien znajdował się w rękach innow., ale w 1604 r. rekonyliowany. Trzy ołt., a z nich w., pewnie pw. Świętego Krzyża. O wezwaniu ołt. drugiego nic powiedzieć nie można. Trzeci ołt. po str. prawej zapewne był pw. św. Jana Chrzciciela i św. Jana E. Zakrystia mur. Dzwon. dREW., s. 651-653.

Argentaria i wyposażenie w param. liturg. dosyć bogate oraz kult Boży. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, ale niedbale, s. 653-658.

Uposażenie par. i kła, s. 658-660.

Wsie paraf.: Grabie, Starograbie, Ośniszczewo, Wilkostowo, Kawęczyn, Opoki Duże, Opoki Małe i osada młyńska Dulewski. Wiernych zobow. do sakr. wielkan. ok. 300 osób, s. 660.

Prob. Dawne wizytacje podają, że najczęściej par. ta nie posiadała prob., a jeżeli był, to opiekował się parafią przez zarządców branych spośród ducho-

²⁸¹ Na tym kończy się opis wizytacyjny par. Służewo. Widać nawet ze stanu zachowanych stron 621-646, że były przechowywane w innych warunkach i że zostały uszkodzone, a kilka kart zaginęło. To potwierdza przekonanie, że księga w tej postaci została nie tyle spisana, co zebrana w całość, dopiero na początku XVIII w.

²⁸² Brak początku protokołu wizytacyjnego.

²⁸³ Obecnie par. w archidiec. gnieźn.

wieństwa diecezjalnego lub zakonnego, ale najczęściej nie było stale rezydującego kapłana. Ze znanych zarządców parafii wyliczono: Piotr Kassius, Maciej z Raciąża, Stanisław Piotrowicz. Teraz też przebywa jakiś zak., s. 660.

Witrykusi: Stanisław Krawiec (Sartor) i Ambroży Rzeźnik (Lanio), z Grabia, s. 660-661.

Zapisy na par. i kł, s. 661.

Szpital nowy, służący też jako szkoła, s. 661-662.

4. Chlewiska²⁸⁴. Wieś bpa włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 662-663. Kł drew., stary, pw. Świętej Trójcy. Ołt. w. z obrazem Matki Bożej oraz dwa boczne, także z obrazami NMP, s. 663-665.

Argentaria i inne param. kościelne oraz kult Boży, s. 665-668.

Uposażenie kła i par., s. 668-669.

Prob. Grzegorz Gabrielowicz. Metryki ochrzc. i zaśl. spisuje, s. 669.

Witrykus Wojciech z Mleczkowa, s. 670.

Wsie paraf.: Chlewiska, Mleczkowo, Przybysław, Chróstowo, Zduny, Wiernych do sakr. wielkan. ok. 250 osób, s. 670.

Zapisy na par. i kł, s. 670.

5. Straszewo. Wieś bpa włocł. Ponieważ dawny stary kł uległ ruinie, bp włocł. Maciej Łubieński własnym sumptem wystawił nowy, pw. św. Marcina. Wewnątrz trzy ołt. bliżej nie opisane. Znajdowały się niezbędne param. liturg. Jednak jeszcze nie rezyduje tu żaden kapłan, stąd nie przechowywano tu NSakr., a wierni spełniają praktyki religijne w sąsiednich par. Dla prob. było przewidziane uposażenie. Kł pw. św. Marcina B., s. 671-674.

Wsie paraf.: Straszewo, Seroczki, Poczalkowo, Przybranówek. Nie podano liczby wiernych zobow. do sakr. wielkan. Zob. odpowiedni zapis przy par. Koneck, s. 674.

6. Koneck. Wieś szlach. Grabskiego. Opis stanu wewn. świątyni, s. 674-676.

Kł drew. pw. św. Prokopa, kons. przez bpa Stanisława Karnkowskiego. Trzy ołt. Po prawej str. wystawiono kaplicę pw. Anioła Stróża, ale niezbyt solidnie, s. 676-678.

Argentaria i inne param. liturg. – dosyć liczne oraz kult Boży. Od dawna spisywano metryki ochrzc. i zaśl., s. 678-685.

Uposażenie kła i par., s. 685-687.

Wsie paraf.: Koneck, Kamieniec, Święte, Parchowo (nie zident.), Chromowola, Gęsin. Do sakr. wielkan. z par. Koneck zobow. jest ok. 600, zaś z tymi, którzy z par. straszewskiej przychodzą, ok. 800 osób, s. 687.

²⁸⁴ Parafia w archidiec. gnieźn.

Prob. Piotr Łaszek. Zazwyczaj bywają tu też wik., ale często się zmieniają, dlatego nie ma o nich dokładniejszej wiadomości, s. 688.

Witrykusi: Grzegorz Sukiennik (Textor) i Jan Słomiany (oberżysta), obydwa z Konecka, s. 688.

Zapisy na par., s. 688-689.

7. Ł o w i c z e k. Wieś szlach. Łowickiego. Opis stanu wewn. świątyni, s. 689-691.

Kł drewn. pw. Świętego Krzyża i św. Idziego. Zakrycia i kaplica mur. Ołt. w., ołt. boczny po prawej str. i ołt. w kaplicy, s. 691-693.

Argentaria i param. liturg. oraz służba Boża, s. 693-697.

Uposażenie kła i par., s. 697-699.

Wsie paraf.: Łowiczek i Łówkowice. Wiernych do sakr. wielkan. ok. 200 osób, s. 699.

Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano w jednej księdze. Polecono prowadzić je osobno, s. 699.

Prob. Michał Gniewkowicz, a po jego śmierci Andrzej Kłosowicz, s. 699.

Witrykus Świętosław Szewc (Sutor) z Łowiczka, s. 699.

Zapisy na par. i kł, s. 700.

8. Siniarzewo. Podano historię zniszczenia dawnego kła przez Zakrzewskiego, który sprzedał go do Roszek oraz procesu wytoczonego mu przez bpa Rozrażewskiego, w następstwie którego musiał on odbudować w Siniarzewie świątynię oraz restytuować wyposażenie i uposażenie. Jednak odbud. kł nie był najlepiej wystawiony. Kiedy Siniarzewo nabył nowy właściciel, Umiński, ten w 1642 r. sprawił nową świątynię, odpowiadającą potrzebom parafii. Wprawdzie ta nowa świątynia nie jest jeszcze kons., ale jest zezwolenie bpa na odprawianie w niej nabożeństw. Poprzedni kł był pw. św. Jakuba, s. 700-701.

Opis wewn. stanu świątyni, s. 701-703.

Argentaria i param. liturg. oraz kult Boży. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, ale niedbale, s. 703-704.

Uposażenie kła i par., s. 704-705.

Prob. – zarządcą był dawniej zak. franciszkański Aleksy Zagorowiusz z konwentu nieszawskiego. Po nim zmieniali się kapłani tu odprawiający, a zarządcą ostatecznie został Wojciech Bełkowski, jeszcze alumn seminarium, s. 706.

Wsie paraf.: Siniarzewo, Ujma Duża, Sinki, Załuskowo, Goślawice. Nie podano ilości wiernych zobow. do sakr. wielkan., s. 706.

Witrykus niejaki Lasota, kmieć ze Siniarzewa.

9. B ą d k o w o. Wieś kapit. włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 706-707.

Kł mur. pw. św. Mateusza Ap. i E. z trzema ołt., s. 707-709.

Argentaria i inne param. liturg., dosyć bogate, niewielka biblioteka oraz kult Boży. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywał rektor szkoły. Nakazano czynić to prob., s. 709-714.

Uposażenie kła i par., s. 717-716.

Prob. Jan Miliński, ale potem przeszedł on do kła św. Jana we Włocławku. Po nim nieznanego imienia Rajęński. Był rektor szkoły, s. 716.

Wsie paraf.: Bądkowo, Słupy, Toporzyszczewo, Gawrony i Kalinowiec, Dąbrówka, Kałużyn. Swarowo, Wysocin Duży i Mały oraz dwie osady młynskie. Wiernych do sakr. wielkan. ok. 500 osób, s. 716-717.

Witrykusi: Łukasz Pułat i Marcin Włodarz, s. 717.

Szpital fund. przez Wysocką, s. 717.

10. **Z a k r z e w o.** Właściciel Zakrzewski, pozbywszy się świątyni w Siniarzewie, sprzedał także kł zakrzewski do Osiecin, gdzie właśnie tamtejsza świątynia spłonęła²⁸⁵. Teraz wskazuje się tylko miejsce, gdzie dawniej stał kł zakrzewski. Naczynia liturg. i inne param. sprofanowane, lub zniszczone. Uposażenie kła zagrabił Zakrzewski, s. 718.

Wsie paraf.: Zakrzewo, Krajewice, Gęsin, Wola Bachorna. Wierni chodzą do sąsiednich parafii, stąd niewiadoma liczba osób zobow. do sakr. wielkan., s. 718.

D e k a n a t n i e s z a w s k i

W y k a z parafii dekanatu nieszawskiego. Miasto Nieszawa, Przepust, Raciążek, Słońsk, Lubanie, Zbrachlin, s. 720.

1. **N i e s z a w a.** Miasto (oppidum) król. Opis stanu wewn. świątyni, s. 720-721.

Kł mur. pw. św. Jadwigi i Rozesłania Apostołów, patr. król. Ołt. w. z obrazem Narodzenia Pana Jezusa; ołt. w kaplicy św. Anny pod tym wezwaniem; Ołt. nieopodal ambony z obrazem Ukrzyżowanego; ołt. w kaplicy św. Jana Chrzciciela z obrazem Ścięcia św. Jana; ołt. Trzech Króli po prawej str.; ołt. w kaplicy Różańca świętego. Na chórze muzycznym organy, s. 721-724.

Argentaria i param. liturg., s. 724-729.

Opis szczegółowy służby Bożej z rozkładem na każdy dzień tygodnia, s. 730-732.

Uposażenie kła i par., s. 732-741.

Prob. był dawniej Stanisław Nieszewicz od 1622 r. Miał do pomocy wik., kaznodzieję, altarzystów. Po jego śmierci nastąpił Stanisław Mogilnicki, kan. woborski. Wik. Adam Namowicz i Jan Rymarzewicz oraz kaznodzieja Szymon

²⁸⁵ Zob. Osiecin.

Kieszewicius. Kapelanem fundacji Krzywdów był Maciej Rochowicz, s. 741-742.

Bractwo św. Różańca miało za promotora Macieja Rochowicza. Natomiast bractwem św. Anny opiekował się franciszkanin Gośniewski, s. 742-743.

Miejscowości par.: Miasto Nieszawa, Przepust, Wolne, Rybitwy, Starkowiec. Do sakr. wielkan., razem z par. Przepust, zobow. jest ok. 1000 osób, s. 743.

• Witrykusi: Szymon Kopacz, Michał Wichorski i Adam Płaczkowic, s. 743.

a. Szpital stary, fund. przez Stanisława Bieniek, s. 743-744.

b. Kaplica św. Wojciecha, fund. przez Stanisława Bieniek. Msze siedem razy w ciągu roku oraz przez oktawę święta św. Wojciecha. Posiadała własne wyposażenie i uposażenie, s. 744-745.

Nowa fundacja Jana Krzywda i jego żony, s. 745-746.

Opis uposażenia prob., kaznodziei, wik., kapelana ołt. w kaplicy św. Jana Chrzciciela, s. 746-750.

Rektor szkoły, organista, muzycy i kantor oraz pozostali słudzy kła, s. 750-753.

c. Nowy szpital fundacji Krzywda, s. 753-754.

Zapisy na par. i kł, s. 755-757.

Biblioteka kła par. w Nieszawie (ponad sto woluminów), s. 757-762.

2. Przepust. Dawniej było to miasto (oppidum), obecnie wieś. Mieszkańcy przenieśli się na dogodniejsze miejsce w Nowej Nieszawie. Kł w Przepuście jest uważany za matkę kła w Nieszawie, bo tam przeniesiono z Przepustu parafię. Kł w Przepuście drewn., pw. św. Stanisława i św. Marii Magdaleny, s. 763. Argentaria i inne param. liturg., s. 764-765.

Kult Boży – w niedziele i święta odprawia któryś z kapłanów z Nieszawy, s. 765.

Uposażenie kła, s. 765-766.

3. Raciążek. Miasto (oppidum) bpa włocł. Opis stanu wewn. świątyni s. 766-767.

Kł pierwotnie drewn., fund. przez kan. włocł. i prob. w Raciążku Feliksa Naropińskiego. Bp Hieronim Rozrażewski wystawił nowy kł mur., „na wzór bazyliki”, Następny bp Wawrzyniec Gembicki, dał posadzkę z cegły. Jest pw. Wszystkich Świętych i św. Hieronima, kons. przez bpa sufr. włocł. Baltazara Miaskowskiego²⁸⁶ w 1627 r. Ołt. w pw. Wszystkich Świętych, fund. przez bpa Gembickiego. Ołt. po str. lewej, też fund. bpa Gembickiego, pw. Zwiastowania

²⁸⁶ Biogram bpa Baltazara Miaskowskiego zob. Chodyński, *Biskupi, sufragani*, s. 49-51.

NMP. Ołt. po str. prawej, niewiad. wezwania. Kł pw. Wszystkich Świętych i św. Hieronima, s. 767-769.

Argentaria i param. liturg., s. 770-774.

Biblioteka, obejmująca oprócz ksiąg liturg., także kilka dla użytku duchowieństwa, s. 774.

Służba Boża. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywali sami kapłani, s. 775-776.

Uposażenie kła i par. oraz kolegium mans., s. 776-781.

Prob. Marcin Pankowicz od 1624. Wik. Marcin Wyszyński. Był też inny wik. niewiad. imienia i nazwiska, s. 781.

Miejscowości par.: Miasto Raciążek, Psarzewo (nie zident.; może to późniejsze Siarzewo), Dąbrówka, Typadły (nie zident.), Turzno, Uniemierze (nie zident.), Markuszewice (nie zident.), Sierzchowo, Kuczek. Do sakr. wielkan. zobow. ok. 600 osób, s. 781.

Witrykus Piotr Dobiegała, mieszczanin z Raciążka, s. 782.

Zapis Andrzeja Wolskiego, wójta raciążskiego z 1626 r., s. 782-783.

a. Sz p i t a ł z zapisem wik. włocł. Jana Brzózka, s. 783-784.

b. Kł drew., s t a r y, stojący w mieście, w którym odprawia się w święto św. W a w r z y n i c a, niektóre święta, czy przy szczególnej okazji, s. 784.

4. S ł o Ń s k. Wieś król. Kł drew. pw. św. Piotra i Pawła. Od wielu lat nie rezyduje tu żaden kapłan, a zwyczajnie par. zarządza prob. z Raciążka, lub jego wik. Sakramenta święte natomiast wierni przyjmują w Raciążku, s. 784-785.

Uposażenie kła i par., s. 785-786.

Wsie paraf.: Słońsk, Ciechocinek, Wołuszewo, Otłoczyn i dwie osady młyńskie Kuch i Olender. Z wyjątkiem Słońska, w innych wsiach mieszkają „Hołędrzy”, innow. Do sakr. wielkan. ok. 100 osób, s. 786-787.

Argentaria i inny sprzęt kościelny (przechowywane w Raciążku), s. 787-789.

5. L u b a n i e. Wieś kapit. włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 789-790.

Kł mur. pw. św. Mikołaja, patr. kapit. włocł. Trzy ołt., z których w. pw. Matki Bożej, po str. prawej pw. św. Anny, a wezwania trzeciego nie znamy. Zakrystia mur., s. 790-792.

Argentaria i inne param. liturg. oraz służba Boża. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, s. 792-795.

Uposażenie kła i par., s. 795-798.

Prob. Bartłomiej z Pobiedzisk. Po jego śmierci nastąpił Szymon Wietrzykowski. Wik. Wojciech Kęcicius z Pobiedzisk. Jest rektor szkoły, s. 797-798.

Wsie paraf.: Lubanie, Włoszyca, Gąbinek, Mikanowo, Ustronie, Janowice, Przywieczerzyn Wielki, Przywieczerzyn Mały, Kucierz, Stawiec (nie zident.), Kałęczyn, Grabianowo i cztery osady młyńskie: Ośla, Kowka i dwie we Włoszycy. Do sakr. wielkan. ok. 600 osób, s. 798.

Witrykusi dwaj, ale nie podano ich imion, s. 798.

Zapis na par. i kł, s. 798-799.

6. Z b r a c h l i n. Wieś kapit. włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 799-800.

Kł mur. pw. św. Jakuba Ap., kons. przez bpa Karnkowskiego. Ołt. w. z obrazem Wniebowzięcia NMP. Ołt. po str. lewej z obrazem Zwiastowania NMP. Ołt. trzeci po str. prawej, niewiad. wezwania, s. 800-801.

Argentaria i inne param. liturg. oraz kult Boży, s. 801-803.

Uposażenie kła i par., s. 803-804.

Wsie paraf.: Zbrachlin, Siutkowo, Waganiec, Do sakr. wielkan. ok. 200 osób, s. 804.

Prob. był od 1633 r. Maciej z Główkowic od 1633 r. Po jego śmierci, przez czas pewien przyjeżdżali tu inni kapłani, diecezjalni i zakonni, a ostatnio jest już nowy prob., ale nie podano jego imienia. Jest rektor szkoły, s. 804.

Witrykus Andrzej Kampka, s. 805.

Wizytacja generalna parafii należących do dekanatu b o b r o w n i c k i e g o, za Macieja Łubieńskiego, bpa włocławskiego i pomorskiego w 1639 r. przeprowadzona, s. 806.

Kościóły leżące po drugiej stronie rzeki Wisły od dawna należące do diecezji włocławskiej są następujące: Bobrowniki, Chelmica, Zaduszniki, Ostrowite, Szpetal, s. 807.

1. B o b r o w n i k i. Miasto (oppidum) król. Opis stanu wewn. świątyni (odnosi się to do właściwej świątyni paraf. w mieście), s. 807-808.

Kł drewn. pw. Wszystkich Świętych położony poza miastem, s. 808.

Ponieważ mieszczanom nie było wygodne tam udawać się na nabożeństwa, została wybudowana nowa świątynia blisko centrum miasta, którą kons. w 1684 r. bp Rozrażewski. Ta jednak świątynia spłonęła w 1633 r. Odtąd w zachowanej mur. zakrystii przechowywano NSakr. i sprawowano liturgię, a wierni gromadzili się w pomieszczeniu, na wzór kaplicy zbudowanym, przed zakrystią. Potem kosztem starosty bobrownickiego i pobożnych ofiarodawców, zbudowano nową świątynię, ale niezbyt trwałą, tak iż któryś z prob. właściwie dokonał ponownej odbudowy. Znajdowały się w nim dwa ołt. Nadano mu wezwanie św. Marcina i był patr. król., s. 808-810.

Argentaria i param. liturg. oraz kult Boży. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, s. 810-813.

Uposażenie kła i par., s. 813-816.

Miejscowości par.: Miasto Bobrowniki, Celiny, Gnojno, Rieczna, Polichnowo. Olendry, młyn Ruda, i Szczerbiny nie zident. Do sakr. wielkan. było zobow. ok. 450 osób, s. 816.

Prob. Marcin Zbrachlinius, a po jego śmierci było kilku zarządców tymczasowych. Wik., który pełnił prawie rolę zarządcy, był Marcin Barciński z Nowej Wsi z diec. płoc. Ponieważ ten wik. też już zmarł, jest po nim ktoś inny, ale nazwiska nie podano. Szkoła i nauczyciel, s. 817-818.

Witrykusi: mieszczanie z Bobrownik, niewiad. imienia Grzybowski i Bartłomiej Szotek, s. 818.

Szpital odbud. po spaleniu, ale roli swojej nie spełnia, s. 818-819.

Stojący jeszcze za miastem stary kł pw. Wszystkich Świętych, dawny parafialny, przez mieszczanina nieszawskiego Andrzeja Kolasa miał zostać odbud., i to jako mur. Jednak ostatnio prace murarskie ustały i praktycznie wizytator nie umiał powiedzieć nic pewnego o stanie tej świątyni, s. 819.

2. **Chełmica.** Wieś szlach. Franciszka Czerskiego. Kł drewn., skromny i stary, pw. św. Jakuba. Posiadał wprawdzie skromne wyposażenie w param. liturg., ale od ostatniego prob. Słonczewskiego, który (w niepodanym czasie) opuścił parafię zarówno z powodu ubóstwa, jak i niezgody z kołatorem, par. jest pozbawiona własnego prob., w kle zaś nie ma nabożeństw, chyba że jakiś zak. tu przyjedzie. Jest szkoła, s. 819-820.

Uposażenie kła i par., s. 821.

Wsie paraf.: Chełmica Duża, Łochocin, Lisek, Wichowo, Zbytkowo. Nie podano ilości wiernych przystępujących do sakr. wielkan. Udają się oni do par. sąsiednich, a często nawet pozostają bez zaopatrzenia sakramentalnego, s. 821.

Stan par. najlichszy, wizytacji właściwie nie było, bo nie było nikogo kompetentnego, s. 821.

3. **Zaduszniki.** Wieś szlach. Opis stanu wewn. świątyni, s. 822.

Kł drewn. pw. Narodzenia NMP, z trzema ołt., patr. dziedziców z Zadusznik, s. 823-824.

Argentaria i inne param. liturg. oraz kult Boży. Metryki ochrzc. i zaśl. spisywano, ale niedbale, za co upomniano prob., s. 824-826

Uposażenie kła i par., s. 826-827.

Wsie paraf.: Zaduszniki, Witkowo, Kurowo, Złe Wody, Oleszno, Szpiegowo, Krojczyn Mały i Duży, Nasiegniewo. Ok. 300 osób zobow. do sakr. wielkan., s. 827.

Prob. Marcin z Dobrzynia od 1611 r., s. 827.

Witrykus Tomasz Jantos, s. 827.

Zapisy na par., s. 827.

4. **Ostrowite.** Wieś szlach. Kłokockiego i Dąbrowskiego.

Kł pw. św. Mateusza Ap., zniszcz. i par. wakuje od wielu lat. Reszta param. liturg. na dworze kołatora Dąbrowskiego. Ten ostatni pragnąłby świątynię odbudować, ale sam nie jest tego w możliwości uczynić, Kłokocki zaś jest

obojętny, a nawet przeciwny. Jest przecież pewne uposażenie dla prob., a nawet zapisy na par., s. 828-829.

Wsie paraf.: Ostrowite Małe i Duże, Szczepanki. Wierni, o nieznaney liczbie, korzystają z sakramentów w sąsiednich par. Stan par. całkowicie zły, s. 829.

5. Szpetal. Wieś wik. włocł. i miejscowej szlachty. Opis stanu wewn. świątyni, s. 829-830.

Kł drewn., stary, pw. św. Gotarda, patr. wik. włocł. i szlachty miejscowej. Staraniem prob., niejakiego Stanisława, znacznie naprawiony. Ołt. w. z obrazem Ukrzyżowanego. Przy kłe kaplica mur. z ołt., ale zniszczona. Są jeszcze trzy ołt. boczne, bliżej nie opisane, s. 830-831.

Argentaria i inne param. liturg. oraz kult Boży, s. 831-833.

Uposażenie par. i kła, s. 834-835.

Wsie paraf.: Szpetal Dolny, Szpetal Górny, Bogucin, Fabianki, Luskowo (nie zident.), Chełmica Mała, Skurzyn (nie zident.), Wichowo, Zarzeczewo, Kulin, Susice (nie zident.), Witoszyn, Rachcin. Wiernych do sakr. wielkan. ok. 500, s. 835-836.

Prob. najczęściej nie ma, a tylko zarządcy czasowi, często się zmieniający. Czas dłuższy zarządcą był Jan ze Szpetala, dbający o parafię chociaż i on rezydował we Włocławku przy kłe św. Jana Chrzciciela. Po jego śmierci jest ktoś inny zarządcą. Jest rektor szkoły, s. 836.

Zapis niejakiej Gertrudy z Ostromecka Sumińskiej na kł w Szpetalu, s. 836.

Wizytacja czterech parafii z diecezji płockiej, które na mocy porozumienia pomiędzy Maciejem Łubieńskim, bpem włocławskim i jego bratem Stanisławem Łubieńskim, bpem płockim²⁸⁷, zostały włączone do diecezji włocławskiej²⁸⁸, s. 845.

1. Ciechocin. Wieś bpa włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 845-847.

Kł mur. pw. św. Małgorzaty. Ołt. w. z obrazem Ukoronowania NMP. Dwa ołt. boczne nie zostały bliżej opisane. Dzwon. mur. z dzwonami, s. 847-848.

Argentaria i param. liturg. oraz służba Boża, s. 848-851.

Uposażenie par. i kła, s. 851-853.

²⁸⁷ Stanisław Łubieński, najpierw bp łucki, w l. 1628-1640 bp płoc.

²⁸⁸ Umowa pomiędzy biskupami została zawarta w 1633 r., potwierdzona zaś przez papieża w 1639 r. Zatem wizytacja odbyła się po 1639 r., a nawet po 1641, ponieważ wspomina się, że Maciej Łubieński jest już abpem gnieźn. Powodem zaś starania się o te parafie ze strony bpów włocł. był fakt, że położone one były w dobrach stołowych biskupstwa włocł.

Wsie paraf.: Ciechocin, Małszyce, Elgiszewo²⁸⁹, Nowa Wieś, Łązynek, Młyniec, Mierzynek oraz trzy osady młyńskie: Dolruk, Czajka i Sęk. Wiernych do sakr. wielkan. ok. 400 osób, s. 854.

Prob. Jakub z Borzewa, od 1633. Po jego śmierci nastął, niepodanego imienia, Kaniewski. Jest rektor szkoły, s. 854.

Witrykus Paweł, zwany też Tomasz, kmieć z Małszyc, s. 854.

a. Szpital, ale bez kaplicy, s. 855.

2. Dobrzejewice. Wieś bpa włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 855-856.

Kł drew., stary, pw. św. Wawrzyńca. Trzy ołt. bliżej nieopisane, s. 856-857. Argentaria i param. liturg. oraz kult Bożej, s. 857-859.

Uposażenie kła i par., s. 859-860.

Wsie paraf.²⁹⁰: Tylko wieś Dobrzejewice. Wiernych do sakr. wielkan. ok. 150 osób, s. 861.

Prob. Feliks z Lipna, który był równocześnie prob. w Złotorii²⁹¹. Rektor szkoły, s. 861.

Witrykusi: Wawrzyniec Skiba, kmieć i Mateusz Krawiec (Sartor), obydwaj z Dobrzejewic, s. 862.

a. Szpital, ale bez własnej kaplicy, s. 862.

3. Nowogród²⁹². Wieś bpa włocł. Opis stanu wewn. świątyni, s. 867.

Kł drew. pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela. Ołt. w. pw. Matki Bożej i dwa ołt. boczne, bliżej nie opisane, s. 869-870.

Param. kościelne i służba Boża, s. 870-873.

Uposażenie kła i par., s. 873-874.

Wsie paraf.: Nowogród, Pomorzany, Węgiersk, Macikowo, Rudaw i osada młyńska Bierziel. Do sakr. wielkan. ok. 250 osób, s. 874.

Prob. Szymon Żychowicz. Jest rektor szkoły, s. 875.

Witrykusi: Andrzej Wrzask, sołtys z Nowogrodu i Szymon Czajka z Rudaw.

²⁸⁹ Elgiszewo, leżące za rzeką Drwęcą, należało potem do diec. chełmiń., a obecnie do diec. toruńskiej.

²⁹⁰ Karta 861 i 862 stanowią odpis na papierze nowszym. Widocznie karty te, przed zestawieniem niniejszej księgi, zostały znacznie uszkodzone, albo, co jest prawdopodobniejsze, wyrwane, aby oddać je do Pelplina, gdyż była na nich wizytacja par. w Złotorii. Odpisu tych kart dokonano zapewne w 1823 r., a zgodność potwierdził pieczęcią i podpisem notariusz Konsystorza Generalnego Włocławskiego ks. Benedykt Cynka.

²⁹¹ Niestety w księdze tej nie ma protokołu wizytacyjnego tej parafii, ponieważ został wyrwany i oddany do diec. chełmiń., jak to na s. 868 zapisał 23 XII 1823 r. ks. Benedykt Cynka.

²⁹² Karta ze s. 867 i 868, to odpis karty, której oryginał został przekazany do innej diec. Powiedziano też, że wizytacja kła w Złotorii została przekazana do diec. chełmiń.

**DAS VERZEICHNIS DER IM DIÖZESANARCHIV IN WŁOCŁAWEK
AUFBEWAHRTEN VISITATIONSBUCHER DER DIÖZESE
VON KUJAWIEN-POMMERN
TEIL 1: VISITATIONEN DES XVI. UND XVII. JHS.**

ZUSAMMENFASSUNG

Schon seit langem wurde darauf hingewiesen, daß die Visitationen der Kirchen und Pfarreien eine der Hauptquellen sind für Erkenntnisse über die Geschichte der Diözesen, Einrichtung der Pfarrämter, die Dekanatsorganisation und auf deren Nützlichkeit bei der Untersuchung der Vergangenheit der Kirche auf diesem Gebiet.

Im Diözesanarchiv in Włocławek befindet sich ein beträchtliches Aktenmaterial von Visitationen der Bischöfe von Kujawien-Pommern.

Eine unschätzbare Hilfe für das XVI. Jh., also für die ältesten Visitationen, ist eine von den Pfarrern Zenon und Stanisław Chodyńskis verfaßte und weiterhin nur von Stanisław fortgesetzte Ausgabe mit dem Titel *Monumenta historica dioceseos Wladislaviensis*, wo Berichte von ältesten Visitationen gedruckt worden sind. Die Publikationen von Pfarrer Chodyński enden nach der Amtszeit des Bischofs Rozrażewski. Notwendig wäre heute eine Hilfe, die den Forschern einen leichteren Zugang zu den in Berichten von kanonischen Visitationen der historischen Diözese Włocławek enthaltenen Informationen ermöglichen, welche die Geschichte der Kirche betreffen, vor allem auf dem Gebiet von Kujawien sowie Bydgoszcz und zum Teil Danziger Pommern – nach der Amtszeit von Bischof Rozrażewski.

Die vorliegende Publikation betrachtet ausführlicher Bücher, die von beiden Pfarrern Chodyńskis nicht herausgegeben worden sind. Es gibt hier nicht nur Informationen über Pfarrgemeinden, Kirchen usw., sondern auch über Pfarrer, Gemeindeglieder und andere, für gegebene Pfarreien charakteristische Angaben.

Da die eigentlichen Visitationsbücher – entsprechend der von Pfarrer S. Librowski nach der Revindikation der Akten in den Nachkriegsjahren eingeführten Einteilung – mit dem Buch Nr. 2 anfangen, bildet dieses Buch auch den Anfang des vorliegenden Repertoriums.

Übersetzt von Jolanta Janoszczuk